

Borger = Bennen.

Et

u g e s t r i f t,

udgivet

for

det forenede Understøttelses = Selskab.

Femtende Aargang.

Kjøbenhavn, 1803.

Trykt hos M. J. Sebbelow,
paa Understøttelse = Selskabets Forlag.

05.6
Bo 66

1803
Aug. 15

17499

R e g i s t e r

over Indholden af Borgerens = Bladet
femtende Aargang.

Afhandlinger og deslige.

No.		Side.
1 = 4.	Om Forholdet mellem Tjenestetjynder og deres Herskaber = =	I.
5 = 9.	Aarsagerne til de mange ulykkelige Eg= teskaber = = =	34.

No.		Side.
10:14.	En ædel Handling	73.
	Om Brændeviin	76.
14:15.	Om Naturens Forædling	107.
15:20.	Om Hør	116.
20:24.	Brev fra en Pebersvend til Mad. S.	158.
24.	Brev fra en Dame til hendes Skriftefader	188.
25:29.	Strøetanker om Mod og især om det moralske Mod	193.
29.	Kommandør Christen Lützens Biographie	230.
30:36.	Naturens Glæder og det selskabelige Livs Forlystelser	285.
37. 38.	Landsoldaten. Anekdot	290.
	Waya, eller den indianiske Tykneb	292.
	Gauderios	295.

No.	Side.
38. 39. Brændevin	299.
39. 40. Breve af Plinius den yngre: til Kör- nutus, til Falco	309.
Til Geminus 310, til Rufus 314, til Maximus 315, til Septimius 316, til Genitor 317, til Kornutus 318, til Septitius 320.	
41. 43:46. Gævmildhed	321.
42. Præmieselskabet for den jødiske Ung- doms Indbringelse til Konster og Haand- værker	329.
Extrakt af Mars Regnskab for samme Selskab	336.
43. Et Damp- Røgeapparat	337.
46:51. Et Par Ord om forskjellige Folkestags Levemåde	368.

No:	Side.
51. En Anekdote	405.
51:53. Om Tegnekunstens Bæsen og Værd	406.

Anmeldelser fra Administrationen og andre.

No.	Side.
5. 12. Om Repræsen-	
tantvalg	33. 89.
7. 16. 20. 46. Om Repræsen-	
tantmøde	49. 141. 153. 361
9. Om Selskabets	
Formue	65.
30:35. 48. Om Laan, Gra-	
tifikationer og	
Pensjoner	233. 380.

No.		Side.
	47. Anden Anmeldelse	372.
21. 47.	Nye Medlemmer	164. 372.

Regnskaber.

No.		Side.
8.	Extrakt af 4 Quart Regnskab for 1802	58.
9.	— — Generalregnskab for 1802	72.
21.	— — 1 Quart. Regnsk. for 1803	162.
47.	— — 2 Quart. Regnsk. for 1803	370.
48.	— — 3 Quart. Regnsk. for 1803	378.

No.		Side.
6.	Bidrag som ei kan indrykkes	48.
34.	Frykfeil	272.

W. H. F. Abrahamson,
Kaptein.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 1.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 1 Januar 1803.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Om Forholdet mellem Tjenestehynder og
deres Herkaber.

Paa en Tid da der virkes saa meget til Ungdommens bedre Opdragelse, og derved til Menneskehedens Forædling i det Hele; paa en Tid, da Opmærksomheden mere end nogenfinde tilforn er henvendt paa den uforsørgede og lidende Deel af vore Medmennesker, synes det ikke upassende at minde Borgersamfundets Venner om en talrig Klasse af vore Medborgere, jeg mener Tjenestestanden eller vort Huustyende, om hvilke vistnok Meget er tænkt og skrevet, men langt fra endnu ikke nok for at lede Menneskevennen til med Iver og Kraft at virke til sammes Fordeel og Forædling. Det er som oftest ikkun ved hyppige Beflagelser over flette

•

Tjenestefolk, vi nu og da beskæftige os med denne saa talrige, og derhos saa agtværdige Deel af Familierne. Om og disse Beklagelser i det Hele ere grundede, om vi og i vore Dage ikke finde saa arbeidsomme, saa tarvelige, saa troe og hengivne Tjenestefolk, som man roser de forløbne Tider for, skulle vi derfor modløse sukke over de flette Tider og Menneskeslægts tiltagende Fordærvelse? Love vilde her kun udrette Lidet. Bedre Tjenestefolk forudsætter bedre Mennesker, og denne Forbedring kan ikke fremtvinges ved Love. Familiens indvortes Velvære finder da kun et svagt Bærn ved Domstolene. Forhøiet Løn er en nødvendig Følge, ikke altid af en liberalere Tænkemaade, men af Tidernes Dyrhed, og vi maae ei heller vente at kunne tilkjøbe os ægte Dyder for Penge. Haard Behandling kan hist og her aftvinge en forstilt Lydighed, og skabe en død Orden, men forstilt Lydighed og død Orden ere ikke de Midler, hvorved huuslig Lyksalighed trives. Formaninger hjælpe kun lidet paa forhærdede Sjæle, og Velgjerninger blive ligesaa tidt misbrugte, som paastjønede. Vi maae tage Menneskene, som de ere, for at faae dem til at vorde, hvad vi ønske de skulle være. Ligesaa rigtigt det er, at danne sig selv et Ideal af borgerlige Dyder, for at vide hvorhen vi skulle stræbe, ligesaa urigtigt vilde det være, at fordre dette Ideal af Andre, saalænge vi ere saa lidet skikkede til at realisere det i os selv. Ere vi da og som Herrer de tarvelige, arbeidsomme, velvillige

og forstandige Bæfener, vi kunne fremstille som Møn-
 ftere for dem, vi daglig opfordre til disse Dyder? Og
 dog have vi som oftest erholdt en Opdragelse vi pukke
 paa, medens vi skue ned paa vore Huusfolk som paa
 Halvmennesker, der aldrig have været tilholdte i de-
 res Ungdom til at stræbe efter det Ideal, hvormed vi
 sammenholde dem? Og om de end vare det, om de,
 veiledte af værdige Forældre, opmuntrede af duelige
 Lærere, understøttede af hensigtsmæssige Statsanstal-
 ter, havde med Held betraadt Tjenestestandens møj-
 sommelige, men og ofte velgjørende Bane, finde de
 da altid Herskaber, eller Husbond og Madmeder, der
 modtage dem som værdige Lemmer af det Familiefel-
 skab hvori de indtræde? Finde de og i Tjenerstanden
 den Skole for Bindskibeligbed og Sædelighed, som
 den efter en af vore agtværdigste Landsmænds Ytring
 burde være? Finde de i deres fornemmere Medbor-
 gere og bedre Mennesker? Jeg tvivler meget derpaa,
 og skal jeg være oprigtig, troer jeg endog efter min
 lille Erfaring, at Tyendet oftere har Ret til at klage
 over Herskabet, end dette over hiint. Og dog kan det
 vel ikke feile, at da saa stor en Deel af Nationen hø-
 rer til Tjenestestanden, Antallet og maa være stort af
 saadanne Tjenestefolk, der forstyrre det Held de skulde
 befæste, og istedet for Føielighed, Velvillighed, Tro-
 skab, Ordentlighed, Bindskibeligbed og alle huuslige
 Dyder daglig udøve de modsatte Laster. Tvende, sy-
 nes mig, ere Hovedaarsagerne til denne sørgelige Gr-

faring, en forsømt Opdragelse, og en urigtig Behandling fra Herskabernes Side; men begge, troer jeg, udvælde af en dybere Kilde, og denne er det vrangte Begreb man i Almindelighed danner sig om Forholdet mellem Herskab og Tjende. Jeg begynder med at omtale det sidste.

Hvis Ungdommens Opdragere i Almindelighed bannede sig rigtigere Begreber om de forskjellige Forhold, Mennesket ved sin Indtrædelse paa Verdens Skueplads vil komme i; hvis det var dem ret indprentet, at enhver selskabelig Indretning bør befordre, i det mindste aldrig hindre Menneskets moralske Dannelse; hvis det var dybt indgravet i deres Sjæle, at Moralitet er den store Menneskehedes fælles Kald og fælles Bestemmelse; at den sidste Hensigt af al menneskelig Forbindelse bør lede til dette Maaal, og at enhver anden Hensigt ikkun da holder Prøve for en oplyst Samvittigheds Die, naar den er hiin store Hensigt underordnet; hvis Opdragere, siger jeg, forstod, efter vor høie Religionsstifters Exempel, at overbevise deres Lærlinger om den himmelske Sandhed, at Mennesker ikkun da vise sig som sande Menneskevenner, naar de med forenede Kræfter arbeide paa Opfyldelsen af dette Kald, naar de Haand i Haand kæmpe sig frem til den moralske Fuldendelse, hvortil den hele Jord er givet os som en Skole; hvis de Statslemmer, vi kalde Tjenestefolk eller Tjende, ifølge sliq en Opdragelse, bedre kjendte deres egen Bestemmelse i

Forhold til den Familie, hvoraf de ere blevne Medlemmer; hvis Herskaberne ligeledes tydelig erkjendte og levende følte hvad som udgjør Familiens Velvære, og hvormeget dette i Særdeleshed beroer paa den heldige Stilling, de forskjellige Familielemmer staae i til hinanden; kort hvis Herskaber og Tjenestefolks Forbindelse ikke blot indskrænkede sig til Bihensigter, som Egennyttens har udklækket, og urigtige Begreber fra begge Sider vedligeholde og nære — o! da vilde et stort Skridt være gjort til Menneskehedens Vel i det Hele! og dog, synes mig, er dette Forhold saa simpelt, og de Rettigheder og Pligter, som opstaae af samme, saa fattelige for almeen Fornuft. Vi behøve ikke at anstille mange dybsindige Undersøgelser for at begribe, at vore Tjenere ere vore Medmennesker, at intet Menneske bør anses som blot Middel alene, at Menneskets høje Bestemmelse er Velvære grundet paa Moralitet, at Familiens Vel i det Hele maa standses, naar sammens enkelte Lemmer lide ilde. Vi behøve ikke længe at gruble før vi indsee, at vore Tjenere bør anses som vore Medhjelpere, at gode Tjenestefolk ere i Grunden vore Velgjørere, der ikke bør opofre os deres Tid og deres Kræfter, ja det som er Menneskets højeste og kjereste Gode, næsten deres Frihed og Selvstændighed selv, uden igien af os at erholde noget, der om ikke ganske erstatter dem deres Opofrelse, dog leder dem til i denne Opofrelse selv at finde en Slags Gødhed, og efter samme at

høste Fordele, hvortil de have gjort sig saa fortjente. De ere vore Medmennesker. Have vi nogensinde dvælet ved denne Tanke? Have vi nogensinde ret levende følt, hvad denne Tanke indeholder, hvor maatte vi da ikke blues, og bedrøves tillige ved at betragte saa mange uheldige Tjeneres Kaar? De ere Mennesker — Bøesener af vor Art — de ere Børn af samme Fader som vi, Medvandrere paa samme Bane — de have mere eller mindre samme Begreber om Belysere, samme Trang til Lyksalighed, de samme Nødvendigheder, de samme Drifter, samme Følelser af Glæder og Sorger, samme Ønsker som vi, og samme høje Bestemmelse, hvortil de, ligesom vi daglig skulle nærme dem. Men de ere for deres Herskaber endnu mere, de ere Lemmer af deres Familie. De skulle bidrage til Husets Vel. Deres Herskab fordrer med Rette deres Troskab, deres Hengivenhed, deres uafbrudte Opmærksomhed paa Alt, hvad som bidrager til Familiens Vel i det Hele. Tænke vi os her tillige, som er det almindeligste Tilfælde i Familien — Børn; hvor vigtig bliver da ikke den Tjeneste, som Tyendet i Henseende til disse Forældrenes dyrebareste Skatte kunne yde? hvilken Omhed udfordres ikke til at behandle disse smaae Skabninger i deres hjælpeløse Alder? hvilken Taalmodighed til at styre deres Trin paa Barndommens Bane, hvilken Narvaagenhed for at følge deres daglige Skridt, hvilken Opmærksomhed paa alle deres Bevægelser, hvilken Om-

hyggelighed for at befordre deres Udvikling i Hensende til Legeme og Sjæl, hvilken idelig Selvopofrelse for ei at foretage noget der leder fra Maalet, der hindrer den høje Bestemmelse disse Menneskeheds umyndige bør ile imøde? Tænke vi os derhos Menneskeheds fælles Lød, Sygdom, og Uheld og allehaande Lidelser — hvor meget vigtigere blive os da ikke disse vore Medhjelpere paa vor Vandring gennem Livet? En Ven agte vi høit, naar han i et enkelt Tilfælde redder os af vor Nød. En Fremmed indgyder os Agtelse og Beundring, naar han blot ytrer en skøn Tanke, en kjerlig Følelse der sigter til Menneskeheds Vel i Almindelighed, og disse vore daglige Trøstere, disse, som bære den tungeste Deel af vore Byrder, og ere de nærmeste Midler til vore Besømmeligheder, dem ville vi ikke ansee som vore Venner, dem troe vi at vi skulde intet, naar de blot, endog ofte maadelig nok, erholde den Kost, det Huuslye og den ringe Løn, de efter Kontrakten have at fordre. Og vi, som i dette Forhold høre til Herrestanden, skulde vi ved sliq en Behandlingsmaade og ret forstaae vor egen sande Fordeel? Dnske vi da af disse vore Huussæller intet videre end blot Lydighed, Troskab, Paapassenhed i deres Huuslyer? Er det os ligegyldigt, om disse vore Huusvenner, thi saaledes tør jeg vel nu falde dem, møde os med glade eller med nedslagne Ansigter? om deres Føielighed udvælder af deres Kjerlighed eller af deres

Frygt? om alle deres Dymærksomheder, dem vi daglig fordre, og daglig behøve, ere Frugten af deres hjertelige Hengivenhed, eller af deres nedtrykte Stilling, den de ved en god Samvittighed og strengt opfyldte Pligter søge at lindre? Jeg tvivler meget derpaa. Den Fattige i Paris, der deelte sit Almissebrød med en Hund, for dog at have eet Bæsen der elskede ham, giver os et fyldestgjørende Svar. Vi ville elskes af dem, vi daglig omringes af. Et Liv uden Kjerlighed er en Jord uden Soel. Men for engang at tilveiebringe dette Forhold, om hvis Rigtighed vel Ingen tvivler, for engang at naae hidhen, hvor vi ved dette Forhold bør komme, og kunne komme; for med Held at kunne arbejde mod den ubegribelige Letsindighed og Misfjendelse af eget Menneskeværd paa den ene Side, og paa den anden mod den Stolthed og Sorgløshed, der hidtil dannede en uhyre Kløft mellem Personer bestemte til at forsøde hinandens Saar, og indbyrdes at forædle hverandre — kort for at nærme sig Natur og sand Menneskelighed er det nødvendigt, deels at Opdragelsen baner Veien, deels at vor egen Fremgangsmaade understøtter det Gode, hvortil Grunden bør være lagt ved Opdragelsen.

(Fortsættelsen følger.)

G. H. Olsén.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 2.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 8 Januar 1803.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Om Forholdet mellem Tjenestetjyender og
deres Herreskaber.

(Fortsættelse fra foregaaende No.)

Wort næste Spørgsmaal bliver altsaa: Hvad kan Opdragelsen virke til Tjenestefolks Held og Forædning, eller, hvilket er det samme, hvorvidt kan Opdragelsen bidrage til det lykkelige Forhold, som bør finde Sted mellem Herre- og Tjenerstanden? Istedet for at indlade mig i en vidtløftig Udvikling af de Pligter, unge Mennesker burde oplæres i med Hensyn til Tjenerstanden, og om den bedste Maade at indprente dem disse, begynder jeg med en Anekdot, jeg nylig har læst om den afdøde Provst Lüders i Glücksborg. Han havde engang blandt sine Konfirmander to muntre

haandfaste Dreng, bestemte til Snedkerhaandværket. Disse gav han idelig Formaninger mod alle de ved Haandværkerne i Almindelighed i Svang gaaende Misbrug, og de gave ham Haanden paa, at de aldrig vilde gjøre disse med, og altsaa heller ikke, som andre Haandværksvende, helligholde, eller rettere sagt, vanhellige den saakaldte Frimandag. Da de nu vare Evende, bleve de af Oldgesellen nogle Gange, men forgjæves, indbudne til denne Høitidelighed, og da de stedsse nyttede deres Mandag i Værkstedet, bleve deres Medsvende enige om at hævne sig ved alle Arter af Forhaanelse. Men som de hverken manglede Mod eller Kræfter, gif de engang, da Maalet var fuldt, til Herberget, og brugte der deres Stokke saa eftertrykkelig, at det hele priselige Selskab af de der værende Svirebrødre een efter anden maatte søge Døren. Disse forstyrrede Humler Klagede ufortøvet for Magistraten, men maatte efter ordentligt Forhør erlægge Bøder, hvoraf endeel tilfaldt de tvende Helte, der beraabte dem paa det Wesord, de havde givet deres fordums værdige Lærer. Saaledes søgte denne hæderlige Embedsmand ogsaa at forberede tilkommende Kjøbmænd, Ugerdyrkere, Tjenestefolk, og Huusfædre og Huusmødre i Almindelighed, ved at indskærpe dem Alle Samvittighed i Handel og Wandel, Retfærdighed og Edelmødighed i alle mulige Forhold, Troskab og Flid og alle huuslige og borgerlige Dyder, og Pigebørnene i Særdeleshed de Egenskaber der udkræves

for i sin Tid at vorde lykkelige Egtefæller og værdige Mødre. Er det ikke en Lykke, lægger Forfatteren til, at erholde Tjenestefolk, dannede af slige Lærere? Ikke lettelig ville de forglemme de Værdomme, der med Wiisdommens høje Alvor og Kjerlighedens milde Stemme ere nedlagte i deres Hjerter.

Ikke ønskede jeg, hvad Nogle have foreslaaet, at man skulde have egne Skoler for tilkommende Tjenestefolk. Hvo af os kjender forud sin egen eller Andres borgerlige Bestemmelse? Hvortil skulde slige Instituter vel og nytte? Et godt Hjerter, en rigtig Forstand, og Eyst til Arbeide ere lige vigtige i alle Stænder, og disse Egenskaber ere det dog egentligst, der danne gode og brugbare Tyender. Sørgelig vilde det desuden være, om vi endnu skulde oprette flere Kaster i Staten, end dem vi allerede have. Men jeg ønskede, at Forholdet mellem Herreskab og Tyende blev i enhver Skole saaledes udviklet, at de unge Borgere, og Borgerinder, hvad enten de i sin Tid indtraadte i Herres eller i Tjenerstanden, ret levende erkjendte deres Pligter i begge disse modsatte Forhold. En god Herre vilde vist vorde en god Tjener, og en god Tjener en god Herre, om Skjebnen, Guds Engel paa Jorden, saaledes ombyttede deres Kaar. Den som er menneskelig i Ordets ædle Forstand, den der anseer skjøn Menneskelighed, eller (om jeg her maa bruge dette Udtryk) Humanitet for sin bedste Prydelse, for sit egentligste Værd, den vil og vide at finde sig i

enhver Stilling, vil passe overalt til det Forhold, der anvises ham, vil være ædel, som bydende, og ædel, som lydende. Men hertil udfordres ikke blot, at Børn af de lavere Klasser, eller de ringere Kaar, oplæres til at vorde, om Skjebnen saa byder det, hæderlige Tjenestefolk, men at og Ynglinger af de højere Klasser eller de heldigere Kaar gøres fortrolige med Huusstandens Vigtighed, at de anvises, ledes og opmuntres til at paaskjønne gode Tjenestefolks Værd, til at agte Mennesket i enhver Klasse af Mennesker, at betragte deres Undergivne som deres Venner, hvis Vel og Bee for en stor Deel hænger af deres Tænkemaade, men derfor og udgør en stor og uberegnelig Deel af deres Ansvar. Og her er det vi især burde ønske kraftige og frugtbare Anviisninger i vore Skoler. Det er i dem især, at de unge Borgere af glimrende Kaar, i en Alder, da Smiger saa let forgifter Sjælen, burde tidlig og sildig gøres opmærksomme paa Menneskets høje Rang, og lære at affkye alt hvad som nedværdiger Mennesket. Det er i Skolerne de unge Borgere af alle Klasser burde indbrille rigtige og lyse Begreber om den tilfældige Ulighed og den væsentlige Liighed mellem alle Adams Børn. Kort det er her hvor de moralske Anlæg bør udvikles, hvor Forstanden bør oplyses og Hjertet styrkes mod den Hær af Fordomme og Vaner, der som en uigjennemtrængelig Bark i en modnere Alder forhærder saa mange stive og følesløse Guldets og Wrens Trælle. Jeg veed vel, at hertil

fordres Lærere i lykkelige Aar, og Forældre, hvis Exempel ikke daglig nedriver, hvad Lærerne neppe i hele Aar kan opbygge — at hertil i Særdeleshed udkræves Regjeringens høitidelige Opmuntringer, Borgervenners kraftige Understøttelser, og Skribenters samdrægtige Medvirkning; men et Sted skal dog Menneskets Forædling begynde, og vor egentligste Synspunkt paa dette Sted var Opdragelsen. Kun Aa ere de i Staten, der jo enten vorde Herrer eller Tjenere, om de Fleste gjælder det, at de gaae over fra det ene Forhold i det andet, og altsaa paa deres Vandring gjennem Livet maae vide at være begge Dele, og dog gjælder det desto værre om de Fleste, at de hverken vide at agte Menneskeheden i sig selv eller i Andre. Dette er Opdragelsens højeste Opgave, derfra burde den gaae ud, did burde den lede os hen. Uden denne Tænkemaade er Rigdom og Ære, er Sundhed og Styrke, ere Kunster og Videnskaber selv kun glimrende Skaller om ormstufne Kjerner — ved Humanitet, ved skjøn og ædel Menneskelighed vorde de først velgjørende for Menneskeslægten, og sande Prydelser for den Enkelte, de bleve til Deel.

Men, hedder det, vi maae tage vore Tjenestefolk, som de falde, og inden vore Skoler blive om-dannede, og efter deres Gjenfødselse kunne levere due-lige og retskafne Tjenestefolk, trænge vi mere til Po-litie end til Skoler, mere til Love end til Anviisnin-ger. Dette er Herrestandens Indvendinger. Vilde

vi tilspørge Tjenerstanden, eller blot laane den et Organ for dens Klager, fik vi maaskee vigtigere og flere at høre. Altsaa Politie og Love! Ja vistnok kunne disse udrette Meget, især naar Embedsmændene stedsse vare besjælede af Ugtelse for Menneſkeheden, og forstode at løse Knuderne i det borgerlige Forhold, istedet for at overſkære dem. Ogſaa troer jeg, og føler mig overbeviist om, at vort Fædrenelands senere Lovgivninger aande i det Hele Ugtelse for Menneſkeheden. Men dog ere Politie og Love snarere bestemte til at bortrydde Hindringer end til at skabe Held, snarere til at rette Uordener end til at fremtrylle Orden, snarere til at standse Udbruddene af Menneſkers Banart, end til at forædle de forſømte; og den Husbond og Madmoder var meget at beklage, der i sine huuslige Gjenvordigheder ingen Trøst kunde finde uden gennem Domstolene. Ja den som blot vil skjule sin Hævn; den som ikke ræddes for Tidsspilde og Skifaner; eller den som trænger til en pludselig Hjælp, og derhos har Mod nok til at trødse det tusendtungede Udyr, Rygtet, for nu og da at statuere et gavnligt Exempel; eller den endelig som ved enhver Forbedring maa vinde, og Intet har at tabe, den raader jeg til at overløbe Politiet ved enhver Uorden forarsaget af flette Tjenestefolk; og dog vil Udfaldet som oftest ikkun blive Landsfortærelse, eller høit blotte Palliativer.

Men hvad! om det og ſkulde være sandt, at gode Tjenestefolk nu ere ſjældnere end i forrige Tider;

om og de hyppige Klager over deres Skjodesløshed, deres Utroskab, deres Letfindighed og Selvraadighed stedse vare grundede — skulde vi derfor opgive Haabet om en lykkeligere Forsatning? Vi have dog een Hjælpkilde tilbage, og denne rinder — i os selv. Mennesket kan opdrages saa længe det lever — vi kunne opdrage os selv, vi kunne og opdrage Andre. Jeg har engang hørt en værdig Mand forsikre, han havde kun een Ben, og denne havde han selv opdraget til at være hvad han var. Vore Tjenestefolk ere dog Mennesker — det er, de kunne foræbles. At forædle dem er vor Pligt, thi Forsyn og Stat have gjort dem til vore Plejebørn. At forædle dem er vor Fordeel, saavist som huuslig Lyksalighed berøvet paa værdige Huuslemmer. Altsaa vi skulle forædle vore Tjenestefolk — vi kunne det, og vi bør det.

Hvo som vil forædle Andre, maa selv tænke og handle ædelt. Men ædel er ikkun den, der af Agt for Menneskeheden ikke blot iagttager sine strengeste Pligter, ikke blot fyldestgjør den borgerlige Retfærdighed, ikke blot efterlever Lovene, men den som seer sit eget Billede i sine Medmennesker, ærer deres Selvstændighed, anvender sin Overslødighed til deres Velvære, og sin Anseelse til deres Beste. Men hvad skulle vi da tænke om de Herskaber, som mod deres Lyende ei engang opfylde deres kontraktmæssige Pligter? Kaste vi et Blik ind i det Underste af mange Huse, hvormange Synder møde da ikke Menneske-

vennens Dø? hvor ofte lider ikke Lyendet snart af Mangel paa Livets Nødvendigheder og Bequemmeligheder, snart af deres Foresattes haarde Medfart, og ukjerlige Behandling? Dog slige Huustyranner høre og egentligst hen til Politiet, de standses kun ved Evang, de forbedres ikke ved Ord. Men de, hvis Hjerter slaae varmt for Menneſkeheld, de, som med de bedste Forsætter og de ædleste Hensigter dog ere ſaa uheldige at ſtøde paa moralske Vantrivninger, paa forvildede og fordærvede Tjenestefolk, og dog ønske at bidrage hvad de kunne til at blidgjøre deres Kaar og forædle deres Gemytter, dem er det Skribenten idelig bør tilraabe: "Lader os gjøre godt og ikke vorde trætte!" Dgsaa de have endnu mange Midler ihænde til at udføre deres menneſkekjerlige Planer, og nogle af disse er det her Stedet at pege paa.

(Fortsættelsen følger.)

G. H. Olsen.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 3.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 15 Januar 1803.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

Om Forholdet mellem Tjenestetjener og deres Herkaber.

(Fortsættelse fra foregaaende No.)

Til disse Midler regner jeg 1. Forsigtighed i Valget, og en vis Høitidelighed i Modtagelsen af vore Tjenestefolk. Vi skulde stedse erindre os, at det er et Menneske, vi ved Fæstepengene indlemme i vor Familie. Paa hvilke Unbefalinger vove vi dette Skridt? Er dette Menneske forsynet med paalidelige Bidnesbyrd? Kunne vi og efter vore Tidens ubeskrivelige Betfindighed heri forlade os paa disse? Er og dette Menneske, i Følge de Dplysninger vi have indhentet, duelig og villig til at befordre Familiens Bedste i det Hele, at omgaaes Børnene med Mildhed og Sagtmodighed,

med Lyft at efterkomme Herskabets fornuftige For-
 dringer, at give deres Medtjenere et godt Exempel?
 Ved saadanne Spørgsmaal, ved en Tiltale der vid-
 ner om den Samvittighed vi have selv, og den vi for-
 dre af det nye Medlem, vi optage i vor Huuskreds,
 vorder dette opmærksomt paa sit Menneſkeværd, og
 føler, at det vorder indlemmet i et Selskab og ikke
 spændt i et Nag. Det kommer i Alting meget an
 paa en god Begyndelse. Til Forædlingsmidlerne i
 Henseende til Tjenestefolk regner jeg 2. et uafbrudt
 godt Exempel fra Herskabets Side. Til at indgyde
 Dyder, der ere os selv saa gavnlige, have vi intet
 kraftigere Middel end dette, og ofte er dette det eneste.
 Men og dette Middel kunne vi Alle besidde. Hvad
 Magt Exemplet har over Menneſket, især Dverman-
 dens Exempel over det sandfælige Menneſke, det veed
 endog den, der ellers veed Lidet. Hvor Trusler for-
 hærde, og Formaninger kjede; hvor gode Anviisninger
 ikke forstaaes, og Løve ikke kjendes engang, der loffer
 Exemplet. Dyd i Handling henriver, naar Dyd i
 Ord derimod ofte blot vorder mistænkt. Disse Sæt-
 ninger ere saa bekjendte, at man deraf let kan forklare
 den Redebonhed, hvormed vi bedømme Herskaberne
 efter deres Tjenestefolk. Pigen, saa dømmes man,
 vil ligne sin Frue, Tjeneren sin Herre. Skjønt disse
 Domme ofte ere feilsulde, beviser dog deres Alminde-
 lighed, at Tjenestetjendet beherskes af Exempler. Og
 saa skadelige disse tidt kunne vorder for Tjendet, hvori

Uenighed mellem Ægtefolk, Forstyrrelse i Huusbæset, forsømt Opdragelse, og alle de deraf udspringende Uordener daglig martre de bedre, og forhærde de slettere Huusfolk — hvor det evige Mord paa Tiden, den evige Tvang i Glimmer, og Rødsomhed i Stads saa let forleber de Ubefæstede og Uoplyste, der dømmes Livets Held efter dets Farver; saa velgjørende kunne og derimod Exempler vorde for Tjenestefolk i saadanne Huse, som de modsatte Dyder danne til Templer for huuslig Lyksalighed. Væde Huusfædre og Huusmødre! betænk dette, og styrk Eder ved disse Betragtninger i alle de christelige og borgerlige Dyder, der hidtil have forsødet og forskjønnet Eders Samliv. Ved Eders Exempel vil Tjenestestanden vorde en Planteskole for mange vindskibelige, tarvelige og kjerlige Familier. Eders Adfærd vil blive dem en Rettefnor for de kommende Dage, og deres Held eller Uheld vil for en stor Deel være Frugten af de Dyder eller Laster, hvortil de i Eders Brød have været Bidner. Børn, siger en gammel Digter, skyldte vi den største Urværdighed, vore Tjenestefolk skyldte vi den af samme Uarsag, saa meget mere, som den Skjebne, vort Exempel leder dem til, som oftest i deres Alder er uigjenkaldelig. Et tredie Middel til at forædle sit Huustyende er at vise dem en bestandig Agtelse. Den skyldte vi dem blot som Mennesker. Mennesket er et stolt Dyr; det opirres ved Foragt — og saa dybt er neppe noget Menneske fornødret, at vi jo hos samme finde en agt-

værdig Side, som det staaer til os at hæve, og udvide — men om endog dette ikke skulde være Tilfældet, saa er det dog vor uestergivelige Pligt i vore Medmennesker at agte det Guddommens Præg, der vel for svage Dine ofte synes ukjendeligt, men aldrig kan være udsløttet; vor Pligt er det at ære den fælles høie Bestemmelse, vi med forenede Kræfter skulle befordre, kort at agte Mennesket fordi vi ere Mennesker selv. Ja Tjenestefolk ere ikke alene Mennesker, ligesaafuldt som deres Herkaber, de ere endog, naar de opfylde deres Pligter, Herkaberne sande Belgjører, og have et helligt Krav paa deres Taknemmelighed. Deres Karvaagenhed og deres Troskab maae vi mange Gange overlade det dyrebareste, vi besidde. I deres Baretægt maae vi ofte betroe vore Eiendomme og selv vort Liv. I deres Hænder hviler ofte vore Børns Skjebne. Deres Tid og deres Kræfter, deres Omsorger og selv deres Frihed ere os for det meeste opofrede. Og vi skulde ikke agte dem? de skulde ikke være os vigtige? vi fordre at vi for dem skulle være Alt, og de skulle for os være Intet? vi fordre af dem Lydighed, Ærbødighed, Hengivenhed, Følgagtighed ved ethvert Bink, Opmærksomhed paa alle vore Idretter, og vi skulde ikke betragte dem som vore Medmennesker, dem vi igjen skylde Overbærelse, Taknemmelighed, Agtelse, og Tillid — men hyarledes da forklare os saa mange Herkaberens Udsærd, der i den daglige Ruus af deres egen Vigtighed behandle deres Tjende

som Nøbel — der neppe tillade dem et Gjensvar uden at quæle dem med Skjeldsord og Forhaanelser — der ved idelige Mistanker vancære og saare dem — der ved enhver lille Uforsigtighed, ethvert nok saa ubetydeligt Uheld skrige over deres Skjædesløshed og nedværdige dem til de elendigste af alle Lastdyr. Ere vi da selv altid saa fuldkomne? Er selvgjort da altid velgjort? Har Husbonden eller Hustruen da aldrig sønderflaaet et Kar, eller glemt et dem betroet Vrende? Er sliig en Udsærd da den eneste rigtige for at forbedre den Feilende? Er det ikke ved Ugtelse, Menesket i Almindelighed vorder agtværdigt, og forstaae vi ikke ret godt denne Sandhed, naar der handles om vore Børn? Man indvende mig dog ikke, at denne Ugtelse ei kan bestaae med Stændernes Uliighed. Skal da den, som staaer nederst paa Trappen, overbygges med Skarn, fordi den, som er øverst, svæver i Virak? Have de ikke som Mennesker een og samme Rang, og er den øverste i Lykkens Rangforordning ikke tidt den nederste i Moralens? Desuden, er ikke denne Ugtelse selv det bedste Middel til at skaffe os Ærbødighed, eller den udvortes Ugtelse, som hører med til Herstæbernes Nødvendigheder? Jo mere vi agte vore Huusfolk, desto vissere kunne vi love os deres Ærbødighed, ja deres Hoiagtelse selv. Jo mere vi understøtte vore Befalinger med Grunde, jo venligere vi ere i at byde, desto mere vil Kjerlighed forskjønne deres Lydighed, og give deres Tjeneste Binger. Jo mere Tillid vi vise dem,

desto mere ville de agte dem selv, og desto agtværdigere ville de blive. Saa er Mennesket dannet, saa vidner og al Erfaring. Jeg taler her ikke om vore Liberieſdrabanter, om de Fornemmeres Domestiker, der høre til Stormandens Mafferade, ikke til Huuslivets Værd og Bæfen, og dog gjælder vel min Sætning og ligeledes mere eller mindre om disse.

Men ikke nok, at vi med Forsigtighed og Høitidelighed optage i vort Huusſamfund disse Familielemmere — ikke nok, at vi ved vort Exempel lokke dem til Sædelighed og Huuslighed — ikke nok at vi yde dem den Agtelse, som Jordens ypperste Skabninger have Ret til. Alt dette skyldte vi os fornemmelig selv, Loven i vort Inderſte byder det, en lutret Selvfjærlighed opfordrer os dertil. Men vor Borgerpligt gaaer videre. Er det ellers viſt, at Statens dybeste Rødder gjemme sig i Familiernes inderſte Helligdomme — er det upaatvivleligt, at huuslig Lykſalighed er Grundvolden for Borgerſamfundets Velvære i det Hele — er det indlysende for Enhver, der har Borgerſind og Borgerøie, at Tjenestestanden deels udgjør en ſaare ſtor Deel af Borgermaſſen, deels har en ſaare vigtig Indflydelse paa Borgervel i Almindelighed, ſaa tør jeg og frimodigen paaftaa, at Antagelse, Exempel, og Agtelse, iſær med Hensyn paa den ringere Klaſſes hidtil forſømte Opdragelse, ikke ere tilſtrækkelige til den Forædling hos vort Dyende, ſom vi bør ønske, og ſom vi kunne haabe. Et Middel vover jeg da

endnu at foreslaae, og dette er Deeltagelse, en oplyst, virksom og uafbrudt Deeltagelse i vort Lyendes Skjebne. Jeg vilde, naar jeg ikke frygtede for at vorde misforstaaet, kalde denne Deeltagelse en daglig Opdragelse. Det har stedsse forekommet mig at være et stort Princip i Opdragelseslæren, at et Menneskes Opdragelse begynder længe før dets Fødsel, og vedvarer saa længe det lever. Men skal Opdragelsen nogensinde yde, hvad den kan yde, saa bør og den Opdragelse, vi faae i Verden, saa meget muligt stemme overeens med den, vi erholde, eller burde erholde i Skolerne. See vi til Tjenestefolks Stilling i Almindelighed, saa vil det vel ikke forekomme Nogen at være en overspændt Fordring, at de Mennesker, der opofre os næsten deres hele Selvstændighed i dette Ord's fulde Styrke, at de Mennesker, som derved, saa at sige, voldgive deres Skjebne i vore Hænder, at de igjen af os erholde noget mere, end en ringe Løn for et tungt og besværligt Nag, og at vi deres Herrer anvende noget af vor Tid og vore Kræfter til at sørge for deres Liv, der saa ganske hengive sig selv for vores. Altsaa I Huusfædre og Huusmødre! ville I forædle Eders Lyende, ville I ved at forhøie Eders egen huuslige Lyksalighed tillige grundfæste Statens, og deres, o da kjender jeg intet bedre Middel, end den Deeltagelse i deres Skjebne, denne daglige Opdragelse til Menneskeheld, jeg alt har nævnet. Hertil kommer dette, at disse Personer, hvis Lod det blev gjen-

nem Huustjeneste at optræde paa Menneſkehedens ſtore Skueplads, ſom ofteſt ved deres Indtrædelse i Tyendeſtanden ere tildeels uoplyſte, uerfarne, og i det Hele endnu, beſværre! uopdragne Menneſker, uden faſte Grundſætninger, uden ſand Religioſitet, uden beſtemte Begreber om deres borgerlige Forhold, uden gjennemtænkt Kundſkab om hvad der hører til deres ſande Vel. Skulle nu diſſe vore Medmenneſker foræbles — ønſke Herſkaberne ſelv at omringes af foræblede Medhjelpere, og ikke af tankeløſe Trælle, o da ville i det mindſte de menneſkelige Herſkaber erkjende, at ved deres Hjelp alene kan denne Forædling tilveiebringes. Ja ſynes ikke Lovgiveren ſelv at have erkjendt diſſe Grundſætninger, naar han giver Huusbonden og Huſtruen ſamme Ret over deres Tyende, ſom over deres Børn? og paa den anden Side ei alene paa det kraftigſte betrygger Tyender mod al ubillig Behandling af hine, men endog paa en høitidelig Maade fikrer dem deres Løn, og i Sygdoms Tilfælde deres Pleie?

(Fortſættelſen følger.)

G. H. Oſen.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 4.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 22 Januar 1803.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Gjolstræde No. 218.

Om Forholdet mellem Tjenestetjender og
deres Herkaber.

(Fortsættelse fra foregaaende No.)

Synes han ikke, i det han selv kalder Herkaberne
Ret en huusfaderlig Magt, og for denne fastsæt-
ter de fornødne Grændser, derved at have hjemlet
Tjenestefolk om ikke de samme Fordele som Børnene,
dog alle saadanne, som de, Børnenes Ret uforkræn-
ket, kunne, som Huusbørn, fordre af en Huusfader,
kort alle de Rettigheder vi skyldte Pleiebørn, som der-
hos med Arbeide betale rigelig for deres Pleie? Men
denne Deeltagelse i vore Tjenders Skjebne, denne
vore Huusbørns daglige Opdragelse til Menneskeværd
og Menneskehæd, bør, sagde jeg, være o p l y s t,

vtræksom, og uafbrudt. Saadan er den Tjeneste vi fordrer af vore Tynder, og som Gjelden er, saa bør og Gjengjelden være. Altsaa, oplyst bør Herskabernes Omsorg være. Jeg behøver vel ikke her at anmærke, at de bør kjende de Pligter, som Lovene i denne Henseende paalægge dem, og dog viser en sørgelig Erfaring, at Tjenestefolk tidt nok berøves endog de Fordele, som Lovene indrømme dem. Endnu vilde en ny Howard finde meget at savne i Henseende til den Underholdning og Pleie, hvormed disse vore ringere Medborgere tidt affærdiges endog i de meest glimrende Huse. Dog hvad vil jeg tale om oplyst Deeltagelse der, hvor endog ofte al Deeltagelse fattes? Var det gjørligt, vilde jeg foreslaae flige kolde og umenneskelige Herskaber, blot et eneste Døgn eller to om Aaret at ombytte Rolle med deres Tynder, for igjennem Følelsen at fatte, hvad de gjennem Fornuften ikke ville begribe. Og dog er det meer end blot Deeltagelse jeg fordrer. Af oplyste Mennesker — og saadanne burde dog de være der herske over Mennesker — fordrer jeg oplyst Deeltagelse. Men uden at kjende Lovene; uden at kjende vort Forhold i Staten; uden at kjende Mennesket, og Menneskets høie Bærd; uden Indsigt i det menneskelige Livs Huusholdning; uden lyse og faste Begreber om Menneskets og Borgerens Pligter, og Rettigheder, og billige Ønsker — kalde vi dog Ingen oplyst. Men hvad skulle vi da sige om de Herskaber, der istedet

en Hviledag til Bederqvæggelse og Aandsoplystelse neppre tilstaae deres Dynder en Time til den Gudsdyrkelse, som anbefales af Lovene? om dem, som troe det under deres Værdighed at forklare dem Aarsagerne til deres naagedige Befalinger, naar disse tidt maatte synes underlige? om dem som anvise deres Børn til at skye deres Tjenestefolk som Pøbel? om dem som istedet for at bidrage til deres Tjenestefolks Dplysning, forbyde dem, hvad de kalde det, at raisonere? Selvtænken er dog Menneskets ypperste Gave — hvorledes skal dog den lære at tænke vel, som ei engang maa tænke, og at handle vel, naar han ei har lært at tænke vel? Dplyst bør da Herskabernes Deeltagelse være, og ikke blind som Bjørnens der knuste sin Belgiorers Pande, for at ødelægge den Flue der styrede hans Sønn — men den bør og være virksom. Det er ikke ved Følerie at vi gavne vore Medmennesker, men ved Raad og ved Daad. Dydens Væsen bestaaer i Kraft, og ikke i romansk Spindelvæv eller theatricalke Grimaser. Intet, siger en af de nyere Vise, er umuligt, naar vi kun ville: men vor blødagtige Tidsalders store Feil er den, at vor gode Villie saa sjelden er alvorlig og stærk. Ikke nok altsaa, at vi intet Ondt gjøre vore Dynder, at vi unde dem, hvad vi kalde en sømmelig Frihed, at vi nu og da i et Anfald af ædelmodig Størhed lade som deres Velsærd laae os paa Hjertet, at vi endog undertiden berede dem en selskabelig Glæde — Alt dette har sit store Værd, men alt dette

kan skee, og dog er kun Lidet gjort, naar vi intet gjøre mere. Kunne vi nu siges at have elsket dem som os selv? og dette have vi jo dog forbundet os til som Christne. Om vi satte os i deres Sted, om vi ret livelig tænkte os ind i deres hele byrdefulde og nedtrykte Stilling, vilde vi da selv intet Mere have at fordrø? Om vor Kjerlighed var stærk, eller om vi havde Kjerlighed — thi Kjerlighed er altid stærk — vilde vi da ikke daglig opdage Mangler, vi kunde afhjælpe, Ønsker vi kunde befordre, Udsigter vi kunde opklare, Forhaabninger vi kunde styrke, Bildfarelser vi kunde rette, Fordomme vi kunde udrydde, gode Anlæg vi kunde befæste, usalige Lidenskaber vi kunde styre? — vilde vi ikke snart ved Samtaler, snart ved en vennehuld anbefaling, snart ved underholdende og lærerige Folkebøger, snart ved et kjerligt Raad, og en gavnlig Formaning, og atter ved smaae men passende og velkomne Belønninger, eller gradvise Forhøielser i deres Karsløn finde Midler nok til at fremme en velgiørende Plan? O at vi kun vilde, hvad vi kunde, vi skulde da snart erholde Tjenestefolk, der vilde lønne os for den Møie, vor Stilling dog ofte gjør os saa let — men skal vor Virksomhed da ogsaa udrette hvad den kan, bør den tillige være uafbrudt. Først da naar vi ere utrættelige i det Gode, først da kunne vi vente at nyde Godt af vore Bestræbelser. Menneskevennens Liv er en bestandig Kamp — Kun ved Standhaftighed bør han vente at seire.

Men og denne Standhaftighed, der ene kroner vore Bestræbelser, denne Dyd, som er alle Dyders Pleiemoder, hvor er den mere fornøden, og hvor læres den tillige bedre end i Huusstanden, og af dem selv, mod hvilke jeg raader til dens Udvøvelse? Fordre vi ikke af vore Tjenestefolk en uafbrudt Opmærksomhed, en uafbrudt Lydighed, en fortsat Bestrævelse for at virke til vort Gavn, en Trofskab og Hengivenhed der aldrig fornægter sig selv — og naar en lille Uorden indtræffer, en lille Skisdesløshed indløber, ere vi da ikke strax færdige til at glemme alt det Gode hos dem, og af en enkelt Brøde at gjøre en Last, der fordunkler om ikke udsletter alle deres Dyder? Lad os vende denne Strenghed mod os selv, og blues over at vi ere saa ustandhaftige i at befordre deres Vel, af hvilke vi, paa deres lavere Standpunkt, fordre lutter Standhaftighed! af dem fordre vi en jevnt brændende Ild, og vi skulde kun lyse for dem med enkelte Blus? — af dem kræve vi Stadighed, og Urokkelighed, og Bestændighed, og vi skulde kun nu og da ytre en svag Bestrævelse, nogle halve Forsøg for at hæve dem til skion Borgerlighed, og ved første Hindring lade Modet synke, og tye hen til den store Sværm af Halvmennesker, der forklaffe Menneskeheden, og derved troe at have retfærdiggjort deres Lunkenhed, deres Egegylldighed, deres haardhudede Selvsyge? Have vi da og virkelig forsøgt vore Kræfter? have vi dannet os rigtige Begreber om vort Forhold til vore Tjenerer? have vi

været floge i at vælge dem, og forsigtige i at prøve dem? have vi ved vor Modtagelse gjort dem opmærksomme paa deres Kald og deres Ansvar? have vi selv stedsse foregaaet dem med det Exempel, vi ønskede de skulde følge? have vi og vist dem den Agtelse, den Tillid, de som vore Medmennesker og Huusvenner have Fordring paa? have vi efter Lyse og faste Begreber, med Kraft og med Mod, og derhos med Utrættelighed og uden Dphør deeltaget i deres Skjebne, og behandlet dem med den Omhed, den Velvillighed, den ufortrødne Kjerlighed, de som Lemmer af vor Familie, som vore Huusbørn, burde haabe? have vi og stræbt at opklare deres Begreber, at vinde deres Hjerter, at erobre deres ubegrændsede Tillid? have vi lært dem at anvende deres Fritimer til deres sande Forædning? have vi saaledes stræbt at væbne dem mod Lediggang og Forsørelse, at vænne dem til Huuslighed, og Tilfredshed, at de ret levende og inderlig føle at deres Nag er dem gavnligt, og deres Byrde dem let? og endnu eet: have vi selv været skikkede til at kunne alt dette, og ere vore Huusmødre i Særdeleshed, hvad de i denne Hensigt burde være? — og endelig, hvad Løn have Medborgere foranstaltet, hvad Forsørgelse har Staten truffet for dem, som efterat have opofret til Andres Gavn deres Ungdoms Kar og Kræfter, nu kæmpe med Alder, og Uheld og Summer?

Familieeskildriet, siger Rousseau, er det skønneste af alle; men et eneste mishykket Træk flækker det

hele Skilderie. — I hvor faa ere ikke de Huse, der frembyde det Familieskilderie, hvis Ideal ved forestaaende Tanke har foresvævet Rousseau? Men og hvor saare Lidet er endnu virket til at berigtige, for ei at sige forskjønne det huuslige Lyksaligheds Billede i Henseende til disse vore Huusbørn? Børnebøger have vi i Mængde, hvormange have vi for Tjenestestanden? neppe troer man engang, at samme burde omgaaes med Bøger. Forsørgelsesfæskasser have vi i Skofketal, jeg kjender ingen for hjælpeløse værdige Tjenestefolk. Templerne gjenthyde af Opmuntringer til Dyd og Menneskekjerlighed; jeg mindes Intet at have læst i alle vore Samlinger af Kirketaler til Fordeel for denne talrige Stands heldigere Stilling i Staten. Vi ønske alle at vore Børn skulle tidlig foræbles, og ledes til høj Menneskelighed, og vi tillade dem, ja vi opmuntre dem ved vort Exempel, vor Ufølsomhed og Uopmærksomhed til at ringeagte disse deres ældre Medmennesker, dem de burde fra de spæde Dage af lære at agte, som deres første Belgjørere. Vi ere alle saa nidkjere over vore Medborgeres Agtelse, men vi glemme, at Kilden til denne Agtelse rinder i vore egne Huse, og at det offentlige Rygte sjelden er istand til at døve vore Huusstyenders som oftest paalideligere Domme. Skulde vi have Attester af dem, hvorledes vilde disse ofte see ud? Skulde vi blot nogle Dage om Aaret i Gæt og Alt friste deres Skjebne, hvor

vilde vi da ikke beklage dem, vi nu dagligen saa ubekymrede mishandle? Frydelig er den Udsigt, Søndagskolerne love; maatte disse i det mindste vorde Anledning til større Opmærksomhed, større Virksomhed, og flere lignende Bestræbelser af oplyste og daadfulde Menneſkevenner! og maatte da Kvindeljønnet's bedre Opdragelse give os Huusmødre, der i Samklang med en ædel Regjering og frimodige Philosopher ilede Menneſkehedens hulde Genius imøde!

G. H. Olsen.

Professor og Kot. Publ.

Borger = B e n n e n.

No. 5.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 29 Januar 1803.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Eryft hos M. Joh. Sebbelow,
i store Biolstræde No. 218.

A n m e l d e l s e.

Da alle Classificationers Repræsentantere endnu ei have indsendt deres Forslag om Repræsentantvalg, kan ingen Generalforsamling holdes førend næste Maaned.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses = selskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. B. Clausen.

C. Røbbe.

Regle af de vigtigste Aarsager, hvorfor saa mange ulykkelige Ægteffaber nuomstunder findes iblandt os.

”Er da Antallet paa de ulykkelige Ægteffaber i vor Tidsalder saa stort?” Dette Spørgsmaal til- drager sig først vor Opmærksomhed; det maa erkjendes, at den Ting eksisterer, hvis Aarsager vi have foresat os at oplede. Det er med dette, som med næsten ethvert andet lignende Spørgsmaal: i at besvare det, have Mange mere raadført dem med deres individuelle Situation og Stemning, end med Fornuft og Erfaring; derover er man her, som næsten overalt, henfaldet til en af to modsatte Yderligheder; man har overdrevet paa begge Sider. Den ulykkelige Ægtemand vil saa gierne indbilde sig og andre, at intet Ægteffab er lykkeligt, fordi hans eget ikke er det. Da han, som oftest uden Grund, troer at have gjort alt, hvad der kunde gøres, for at berede sig ægteffabeligt Held, uden dog at have naaet det, saa bedøver han sig med den Indbildning, at Grunden til hans Bannheld ligger i Standen selv; begjerligen griber han enhver Erfaring, der synes at kunne bestyrke ham i denne Tanke; fra sig selv og sine Staldbrødre i Ulykken slutter han til alle Ægteffolk; det er ham endog en Slags Trøst at tænke sig sine tunge Kaar som en Deel af den almindelige, for de Allerfleste uund-

gaaelige Menneſke-Elendighed. Med ham forener ſig Deberſvenden, der med alt det at han føler det Tomme og Byrdefulde i ſin nærværende Tilſtand, det Dunkle i ſine Udſigter mod de kommende Dage, dog lever og dør i den Indbildning, at han er fri, og at de fleſte Egtemænd ere Slaver, at han, ſkjøndt nu intet mindre end lykkelig, dog vilde været end ulykkeligere, om han havde givet ſig. Paa den anden Side fremtræde lykkelige Egtefolk, og ſkjøndt de vel ej kunne paafaae, at Alle ere ſaa lykkelige ſom de, ere de dog tilbøjelige til at troe, den ſtorſte Deel — i det mindſte ikke er ulykkelig. Selv nyde de i deres huuslige Forhold, blandt Egtefælle og Børn, den blideſte, reneſte Tilfredſhed; ogſaa i de Familier, der udgøre deres nærmefte Dmgangskreds, ſynes den at herſke; ſelv fra dem, til hvilke de ſtaaer i mindre fortroligt Forhold eller ſom de blot kjende af Navnet, møder dem ſjelden Rygtet om forargelige Dp- trin i Egteſkabslivet — ”Hvorfor, ſige de, ſkulde dette Held, denne Enighed være udbredt, ſaavidt vor Synskreds naaer, hvis den ej var almindelig udbredt?” Det er overalt en — tilgivelig Svaghed hos os Menneſker, at vi, naar det gaaer os vel, ere meget ſangvinkte i vore Domme over Menneſke-værd og Menneſkelykſalighed. Vore Brødres Handlinger og deres Tilſtand ſvæve for vort Dje i en roſenfarvet Glæde, der egentlig kun er Gjenſkin

af vort eget Hjertes milde, lyse Følelser, ligesom i modsat Tilfælde Alt synes os mørkt og fælt, fordi Rismods Nat omhyller vor Sjæl. Saa upaalidelig vi altsaa finde Hines Dom, at saa eller ingen Ægteffaber skulde være lykkelige, saa ugrundet er nok ogsaa Disses Paastand, at de fleste ere det. Man erindre blot, at enkelt Ægtepars Exempel aldrig kan gjælde som Beviis, da der jo er ingen Regel uden Undtagelse; at lykkelige Ægtefolks fortrøelige Dmgangskreds sjelden er stor, da de ej behøve selskabelige Adspredelser for at finde Glæde; at de desuden, naar udvortes Forhold ej gjøre det umueligt, vælge denne blandt Ligefindede, Mænd og Kvinder, der, ligesom de selv, have Sands for huuslige Pligter og huuslig Lyksalighed; og at man endelig, med ringeste Menneskekundskab, aldrig kan ansee et Ægtepar lykkeligt, blot fordi dets Uenighed ikke er bleven til almindeligt Byksnal. Nej, lykkelige Brødre! lad ikke vort eget Held gjøre os partiske i vor Dom, hærde vor Forstand og vort Hjerte mod den Overbeviisning, Erfaringen paatvinger os; lader os, i det vi skjønnsomme prise:

”den Engel, som skabte os vort Paradiis”
 sukkenende tilstaae, at vort Held er sjeldent, som det er stort, at Ægtebaandet, nu maaskee mere end nogenfinde forhen, er for Mange et trykkende Nag, de jo før jo heller søge eller i det mindste ønske at

befries fra. Overst blandt Disse sætte vi de i vor Tidssalder ikke Faa, der føle Byrden saa utaalelig tung, at de, til Trods for Religion og Belanftændighed, selv afkaste den, og benytte sig af den sørgelige Gunst, vor Regjering, ligesom Moses mod Israelliterne, for Hjerternes Haardheds Skyld finder sig besøjet til at vise uenige Egtesfolk. At Skilsmisserne tage alt mere og mere Overhaand, er, besværrer, en bekjendt Sag, og synes tydeligen nok at vidne om, at de ulykkelige Egteskabers Antal mærkeligen tiltager. Nu de sikkerligen end Flere, der af Vane, af Egennytte, af Religiositet, eller for ej at gjøre anstødelig Opsigt blandt deres Medborgere, vel tage i Betænkning offentlig at bryde Baaudet, men hvis ægteskabelige Liv udgjør en Række af Optrin, der vancere dem selv og forarge Andre næsten ligesaa meget som aabenbar Skilsmisse; og de, der have formegen Levemaade eller Delikatesse til at yttre deres gjensidige Misnøje uden i det højeste blandt deres fortroligste Venner, af hvem de tør haabe Tausshed, men som under et venligt, smilende Udortes dølge et Had ligesaa uforsonligt, som deres fordums Kjærlighed maaskee var brændende, der vel endnu vandre sammen, "men," som vor Guldberg saa sandt og saa skjønt har sagt:

"men Ungdoms Eed erindre

"med bitter Selvhads evig' større Dval

”og kun det Haab hver kedsom Stund kan lindre
 ”at Graven dem hiint Minde skjule skal.”

Saa igjen de Mangfoldige, der just ikke hade, men heller ikke elske hverandre, der finde Huuslivet tomt paa Glæder, og derfor søge i Vertshuse, i Klubber, paa Baller og ved Epilleborde den Fornøjelse, der slyer dem hjemme; for hvem den utaaeligste Gjæks og den foragteligste Flanes, den dumme Steadderkjellings og den flaueste Avispolitikers Selskab er moersommere, end Mandens eller Konens. Utillbørligen maatte jeg smigre vor Tidsalder, om jeg nægtede, at der findes saadanne Ægtefolk i smaa og store Kjøbstæder — i Henseende til Landboen tør jeg ej beraabe mig paa egen Erfaring — ja at deres Tal er Regio. Hvor skulde vel Kroer og Keglebaner og Billardhuse og Klubber faae de mange daglige Besøg af giorte Mænd, naar disse Hjem interesserede dem? hvor kunde Svir og Kortspil fængsle dem halve Nætter til et fremmed Huus, naar de med Omhed og Længsel tænkte paa de savnede Glæder i deres eget? hvor kunde saa mangen Hustru ligegyldig omsværme paa Baller og Maste-rader, som hendes Mand hverken yndede eller tog Deel i, naar hun ret af Hjertet elskede denne? — og kan vel det Ægteskab fortjene Navn af lykkelig, hvor saaledes Enhver gaaer sin egen Vej, ubekymret hvor den Anden er, hvad han foretager sig, om det gaaer ham vel eller ilde? Bistnok vover jeg med

alt dette ikke at paaftaae, at de uhykkelige Ægte-
 skabers Antal blandt os overstiger de lykkeliges;
 men meget skulde det dog undre mig, om ikke de
 fleste af dette Blads Læsere, ved at tænke sig om,
 vilde erindre fra deres eget Bekjendtskab mere end
 eet Exempel paa alle de ovenanførte Tilfælde, Skils-
 misserne maaskee undtagne, for hvilke det dog vilde
 være let at skaffe de meest autentiske Beviser. Alt-
 saa kunne dog nok ikke de uhykkelige eller mindre
 lykkelige Ægteskaber være saa faa. Nej, sikkerligen
 ere de mange, og mange ville de blive, saalænge de
 Aarsager, der frembringe denne sørgelige Virkning,
 ej formindskes. At fremsætte og udvikle nogle af
 disse Aarsager, er Hensigten af nærværende Forsøg.
 Med alle dets Ufuldkommenheder haaber jeg, det ej
 vil læses uden Deeltagelse, da Emnet, det angaaer,
 har almeen Interesse.

Først blandt disse Aarsager maa nævnes Op-
 dragelsen, især den qvindelige. Thi at
 denne virker langt mere til at danne Karakteren,
 end den mandlige; og at ægteskabelig Lykke og Ulyk-
 ke oftere og i højere Grad er Konens end Mandens
 Bærf, er min faste Overbeviisning. Korteligen vil
 jeg søge at godtgjøre min Paastand. Drengen hen-
 lever som oftest kun en liden Deel af sin Barn-
 doms og Ungdoms Tid i Forældrenes Huus. De
 Formaninger, som der gives ham, de Exempler, han
 der seer, maae vel gjøre noget Indtryk paa hans

bøjelige Hjerte, Indtryk, der stundom bevares indtil de sildigste Oldingsaar, men som dog i Almindelighed hverken ere saa stærkt eller saa varigt, at deraf kan ventes nogen umiddelbar Indfyndelse paa Karakteren i den modnere Alder. Drengen opdrages ej egentligen for det huuslige Liv. Duelighed til at opfylde sin borgerlige Bestemmelse er det, han især skal dannes til, men denne opnaaes sjelden i hans Barndoms Hjem. Ofte maa han i den tidligste Alder reent forlade det og endnu som Barn leve blandt Fremmede; og Alt hvad han møder der, hans Sykler, hans Dmgangskreds, hans Lektur, de afværlende Optrin i hans Liv, Alt bidrager til at give hans Karakter en Bending, hvorved den maaskee endnn beholder en stærk Tinktur af hans første Dannelse, maaskee en saare svag, maaskee og aldeles ingen.

(Fortsættelsen følger)

C. P a v e l s.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 6.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 5 Februar 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Njolstræde No. 218.

Nogle af de vigtigste Aarsager, hvorfor saa mange uheldige Egteskaber nuomstunder findes iblandt os.

(Fortsættelse fra forrae No.)

Vigen derimod bliver for det meeste i Forældrenes eller Opdragernes Huus, indtil hun forlader det ved en Egtemand's Haand. At være Hustrue og Moder er hendes Bestemmelse, og den hele Opdragelse fra Buggen til Brudealteret skal lede umiddelbar derhen. Hvad hun opdrages til, det er, det bliver hun; endog Omgang med Fremmede vil i hendes indskrænkede Virkefæds bidrage saare lidet til at omstemme hende, og saa utallige Exempler der gi-

ves paa Mænd, der blive langt bedre eller langt værre, overalt langt anderledes, end deres Forældre selv vare, og dannede dem til at vorde, saa ringe er nok Antallet paa de flætopdragne Piger, der bleve agtværdige Huusmødre, og de velopdragne, der bleve foragtelige Modeduffer. *)

Min anden Paastand: at huuslig Lykke eller Ulykke mere er Konens end Mandens Bærk, tilslader ej Rummet og min Plan her udførligen at bevise. Jeg vil da kun nævne Hovedmomenterne til Tænkendes Overvejelse: 1) Det er Pigen lettere førend Egtteskabet at kjende sin Elfers Karakter, end ham at kjende hendes. 2) Meer umiddelbar paaligge de huuslige Pligter Konen end Manden; om hun opfylder eller overtræder dem, har vigtigere, mere udstrakte Følger, end om det er Tilfældet med ham. 3) Qvindesjønnet har større Magt over vort Sjøn end dette over hiint; tyve Koner forbedre eller fordærve deres Mænd, mod een Mand, der virker en betydelig Karakterforandring hos sin Kone. Alt dette sammenlagt, tør jeg vel gjentage mit Udsagn, at det fortrinligen er fejlsuld qvin-

*) Hertil kommer endnu, at Fruentimmer almindeligen givtes i en tidligere Alder end Mandesjønnet; at altsaa det Indtryk, de modtog ved Opdragelsen, er stærkere og mere levende, jo nærmere de ere den Tidspunkt, da det bragtes dem.

deltig Opdragelse, der volder, at mange Egteskaber fortjene Navn af ulykkelige. Med Føje søger og venter Manden i den Hustru, han vælger, en omhyggelig, derhos ej ukyndig og uerfaren Huusmoder, en søm og trofast Veninde for sig, en kjerlig Moder for sine Børn. Skaffes han i sin billige Forventning; finder han, at hun forstaaer Alt, interesserer sig for Alt, undtagen for Huusvæsenet, at hun hverken kjender eller elsker sine Hustru- og Moder-Pligter, ihvor heldig og øvet Dilettante hun end kan være i Udskilligt, som ej vedkommer dem — det Egteskab kan aldrig blive lykkeligt. Og nu spørger jeg: Opdrages almindeligen vore Døttre i den højere Middelsstand til deres Bestemmelse som vordende Hustruer, Mødre, Huusmødre? Synes ikke mangfoldiges Opdragelse snarere at have den Hensigt, at de skulle glimre som Piger, end at de skulle gavne som Koner? Jeg ønsker vist ikke den Tid tilbage, da Forstandscultur betragtedes som noget unyttigt, endog vanærende for Qvindeligheden; da Psalmebøger og Kogebøger udgjorde dets hele Lecture, og det endog ansaaes betænkeligt, at lære Pigerne Skrivning, hvorved de jo blot forførtes til at skrive Kjerlighedsbreve. Jeg erkjender det for et af vor Tidsalders sande Fortrin, at der nu og arbejdes paa Pigens Aandsdannelse, at Kundskaber meddeles hende, hvorved hun kan berede sig selv, sine Venner, sin tilkommende Mand mange glade

Djeblikke. Men naar disse gjøres til det eneste vigtige og væsentlige, og den sande Hovedsag berøved aldeles tabes af Sigte; naar desuden de Ting, der læres, ere saa mangfoldige, at det er umueligt, noget Barn kan lære det Alt tilgavn, det gaaer da unægtelig forvidt — og mon det ikke altfor tidt er Tilfældet saavel med vore Døttres private, som især deres offentlige Opdragelse? Lad rige Folkes Døttre, der nu ikke mangle Tid til at uddanne deres Talenter, og der engang, naar de blive giorte, kunne lønne Huusholdersker og Barnepiger m. v., lad dem lære alt, hvad læres kan — men den mindre velhavende Borgers Datter, naar hun skal gaae sin Moder tilhaande i Huusholdningen, medens hun er Pige; naar hun engang bliver giort, og det gjælder om at fortjene Brødet i sit Ansigts Sved, og at holde til Raade med det Fortjente, at intet spildes: hvortil nytter da hendes Tegning, Broderen, Klaveerspil, Dands? hvortil nytter det, at hun kan holde en Samtale paa Tydsk, Fransk eller Engelsk, at hun kan læse et Digt, en Roman, et Skuespil med Smag, og bedømme det, om det gjælder? "Ja men det skader jo ikke, at man veed alt dette, naar man forstaaer og iagttager sine huuslige Syssler!" Det er sandt, naar man forstaaer og iagttager dem! Men hvor gives Vejledning hertil? i Skolerne? det er imod deres Indretning og Bestemmelse; hjemme? hvad

Tid levnes dertil, naar der skal læses og skrives, spilles og tegnes? — Al nej, det passer sig altfor vel paa mange af vore unge Piger, hvad vor vitzige Tode for adskillige Kar siden har sagt om dem:

Følelser har de, og Læsning og Bid;

Kan ikke sætte en Gaas paa et Spid.

Og nu de andre egentlige Dvindepligter, Pligter mod Mand og Børn — hvor læres de? ved Underviisningen i Religion og Moral? neppe mueligt — af meer end een Grund; ved at læse Romaner? hvormange af dem indprente vel disse Pligter, uden al skadelig Tilfætning? og selv hvor dette er Tilfældet, hvilken ung Pige læser Romaner for at lære, henvender ej sin hele Opmærksomhed til Personernes Skjebne og Historiens Udfald? Nej, ogsaa herom blive desværre mange i en sørgelig Uvidenhed, dem selv, Mand og Børn til ubodelig Skade. — "Dette endog tilfæct, saa er det jo dog godt, at Piger lære Sprog, saakaldte Fruentimmernetheder m. v. i Ungdommen; derved kunne de maaskee i sin Tid bidrage deres Skjerv til de huuslige Udgieters Besfridelse, hvis de engang faae en Mand, hvis Indtægter ere utilstrækkelige; derved kunne de og, om det er deres Lod at blive ugipte, som Lærerinder berede dem selv en anstændig Forsørgelse." Hvad det første angaaer, da lad det gjælde ved Syning, Tegning, Brodering, og deslige; men Sprog, men Historie og Geographie, men skjonne Videnskaber,

m. v., hvad udrette de dermed som Koner? give Information kunne de ikke; blive Skribentinder? Himlen bevare hver ærlig Borgermand, som ikke er meget riig eller meget phlegmatisk, fra en Kone, som har denne Drøm! — Til, som ugiot, at fortjene Brødet ved elegant Haandarbejde, udfordres i disse Tider, da ingen Mangel er paa saadant, at man har opnaaet megen Fuldkommenhed deri — og hvorvidt dette er at haabe i Skoler hvor mangfoldige Elever oplæres i mangfoldige Ting, maae Kyndigere bedømme. Der ere De, som troe, at det ej vilde være en upassende Overskrift paa adskillige af vore Realskoler, hiint latinske: *Aliquid in omnibus, nihil in toto*, o: Noget i Alt, men Intet i det Hele. — Igjen til mit Hovedæmne: At der ved Qvindeskønnets Opdragelse i Almindelighed blandt os ej arbejdes for den ægteskabelige Lyksalighed, synes altsaa temmelig indlysende. Regnes nu hertil det store Selskab af Eigealdrende, Pigen hver Dag kommer i, der kontrasterer saa meget mod det stille Huusliv, hvortil hun skulde dannes; de mange Beninder, hun faaer, der, foruden at det maaskee ikke er godt, Alt hvad hun lærer af dem, gjør hende det til en Slags Nødvendighed, bestandig at see sig omgivet af en saakaldet Vennekreds; den Smag paa Forlystelser, der fra den spædste Alder vækkes og næres hos vore unge Piger! vi undres da slet ikke over, at der ere saa mange Koner, der ikke elske

og opfylde deres Pligter, ikke gjøre deres Mænd lykkelige; vi undres tværtimod over de ikke Faa, der uden Vejledning, eller endog hensigtstridigen vejlede, dog blive agtværdige Hustruer og Mødre, og det er os et nyt Beviis paa, hvor ilde man har gjort i at affkilbre den menneskelige Natur som i Bund og Grund fordærvet, da den, trods al modstræbende Forsinelse, saa mangen Gang haandhæver sin og Menneskets Værdighed.

En anden Aarsag til ulykkelige Ægteskaber er uden Tvivl de mange Forlystelser, blandt hvilke de Ugitte af begge Kjønn ideligen omsværme. At Smag for disse indgives Pigebørnene ved Opdragelsen, har jeg allerede sagt; den synes endog hos Mange at være det, der umiddelbar sigtes til ved Opdragelsen; selv af deres Sprogkundskab synes den væsentligste Nytte at være den, at de kunne med Behed conversere de Udlændinge, de faae til Chapeau's ved Baller og Gjæstebude, i alt Fald og læse i Originalsproget franske, tydske og engelske Romaner, der jo og udgjøre en Deel af Forlystelsesvæsenet — Blandt de gjængse Forlystelser, som unge Fruentimmere tage Deel i, er der nok ingen, mod hvilken paa deres egne, deres tiikommende Mænds og Cædelighedens Begne kunde gjøres saa grundet Indsigelse, som Dands. Jeg veed det, de Allerfleste ere lidenskabelig indtagne for den, og det er slet ikke at undres

over, at en saadan raff Cirkulation er behagelig for det letflydende Ungdomsblod; men derhos troer jeg, som Sædelærer at kunne paastaae, at — uden Undtagelse — de største Seminarier for ægtefabelig Ulykke, der findes iblandt os, ere — vore Baller. Man har talt saa meget om det Fordærvelige, det Umoralske i, at Fruentimmer spille i dramatiske Selskaber — og sandt er det, ikke gad jeg være den Mand, hvis Kone eller Datter var Prima-donna paa et Privattheater; men saa almeensfabelig, som den evindelige Dandsen, er vist ikke hiin Forlystelse.

(Fortsættelsen følger)

E. P a v e l s.

Det mig i Torsdags Aftes tilsendte Bidrag: om Spidsrod løben m. m. kunde ej indrykkes her, da dette Blad alt den Gang var sat og forrigeret. Desuden er enkelt Medlem af Ugebladskommissionen ej berettiget til at lade noget trykke i Torgervennen, førend de øvrige have læst og samtykket det. Endelig er og Bidraget selv af den Beskaffenhed, at jeg ikke torde vove paa eget Ansvar at bekendtgjøre det. Saa snart Bedkommende ved det underskrevne Navn legitimerer sig som Forfatter, skal hans Stykke strax blive tilbageleveret,

P a v e l s.

Borger = B e n n e n.

No. 7.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 12 Februar 1809.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos **M. Joh. Sebbelow,**
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

Mandagen den 14 Februar om Eftermiddagen
Klokken 5 ſlet holdes Generalforsamling paa Prindsens
Palais bag Slottet, til hvilken Tid Dhrr. Re-
præſentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Under-
støttelsesſelskab.

S. J. Cantor. C. C. Martens. S. G. Clausen.

C. Kjøffe.

Nogle af de vigtigste Aarsager, hvorfor saa mange ullykkelige Ægteskaber nuomstunder findes iblandt os.

(Fortsættelse fra forrige No.)

Hvor saa ere ej vor Stads dramatiske Selskaber! hvor saa altsaa de Fruentimmer, som tage Deel i disse Dvælseser! Det koster vel megen Tid at lære en nogenlunde lang Rolle, og der er ingen Tvivl om, at den Tid kunde været bedre anvendt; men naar man betænker, at der for en heel Vinter kan falde 5 a 6 Roller i den flittigste Skuespillerindes Lod, og at der, som bekjendt, ere Kunstnerinder, som paa det offentlige Theater spille nogle og tyve betydelige Roller om Aaret, uden dog at forsømme deres Hustru- og Moderpligter, saa ville maaskee Klagerne over den megen Tidsspilde findes overdrevne. Beskostninger ere ej forenede med denne Forlystelse, og hvad Sæderne angaae, da kan der nok Intet siges derimod, som jo i forhøjet Grad kan siges mod Bal-lerne. — Hvor utallige ere ikke disse! ikke nok, at der i Klubberne ere ugentlige Baller, maanedlige Baller og Masketader; enhver Familie, der har et nogenlunde stort Værelse, maa celebrere hver Fødsels- og Bryllupsdag, naar den falder ind paa en passende Aarstid, med et Bal, hvor Bekjendte fjern og nær indbydes. Man tænke sig en Pige, hvis Fader, Broder eller Kjæreste er Medlem af en eller

flere Klubber, som desuden har mange Frænder og vidtløftigt Bekjendtskab, hvor hun hver anden, tredie Uge, undertiden oftere kan vente at indbydes til Bal, og beregne, hvormange Aftener i de 7 saakaldte Wintermaaneder hun danser bort. Saaledes at leve hver Dag herligen og i Glæde, er vist ingen god Forberedelse til Huuslivet, der maa være stille og virksomt, naar det skal være lykkeligt. Og vare endda Aftenerne den eneste Tid, der spildtes — Nej! mange Timer gaae hen, inden Baldragten kan blive arrangeret — ved hvert Bal man indbydes til, fordrer jo nye Afvoerlinger i Pynten — og efter en henvaaget Nat bortsoves den følgende Formiddag, eller den hele Dag tilbringes i en døsig Uvirkssomheds Tilstand; virkelig, naar det sammenregnes, en længere Tid, end de Faa, der spille Komedier, maae forudsættes at behøve dertil, en meget længere Tid, end Pigen, der i sin Ungdom bør kjende og paa skjønne Tidens Værd, for engang som Kone og Moder værdigen at kunne nytte den, har tilovers til Fornøjelser. Nu den megen Beføstning, ideligen forandret Pynt kræver i en Tidsalder, da ikke blot aargammel Stads er en gyselig Ting; da det endog er den største af alle Uanskændigheder, at komme i Selskab eensklædt to Gange. Hvorledes kan den, der har lært at regne al denne Smaaflitter blandt Livets højeste Fornødenheder, nogensinde vænnes til fornuftig Dekonomie, hvil-

fen hun dog, naar hendes Kaar ej blive bestemte glimrende, saa højlig behøver til at føre Huusholdning, dersom ej "Armod skal drage ind hos hende som en Landstryger og Mangel som en Gødsmand." Og Sædeligheden? Pigen bliver forsænelig af at spille Komedier med Bisald; men bliver hun det kanskee mindre som Festens Dronning paa et Bal, omringet af en Sværm Ynglinge, der smigre, tilbede, forgude hende? Hun kommer, som Stykkets Elskerinde, i fortrolige Stillinger med en ung Mand; men naar hendes Hukommelse er sysselsat med Rossen, hun fremsiger, vist nok henrives da ikke hendes Hjerte saa let, som naar hun, heed af Dandsen og ene sysselsat med den, Arm i Arm og Bryst mod Bryst med en frygig Yngling gjennevaltser den lange Række. Hvor mangen en Pige, som, vel at mærke, ofte danser, indrikker ej her en behagelig Glemsel af sine nærværende og tilkommende Pligter! Her fuldendtes hendes Dannelse, den letsindige Glæde, Thaarup saa mesterligen træffende affildrer; om hvilken det hedder:

Had Manden kun græde; Madamen vil lee;
Madamen er Dronning ved hvert Assemblée,
og Lyende gjør hvad de ville.

I denne Skole oplærtes den unaturlige Moder, som, for at kunne omsværme i Gammen og Suus, frasiger sig den søde, hellige Moderpligt, selv at opamme sit Barn, ligegyldigen overgiver det til Ammer

og Barnepiger ofte af tvetydigt Rygte, der maaskee fordærve baade dets Legeme og dets Sjæl. Jeg har saa vidtløftig omtalt Baller, og omtaler allene dem, da Alt, hvad der kan siges om hver anden umaasdelig nydt Forlystelse, som Hindring for den ægte skabelige Lykkeligbed, efter min Overbeviisning, fortrinligen kan siges om denne. — Dog her er det ej blot den qvindelige Ungdom, hvis overdrevne Hang til Forlystelser jeg troer at kunne regne blandt Narfagerne til de mange ulykkelige Ægteffaber. Ogsaa Mandkjønnet bidrager Sit hertil, og det fornemmeligen ved det Klubliv, Ynglingen saare tidligen indviees til. Ved at have sit fornemste Tilhold i Klubberne, henbringe sine ledige Timer, især Aftenen der, istedet for at søge Dmgang med Familier, egne eller fremmede, som leve i huuslig Ro, lærer han aldrig at kjende, elske eller agte det huuslige Liv; og naar han da indtræder i Ægtestanden, da kommer han som i et ubekjendt Land. Saalænge hans Situation er ny, morer den ham, som alt Nytt, men naar han bliver vant til den, finder han den saa kedommelig, at han flux vender tilbage til de Glæder, Kun Hvedebrødsdagene's Henrykkelser tillode ham at give Slip paa. Heller end at forsage sit kjære Spilleparti, eller den morsomme Conversation ved den rygende Bolle, lader han den stakkels Kone sidde ene hjemme, og fornøje, fede eller græmme sig, som hun bedst veed og kan. Jeg har saaledes selv kjendt ej

uelskværdige unge Mænd, for hvem en vis Omgangscirkel, der i øvrigt havde intet Tillokkende enten for Sanser, Aand eller Hjerte, var bleven saa nødvendig, at de, for at faae den vante Volsk-pas, forsømte deres Forretninger, rejste hele Mile bort fra en fortreffelig Kone, gjorde hende uhykkelig, og ruinerede hende og dem selv. At dette og er Tilfældet i de saakaldte lavere Stænder, derom bør jeg ikke tvivle. Saamangen Haandværksmand, der paa Viinkjeldere, Kroer og Kaglebaner bortslæser sin Hviletid, gjør sig efterhaanden uskikket til at arbejde, undrager Kone og Børn den Omhød og Forsorg, han skyldede dem — hvor mon han først dannedes til at vorde den flette Ægtemand og Fader? Uden Tvivl i Svendekroen, ved det vilde, uordentlige Liv, han og hans Kammerater førte, saa ofte Nøden ej tvang dem til at arbejde.

En tredje Aarsag til de mange uhykkelige Ægteffaber, vor Tidsalder har at fremvise, er det store, ubegribelige Løtsind, hvormed Ægteffaber beslattes og fuldbyrdes. Det er vist nok saare ilde, naar Egennytte, Hovmod, Familieforhold eller deslige, uden Hensyn paa Hjerternes Overeensstemmelse, slutter en Pagt, der efter den alvise Stifters Hensigt skulde være uopløselig. Lige grusomt og ufornuftigt er det, naar Forældre ville tiltage dem en Rettighed, hverken Natur, Fornuft eller Religion hjemler dem, naar de for en

Finantspekulation eller en forfængelig Grille opofre et Barn, de paaftaae at elske, og betage det al Udsigt til Held i de kommende Dage. Det høres da og nu kun sjelden, hvad der i ældre Tider var saare almindeligt, at Børn tvinges til at indgaae Giftermaal imod deres Tilbøielighed; men, o! at man dog aldrig kan holde den gyldne Middelvej, at Extremerne evindeligt berøre hinanden! Det er bedrøveligt at see, hvorledes Ungdommen benytter sig af den større Frihed til at vælge, vor mere oplyste Tidsalder forunder den! Saaledes seer man Mennesker, der Intet eje, ingen Udsigt have til at eje Noget eller engang at erhverve det Nødtørstige, henrevne af blind Lidenskab, at indtræde i den alvorlige Huusstand. De have aldrig tænkt paa, kunne altsaa heller intet Begreb gjøre dem om, hvad endog den tarveligste Huusholdning koster — "Bed deres Elsktes Side, troe de, Postkammeret vil være dem et Pallads, Vand og Brød Herresøde. Kjærlighed skal gjøre dem det haardeste Leje blødt, det tungeste Arbejde let, de vigtigste Savn ubetydelige." Herligt lader saadant sig læse i Bers og Romaner; herligt lader det sig tænke og føle af en varm Hjerne, en levende Indbildningskraft og et forelsket Hjerter. Men naar Rusens Dage ere forbi, naar Armoden med alle dens Nædsler hjem søger deres trange Boplig, naar de lære at indsee, at det virkelige Liv er et ganske andet end det poetiske, de i Forlovelsens

Dage drømte om; naar de indslumre om Aftenen og vaagne om Morgenens med det Spørgsmaal: Hvad skulle vi æde? hvad skulle vi drikke? hvor med skulle vi klæde os og vore Smaa? — det seer da betænkeligt ud med den ægteskabelige Lyksalighed; selv deres indbyrdes Enighed staaer maaskee paa svagere Fødder, end man af Romanerne og Skuespillene kunde formodet. Det er et ikke smukt, men tidt desværre altfor sandt og anvendeligt Pæbelordsprog: Naar Krybben er tom, bides Hestene. — Endnu værre og ikke sjeldnere er det, at Folk giøte sig sammen, uden at kjende hverandre; thi at en Ungling eller Pige er smuk, danser godt, klæder sig modern eller med Smag, har en behagelig Konversationstone — undertiden Alt hvad man veed om hinanden, naar man forlover sig — det siger i Grunden overmaade Lidet. Det er sagt mangfoldige Gange, men upaaagtet, miskjendt Sandhed kan ikke gjentages for ofte: Til Rejsestaldbroder paa nogle Mile ønsker man sig heller En, man kjender, end en Wildfremmed, da der jo i dennes Selskab kunne møde store Ubehageligheder; men paa Livets lange, tidt besværlige Rejse, tage vi den første den bedste Medvandrers, hvis Ansigt og Manerer staae os an.

(Fortsættelsen følger.)

E. P a v e l s.

Borger = B e n n e n.

No. 8.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 19 Februar 1803.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Gieslstræde No. 218.

E x t r a c t

af

Fjerde Kvartals = Regnskab

for

det forenede Understøttelses = Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Decbr. til 31te Decbr. 1802.

Ind.

Indtægt.	Rdr.	St.
Kasse = Beholdningen fra 3die Quartal d. A. var = = = =	436	13½
(See forrige No. 44 af Bergerv. f. A.)		
A. Ugentlige Indkomster i dette Qvrt. For Ugebladets 14de Aargang fra No. 40 til 2 incl. og Love = = =	642	87
B. Qvartals Kontingenter:		
1) For Qvart. til ult. Sept. d. A. 131 R. 47ß		
2) Restancer fra de forr. Qvrtal. 11 = 82 =	143	39
C. Årlige Indkomster:		
1) Et nyt overerbentligt Medlems Kon- tingent for d. A. = = =	5	"
D. Laans og Forstud's Afbetaling i dette Qrt. = =	380	"
E. Renterne til 1ste Decb. Termin og nogle forfaldne Renter af Selskabets andre Obligationer, der nu ere omsatte i transportable Stats Fonds = =	749	95
F. Tilfældige Indtægter:		
1) Modtaget et mig anvist Laan i De- posito Kassen til de for i Åar bevilgede Laans og Gratifikationers Udbetaling for = = = 2200 R.		
2) Ligeledes for de af Selskabets Obligationer, der ere omsatte i Transportable Stats Fonds, modtaget den Kapital = 29,620 =	31820	
Summa Rdr.	34,177	42

At ovenstaaende 4de Qvartals Extract er over-
eensstemmende med Administrationens Kontrol
bevidner

H. J. Cantor. C. C. Martens. H. G. Clausen

Udgiør	Rdr.	St.
1) De aarlige staaende Udgiørter:		
a) For Ugebladets og Ugelisters Trykning samt Lønningerne for dette Kvartal		
364 R. 72 p.		
b) Et bevilget Forstud til et af Budene = = = 98 R. = p.	462	78
2) Til de aarlige Pensionister: Betalt for dette og forrige Quartaler	357	24
3) Af de, efter Repræsentanternes Beslutning den 15 Nov. d. A., bevilgede Laan, som var 1850 Rd., er udbetalt	1550	=
4) Af de for i Aar, efter bemeldte Resolution af 15 Nov., bevilgede Gratifikationer til Beløb 710 Rd., er betalt = = = = =	705	=
5) Til nye transportable Stats Fonds Beviser, som ere hentagde til Selskabets Fond i Species Banken	730	=
6) Extraordinaire Udgiørter:		
a) Betalt i Maan. Renter af det under Indtægten anførte Laan 2200 Rdr. med = = = 7 Rd. 32 p.		
b) 1 pr. Mille af nogle i Spec. Banken indsatte Recipiser = = = 5 = 64 =		
c) Udbetalt den under Indtægten anførte og modtagne Kapital, der er omsat i transp. Stats Fonds = = = 29,620 = — =		
d) Til nogle mig anviste Regninger = = = 2 = — =	29635	=
Pr. Ballance bliver Kasse-Beholdningen ved Aarets Slutning 1802	737	42 $\frac{1}{2}$
Summa Rdr.	34177	42 $\frac{1}{2}$

Kjøbenhavn den 31 Decbr. 1802.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Købbe.

A n n e l d e l s e.

S General-Forsamlingen den 14de Februari blev følgende afhandlet:

Efterat man havde anmeldt for de tilstædeværende Repræsenter, at vores, Cantors og Clausens, Administrations-Tid var udløben, behagede det dem igien at udvælge os, hvilket Valg vi antog saaledes, at jeg Clausen endnu vedbliver som Administrator i 2, og jeg Cantor i 3 Aar.

Da Budet Lacroix er død den 5 Januari d. A., er Budet Christophersen antaget som fast Bud fra dette Nytaar, og Reserve-Budet Wegner igien indgaaet i Christophersens Sted med de bevilgede 25 Rdlr. aarlig Løn; i Anledning heraf bleve alle de fra Selskabets Medlemmer forhen indkomne Ansøgninger om reserve Bud = Tienesten fremlagde, af hvilke Haarskiæerer Grindberg eenstemmig blev antaget.

Paa en fra afgangne Bud Lacroix's Enke indkommen Ansøgning om Pension, blev hende for i Aar bevilget de 15 Rdlr., som forhen vare tilfjendte Reserve-Budet Wegner aarlig, saa længe han forrettede hendes afdøde Mand's Tjeneste, og da Selskabet af Pensions-Summen i Aar har vundet 10 Rd. ved Pensionisten Madame Glud's Giftermaal, blev bemeldte 10 Rdlr. ligeledes tilfået

hende, saa at hun for i Aar nyder 25 Rdlr., indtil hun bliver ansat paa Pension.

Uf Kassereren blev fremlagt forrige Aars 4de Kvartals-Regnskab, som hermed følger, og General-Regnskabet for Aaret 1802, hvilket her næst i Ugebladet skal blive indført.

Til at giennemgaae General-Regnskabet for Aaret 1802 som Revisorer bleve valgte de Herrer Materialforvalter H a d e r u p og Urtefræmmer H e n r i c h H o l m, hvilke som tilstædeværende vare vilige til at antage Valget.

Som nye Medlemmer i Selskabet bleve antagne:

Hr. Niels Christian Bierring, Hof- og Stadsrets Prokurator.

— Niels Hansen Bøch, Skræder.

— Didrich Christian Petersen, Bogholder.

— Niels Simonsen, Hørfræmmer.

— Tørgen Simonsen, Vinhandler.

— Thomas Eichel Bartholin, Justitsraad og Landsdommer.

— Jacob Falkenberg, Brændeviinsbrænder.

— Lars Falkenberg, Skoemager.

— Jens Nielsen Fuglsang, Theehandler.

— D. P. Didrichsen, Studiosus.

— Israael Abraham Mejer, Kjøbmand.

— Bendix Abraham Mejer, Kunstdreier.

— Peter Casse, Glarmester.

- Hr. J. Silberschildt**, Kaptain ved Landefaten.
 — Borger-Biblioteket i Slagelse.
 — Hans Tønnesen, Forpagter paa Schullerupholm.
 — Christen Pedersen Møllerop, Høker.
 — Christen Johansen, Brændeviinsbrænder.
 — Wilhelm Henrich Harbou, Kammerjunker.
 — Hans Bertram Trojel, Præst.
 — Nicolai Döllner, Revisor ved den grønslandske Handel.
 — Lorentz Ebbesen, Guldsmed.
 — Peter Holm, Seil- og Compasmager.
 — Alberg, Bager.

Det øvrige i denne Forsamling foretagne skal herefter blive indført.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

C. Martens. H. G. Clausen. S. J. Cantor.

C. Købke.

Nogle af de vigtigste Aarsager, hvorfor saa mange ulykkelige Ægteffaber nuomstunder findes iblandt os.

(Fortættelse fra forrige No.)

Det er et høist alvorligt Skridt vi gjøre, naar vi knytte Ægteffabsbaandet; det gjelder i mindste to

Menneskers timelige Lykkeligbed, maaskee og deres Dyd — og et saadant Baand knytte vi letsindigen, saasnart en Piges Skjonhed og Talenter gjorde Indtryk paa os, maaskee blot fordi vort Hjerte i det Djeblif var stemt til at modtage saadant Indtryk. Naar det da endelig kommer for Dagen, som let kan hændes, at der i dette skjonne Legeme boer en hæsliq Sjel, at Aand og Hjerte er desmindre prydet, jo mere hendes Udvoortes er det; at den talentfulde Dandsferinde, Sangerinde, Klaveerspillerinde ikke kan eller ikke gider sye en Stiorte, end mindre forstaaer at lave en skikkeliq Net Mad; at hendes Tone hjemme hos Mand og Tjenestefolk er ligesaa gemeen og modbydeliq, som den i Selskaber er fiin og indtagende — hvad bliver der saa af? et uafbrudt ulykkeligt Liv eller den sidste sorgelige Tilflugt — Skilsmisse. — Ja mon ikke ogsaa denne, og den liden Vanffelighed i at faae den udvirket end mere bidrager til at forøge det Letsind, hvormed hiin vigtige Forbindelse indgaaes, altsaa at forøge Antallet paa de ulykkelige Ægteffaber? Man tænker: "det kommer jo blot an paa et Forsøg; lykkes det ikke — nu vel! saa kan vi jo skilles ad; om tre Aar kan jeg faae en ny Kone; tre Aar derefter nok en; det skulde dog være sagt, om jeg ikke omsider fik en, jeg kunde leve med". — Naar man ikke ubesindiq før, saa bliver man det nu; før kunde en Mand eller Kone være een, højt to Gange i sit Liv ulykkelig giwt; nu kan det skee fire eller fem Gange: før havde man kun een Ulykkes Staldbroder; nu kan man i et nogenlunde langt Liv bringe det til et halvt Dofin.

Mangfoldige især Mænds Adfærd i Forlovelsesdagene henhører vel og blandt de almindelige Aarsager til gjensidig Misnoje i Ægteffanden. At hvert Djeblif, man tilbringer med sin Forlovede, skal bortkjæles og bortffases,

anseer mangen Ungersvend for en ubrødelig Pligt, og mangen Pige som en fast Rettighed: Hvo vil undres, om den uerfarne sexten, atten Aars Møe drømmer sig Mueligheden af, at dette bestandig saaledes kan vedvare; om hun nærer det Haab, som vist nok det ringeste Kjendskab til Verden og Mennesker maatte betage hende, at den samme brændende eller smægtende Elsker bestandig vil vandre ved hendes Side? Fra hun ret begyndte at skjønne, fladdrede man f. : hende, at den eller den var hendes Kjæreste; før hun stod til Konfirmation fortalte man hende, at hun nu snart kunde vente at faae en Mand — altsammen under Spøg og Latter. Kjæreste og Mand, Forlovelse og Ægteskab, disse Begreber vække idel lystelige Forestillinger i hendes Sjel; at gjøre sig alvorlige Betragtninger derover, er aldrig faldet hende ind. Og nu kommer da en Frier, gandske saadan som hun tænkte sig den høistattraaede Kjæreste, søm og blid og varm; hendes Liv er en Kjæde af Optrin, det ene meer henrykkende end det andet, just saaledes, som man kan læse i Lafontaines Romaner. De sætte dem hen og under Kys og Favntag lægge Plan til et Liv, de agte at føre, omtrent i samme Smag, som Gesners og Florians Hyrder; Hvo vil fortænke den stakkels, trosthyldige Pige, at hun bliver hovedsvimmel over al denne Herlighed; at Faders og Moders og andre fornuftige Folks velmeente Advarsler ere som Sæden, der faldt paa en Klippe, og at Elskerens søde Dvertalelser falde i god Jord, og bære hundrebefold Frugt?

(Slutningen følger.)

E. P a v e l s.

I n d t æ g t :

	Rbd.	Sf.
I. Kasse-Beholdningen ved Regnskabs Afslutning til 31 Dec. 1801 var (Efter Gener. Regnskab. for 1801 ved Ugebl. 14 Aarg. No. 13)	485	2½
II. Ugentlige Indkomster for Ugebladet og Love: Fra No. 1 til 52 incl. af 14 Aargang, i alt (Efter de 4 Quart. Extract: i Ugebl. No. 25, 43 og 44 af 14 Aarg. og No. 8 af denne 15 Aarg.)	2577	39
III. Quartals Kontingenter: a) Fra 1ste Oct. 1801 til ult. Sept. 1802 549 Rbd. 89 S. b) Restancer for Aaret 1801 19 — 35 S.	569	28
IV. Aarlige Indkomster: a) Det højkongl. Huusets velgiørende Gaver 180 Rbd. b) En ubenævnt Belgijvers aarlige Bidrag ved Hr. Grosserer Thomsen 19 — c) De Overordentlige Medlemmers Kontingenter deels til ulst. Dechr. 1801 og deels prænumer. for dette Aar 374 — d) Et Overordentlig Medlems Restance for 1801 5 —	578	,
V. Laans og Forskuds Afbetaling, i alt dette Aar:	1384	,
VI. Renterne af Selskabets Obligationer:	1759	90
VII. Extraordinaire og tilfældige Indtægter: a) For udtrukne Annuiteter og Østersøiske Obligat. 1375 Rbd. b) Laant af Deposito-Kassen til Laans og Gratifikationers Udbetaling dette Aar 2200 — c) Modtaget for nogle af Selskabets Obligationer, der ere omsatte i Transportable Statsfonds, den Kapital 29,620 —	33,195	,
Summa Rbd.	40,548	63½

At ovenstaaende Extract af General-Regnskabet for 1802 er overensstemmende med Administrationens Kontrol bevidner:

H. J. Cantor. E. C. Martens. H. G. Clausen.

U d g i v t :

	Rbd.	Sf.
A. De aarlige staaende Udgifter: 1) Til Ugebladets Trykning m. v. og et bevilget Forskud paa samme betalt i alt 603 Rbd. 2) Lønningerne til Selskabets Betiente med et bev. Forskud 1044 — 24 S. 3) Gudene for Indkassat. i Aar. 1801 de sædvanlige 2 pr. Cto. 92 — 87 S.	1740	15
B. Til de aarlige Pensionister betalt for dette Aar 1135	1135	48
C. Til Kongelige Obligationers Indkøb: 1) 3 Kongelige Annuitets Brevise a 100 Rbd. 300 Rbd. 2) 3 Dito Finants Obligationer a 500 Rbd. 1500 — 3) 2 Dito Østersøiske Dito a 75 Rbd. 150 — 4) 4 Dito Dito Dito a 70 Rbd. 280 — 5) Transportable Statsfonds 1230 —	3460	,
D. Til Laan og Gratifikationer: 1) Betalt af de i Aaret 1801 bevilgede Gratifikationer, som endnu resterede 19 Rbd. 2) Ligeledes af de for dette Aar tilstaaende Gratifikationer 705 — 3) Og af de for i Aar bevilgede Laan 1550 —	2274	,
E. Extraordinaire Udgifter: 1) Betalt det resterende af det forrige Aar giorte Laan i Deposito-Kassen med 1500 Rbd. og i Renter af samme 9 — 34 S. 2) Ligeledes i Maanedes Renter forud af det i Aar giorte Laan 7 — 32 S. 3) Til forfaldne Renter og i Afstaaelse for nogle af de ind- skibte Obligationer 26 — 49 S. 4) Til 1 pr. Wille af nogle i Speciesbank. indsatte Recipiser 5 — 64 S. 5) Udbetalt den under Indlægten ansførte Kapital, der er omsat i transportable Statsfonds 29,620 — 1 S. 6) Til adskillige mig anviste Regninger 32 — 67 S.	31,201	54
Dr. Ballance bliver Kasse-Beholdningen ved Aarets Slutning 1802 737	737	42½
Kjøbenhavn den 31te Decbr. 1802.	Summa Rbd.	40,548

J. Aagaard.
Selskabets Kasserer.

C. Købke.

Extract

af

General-Regnskabet

for

Det foreenede Understøttelses = Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Januari til 31 Decr. 1802.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 9.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 26 Februar 1803.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Med dette Nummer af Ugebladet følger tillige Extracten af General = Regnskabet for afvigte Aar 1802, og til Efterretning om Selskabets da værende Tilstand meddeles følgende

N o t a :

over Selskabets Formue til 31 Decbr. 1802.

1) 3 Kongel. Obligationer, deponerede i Species = Banken, var dets Fond til ult. Decbr. 1801

30,477 Rbd.

Men herfra afgaaer de i indeværende

Aars Regnskab under 7 Indtægts =

Post Lit. a. anførte udtrukne Annui =

teter og Østersøiske Obligationer til

Beløb

1375 Rbd.

Bliver igien 29,102 Rbd.

Transp. 29,103 Rd.

Hertil kommer derimod de i dette Aar
indkøbte Obligationer, efter Regn-
skabets Udgiwts-Post Litr. C,
som udgiør i alt 3460 Rd.

Summa 32,562 Rd.

2) Udestaaende Laan og Forssud hos Sels-
skabets Medlemmer er 4942 Rd.

Nota. Heraf skyldes ved Aarets Slut-
ning til Deposito-Kassen det der
optagne Laan af 2200 Rd. til Laans
og Gratificationers Udbetaltng:

Det paa uvis Giæld og tildeels efter-
givne, som nu er 907 Rd., ere ikke
beregneede med i ovenansførte udestaa-
ende Laane-Summa:

3) Restancerne paa Dwart. Kontingent,
hvoraf endnu ei kan vides, hvormeget
der indkommer, ere 44R.2M.85

4) Af Restanc. paa de Overordentliges
Kontingent, som er 15 Rd., kan ik-
kun forventes at indkomme 5 Rdlr.

Administrationen for det forenede Under-
støttelseselskab.

C. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Købke.

Nogle af de vigtigste Aarsager, hvorfor saa mange ulykkelige Ægteskaber nuomstunder findes iblandt os.

(Fortsættelse og Slutning)

Naar nu Forlovelsesdagene ere til Ende, og den fyrige Elsker efterhaanden bliver — jeg vil ikke sige en slet Ægtemand, hvis Dinhed var blot Hyllerie — kun en fornuftig Ægtemand, som erkjender, at der er Tid til at spøge, og Tid til at være alvorlig, Tid til at kjæle og Tid til at arbejde, saare let vil da den unge Kone, som indbildte sig, at den Forbindelse, der sluttedes under Kys og Spøg, uafbrudt skulde fortsættes paa samme Maneer, troe sig bedragne af sin Mand — og mon hun har saa megen Uret? Lovede han ikke, hvad han ej holdt? berettigede han hende ikke til et Haab, der blev uopfyldt? hun martrer sig med den Tanke, hun ytrer den for ham: at han ikke mere elsker hende, og bringer det maaskee tilsidst derved saavidt, at hende skeer, som hun troer; ja godt og vel endda, om hun ikke, vant til idelige Kjertegn, laaner sit Dre, bøjer sit Hjerte til den smigrende Forsører, der tilbyder hende Erstatning for hvad hun maa savne. — Nær beslægtet med hiin er den Fejl, mangen Elsker begaaer i at forgude sin Dige, udbryde i evindelige Lovtaler over hendes høje Fuldkommenheder, nægte eller besmykke enhver af hendes Fejl,

ja endog gjøre dem til Dyder. Mænd! Skabningens stærke, fornuftige Herrer! I, der saaledes uophørligen smigr: Eders Hjertes Udvalgte og trods Forstandens Bud frakjende hende enhver Fejl, paadigte hende enhver Fuldkommenhed; griber i Eders egen Barm, siger: Om I saaledes hvert Skridt vare omgivne af en Lovtaler, hvis Dom havde Vægt hos Eder, som begjærligen opsnappede hvert Ord, der kom af Eders Mund, og udbrød: det er en Gud, ikke et Menneske, der taler; som gjorde Dphævelser over eders ubetydeligste Handlinger og tillagde dem uskatterligt Bærd; som fandt endog eders Fejl elskværdige og brød en Landse med enhver som vovede at paastaae andet — Mænd! hvad bleve I da? forsængelige, uforbederlige Daarer! Og Kvinden, hvis Kjon I kalde det svagere: hun skulde have den overmenneskelige Styrke ikke at misleedes ved Lovtaler af hendes Elskte, ham, til hvis Forstand og Hjerte hun maaskee sætter ubegrændset Tillid? var det ikke et Underværk, om hun ej selv til Slutning ansaae sig for at være fejlfri? Naar hun da som Kone bliver herskesyg, egensindig, lunefuld, naar hvert alvorligt Ord optages ilde, hver kjerlig Advarsel besvares med Bitterhed, naar ingen Dag forgaaer uden Riv, og Eders Afgjæstend derved bliver et Helvede paa Jorden — hvis er Skylden for alt dette? blot Eders, der vakte Indbildninger i Eders Forlovedes Hjerte, hvorved

hendes maaske ellers ypperlige Karakter forstemtes og fordærvedes. — Dgsaa bør det nævnes, som henhørende til den urigtige Udfærd i Forlovelsestiden, at saa mangen Mand da viser sig for sin Brud langt anderledes end han er, indbilder hende, at han er formuende, da han dog er i Gjæld, som han ved sit Giftermaal vil sættes i Stand til at betale; sund, uagtet han bærer paa en lønlig Sygdom; altid munter og blid, endskjøndt hans Luner og Griller ere utallige, som Sand i Havet. Det er nødvendigt, at Udagelsen af den dulgte Sandhed maa forstyrre den ægteskabelige Fred. Hustruen, som kjerligen vilde deelt ethvert uforudseet, om end ikke uforkyndt Mangel, maa naturligviis græmme sig eller harmes ved at see i ham, hun betroede sit Livs Lykke, en forsættelig Bedrager, der ikke fortjener hendes skaaende Omhed. Det samme finder vel og Sted med Qvindeskjønnet; heller ikke der vil man savne Exempler paa saadant Bedrag, der ti Gange mod een uigjenkaldeligen fjerner den huuslige Lyksalighed.

Seg forbigaaer adskillige af de Fejl, der saare ofte begaaes i Ægtefolks Omgang, hvorved deres Held og Tilfredshed afbrydes, f. Ex. Mangel paa gjensidig Overbærelse med Svagheder, paa indbyrdes Fortrolighed og Tillid, paa inderlig Deeltagelse i hinandens Vel og Bæe; deels er herom sagt og siges saa meget i Brudevielser og moralske Skrifter,

under alle muelige Indflædninger, at Gjentagelse her vilde synes overflødig, deels ere nok disse Fejl i det Hele uafhængige af Tidsalderens Aand, og det var kun de Kilder til ægteskabelig Ulykke, der fornemmelig maatte op søges i denne, jeg her foresatte mig at oplede. Derimod bør jeg ej fortie en af Dagens Skjodesynder, hvis Indflydelse paa det huuslige Livs Røe og Held er saare fordævelig: den Overdaad og Udselthed, som hersker overalt i de højere og lavere Stænder. Mennesket kan nøjes med Lidet, saare Lidet, naar det kun vil; altsaa var det endda ikke saadan stor Daarlighed, at to unge Mennesker givtede dem sammen med tomme Hænder, som man siger, kun at disse tomme Hænder ere arbejdsdygtige og arbejdsvante, naar de tillige medbragte nøjsomme Hjerter, der ej attraaede flere Bequemmeligheder, større Belleuet, kostbarere Forlystelser end Stand og Kaar tilstædede dem. Men naar man med nogle 100 Rigsdalers aarlig Indtægt skal have kostbare Værelser og elegante Meubler, skal besøge Assembler og Baller og vise sig der i moderneste Pynt, skal have Deel i abonneret Loge paa Komedien, skal have saa kaldte gode Venner hos sig og beværte dem med Dyrerygge og Champagneviin, skal give 10 Rigsdaler for en Bogn til Dyrehaven de store Kildebage; naar Haandværksmanden, hvis Arbejde skaffer ham nødtdørfstigt Udkomme, lader Kone og Døttre pynte sig som

Damer, gjør Gæstebude og Skovtoure, o. s. v. saa behøves ingen Spaadomsaaend til at forudsee Enden herpaa: Gjeld og Armod; og forlindredes endda denne ved indbyrdes Kjerlighed! — men dette er neppe at haabe; Net enige, elskende Hjerter ere og i Almindelighed nøjsomme; de, der saaledes behøve Stads og Sværm for at føle sig lykkelige, maae nok savne hjemme, hvad de med saa megen Bekostning opsoge uden Huset. — Dog, saalænge dette herlige Drømmeliv vedvarer, taale de hinanden, troe maaskee endog at være hinanden hengivne; men naar Lykken vender sig om, vendes og deres Sind: Det Baaend, der sammenbandt dem, er løst; Den første Deel af Ritualens Bud opfyldte de: Medgang deelte de troligen med hverandre men nu kommer Modgangen, og just naar det gielder om at bære den fælles Byrde, slippe de den begge, gaae hver sin Vej, og søge den første den bedste Tilflugt der aabner sig for dem. — Selv for de bedre Mennesker, der oprigtigen elske hverandre og deres Pligter, kun af falsk Undseelse, ungdommeligt Eetsind eller deslige lode sig henrive med Strømmen, er denne Odselhed til ubodelig Skade i enhver Henseende. Den røver dem deres nødtørftige Udkomme og paadrager dem mangehaande Sorger, hvilke de kunde undgaaet; den røver dem deres Dyd og Selvstændighed, gjør dem efterhaanden til usle Slaver af Moden, af deres Gandser, af de foragteligste blandt deres Medmennesker; den røver dem endog den Trøst, Kjerlighed kunde skjænket dem i mindre blide Dage; denne, som enhver anden ædel Følelse, slukkes i den Barm, hvor Pragtløst og Forsængelighed oprejste sit Alter.

Rogle af Marsagerne til vore Dages de mange ulykkelige *Wgteskaber* har jeg her ovregnet og udviklet. Der ere vist flere, som jeg ikke kjendte ikke erindrede, eller ikke fandt passende her at frem-

føre. Fuldstændig er da ikke Dypregnelsen, men hvad jeg har sagt, haaber jeg, vil af mange blandt mine Læsere erkjendes for soleklar Sandhed. Naar vore Døttre mere opdroges til deres sande Bestemmelse som Hustruer og Mødre; naar de kostbare og glimrende Forlystelser bleve færre, og de unge Mennesker af begge Kjønn mere sparsomt toge Deel deri; naar vore Ynglinge og Møer brugte lidt mere Overlæg, inden de vovede et Skridt, hvorpaa deres hele Livs Lykkelighe'd berover; naar hver forlovet Mand og Kvinde gjorde sig det til hellig Pligt, aldrig at forholde sig anderledes i Forlovelsesdagene, end de havde i Sinde som Egtefolk at vedblive; naar, til Trods for Modens despotiske Bud, ret mange Egtepar gjorde til deres Balgsprog de skjønne Linier:

Kun evig Kjerlighed vor Mode være;

Og Enighed kun smykke skal vort Hjem!

meget vilde da de ulykkelige Egtefællers Antal aftage, og Tusinde, der nu fra Brudealteret gaae Vandheld og Krænkelser imøde, vilde som Oldinge, vilde døende velsigne Dagen, da de indtraadte i Egtestanden, som den Dag, da de først ret lærte at kjende og nyde Livets Glæder.

E. Paveks.

Præst ved Nikolai Menighed.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 10.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 5te Marts 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Frykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

En ædel Handling.

Med eet af Regimenterne her i Staden staaer en Kommandeersersant, som har tre Sønner endnu levende, den ældste 11, den yngste 4 Aar gamle. Den næstældste, nu henved 10 Aar, er eet af Naturens sørgelige Særsyn. Dette Barn har, naar den udvortes Skabning undtages, intet Menneffeligt ellers. Det viser intet Tegn til sandselig Fornemmelse, uden nu og da Dinenes Henvendelse til Lysset; det mæler ikke, kan hverken gaae, staae eller sidde. Maden maa stryges ham i Munden og holdes der, til han mekanisk synker den. Han kan endog ei tygge, hvorfor egen Mad maa laves til ham. Baersomt henlagt kan han ligge en Stund,

men maa forresten bæres omkring, hvilket ved hans store, og ved den fuldkomne Ubehjælpelighed tunge Legem, er et byrdefuldt Arbeide. Dette ulykkelige Barn har desuden jevnlig Slag, undertiden mangegange i een Dag, og flere Dage efter hinanden. Hverken Fader eller Moder kunne fortjene noget til Hjælp. Hiin da han i den søie Tid hans Embedsforretninger ude og inde, levne ham, maa hjælpe den plagede Kone i det bedrøvelige Barns Nøgt; og Moderen, da hun som en meget ordentlig Kone har alle Hænderne fulde med at holde reent om sig og Manden og de tre Børn, især det skrøbelige, der under alle Omstændigheder maa passes, som et Fjerdingaars spædt Barn. Desuden er Konen næsten altid plaget med Gigttilfælde, som ved den idelige Uro og det idelige Slid blive jo længere jo værre.

Beskædent og noisomt har dette saa haardt hjemløste Ugtepar hjulpet sig igjennem i de trange Omstændigheder, som lettelig begribes, med megen Kummer. Omfider lod for omtrent tre Aar siden Konen sig overtale af godt Folk, at forestille sin Nød for Ham, der for hver Klage har et aabent Dre, for hver Nød et aabent Hjerter, og for hver Hjælpemuelighed en aaben Haand. De fik til det syge Barns Underholding anvist daglig sytten Skilling. Paa Kronprinsens Befaling maatte de nemlig opgive hvad de troede at behøve til Barnets

daglige Underholdning, og de udregnebe nøie hvad den ene Dag i den anden gif til, formedelst Barneets Graadighed, den idelige Vask, det gjør nødvendig, samt Medicin, og mere end netop dette begjerede de ei.

Vor Tronarvings Menneſkekjerlighed havde da ſaaledes mægtig lettet Byrden for denne ſaa haardt-betyngebe Familie, og med ærligſte Skjønſomhed modtoges, og endnu oppebæres denne Underſtøttelſe.

Imidlertid indſees let hvor langt en Kommandeersſerſants Sold kan ſtrække til, i det dyre Kjøbenhavn og i de ſkrekkelige dyre Tider vi nu i ſidſte Aaringer have havt; iſær naar hverken Manden ved at gjøre Regninger for Andre, eller med at affkrive, kan fortjene noget udenom, eller Konen ved at ſye, ſtrikke, opſtikke, eller endog kun ved at vaske eller ſpinde. Saare begribeligt da, at i dette Huus findes intet mindre end Velſtand, og at man maatte formode, der heller begjertes end gaves Hjelp.

Men, nu høre man! Den med ſaa mange Byrder overlæſſede Kone har for nyelig taget et tre Fjerdingaars ſygeligt Soldaterbarn til ſig, blot fordi dets Forældre *), ſom foruden dette endnu have tre andre Børn, ere ſaa nødlidende, at de ei

*) De laae paa et Loft, og Moderen meget ſyg. For en fjorten Dage ſiden døde hun.

Kan give denne syge Spæde nogen Pleie *) Man samle de ovenfor anførte Omstændigheder, og tænke sig den selv svagelige Kone, som hverken Dag eller Nat har Røe eller Hvile, i meget trange Vilkaar, og hun lægger frivillig en ny tung Byrde paa sig, hvortil intet kan have bevæget hende, uden den rene Menneskekjerlighed. Man tænke sig dette i Sammenhæng og med alle derved forbundne Omstændigheder, og man vil ikke nægte, at jo her er en virkelig ædel Handling.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Om Brændevin.

(Oversat af det Tydske).

Kommer Brændevinen endstjønt Menneskerne til at glemme deres Nød; saa er den desuagtet den vig-

*) De havde endog efterhaanden laant denne fattigere Soldaterfamilie indtil 7 Rigsdaler. Men da Manden blev tilspurgt derom, sagde han sig intet at have tilgode hos Soldaten; thi hvad han kunde faaet i Afbetaling, var gaaet fra den lille Hjelp Soldaten havde faaet til Konens Begravelse.

tigste Kilbe til uudsigelig, umiskjendelig Nød; og eskyld i Menneskernes Undergang.

For henved 800 Aar opfandtes den kymiske Operasio at destillere Biingeisten; og for 400 Aar omtrent den kymiske Konst at brænde Brændeviin af de forskjelligte Kornarter.

Da Menneskerne, der endnu for 400 Aar siden ikke saa let kunde faa Brændeviin, udførte beundringsværdige Arbeider og Konstværker, udholdt uhyre Strabadser i Krigen, og boede mellem Indsøer, Moser og Skove, vare sunde og blomstrende og (som Cæsar og Tacitus vidne om de Tydske) havde meget store, føre Legemer; saa er Brændevinen ikke en nødvendig Drik, til at bevare Livet, og til at taale Livets Møisommeligheder eller Lustens og Bærligts Strengbed og Kulde.

Men den er heller ikke en sund Drik.

Brændeviin kan ikke blive til Blod, til Kjød, til Been, og hverken give Kraft eller Styrke til det menneskelige Legem. Brød og Kjød give Menneskets Legem Kraft og Styrke.

Hundrede Pund Brændeviin brændt af trehundrede Pund kraftgivende Brødkorn, give Legemet end ikke eet Lod Kraft.

Benjamin Rush, Professor i Lægekunsten i Philadelphia og fordem øverste Feltlæge ved den

nordamerikanske Armee, siger *). „Hidsige Drikke pirre det hele Legem, forøge Blodets Omløb og varme. Men snart efter forårsage de Tungbed, formindfke Livskraften, og frembringe Dorfthed, og Svaghed. Ved haardt Arbeide gjøre de ingen Virkning. Hefte ved den haardeste Anstrengelse kræve intet uden koldt Vand og forsvarlig Føde. Men hidsige Drikke give hverken Kræfter eller Føde. Lette de end i Førstningen Anstrengelsen, saa svække og trette de siden desmere. De stærkeste Mennesker, og de der kunne længst udholde at arbeide, ere de, der ikke nyde hidsig Drik.“

Erfaringsfætning: Naar Een drikker et Glas Brændeviin: saa føler han i det første Tidsrum sine Legems- og Sjelekræfter behagelig forhøiede; men i det følgende andet, tredie, fjerde Tidsrum føler han sit Legems- og sin Sjels-Kræfter, dobbelt og tredobbelt ubehagelig forringede; saa de ere endog ringere end de vare før Brændevinens Nydelse. Havde nu hiin Mathematikus Ret til, af den Erfaring, at et Æble faldt ned fra et Træ, at slutte til Æblets Tyngde og Himmellegemernes Bevægelse; saa har ogsaa Lægen Ret til af hin Erfaring at slutte: at Brændevinen egentlig formindfker Legems- og Sjelekræfterne, som den

*) Medicinische Untersuchungen und Beobachtungen. Leipzig 1792 S. 340 og 350.

i Førstningen syntes at forhøie. Ogsaa Vblet, der fastes iværet, synes ikke at være tungt, men omsider falder det dog tilbage til Jorden; og saa sandt som Vblet har en Tyngde, saa sandt formindsker Brændevinen Menneskenes Lægemæssige og Sjelekræfter, Sundhed og Fornuft.

Den forringer ogsaa og svækker Menneskernes Velbefindende.

Brændevinen, ligesom Sporene og Svøben gjøre ved Hesten, pirrer og ægger kun i høi Grad de i det menneskelige Legem liggende Kræfter; de fortæres ved Brugen og Legemet er kraftedløst.

En meget stor, endskjønt endelig, Sum af Kræfter ligger i det farske, stærke, hver Dag Føde nydende Menneske *). Der kan være Tilfælde, dog kun ualmindelige, f. Ex. i Krigen, naar Soldaten har inter, eller kun slet Brød, skal udstaae Væde og Kulde, og drikke slet Vand, da Mennesket maa for at arbejde eller leve, anvende eller tilfætte alle sine i Legemet forhaandne Kræfter, hvad enten han kan erstatte dem igjen eller ei; og kun i disse over-

*) Derfor varer det saalænge, inden Brændevinen, drukken i Mængde, gjør det af med et kraftfuldt Menneske, der har sin gode Føde; derfor synes den at staae saa lidet, naar den drikkes med Maade, og ved megen legemlig Bevægelse.

dentlige Tilfælde er Brændevinen et ypperligt Styrkemiddel, til at ægge disse Kræfter med Hestighed; men den fortærer dem ogsaa, som Ilden, og dersom Mennesket ikke igjen erstatter ved Fødemidler disse fortærede Kræfter, saa er det ude med ham. Altsaa, kun i overordentlige Tilfælde, men som, i Krigen endog, burde forekommes saa meget mueligt er, kan Brændevinen være et styrkende Middel.

Men aldrig i Evidhed en Drikkevarer! — Da er Brændevinen, som ogsaa Haller siger, Forgivt.

Endog blev denne Forgivt Menneskers daglige, vante og yndede Drik. Hvilken Ubetænkksomhed!

(Fortsættelsen følger).

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 27de Marts førstkommende, da Hr. Just. R. Pram læser.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 11.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 12de Marts 1803.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

O m B r æ n d e v i i n .

(Oversat af det Tydske).

(Fortsat).

Paa 30 Aar og længere, især siden syvaars Kri-
gen, har Brændeviinsdrik taget gyselig til Aar for
Aar blandt Almuen, som er tre fjerdedeel af hvert
Folks Mennesketal.

Her følge nogle løse Efterretninger som Bi-
drag til Brændevinens hidtil endnu saa mangelag-
tige Historie, dette store Nasional = Ondes, som An-
ton Fothergil kalder den *).

*) J Transactions of the royal Humane Society Vol.
I. pag. 410. En Bog som gjør Menneskelighe-
den den største Gæde.

I Kottenburg i Hessen, og samme Stads tilhørende Omegn var som Herr Hofraad Hüpe den anfører, den fyrstelige Deel i Forpagtningspengene af den udfkjendte Brændeviin:

Åar 1630 — 81 Rigsdaler.

1640 — 11 —

1651 — 36 —

1690 — 90 —

1721 — 134 —

1741 — 212 —

1760 — 320 —

1770 — 409 —

1782 — 464 —

og i Eschwege

Åar 1670 — 77 —

1706 — 162 —

1774 — 545 —

„Desvær, siger nysnævnte agtværdige Forfatter *), har Brændevinens Misbrug (som alt for mere end hundrede Åar klagedes over) taget ligesaameget til, som Kammerets Indtægter ere steget. Eschwege brugte Åar 1668 ifølge Amtsregningerne, ikke mere end 14 Amer Brændeviin **),

*) I hans ypperlige Bidrag til Brændevinens Historie i Schözers Statsanzeigen 12 B. 46 S. 190 S. Forf. Anm.

**) En Alme holder i Hessen 80 Kander, sammesteder, og 72 andresteder. Dverf. Anm.

endog flager Forordningen af 1656 allerede over denne Driks umaadelige Brug. Hvad vilde denne Forordnings patriotiske Forfattere sige, om de hørte, at i Aaret 1779 i samme By forbrugtes 283 Aar, altsaa 20 Gange saa meget, som hundrede Aar før *)? Brændevinen, som først kun blev drukket af Bøllyst, er nu blevet en daglig Fornødenhed, næsten ligesaa almindelig som Brødet, uden at have Brødets Dyder. Bonden i de mere nordlige Lande er af bekjendte physiske Aarsager alt meget stærkere til sin Mad, end Folkene i de søndre Lande; og Bjergboeren stærkere end de der beboe Sletterne. Men ved Brændevinen blive vi til graadige Uhyrer, som Jordfloden ikke har Rum nok for. Thi, antage vi efter paalidelige Økonomers Erfaring, at en Hamborg Metse eller 20 Pund Korn giver $1\frac{1}{2}$ Kande god Brændeviin, saa bleve, Aar 1779 i den eneste Kjøbsted Eschwege der omtrent beboes af 800 Familier 362240 Pund Korn, altsaa Brødkorn til 566 Mennesker, fortæret i Sopkener. Dette skeer

*) Man kunde troe at Indbyggernes Antal havde forsøgt sig saa meget, men der er intet som kunde gøre det rimeligt. Busching siger os at den fem Gange er afbrændt, og giver den kun 615 Huse, hvilket tilsammen taget, ikke just lader formode saadan Velstand at paa en Tid af 100 Aar, saa mange tusende Mennesker skulde tyet dertil.

i en eneste By og jeg har ingen Aarsag at formode større Maadehold paa Landet og i de andre Kjøbstæder. Nu beregne man efter dette Forhold, hvad et heelt Land, hvad hele Kongeriger tabe; jeg troer at enhver da vil regne Brændevinen blandt de Ulykker, som fore ud af Pandores Æske. Jeg troer ikke at gjøre Brændevinen for nær, naar jeg antager, at den nu allerede fortærer den niende Deel af vort Brødkorn. Saadant følger i det mindste af en Sammenligning mellem ovenangivne Fortæring, og den rimelige Fortæring hos Landets øvrige Indbyggere: og Ingen kan sige os, om vi ville lade det blive ved dette Forhold. Ved Dvølsen faaes Færdighed, som gjør Lærlingen til Mester, og ham der elsker en Sopken, til en Dranker. Dette gjælder om hele Nationer som om enkelte Menneſker. Da hele Eschwage By ikke behøvede Aaret om uden 14 Amer Brændeviin, nøiedes man vist endnu med en liden Sopken til hver Søn- og Helligdag. Vore Fædre drukke alt mere end deres Fædre, vi drikke alt mere end Fædrene og rimeligen skulle vore Børn atter drikke mere end vi, uden at vi endnu kunde bestemme den Punkt hvor det skal standse."

I 9 Stæder og 9 Herreder ved Dynel Aae i Hessen leve 30765 Menneſker i 6159 Huse. Om denne Distrikt har Herredsfoged Kerſting, der selv havde et Brændeviinsværk, givet følgende Efterretning, i sin meget nyttige Bog: Freymütige

Gebanken und Vorschläge über Brandweinbrennereyen, Kassel, 1790. Deri har han af de nsieste Eister viist, at i 1785 i denne Distrikt vare 80 Brændeviinsbrændere, som med 114 Karle brændte i 80 Pander, der indeholdte 1915½ Eimer (hver Eimer til 16 Pund Vand) og indbragte Staten 6163 Rd. 4 Mk. 8 ß. Ved 2880 Favne Brænde, blev ved dem, af 11457½ Malter Rug, og 1915½ Malter Byg (en Malter er 16 Metser) brændt i det angivne Aar 3343½ Amer Brændeviin.

Hr. Kersting beregnede efter et meget lempeligt Overflag (i benævnte Bog, S. 268) og fandt flere Kjøbstedregninger at stemme sammen dermed, at hine 30765 Mennesker i de ti Aar fra 1780 til 1790 vilde til eget Brug aarlig forbruge 2342 Amer Brændeviin.

Lægge vi denne saa lempelige Kerstingske Beregning til Grund, og, da nu paa 20 Aar Forbrugt Aar for Aar er steget, lægge $\frac{1}{4}$ til, saa ville de 450000 Indbyggere i Hessenkassel aarlig behøve til Brødkorn 900000 Malter Rug, og til Brændeviin 142733 Malter, samt af Byg 28546 Malter, tilsammen 171279 Malter Kornvare, som kunde givet Brød paa et Aar til 70000 Mennesker. Fremdeles ville de hvert Aar til Brændeviinsbrænderier forbruge 36992 Favne Brænde, Favnen til 150

Kubikfod *), og opdrifke 42820 Amer Brændeviin; Amen regnet til 72 Kander eller 250 Pund.

I Bestfalen er en By, ikke hørende til de besfiste Stater, som, den sædvanlige Garnison af omtrent 200 Mand iberegnet, indeholder mellem 2800 og 2900 Mennesker i høit 550 Familier, driver kun maadelig Handel og Handtering, og udmærker sig ingenlunde fra andre Stæder ved større Lyst til Drik, men, som vi snart skulle see, overgaaes deri af mangen een. Der fik jeg følgende saare mærkelige Liste fra, om Brændeviins Forbruget, med høfsøiet Anmærkning, at i de senere Tider meget strengere end før saaes paa, at Alkisen ikke besviges.

Mar	1738	—	125	Amer
	1746	—	91	—
	1758	—	130	—
	1768	—	197	—
	1778	—	289	—
	1788	—	504	—
	1797	—	599	—

I eet Kar, fra 1 Juni 1799 til sidste Maj 1800, fandt i 4 Stæder i et Land i det gode Bestfalen, hvilke tilsammen have 3674 militære Personer, og hvoraf A har megen Handel, Handtering

*) Der er altsaa Tavnen større end vort Tavne-
maal, der kun holder 72 Kubikfod.

og Næring, følgende Forhold Sted, i Brændevi-
nens Debit og Forbrug.

Staden A.	8683	Mennesker,	3229	Amer
—	E.	1386	—	529 $\frac{2}{8}$ —
—	C.	1191	—	286 $\frac{3}{8}$ —
—	D.	1411	—	489 $\frac{7}{8}$ —

4 Stæder 12671 Mennesker 4534 $\frac{1}{2}$ Ame.

Amen her regnet til 80 Kander, og Kanden til 4 Pund Vand eller 3 $\frac{1}{2}$ Pund Brændeviin. 12671 Mennesker, og om vi end regne 2329 Folk fra Landet og Fremmede, der hver Dag kunne være i disse 4 Stæder, da høit 15000 Mennesker eller 3000 Familier fortærte i Vestfalen i eet Aar 4534 $\frac{1}{2}$ Amer Brændeviin, som er paa hver Familie 1 $\frac{1}{2}$ Ame, og paa hvert Menneske 84 Pund. — 15000 Mennesker drikke op i Sopsener, 3 Millioner Pund Brød, som 6000 Mennesker kunde have nok i, i et Aar.

Sa, Gamle og Unge, Mænd og Qvinder, Fædre og Mødre, Unglinger og Tomfruer, Børn endog, neppe kommet af Buggen, drikke i Tydsk-land Brændeviin.

Bonde, Borger og Soldat; Haandværkere, Mestre, Evende og Lærlinge; Kunstnere, Arbeidere og Daglønnere; Skibsfolk og Kjøresvende; Karle og Piger; Fattige og Diggere, allesammen drikke

Hver Dag Brændeviin, ja mange drikke sig drukne i Brændeviin *).

I samme Forhold med ovenstaaende meget lempe-
lige Overflag om Hessen, vil i de nyeste Li-
der Tydsflands Folk (kun beregnet til 25 Millio-
ner) opdrikke 2,378888 Amer Brændeviin hvert
Aar, og bruge dertil 9.517722 Malter Kornvare **)
og 2,057400 Favne Brænde. Hine vestfalske Lister
vilde give over det Dobbelte af Brændeviin, Korn-
vare og Brænde.

(Fortsættelsen følger).

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

*) Ogsaa den fornemme Verden, endog de fineste
Fruentimre drikke deres søde og frydrede Bræn-
deviin. Chafespeare udleder derfra den me-
gen Modersyge, og Bergkommisær Westrum b
i sine Bemertungen S. 4, talder disse Likører
ogsaa en snigende Forgift. Forf. Anm.

**) Næmlig 7 Millioner 931435 af Rug, for en Deel
ogsaa af Hvede, og 1 Million 586287 af Byg.
Forf. Anm.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 12.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 19de Marts 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Hjulstræde No. 218.

A n m e l d e l s e .

De i Følge Lovens 3 Cap. 2 §. i sidste General-Forsamling d. 2. skeete Forandringer i Af- og Tilgang ved det foretagne Repræsentsant Valg vare følgende:

S i s t e C l a s s i f i c a t i o n .

De Afgaaende

De Tiltrædende

Repræsentsantere.

Dhrr. Geheime-Conferents- raad Grev Harthaus- sen, død.	Dhrr. Geheimeraad Grev Rosencrone.
— Kammerherre F. Moltke.	— Kammerherre Vinden- crone hvilke begge have und- skyldt sig for at an- tage Valget.

2den Classification.

De Afgaaende.

De Tiltrædende

Repræsentantere.

Dhrr. Justitsraad Born-	Dhrr. Ober Krigs-Kom-
dran.	missair Wolquark.
— Etatsraad Fallsen.	— Raadmand Lunding.

3die Classification.

Dhrr. Kommandør Kap.	Dhrr. Baron og Kapatin
tain Wigandt.	Holstein.
— Kommandør Kaptian	— Doktor Herholt.
Kofoed.	

4de Classification.

Dhrr. Oberst Lieutenant	Dhrr. Kaptain Mourier.
Huulbeck-	— Kaptain Hegerman.
— Kaptain Klouman.	

5te Classification.

Dhrr. Præsten Giorth.	Dhrr. Præsten Holm.
— Præsten Fallesen.	— Kateket Bull.

5te Classification

De Afgaaende.

De Tiltrædende.

Repræsentantere.

Dhrr. Professor Minter.	Dhrr. Doktor og Borger-
— Professor Winsløv.	mester Bang.
	— Professor Kiærulf.

7de Classification.

Dhrr. Directeur og Bog-	Dhrr. Grosferer Thom-
trykker Schulz.	sen.
— Grosferer Tang.	— Kaptain og Brygger
	Soltvedel.

8de Classification.

Dhrr. Boghandler Hege-	Dhrr. IsenkræmmerFaber.
lund.	— Alædekræmmer D.
— Urtekræmmer Lyng-	Lund.
bye.	— Urtekræmmer C.
— Biinhandler Peter-	Christensen.
sen.	— Kaptain og Hørkræm-
— Konditor Aagaard.	mer Mathæi

3de Classification.

De Afgaaende.

De Tiltrædende.

Repræsentantere.

Dhrr. Muurmester brup.	Dn=	Dhrr. Bager Herløv.
— Kaptain og Blotæls- ker Borring.		— Lindvæver M. Køb- lert.
— Hofhattemager Pe- tersen.	De=	— Skræder Haste.
— Snedker Pingel.		— Kaptain og Klein- smed Jensen.

1ode Classification.

Dhrr. Bogholder Bram Helft.	Dhrr. Mægler d' Undrade.
— Grosferer E. J. Can- tor.	— Mægler Heckscher.

I bemeldte General = Forsamling blev anmeldt, at Selskabet bestoed af 1461 contribuerende Medlemmer.

Da Intet af Bigtighed er at foredrage til en General = Forsamling, bliver ingen afholdt i denne, men samme udsættes til næste Maaned.

Administrationen for det forenede Under-
støttelsesselskab.

C. Martens. S. G. Clausen. S. J. Cantor.

C. Købke.

Om Brændeviin.

(Oversat af det Tydske).

(Fortsat).

En Niendedeel af Rugen i Tydskland brændes hvert Aar til Brændeviin *), nemlig 8 Millioner Malter Rug, hver Malter til 250 Pund **). Og desuden brændes endnu en uhyre Mængde Hvede og Byg, nok en 2 eller 3 Millioner Malter.

*) Håpeden (i bemeldte Skrift S. 190) Formey (i medicin. Topographie v. Berlin S. 77) Kersting. S. 259 og 60, og Andre, angive ligeledes en niende Deel. Mange antage en flette, Nogle endog en tredie Deel; men det er overdrevet. En niende Deel som jeg troer jeg har godtgjort er det sande Forhold. Og da i mange søndre tydske Lande drikkes meget Øl og megen Viin, saa regnes en ottende Deel for to tredie Dele af Tydskland og en tolvte Deel for den ene tredie Deel, som da tilsammen er en niende Deel. Forf. Anm.

**) I Tydskland kan Rugen i det Hele regnes at give syvfold, i et Mellemtal af meget gode og af flette Aaringer. Der vil altsaa, naar det ikke er et Aaar høstes 70 eller 72 Millioner Malter Rug. Deraf gaae 10 Millioner til Sædeforn, 50 Millioner til Brødforn til 25 Millioner Mennesker, 8 Millioner til Brændeviin, og nogle Millioner til andet Brug og til Udsørsel. Forf. Anm.

8 Millioner Malter Rug (ei at regne de Millioner Malter Hvede og Byg) som kunde have givet 2000 Millioner Pund Brød, og brødsødet 4 Millioner Mennesker (hvor Menneskerne have Brød der forøges deres Antal) disse 8 Millioner Malter, samt Bygget og Hveden, brændes aarlig Aars til 1000 Millioner Pund Brændeviin. Men tusende Millioner Pund Brændeviin give til Tydsfflands Folk ikke eet Pund Kræfter; eller Eblet har ingen Tyngde*).

Men visselig rase disse aarlige tusende Millioner Pund Brændeviin i Tydsfflands Indvolde. De tære, som en Ild, paa de tydsffe Menneskers Legems- og Sjelekræfter — og see! Millioner af Tydsfflands Børn ere blege af Sult.

Lader os, mine Venner, betragte Stykkeviis de ødelæggeude Virkninger af Brændevinen, som aldeles ikke giver, men tværtimod borttager Kraft.

Men lader os i Forveien høre, hvad den ærværdige Hufeland (i Konsten at forlænge det menneskelige Liv 2 Deel) siger om Brændevinen:

*) Forsfatteren vil med Hensyn til det herovenfor S. 78 Sagte, sige saameget, at saavist som af Eblets Fald fra Træet kan sluttes til Eblets Tyngde, saavist kan man af den hist anførte daglige Erfaring slutte, at Brændeviin ikke giver Kraft.

„Endelig bør ogsaa blandt Midlerne til at forforte Livet, henføres de spirituøse Drikke, der allesammen, af hvad Navn nævnes kan, forforte Livet. Det er en flydende Ild Mennesket drifter i sig; de skynde paa Livets Fortærelse rædsommeligen, og gjøre Livet i egentligst Forstand til en Forbrændingsoperation. Desuden frembringe de Skarphed, Hudsygdomme, Trevlernes Tørhed og Stivhed, fremskynde Alderdom, Hoste, Brangbrystighed og Lungefyge, Vandrot, og det der er det værste, Følelsen sløves forfærdeligen, ei allene i det Physiske men ogsaa i det Moralske. Deraf kommer det, at omsider slet intet mere virker paa den physiske og paa den moralske Følelse, hos dem der drikke tidt og megen Brændeviin. En Følge deraf er, at naar sige Ulykkelige blive syge, de sjelden kan reddes, efterdi deres Legem er saa vant til at pirres saa heftigt, at nu intet mere kan gjøre Virkning paa samme. Saaledes er det i det Moralske ogsaa; hverken for Ure eller Skam, hverken for det Store, Skjønne eller Gode har saadan Sjæl nogen Sands; men ene og allene for — Brændeviin! Jeg kjen-der intet der hos Mennesket kan saaledes frembringe den fulde Karakter af sløveste Dyriskhed, og nedværdige det saaledes, som Brændevinens vedholdende Nydelse gjør. Ved andre Laster er dog endnu altid Haab til Bedring, men denne fordærver Mennesket heelt igjennem og, just ved den Ufølsomhed

den frembringer, uden at Redning". Saaledes Hufeland.

Ved Brændevinen stige Jordegodserne og hvad paa dem avles for høit i Priis, i Forhold til Dagløn, Arbeidsløn og Folkeløn; til Haandværkeres, Kunstneres, Bjerg- Manufaktur- og Fabrikarbejderes Fortjeneste; til Bestillingsmændenes og Videnskabsmændenes Gage og Soldatens Lønning; til gudelige Stiftelses Indkomster og Kapitalers Renter, til store almeennyttige Foretagenders Befostning og til hele Statens Penge Indtægter. Brændevinen volder saaledes almindelig dyr Tid, Fattigdom og Nød.

Da Jordbrugeren, for Brændevinens Skyld, avler for megen Rug, saa hindres derved Kornarternes Omkiftelse, og Jordernes Givtighed forringes.

(Fortsættelsen følger).

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 27de Marts førstkommende, da Hr. Just. R. Pram læser.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 13.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 26de Marts 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Kilostræde No. 218.

O m B r æ n d e v i i n .

(Oversat af det Tydske).

(Fortfat).

Da Brændevinen forhøier Kornvarenes Priis, og efter Høpedens før anførte Ord gjør Jorden snart for trang for Menneskerne, saa er det den der forvandler Enge, Græsgange og Skove til Agerland, saa Kreaturene mangle Foder, og da de ei kunne undvære hvad de fandt paa Græsgangene, maae de sulte eller ødelægge Ager og Skov.

Brændeviinsbrænderierne øde en utrolig Mængde Ildebrand. Efter herovenfor anførte Regning, bruges i Tydskland hvert Aar til at brænde Brændeviin af 10 Millioner Malter Kornvare, over 2 Mil-

lions eller (efter Fradrag af Steenkullene) dog meget over een Million Favne Brænde (Favnen til 150 Kubikfod). Derved paaskyndes og forøges den saare skræffelige Nød af Brændemangelen, og Menneskeslægten trues med Undergang. Hvor mange Fattige med en Klynge gulfne Børn, kunne om Vinteren slet ikke eller kun lidet varme deres som oftest fugtige og kolde Kammer. Og tilligemed Hunger Nøgenhed og et Halmleie, endnu at lide Kulde, o I Mennesker, det er grueligt! Og den Fattige, og Faderen kunde sige til Eder: ogsaa jeg er Menneske! ogsaa disse Børn ere Mennesker! *)

Bed Brændevinen kommer en Hovednæringsvei fra Kjøbstæderne, og deres allevegne fattige Borgere, Ølbryggeriet, ganske i Forsald; den tilføier ogsaa Landbruget stor Skade, derved at mindre Byg forbruges.

Over i de halve af de 300000 Huse og deraf, som (i Tydskland) Brændevin brændes og skjenkes i, gaae Mand og Kone, Søn, Datter og

*) Båsch, hvis Minde er uddødeligt, har i 3die Bind af sine Erfahrungen eller über das Armenwesen, troligen og som de Fattiges Ven skildret den skræffelige Nød, som af streng Vinter og Kulde voldes hos de Fattige; ulægelige Sygdomme, forhærdede og kulde Kirter, Beenæde hos Børn (S. 90, 99, 102) Slag og omsider Døden. Forf. Num.

Tyende tilgrunde, da Brændevinen her saa let for-
fører til Drik. Liv, Helbred, Fornuft, Ære, Dyd
og Menneſkeværld af 100000 Menneſker fortages i
diſſe Huſe hvert 5te eller 10de Aar. Det udgjør
i en Menneſkealder 3 = 4 = eller 500000 Menneſker.

Brændevinen frarøver Menneſkerne Brødet. I
Tydſkland hvert Aar 2000 Millioner Pund, og
kommer i dyre Lider, ſom de nærværende, de Fat-
tige, og ſtort er deres Antal, til at ſulte og døe.

Brændevinen ſelv forfører Livet og ødelægger
Menneſkets Helbred *).

Diogenes, ſom Plutarck fortæller i ſin Bog
om Børnens Opdragelſe, ſagde til et vanvittigt
ungt Menneſke: Dig har Din Fader avlet i Druk-
kenſkab. Og vi ſee i de nyere Lider ſaa utallige
Menneſker (to tiende Dele, eller ſom i London,
endog tre tiende Dele) hændøe i den ſpædeſte Barn-
dom i Slag eller naar de faae Tænder; og en
utallig Hob af dem der blive levende (maaſkee og-
ſaa to tiende Dele) ſaa uhyre, og hidtil ubegribe-

*) Man læſe den ſkønne Afhandling af Dr. Wit-
ting: über die Nachtheile der hiſigen Getrånke
i handverſt Magazin 1790 No. 40, ſamt de me-
get ypperlige Anmerkninger og Tillæg, af Hof-
raad Scherf, der har gjort ſig ſaa meget for-
tient af Almue Lægekunſten. De findes i:
Lechte Beyträge zum Archiv der mediziniſchen
Polizey. 3 B. 1 Saml. S. 19 = 62.

lig toffede, taabelige, manglende Sands og Fornuft; — saa til Legem og Sjæl baade i syge og funde Dage ude af al Skik og Orden; lidende af saa mange Nervesvagheder, Sindssygdomme og stor Misfornøielse med sig selv og Gud og Verden: Alt dette efter høieste Rimelighed af den Aarsag: at en stor Deel af disse mangfoldige Mennesker (maaskee fire tiende Dele avledes af deres Forældre, medens disse vare opglødede af Brændeviin, eller i halv eller heel Ruus *). Stor, gyselig Opdagelse!

*) Süßmilch i sin gøttliche Ordnung 2 B. 24 Kap. viser, at for 100 Aar siden Antallet af de i Slag og Tænder døde, var en tiende Deel af alle Døde, og at i London Aar 1750 dette Antal var tre tiende Dele. I Berlin fødtes ifølge Formeys Lister, fra 1784 til Udgang 1793, altsaa i 10 Aar, 52004 Børn, hvoraf 10721 døde i Slag og Tænder, altsaa to tiende Dele. Süßmilch siger S. 439: „Aarsagen til denne saa gyselig tiltagende Dødelighed kan ikke søges uden i Menneskernes moralske Uorden, nemlig i Fædrenes tidlige Svækkelse ved Drik og Bellyst. Deraf reiser sig et Spørgsmaal i Politiken, af største Vigtighed og største Indflydelse paa et Lands Folkemængde! om disse Dødens Aarsager hos saa mange Børn, da to tredie Dele dør flere end fordem, kunde hæves? Om man borde see med ligegyldiaa Pien paa denne Pest? Om ikke dette allene?

Skakespeare lod sin Edmund (i Kong Lear) alt see i en stor Deel af Mennesker, en Hob Døsmere, som man havde avlet halv sovende, halv vaagende. Hvor dybt ned i Støvet maae da ikke Menneskerne synke, naar under Avlingen til hiin halvsovende Tilstand, endnu kommer baade i Legem og Sjæl Brændevinens Hede og Forvirring.

Ja, Brændevinen, den tredobbelt vederstyggelige rasendegjørende Forgjort, som drikkes af Gamle og Unge, af Mand og Kvinde, hver Dag, tidt hver Time mere og mere fra Aar til Aar, som sædvanlig Drik og som Sovedrik; denne Brændeviin forgjorter Avlingen, myrder det diende Barn, undergraver og ødelægger (i Tydskland aarlig med tusfende Millioner Pund) Menneskernes Legem og Helbred. — Ødelægger, hører det, I Mennesker! ødelægger Helbredden, Menneskehedens Grundpille. Har Brændevinen forvandlet den største Deel af Menneskerne til Skrantinger og Krøblinger, og Jorden til et Sygehospital, hvorledes skal Menneskeslægten

vare end ingen andre Bevæggrunde, borde drive Regenterne til, at vedligeholde Orden og Dyd blandt deres Undersaatter, og undertrykke Lasten paa alle muelige Maader? Men (bliver den gode Mand ved) hvo lægger denne Skade paa Hjertet, og hvorledes skal de, der allerhelst borde vide det, faae det at vide?

Fors. Num.

der staae og vedvare? Hvorledes skal da Menneskeflægten hæve sig til den Høide, den kunde og borde hæve sig til?

La f a v a n a en Amerikaner, i den Tale han 1776 holdt for Kongressen, sagde med rette: „Brændeviin have de givet os; og hvo har givet de Blanke den? Den onde Aand!“ *)

Brændeviin sløver, forvirrer og borttager Menneskets Sands og Fornuft; gjør, som Skakespeare siger: Menneskets Fornuft til Dunst og Hovedet til et Distilleerkar, og Mennesket, som der staaer i Salomons Ordsprog, ligner den der paa det aabne Hav er paa et Skib, eller hænger høit oppe i Vandterne.

Brændevinen betager den dumme, forvirrede, sandsesløse og fornuftløse Almue (og ligesaa deres i Drukkenskab avlede Sønner og Døttre) al Muelighed til at oplyses, og forbedre deres usle Forfatning. Haand og Fod kommer den til at bæve og vakle, og kraftesløse synke Armene paa Mennesket, som var Bly i dem.

Brændevinen formindsker og qvæler Drivtighed og Vindstibeligbed hos Menneskerne. Eiderlige, dorste og dovne ere de! Karlen og Pigen, Jord-

*) Briefe eines amerikanischen Landmanns an den Ritter W. B. in den Jahren 1770-1782. S. 268. Forf. Num.

brugerens Søn og Datter, ja Jordbrugerens selv, Daglønneren, Haandværkeren, Mester og Svend, Lærling og Haandlanger, alle arbeide slet, dumt, dorst, dovent — og Bonde, Borger, hele Staten, Alt styrter ned i Fattigdom og Elendighed.

Arbeidsomhed! Du er jo den eneste Kilde til Folkens Rigdom; kun du frembringer Brød af Stene; og dig er det, Brændevinen tilintetgjør! Og denne Brændeviin, som afgraver og udtørre Nationalrigdommens første og eneste Kilde, den skulde bidrage til Land- og Kjøbstedhuusholdingens Opkomst, til Statsindtægternes Forøgelse, til Folkens Held? O den Løgn!

Hvor fattige og usle ere ikke Folkene ved al Naturens Rigdom!

O, ubeskrivelig stor er Menneskernes Fattigdom, utallig de Fattiges Antal (hvilke uhyre Summer Fattigdommen og de Fattige koste Staten, hvo formaaer at beregne det?) Og at Armoden er saa stor, de Trængende saa mange, dertil er den fornemste Aarsag Brændevinen, som gjør Menneskernes Hoved og Hænder lamme. „Ingen Last, siger Macferlan's (i sine Undersøgelser om Fattigdommen S. 34) har ødelagt saa stor en Mængde af de ringere Haandværkere og Dagleiere, ingen styrtet saa mange Familier i Elendighed, som Drukkenskab's Last.“

Eller skal jeg bevise denne Sandhed uimodsigeligen: Brændevinen forringer Menneskets Legems- og Sjeleevner; forringer følgelig Frembringelsen, Forarbejdelsen og Anvendelsen af alle de Ting, som høre til Livet, og sammes større Fuldkommenhed, og som Staterne drage deres Indkomster af; da nu Mængden af disse Ting formindskes ved Brændevinen, saa forringer denne ogsaa Folkenes Velstand og formindsker Statens Indkomster; Hvilket var det der skulde bevises.

Den ødelægger Menneskernes Velstand, gjør dem fattige og ulykkelige, og bringer utallige drikkfældige Mennesker og Familier til Tiggerstaven.

Den betager dem Munterhed og Glæde, gjør Mennesket døsig, sørgmodigt, vrangent, dorst, ubesindet og klammervorent; og Glæde, som i Naturen er blid, rolig og sindig, vanarter til Støi, Wildskab og Raseri.

(Slutningen følger).

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 14.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 2den April 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

O m B r æ n d e v i n .

(Oversat af det Lydste).

(Sluttet).

Den qvæler hos Mennesket (thi et Glas Brændevin gaaer hos ham over Alt) hver Følelse for Ret og Pligt, og løsner alle det borgerlige Samfunds Baand.

Den forværver og tilintetgjør Menneskenes, Fædrenes, Mødrenes, Børnenes Dyd. Dyd og Velstand ødelægger den hos Folket! Men paa Folkets Dyd og Folkets Velstand alene hviler Staternes Velstand og Sikkerhed.

Mandens og Konens Kjerlighed og Troskab i Egtestanden, Forældrenes Kjerlighed og Agtelse

for Børnene, Børnenes Kjerlighed, Erbødighed og
 Lydighed mod Fader og Moder; Unglingens og
 Tomfruens Blufærdighed og Kydsfhed; Menneskets
 Mandighed, Dvindelighed, Menneskehed; Alt for-
 svinder for Brændevinen.

Brændevinen bortjager Huuslighed, Samdræg-
 tighed og Fred fra alle Sytter. Den røver Men-
 neskerne Kraft, Mod og Menneskelighed; gjør dem
 feige, grusomme, umenneskelige. Og du var det,
 Brændeviin, du, der i tre med Stormerhaand ind-
 tagne Stæder myrdede ved 500000 Mennesker, myr-
 dede indtil Barnet i Moders Liv.

Brændevinen røver Menneskerne deres Ære;
 gjør den Fattige, den Usle, til Dyv, til Røver,
 til Morder!

„En Stat, siger den agtværdige Hufeland,
 hvor den Last at drikke Brændeviin bliver alminde-
 lig, maa gaae til Grunde; thi Flid og Dyd, Maa-
 behold og Menneskelighed og moralsk Følelse, Egen-
 skaber, uden hvilke ingen Stat kan bestaae, blive
 ved denne Last aldeles tilintetgjorte.“

„De stærke Drikke, siger den hæderværdige
 Russh, dræbe mere, end Sverdet, og ramme
 begge Kjon. De opæde Eiendommen ved Uorden,
 og ødelægge Menneskets Dyd. Kort, de fylde
 Kirkegaardene med Lig, døde før Tiden, de fylde
 Skafotter og Fængslerne og Helvede.“

Ja, Brændevinen, som forvandler
Menneskeslegten til Ustinger uden
Gands, Fornuft, Ære og Glæde, bør
eragtes skyldig i Menneskernes For-
dervelse.

Originalen til denne lille Afhandling er dateret
Bükeburg, 4 Desember 1800 og underskrevet
B. C. Faust.

Den har været indført i den Avis som kaldes:
der keiserlige privilegirte Reichsanzeiger, i Januari
1801, og er samme Aar aftrykt for sig selv i Flens-
borg, hos den patriotiske Bogtrykker Säger.

Vel synes Afhandlingen skreven for Tydskland,
men da den desvær ogsaa passer sig meget for Dan-
mark og Norrig, saa torde det ikke være til Unytte,
at den her kan læses fordansket.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Om Naturens Forædling.

Naturens Frembringelser, saadanne, som den
selv umiddelbare fremlægger dem, ere upaatvilelt-
gen, endog for en løselig Betragtning, herlige Vid-
ner om det Væsens vise Alvælde, som saaledes dan-
nede den, som nedlagde i den de Kræfter, hvorved

den frembringer saa uendeligen mangfoldige, saa kunstige, saa skionne, saa de viseste Hensigter opfyldende Affødninger. Jo nøiere de betragtes, med jo mere Skarpsindighed og Indsigt de undersøges, jo fuldkommere, jo skionnere befindes de; jo mere lærer den Betragtende i hvert af dem at erkiende Hans Wiisdom og Fuldkommenhed, som gjorde dem saa som de ere. Den indre Bygning og Indretning ej alene af hvert Dyr, hvert Kryb, hver Plante, fra Skovenes rankeste, frugtbareste og skyggefuldeste Træe, til den mindst bemærkede Svamp eller den foragtede Mugplante, men endog hver saadan Plantens mindste Deel og Trævle, rigtig betragtet, vidner ligesaa fuldeligen om deres Arts, deres Fuldkommenheders, alle deres Egenstavers, deres hele Væsens guddommelige Dyd, som Indretningen af Verdenernes store Bygning, Klodernes Hvirvlen omkring Solene, og disses om den Centralsoel, hvis Straale, millionfold hurtigere end Lynets, behøver endda Aarhundreder for at naae til sin Kredsens Yderkandt.

Men hvor skionne, hvor fuldkomne saaledes Naturens Frembringelser her paa Jorden i og for sig end ere, hvor meget de end vidne om den Wiisdom, der indrettede Naturen saa, og det dertil i denne evindelige Fornøelse af alle de med Dyrlyk eller Plantelig begavede Væsner, hvorved alt synes at gaae, eller engang saaledes ordnet, virkelig gaaer frem af

fig selv, i et uophørligt Kredsløb; saa er der dog en Betragtning, som endda uendeligen forhøjer Begrebet om denne Naturens Ophavsmands, den vise Skabers Evne til at frembringe Undere af Kunst; og det er Opmærksomheden paa, at Han har skabt et Væsen, som har ej alene Evnen til at erkiende, forstaae og føle Værdien af det i mindste en stor Deel af saadan de skabte Ting's Upperlighed, men endog til, saa at sige, at tage Haand med i Skaberværket, at, om ej frembringe selv nye Skabninger, saa dog ved anvendt Kunst, ved at benytte paa utallige Maader de Kræfter og Evner, som engang ere nedlagte i Naturen, at forskionne dens Frembringelser, give disse nye Egenskaber, som de af Naturen selv ligefrem ikke havde, gjøre dem langt anderledes, langt varigere, langt behageligere, langt nyttigere, langt mangfoldigere, end den selv syntes at have bestemt.

Det Væsen, i hvilket Guddommen saaledes har vist sig — saavidt menneskelig Evne til at skue og kiende Guddommens Værk rækker — meest i sin Fuldkommenhed, er Mennesket selv.

At det besidder denne Evne til at forskionne, at uddanne, at fuldkommengjøre Naturens, eller, som er det samme, dens Stifters Værk, er øjensynligt, hvorhen paa Jorden vi end blot henvende Ojet eller Tanken. En stor Deel af heele Jordens Overflade, som nu er befolket med Trimmel af

Mennesker, Opholdssted for utallige andre levende og sig selv bevidste Skabninger, og prydet med en uendelig Mangfoldighed af Planternes skønne og frodige Millioner, vilde, uden Menneskets Anvendelse af sin Kunst, Flid og Klygt, fortsat giennem lange Tidsaldre, ikke være Opholdssted for tusinde-deelen af de Bæsner, som der nu glæde sig ved Livet; og vilde ikke, eller saa godt som ikke, kunne beboes af det ædelste af alle Jordklodens Dyr, Mennesket selv. Havde det ej ved sin Kunst og Flid vidst at skaffe sig Klæder og Huse, hvorledes vilde da endog de beste Egne af Europa være at beboe en eeneste Winter? Hvordan er Livet for de raae Wilde, som, dog ej uden al Kunst, kun noget nærmere den blot dyriske Tilstand, andensteds paa Jorden beboe saadanne Klimater, som de hvor vi her ret vel trives? Hvor faae lever der ej af deslige endog kun halv Wilde paa et stort Stykke Land, mod de mange, som ved Hielp af anvendt Kunst nu myldre overalt, hvor de ved deres uddannende Forædlingsevne have saa at sige hiulpet paa Naturen! Hvilken uendelig Forskiel mellem en vel dyrket Ager's Frugtbarhed, og en Naturen selv overladt Byngmarks golde og til at udbrede Liv og Fryd saa lidet tienlige, farrige Frembringelser! Hvad bliver ej trivsommere, skønnere, livligere, nyttigere, ædlere, som menneskelig Flid, menneskelig Kunst og Stræben foretager sig med Omhu at be-

handle; og hvor uendelig er ej, paa hver enkelt Art af Naturens Frembringelser, som det oplyste, det forædlende og det forædlede Menneſke gjør til Gienſtand for ſin Kunſt og Flid, Virkningen af denne Forædling, denne dets Skaberaand! Det er lidet, at Menneſket giennembrøder Klipper, for der at opſøge hvad der af Metallerne, de ædle og de uædle, i ukiendeligſte Blanding eller Indhyldning i den raae Klippemaſſa, der ligger ſkiult; men man tænke ſig hvilken Forſkiæl paa en raae Meſſingklump, naar den, ſiøndt allerede ved megen Kunſt, fra ſtyg Malmſteen er bragt til at være Meſſing, og paa et af dette Meſſing frembragte. Uhrværk, der halv levende foretæller os Tidens Skridt i Minuter og Secunder! — Lader os tænke paa, at de Kornarter, ſom nu tiene den ſtorſte Deel af Jordens Beboere til den fornemſte Næringsartikel, er, til at blive dette, ved menneſkelig Kunſt og Dyrkning forædlet fra Græsarter, der i den raae Tilſtand ere til i ſaa liden Mængde og i ſaa lidet frodig Skikkelse, at vi for det meſte ſlet ikke vide at giensinde hvor de ere fra, eller hvorledes de oprindeligen ſaae ud; at medens dette Korn ved den fløge og forſtandige Dyrkning frembringes i den uhyre Mængde, til Næring for den utællelige Brimmel af Menneſker og Dyr, i de mangfoldige Skikkelſer, ſom Bage = Kaaage = Brygge = Diſtillere = Kunſterne forſtaaer at give det, til Mad og til Drikke,

tiener dets ringeagtende Straa, til Tag paa vore Huuse mod Vinter og Veirligets Indflydelse; til en Føde for vore Creature, som Naturen ikke gav dem; til i Mængde at giengives Jorden, for at fornye dens Frugtbarhed; til Skærm over vore Hovebeder, hvor vi opklække de Planter, som ellers Naturen selv vilde nægtet vor Himmelegn og vor Jordbund; til Tæpper paa vore Gulve, for at gjøre os dem behageligere, varmere og blødere; ja pyntebe og kunstigen flettede eller sammensatte, til Prydelse paa vore Qvinders Hoveder, som de skønneste Hatte af utallige Former, og mange flere Ting, som der efter den raae Naturs Anvisning aldrig kunde være Tanke om; men tilhobe saa, at det paa nogen Maade, meget eller lidet, hjælper med til at gjøre os vor Tilværelse behageligere og bedre, end den uden saadan Anvendelse af Kunst og Flid vilde være. — Dette kun til eet Exempel paa hvad Anvendelsen af den menneskelige Siæls — dette Guds fuldkomneste os bekiendte Værks — Gvne, ved at gaae Naturen tilhaande, udretter til dens Frembringelses Forædling. — Alt andet, hvad vi i vor kultiverede Stilling kan fæste Dvne paa, giver os nye og forandrende Exempler paa Menneskets forædlende Skaberevne.

(Forfættelsen følger).

Chr. Dram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 1ste Maj førstkommende, da Herr Rector Guldberg læser.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 15.

Femtende Aargang.

Løverbagen den 9de April 1803.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Hjulstræde No. 218.

Om Naturens Forædling.

(See forrige No.)

Uerede, uden Tvivl, meget storligen vidner om Skaberens Fuldkommenhed den Bequemhed, som er nedlagt i Naturen og dens Frembringelser, til at kunne modtage saadan Forædling. Men det Bæsen, i hvilket Guddommen paa denne Maade allermeest — saavidt menneskelig Evne rækker til at skue og kiende Guddommens Bærk — har viist sig i sin Fuldkommenhed, er Mennesket selv, Mennesket, som tilligemed den høje Evne at kunne forædle alting omkring sig, selv meere maaskee end alt andet er

skillet til at modtage Virkningen af denne dets Forædlingsevne.

Det er Hoved- Skiælnemærket mellem Mennesket i den cultiverede og Mennesket i Raahedens eller Bildhedens Tilstand, at dette er, og nøjes med at være, omtrentd saaa som Naturen har frembragt ham, uforædlet, uforbedret ved anvendt Omhu, Klogskab, Konst; hint søger i alt, i alt, at blive saaa meget ædlere, forstandigere, tænksommere, vel og lykkeligere for sig selv, men især tækkeligere, nyttigere, behageligere, bedre for sine Medmennesker, end som ved blot blindthen, og som Dyret, at følge Naturens Driot, uden Estertanke, Plan, og Hensyn paa hvad i hver Henseende var best; og er saaledes Mennesket selv ganske vist den første som og den allervigtigste Gienstand for dets høje og guddommelige Evne til at forædle, omskabe, danne til det bedre, det visere, det hensigtsfuldere, det fuldkomne: — men ogsaa er det et derfra uadskilleligt Skiælnemærke mellem det cultiverede, det ikke barbariske, Menneske, og Mennesket i Raaheds Tilstanden, Barbaren, at dette tænker ikkun paa at nyde Naturen og dens Frembringelser, som det finder dem, uden Tanke om at forædle, forbedre, forskjønne, mangfoldiggjøre dem; hint stræber saaa meget mueligt

at foreene sin Lands med Naturens Kræfter, og ved begge foreenede at gjøre alting bedre, blidere, skjønnere, klogere, fuldkomnere. — En Hule i Jorden, en Grotte i Klippen, er Bildmandens Bolig; føler han Trang til andet Dække end hans egen ved Beiret garvede Hud, saa er et hielslaget Dyrs uberedte Skind ham dertil nok; Rødder af Jorden, Olden af Skoven, eller vel det raae Kiød af det Dyr, han fældte med Knippen, — om ej Kiødet af hans hielslagne Fiende, (og Fiende er for den Wilde hver Fremmed) ere ham den Føde, som er ham nok, uden Tanke om Kræsenhed, ej heller om Fremtids truende Mangel. Den Wilde, ja selv den Halvilde, sørger for Opfyldelsen af sin Trang, højt for sin og sineß Betryggelse nogenledes mod kommende Trang, men Begrebet om Behagelighed, om Skjønhed, om Tæfelighed, som ogsaa om lang Tids Forraad, end sige om noget, der har Hensyn paa andre og flere end ham og hans, ere ham fremmede. Alle Wildes eller Halvildes, som endog alle lidet cultiverede Menneskers Exempel tiener herpaa til Beviis. — Alt det modsatte er Tilfældet med det cultiverede Menneske. Dette fejler, naar det gaar for vidt i at ville forskjøne, forædle, forfine. Hvor Landsævine, Indsigt, Klogskab ej længer sætte ham i Stand til virkelig Forædling, bliver den ilde forstaaende Drivt til Forkiæling, til Blødagtighed, Belyst, Yppighed, Modesyge, forenet med Indbilskhed og hovmodig Opblæsning over hver den, der ej, efter en saadan Daares Tykke, er saa fiin, saa glatfleben, saa skinnende, saa rig, saa opfindsom som han. Det virkeligen og forstandigen cultiverede Menneske bruger den guddommelige Forædlingsevne, til at benytte Naturen, dens Kræfter og dens Frembringelser; saameget mueligt gjøre Anvendelsen deraf saa blid, saa lykkelig, saa mangfoldig for ham selv og

for den hele Menneskehed, som han kan udtænke det; stiler i alting derpaa, paa eget og Samlivets Nytte og Beste, al sin Tragten og Stræben.

Ved saadan det cultiverede Menneskes lykkelige Stræben ere mange af Naturens Frembringelser Tid efter Tid blevene forvandlede, forædledede, benyttede til en Mangfoldighed, som maatte synes den første, der gav sig af med at benytte og virkelig allerede forædledede en saadan Frembringelse, høist forunderlig ja utrolig, om han fra sin fierne Tidsalder kunde komme frem igien, og see hvad der er bleven gjort af det, han begyndte. Hvo skulde i mangehaande Kunstværk gienkiende Materialet, det er gjort af, som det var i dets første, ja i dets først benyttede Skikkelse.

Saaledes har Mennesket ved sin Flid, sin Konst, sin Omhu forbedret, forædlet endog Dyrenes Racer, saa at de i Styrke, Skønhed, Antal, Nytte, saare lidet ligne dem, fra hvilke de nedstamme; men endnu vel mere har det forædlet, forbedret, mangfoldiggjort Planternes Arter, og ved Plantning, Umpning, Pleje, Dyrkning, skaffet Frugter, Frembringelser tilveje, saa forskiellige fra det raae Naturproduct, at de ere at ansee som ganske nye, og Konstens egne Værker; saaledes har det end meget mere ved Anvendelsen af Konstflid paa disse Frembringelser til det uendelige forhøjet deres Værd, mangfoldiggjort deres Skikkelser, og benyttet dem til Millioner Bestemmelser, til hvilke de ved Naturens simple Anviisning saare lidet, eller aldeles ikke, maatte synes beqvemme.

D m S ø r.

Uf Planteverdenen ere de forskiellige Arter mere eller mindre skikkede til saadan mangfoldig-

gjort Anvendbarhed og Forædling. Sikkerligen er der for den menneskelige Lands velgiørende Stræben meget, uendeligen meget, tilbage endnu at udfinde til Naturproducternes stedse forøgede Benyttelse; og hvorvidt man end dermed gaaer frem, vil der formodentligen, ej allene i Kartusinde men evigen frem, være nok tilbage til Gienstand for denne Udvidelses- og Forbedringsstræben, til Menneskekjønnet's Held, og den det overladte Naturs Forædling.

Af de Planter, hvis Benyttelse, begyndt allerede i Menneskehedens tidlige Dage, og allerede tidligen bragt til megen Fuldkommenhed, er drevet ualmindeligen vidt, er uden Tvivl Hørplanten en af de mærkværdigste. Der er neppe nogen anden enkelt Art, der gjør Mennesket saa mange og saa mange Slags Tjenester. Fra Livets første Øjeblikke, uophørligen, saalænge det varer, og lige til det er forbi, hvad Sted, hvad Stilling, eller Kaar vi befinde os i, behøve vi, og betiene vi os af denne Plante. — Dag og Nat, hjemme og ude, ledige og arbejdende, friske og syge, føle vi stedse Trang til dens Brug, og bruge den. Fornemme og ringe, rig og fattig, Konge og Tigger, pyntet Stadsdame og Sælgekone, føle alle fælles denne Trang, og nyde denne Plantes Tjeneste. De allerfleste af Jordklodens Folkeslag, kun de allerraaeste undtagne, som saa godt som intet hæve sig over den blotte Dyrrighed, kiende dens Brug, og erkjende dens Bigtighed.

Af Hørret gjøres først og fornemmeligen Lærred, det almindeligste Materiale til saanær alle Menneskers Paaklædning, og til et ganske uendeligt Antal af Anvendelser til uundværlige Fornødenheder i det menneskelige Liv. Dette gjøres vel og af Hamp, tildeels vel og af Bomuld eller af nogle andre Planter, da man nævner det Kattun, Net-

teldug, Ranking og med andre Navne; men dog kun for en Deel kan Hørlærredets Mangel opfyldes ved Tøier af andet Materiale; til det meeste, hvortil vi have Balget mellem Hørlærredet og Tøi af andre Plantetaver, der kunne sættes i Steden, vil man snart og let erkiende hints Fortrinlighed. Dets Glathed, dets Jevnhed, dets Beqvemhed til at modtage, bevare, og, om den tabes, paa ny lade sig give, den stionne Blegghighed, dets større Varrighed til Brug fremfor næsten alle andre Slags Tøier, hiemle Hørlærredet sin Fortrinset, som derved saa meget lettere almindeligere tilstaaes det, som det overhoved, i Forhold til dets andre Egenskaber, er lettere i Prisen, og de fleste Steder vel og almindeligere at faae. Lærredet bestaaer af Traade eller Garn; men Garnet, enkelt eller tvundet, da man først egentligen kalder det Traad, hvilken Fortegnelse blev ikke den over alle dets Anvendelser! Jeg nævner kun, at i det mindste alt det Fiskerie, som fordrer de finere Slags Fiskegarn (til de grovere er Hampen god nok) og dermed den store Deel af Føde, som Mennesket derved drager op af Havets Skød, vilde om ej reent bortfalde, dog ganske forfærdelig indskrænkes, dersom vi skulde undvære Hørplantens Tave. —

Til Seiladsen bruge vi vel for største Deelen Hampelærred, som bestemt til dette Brug kaldes Seildug; men deels bruger man dertil Hampen istedenfor Hørren, vel fornemmeligen fordi hins mindre ædle Tave er hertil god nok, altsaa egentligen kun i Mangel af Hørtaven, deels bruges dog virkeligen ej lidet af det af Hørren, som kiammes af, naar man ved Heglingen udkløver Hørtaverne, og affondrer til den egentlige Bencævne af Hør de skionnere, glattere, finere, længere Taver fra de mindre gode og ordnede, som da udskydes, og under Navn af Blaar maae nøjes med ringere Bestem-

melse som det er af ringere Værd. — Seiladsen, Nationernes velgiørende Forbindelse med hinanden, alle de dermed forbundne Fordele og Bequemmeligheder, Menneſkekjonnets heele Forfatning i eet og alt, som ſaa ganſke beroer paa denne Forbindelse, beroer altsaa i denne Betragtning i det mindſte for en ſtor Deel paa Hørplanten.

Det ſamme gielder ej alene om vor Handelsſøefart, og vor Søetransport — altsaa om vort heele Handelsſkab, og denne mange og de rigeſte Staters rigeſte Borgerklaſſes heele Rigdom og Herlighed, og dermed alle andres Forſyning med alt det, ſom Handelsmaaden ſtaffer os til Søes fra fremmede Lande — men ogsaa om det heele Orlogsvæſen, paa hvilket ſamtlige Jordklodens Landes politiffe Skiebne, ja mange Staters Tilværelſe beroer.

Hvad her er ſagt om Hørrens, den egentlige Hørs, og Blaarenes, Væſentlighed for alt hvad der hedder Færreder, om og diſſe af de grovere Slags for en Deel gøres af Hamp, kan med ſamme Skiel ſiges om alt hvad Rebſlageren forarbejder. Der er vel Hampen reent ud Hovedſagen, men den blev ikke tilſtrækkelig, derſom ikke Høravlén kom den til Undſætning i det mindſte med ſine Blaar. — Da nu igien Seiladsen ligesaa lidt kan undvære Tougværket, ſom ſelve Seilene, men Touge til Millioner Brug ogsaa paa Landet er en ſaare almindelig Fornødenhed, ſaa ſees her atter alting at ville ſtandſe, derſom ikke Hørplanten hialp det i Gang. Indianeren hutler ſig vel igiennem med Touge af ſit, ogsaa til ret mangehaande Ting brugte, Kokotræes Baſt, ligesom Baſten af andre Træarter, ja Siv og Vidier, i Nødsfald bode paa Manglen af vore Hampegarnstouge, hvori der ſmutter mangt et Skippund af Hørblaarene, og ſom i alt Fald kun alt for vel kunde forarbeides

af det ædlere Hør. Man vrider stg ogsaa Touge sammen af mange Slags af Dyrenes Haar, som og til et og andet særskilt Brug ofte gjør meget god Tjeneste. Men alt, hvad der i saa Fald gøres af andet end Hør og Hamp, er dog for det meeste ej anderledes end som Nødhielp, i Savn af dette det egentligere Materialie, som man helst brugte, naar man kunde have det, og kun ugierne dertil undværer. Derved bliver ogsaa det hele Landtransportvæsen, som til Skagler og Sæletsøj ikke kan undvære Touge; derved hele Ugerdyrkingen, som til Hestedræt for Ploug, og Harv, og Tromle, og Arbeidsvogn, ej kan undvære Rebflage ens Vare, ligesaa lidt som til Hestens og Køens Løjr paa Klovermarken, eller Grimen i Stalden, ligesaa afhængig af Hampen og den samme systerlig beslægtede Hørplante, som Seiladsen og Søerlogen saaes det at være, og som Forsvarsvæsenet til Lands ligeledes er det; da Landkrigerens Telte ligesaa vel bestaae af Seildug og Lærred, som Søemandens Seil, og hin ligesaa lidt kan undvære Touge til Dræt for Transport-, og Rustvognene, for Kanonerne, og Munitionskarrerne, som denne til at fastne sine Seil med.

(Forsættelsen følger).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Borger, Bennen.

No. 16.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 16de April 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

U n m e l d e l s e.

Da endnu Intet af Betydenhed er forefaldet siden
seeneſte General-Forsamling, anſeer man det ufor-
nødent at afholde nogen i denne Maaned, hvorfor
ſamme udsættes indtil videre.

Administrationen for det forenede Under-
støttelsesſelskab.

C. Martens. S. G. Clausen. S. J. Cantor.

C. Købbe.

Om Hør.

(See forrige No.)

Det kan saaledes siges ganske med Sandhed, at Menneskets hele Forfatning, den politiske og borgerlige, i Fred og i Krig, hænger ved Hørtaven; at Hørtaven hører saa væsentligen med til det Bånd, som binder Magter og Folkeslag til hinanden, saa den hele Forbindelse havde aldrig kunnet blive til, dersom denne, som aldeles nødvendig, ej var deri indvævet; at det vilde opløses, som formusknet og udueligt, dersom vi kunde tænke os Hør- og Hamptraadene deraf upillede; og at disse Traade ogsaa ere ligesaa væsentlige i alle commerciale Forbindelser, da, uden dem, Skibene snart vilde raadne ubrugte i Havnene, ligesom alle Handelsbogens Blade falde fra hinanden, naar man udplukkede de Hørgarns Traade, med hvilke Bogbinderen har syet dem til Bindet; og ingen Kiøbmand blev, uden de af Hamp- eller Hørblaar sammensatte Seil og Louge, beriget med Sukker fra Antillerne, Kaffe fra Levanten, The fra China, Araf fra Ostindien, Wiin fra Frankrig, eller Piastre og Apelsiner fra Spanien; men ogsaa maatte vi da undvære alle disse og tusinde og tusinde flere fremmede gode Ting, ligesom vi uden

dette høistvoigtige Materiale meget vansffeligen, eller slet, ikke kunde enten avle eller transportere nogen af vor Jord's Producter: Norges og Islands Fiskere ikke fiske, end mindre faae Fisken bragt til Marked i Italien og Spanien: Biergmanden ikke gaae ad Lougftigen ned i sin Grube, end mindre føre sin udminerede Skat til fremmed Havn: Skovpatronen blive nødt til at lade sin Tømmerlast raadne paa Roden, istedenfor at gjøre sig for dens Værd Bri-ter, Hollander og Franskmand skatfkyldig — kort sagt intet vilde være som det var, alle borgerlige Baand, der foreene os indbyrdes, og med hele Verden, være opløste til Damp, Landet en Drk, og dets nu ved alle disse Forbindelser i fælles Bindfki-belighed til gienfidiigt Held virksomme og hvad man end stundom har at klage, derved lykkelige Men-nesker, ikke til.

Uagtet dette let vil sees, at være bogstaveligen sandt, saa kan det dog ej heller nægtes, at det samme jo ogsaa kan siges om adfkilligt andet af det, Mennefkene meget almindeligen betiene sig af, om det end var mindre uerstatteligt, end Høren er. Dette vilde f. Ex. noget nær være det samme, dersom vi tænke os ffilte ved et af de almindeligst brugte Metaller, Jern, Kobber, eller maaskee et af vore almindeligst nyttige Huusdyr, Hesten, Koen eller Faaret. Forestille vi os noget af dette, eller andre vore almeene Nød-vendigheder borte, og derved alt det, hvortil de

bruges, naturligviis ligesaa, saa forandrede^s Altings Skikkelse, og vor hele Stilling og Forfatning i Forhold til hinanden maatte blive en ganske anden, eller Alting vel maaskee falde sammen. Men det gielder og tydeligen især om noget, der som Hørren, er blevet en saa almindelig Nødvendigheds-Artikel, at det maa synes til mangfoldige Gienstande indtil Umuelighed vanskeligt at oprette dets Savn. Alt dette vil imidlertid ej sige andet, end at vor hele Tilværelsesmaade beroer ogsaa paa deslige udvortes Ting; at de, i Forhold til deres Indvirkning paa vor Forfatning derfor bør være os vigtige, og at vi, som Medlemmer af et særskilt Stats-samfund bør agte paa saadanne Tings Vigtighed, for, om og saavidt vi kunne, at bidrage vort med til at vort Samfund i Henseende til Forsyningen med en saadan Artikel bliver saavidt mueligt uafhængigt af andre Stater, og i det mindste at glæde os, om vi see, at vi, efter forhen at have været i den Afhængighed, ere paa Vejen til at løsne os derfra.

Og i Sandhed Forsyningen med Hør er os vigtig. Naar vi blot regne det vi deraf behøve til aarligt Huusbrug, løber det op til en uhyre Mængde. Uden Hensyn paa det meget, der forbruges til Bordtojs og Sængelinned; i de blandede uldne og linnede Tøjer, som vi kalde Hverken eller Hvergarn; til Lørklæder, Halsklæde, Fruen-

timmerforfløder; i Linnedstrømper, Fruentimmer-
 huer, Lin; i Traad til al Slags Syning; samt
 til Børnebleer — og til Ligsvøb; — saa er her i Kon-
 gens Stater vel en Halvtredie Million Mennesker,
 af hvilke hver nok kan anslaaes til at opslide hvert
 Aar i det ringeste een eeneste Skiorte. Naar dertil
 gaaer overhoved regnet 4 Alen Lærred i hver, saa
 gjør dette allene Ti Millioner Alen Lærred, som i
 det mindste er Halvtredie Million Rigsdaler vært.
 Det kan ikke være uvigtigt, om der forarbejdes i Lan-
 det denne store Mængde, som, alle de øvrige Ar-
 tikler medtalte, i det mindste kan anslaaes for dob-
 belt saa meget; om vi købe Lærred for en saadan
 Kapital ja kun for en betydelig Deel deraf fra Fremmede;
 eller om vi lade Beløbet af den dertil forbrugte Hør,
 og Arbejsslønnen for al den Bævning og Spinding
 forblive i Landet til Næring for indenlandste Arbej-
 dere. Dersom det kan antages, at her forbruges
 i alt 20 Millioner Alen linned Løj, og regnes at
 dertil medgaaer endog kun Femtedelen saa mange
 Pund Hør, som gjør 4 Millioner Pund, eller 12500
 Skippund Hør, saa vilde denne Hørs Avl være god
 Afgrøde af omtrent 20,000 Tønder Land, og ved
 den første Tilberedning ernære mere end 6000 Men-
 nesker; men Spindingen af 100 Pund om Aaret
 eller 2 Pund om Ugen for hver Spinderstue, vilde
 sysselsætte og nære 40,000 Spinderstuer, og vel halv
 saa mange Væversker; derved vilde alt dette give

Næring for mere end, 60,000 Fruentimmre, og det vel for meere end dobbelt saa mange, da dette, som huuslig Flid, ikke er de Vedkommendes hele og stedsevarende Arbeide, men de, som gjorde dette, tillige iagttog anden almindelig Huuslyssel. Dette er saa meget vigtigere, som det af kyndige Mænd er beregnet, at her, foruden det meget her dog virkeligen avles spindes og væves i Landet, indføres fra Fremmede 10,000 Skippund Hør og 6000 Skippund Blaar *). Hvorefter den hele Forbrugning maa være betydeligen større end her er beregnet.

Hørrets Anvendelse til Spinding og Løjer har været en af Menneskenes meget tidlige Opfindelser. Saa langt, som Historien gaaer tilbage, finde vi den at have været kiendt, skiondt det er naturligt, at Uldens Spinding har været ældre, siden dette Materiale saaledes som Naturen, uden Kunst og Forplantelse, leverer det, er bekvemmere til at behandles til Traad end Hørplantens Stilk, som derimod først maa tilberedes saa dens Laver lade sig fløve og gøres myge. — I Moses Tid, den ældste Skribent, hvis Bøger ere kommen til os, var allerede linende Løjers Fa-

*) See Affessor Rafns Danmark og Holsteens Flora 2 Deel S. 390. En Bog som nok Borgervennen ved denne Leilighed bør anbefale Læseren til sand baade Nyttie og Fornøjelse.

brikering og Brug almindelig kiendt. Næsten 1600 Aar før Christi Fødsel skal Cecrops, det siden saa berømte Athenens Stifter, have bragt Kunsten at gjøre Løj af Hør fra Egypten, dette alle Kunsters ældste Hiem, over til Grækenland. Dette maatte synes des synderligere, da Ceres og Triptolemuus henved 300 Aar sildigere først det gjorde Agerdyrkingen almindelig.

Om Hørspindingens og Vævedvævningens Oprindelse fortælle de gamle græske Fabler, at de skuldes en Prindsesse eller Jomfru i Lydino, som hedde Arachne. Hun blev saa stolt af denne saa vigtige Opfindelse, at hun opfordrede Gudinden Minerva, Wiisdommens, men tillige Kunsternes Gudinde, og den første og ypperste i at spinde og væve Løj af Uld, til at være til Bæds med hende, da hun ansaae sit Hørtøj vel saa vigtigt og betydeligt, som Gudindens Uldtøj. Minerva tog imod Arachne's Udfordring, og Vævedvævningen begyndte. Men da Minerva blev fortrydelig over, at Arachne, som dog ingen Gudinde var, gjorde et Arbeid, som nok kunde staae sig mod hendes eget, gif det under Væddearbeidet saa vidt mellem dem, at Minerva kastede Arachne sin Væveskytte i Hovedet, og slog hende dermed ihjel. Den kunstige Arachne blev derved gjort udødelig, thi hun blev døende forvandlet til en Vedderkøp, hvis Afkom alle de øvrige Vedderkopper ere, der have beholdt Stammemoderens

Driøt til at spinde og væve, og giøre samme til denne Stund intet andet. — Saa meget ligger der vel i denne Fabel, at Uldbehandlingens Kunst er den ældste, og denne Oprindelse har af Oldtidens Mennesker været anseet for guddommelig, og Opfindersken dyrket som en Guddom; at Hørrets sildigere opfundne Brug er snart blevet erkiendt ligesaa vigtigt; og at den første eller en af de første, der har bragt det i Gang har maaskee hedt Arachne, og har maaskee havt nogen saadan Ulejlighed med nogen af den ældre Uldfabrikerings Forsægtere.

De Gamle have havt Uret i at giøre Uldfabrikerings Oprindelse til et guddommeligt Værk, naar de have nægtet Hørfabrikeringen denne Hæder. Der er dog virkeligen noget i Sandhed guddommeligt, i at forvandle et Græsstraae, der, saadant som Naturen frembragte det, uden at Kunsten kommer det til Hielp, ikke er synderlig andet end de utallige andre Slags Græs, der groe mellem hinanden i Engene, til det, Menneskene siden giøre af Hørrøen. — Det er et meget stort Skridt fra at vride sammen nogle saadanne Straae, saaledes som vi endnu giøre ved Høet, for deraf at danne Høebaand, som vore Markarbejdere, og til at giøre af Hørrets Laver Lærreder, Kammerbuger og sine Kniplinger. Linnedfabrikerings første Oprindelse har dog nok ej kunnet være anderledes.

(Fortsættelsen følger).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 17.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 23de April 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

O m H ø r .

(See forrige No.)

God Hør avle vi nu ifkun, naar vi, efter med Klogskab at have valgt, og med stor Flid og Indsigt behandlet, den Jord, vi dertil skal bruge, saae den i beqvem Tid, rygte Planten med Omhu, og saa i det beqvemme Djeblisk optage eller ruske den. Da først. begynder det egentlige Høvarbeid.

Efterat Frøknoppene ere afrevne, hvilket kaldes at kneble Hørrer, begyndes dette egentlige Arbeid med det, som ellers almindeligen er Enden paa det meefte her i Verden, at lade det raadne, eller

som det hedder rødbne. Man lægger nemlig, saafremt dertil nogenledes er Veilighed, den grønne Hørplan te lagvis hen i stillestaaende Vand, og øser endogsaa noget Dynd ovenpaa. Der opkommer da i den heele Masse en Grad af virkelig Forraadnelse. Det forstaaer sig, man lader det ikke opraadne eller ved denne Forraadnelse løses reent fra hinanden; men her er det fornemmeligen, at tryk Erfaringskundskab er fornøden hos den, som skal bestyre Arbejdet, for at vide, naar Forraadnelsen er kommet tilbørligen vidt, naar den gaaer for vidt. Hensigten er, at det overflødige gummiagtige, der, saalænge Planten groede, holdt dens Deele sammen, og hjalp den til at faae de Egenstaber, den siden besidder, kan oplødes og udvandes, og det træagtige, (hvis Stykker siden kaldes Skiæver) til ved Forraadnelsen at blive støre, saa de lade sig let brække og fløve fra den egentlige Hørtave, uden at tillige denne brydes over, samt at gjøre Taven selv blødere og meere fløvbar. Har man ikke Veilighed til at lægge Hørren i Vand, saa lader man den henlagt paa Jorden i ikke for tynde Lag, undergaae Forraadnelsen; men det synes, som de fleste og kyndigste ere enige om, at denne Maade er meget mindre duelig til at skaffe god Hør, end den at sænke den ned i Vand. — Naar Forraadnelsen eller Rødningen har naaet den passelige Grad, som skeer i en otte til fiorten Dage, eftersom Veiret er

til, tages den op og tørres, først ved Luften og Solen, siden ogsaa ved Ild. I en dertil indrettet Døn, maa Hørrønnen, om den skal blive ret god, bringes til at svæde; det er, det deri indsluttede Vand bringes ved en maadelig Varmegrad, der vel i Planten selv forvolder en Art af Gicæring, til at uddampe og sætte sig paa dens Yderdeel. Nu fuldendes Tørringen, og man skrider til at bryde, eller, som det kaldes brage den. Dette skeer ved et Instrument Bryde eller Brage kaldet, som over horizontal fastliggende Trækniive, imellem hvilke andre, der ved den eene Ende lade sig løfte i Wejret, kunne trykkes ned, knuser og sønderbryder aldeles det indtil da nogenledes stive og faste Straa. Dets forraadnede eller formusknede Trædele brækkes da i Stumper og falde bort; men Taven selv, bøjelig, og fløvelig, og stærk, bliver tilbage. Nu skal det saavidt bragte Hør skættes. Denne Skætning bestaaer i, at man over den opstaaende Ende at et Bræt hugger paa Lokkerne af den brudte Hørtave med en Art af Træsabel, eller og med en tynd Skive af Træ. Denne Hugning knækker nu videre Hørtaven, hvor den endda maatte være for stiv, slaaer det opløste Gummiagtige bort, da dette falder nu af som Støv, og faaer tillige Skæverne til at falde bort. Dermed er Productet gjort til raae Hør, saaledes som den gaaer for det mest i Handelen. — Inden den kan spindes foretages nu

Heglingen eller Hørsvingningen, hvis Virkning er at fløve ved Heglens skarpe Staaltænder heele Taven i saa fine Deele eller Strimler, som den efter sin Art og Finkhed vil tillade, hvilket naar det foregaaende er gjort tilbørligen, kan drives meget vidt, saa man behøver Forstørrelsesglasset for nøje at skielne den fine Hørs fine Taver, og en meget fintspunden Traad dog kan og maa indeholde mange saadanne enkelte i hinanden snoede Taver. — Heglingen skiller de fiine, lange, ordentlige Taver fra de grovere, de iturevne Stykker, og hvad der under Arbeidet, al Forsigtighed uagtet, kommer i Uorden, hvilket da faaer Navn af Blaar.

Nu kommer Spindingen. Dette almindeligste og bekiendteste af alle Manufacturarbejder. — Ved denne er det mærkeligt, at medens den gransffende Kunstslid har udfundet Redskaber, hvorved saa meget af alt Slags Haandarbeid Tid efter Tid saa uudsigeligent meget er lettet; medens der ogsaa til Spinding, men af Uld og Bomuld, er opfundet Maskiner, hvorved der paa en Gang, ved Banddampe, ved Vandfald, eller ved Heste, drives mange Hundrede Tene og spindes mange Hundrede Traade; medens man til Haandarbeid endog har opfundet Maskiner, hvorved eet Menneffe paa eengang spinder indtil halvandet Hundrede Bomuldstraade, og ligeledes en heel Mængde Uldtraade, have alle Forsøg, til saaledes at forkorte Arbeidet med at

spinde Hørgarn, været næsten frugtesløse, i det ringeste saa, at det ej endnu er befundet fordelagtigt at betiene sig af deslige Maskiner til Hørspind. Rokke af næsten den almindelige Bygning, der dog spinde to Traade ad Gangen, er alt hvad man har bragt det til; saadanne ere i Skotland almindelige og have fortrængt de eentenede Rokke; de ere ej heller her ukjendte, men man bruger dem dog ikke saa almindeligen, som man nok burde. — Dvertimod spinder man, hvor man af Hørtaven udbringer det allerfineste Spind, endnu paa Haandteen, paa det allerældste og allerimpleste Slags Rokke, der ere lidet forskiellige, fra hvad Ufbildninger fra den siærne Oldtid viser, at dette Slags Redskab for meere end 2000 Aar siden har været.

Spinding var fra de ældgamle Tider et Arbeid, som allevegne tilhørte Qvindekønnet. Færdighed deri var overalt hædrende for de Skionne. Uden Forskiel paa Stand og Kaae udøvede de Arachnes og Minervas saa vakkre som nyttige Kunst. Homer forestiller os Penelope, Ulyssis Dronning, og flere hans Heltinder som drivende denne Kunst, og deri søgende Fornøjelse og derved vindende Ære.

Borgervennen har før engang talt om, at han troede den Arbeidsomhed, især den Manufacturering, som vore Damer, ja endog de af vore Fruentimere, der ej gjøre Fordring paa at hedde Damer, drive, for en ej liden Deel at være upassende, utilbørlig,

uanstændig og skadelig. Da Kong Salomon, i den delige Slutning af hans Ordsprogers Bog, anbefalede ej blot linnede, men endog uldne og silke Tøjers Manufacturering som hæderlig for Qvinder i Almindelighed, var der nok ikke mange betydelige Uld- og Silke-Manufacturere i hans Land, og saadan Manufacturering udgjorde formodentligen den Gang der ikke en egen Næringsgreen; han havde ellers ej opmuntret Damer, som slet, eller slet ikke, kunde forstaae Kunsten, i det mindste ikke som den velunderviste Manufacturist, og ikke kunde være forsynede med alt det Redskab, der fordres til god Manufacturering, til at forsømme anden Huussyssel, Børns Plejning og Pasning, Reenlighedsholdning, Kjøkken, Kielder, Fødebur og alt, for at forjædfe en Mængde Materiale, til deraf at gjøre et slet, stygt og dyrt Tøj, og derved dog undergrave al sand Fabrikflid. Den vise Salomon vilde og nok fundet det baade uklogt, og æfvelt, og fælt, om hans Tids Damer, som Moden nu tilstøder vore, havde sat sig hen at strikke — ej blot Strømper, ved hvis maadelige Forarbejdning de dog gjøre Strømperverne brødløse, — men Underklokker, ja siger man, Buxer, og det af hyffingtykke Traade, det hæsligste og sletteste Tøj der sees, saadant, at ingen Bonde vilde bruge deslige engang til Hestedækkener. — Men Hørspinding vilde denne Wiismand formodentligen, ja ganske vist, alligevel have anbefalet sine Da-

mer, om han og havde skrevet sine Tankesprog eller sin Visdomsbog i vore Dage og her. Han vilde nemlig have fundet, at de, ved at spinde Hør, ikke havde taget Brødet af Munden paa nogen Fabrikant, siden Hørspind nok neppe lader sig drive ved Fabrikentreprise, uden som Fattigvæsens Syssel, hvor man lader den fattige Kvinde arbejde det, hun kan, for den Underholdning, man ellers maatte give hende reentud for intet; og at vi desuden behøve høilig alt det Linnedspind, vi kan faae, baade af Fattige og Rige. — Han vilde have fundet, at skjøndt vi uden Underviisning og Apparat ikke kan behandle Uld til at blive et taaleligt Fabrikat, er Linnedspindingen et Arbeid, som langt lettere lader sig lære, og alle vore Fruentimmer virkelig forstaae. Hun vilde have fundet, at dette Arbeid er dertil meget passende med vore Fruentimmers øvrige Bestemmelse, bedre i det mindste end naar de befatte sig med Uld, eller Bomuldsarbeid, især naar de tilligemed Spindingen forledes til at forgribe sig paa Farvekonstens Hemmelighed. — Som Ven af Kønnet, og en Mand der havde Dje for dets Skønhed og Ynde, vilde han gierne overtalt de Skionne til at sysselsætte de smukke Hænder og den pæne Fod ved en net Hørspinderok (der, vel gjort og ordentlig passet, ikke behøver at skrangle og rasle) med et Arbeid, der i og for sig er net og vakfert, og som, i det det ved en Bevægelse, der for

den Tilvante er som Spøg, og ikke hindrer Dymærksomheden fra anden Syffel, Dmtænkning eller Samtale, leverer et saa kunstigt og vakkert som nyttigt Product; et Arbeid dertil, hvori der let vindes den Færdighed, at den dermed syffelsatte Huusmoder, uden at afbryde det, kan tilsee hvad der foregaaer om hende, hendes Datters Syffel ved Sybordet, Brodererammen, eller Bogen, og tildele hendes Piger deres Syffel; og den nethændede Pige, uden deri at forstyrres, ej alene kan med al Dymærksomhed modtage den undervisende Moders eller Uldres mundtlige Lære, men endog læse og nyde Læsningen af en paa Skjodet liggende Bog. Nogetledes sin Hørspind medfører ingen Urensfærdighed, og seer i det mindste ikke urenlig ud, som, trods al anvendt Flid, næsten nødvendigen og uundgaaeligen Strømpefabrikeringen, især af dens smuds-fængende Bomuld. — Pigerne som vore Uldmanufaktur og Strømpevæverier sikkerligen aldrig faae nogen sand Fremgang, saalænge den huuslige Udbludring og Strømpefuskning hos os gaaer i Svang, saa vil derimod Landet ikke drive det til at slippe den Udgiwt af aarlig nogle Tønder Guld for fremmede Værreder og andre Vinmedvarer, førend den ønskelige, den tækkelige, den for Kjønnen passende og ingen skadende Hørspinderot faaer fordrevet Hværken og hjemmegiort Stof, og alt det øvrige huuslige Uldtøjmagerie, med samt Strømpestrikkeriet.

(Fortsættelsen følger).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 18.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 30te April 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

D m H ø r .

(See forrige No.)

Spindets Finhed bestemmer man i Almindelighed, efter hvad man med øvet Øje dømmer, at der kunde oplægges til Værreths Rending af Pundet. Rigtigere var det, om det bestemtes efter et vist Maal af Garn paa hvert Pund, og at man dertil betiende sig af de for Landfabrik- og Spindeskolerne (anordnede Talhasper, og regnede, som skeer ved disse Skoler, efter Traade, Feed og Strænge; en Traad efter denne Bestemmelse er 86 Tommer, eller 3 Alen 14 Tommer, som er Haspens Vid-

de; 120 saadanne udgiøre et Feed, altsaa 480 Alen, og 12 Feed udgiøre en Stræng, der altsaa har 5160 Alens Længde. — Naar et Pund Hør udspindes til den Længde, kaldes det Enstrængs Garn, Tostrængs Garn er altsaa 10,320 Alen af et Pund, Femstrængs Garn 25,800 Alen (over 2 Mile) af Pundet; men saaledes er 10 Strængs Garn 51,600 Alen af Pundet. Allerede dette er meget fiint; dog ikke saa fiint, som den Traad hvoraf Kammerdug væves, og af hvilken der gaaer 3000 til 4000 Traade i 30 Tommer Brede. Saadant er imellem 30 og 40 Strængs Garn.

Saa vidt kan man gaae med Finhed i Spindingen. Man kan gaae videre. Den Traad, hvoraf de fiinere og fineste Slags Kniplinger knyttes, betales, siger man, med 50, 80 ja 100 Rd. Pundet. Den fineste Traad, man sælger i vore Krambode, koster dog allerede 10 Rd. Pundet.

Naar Hørren er spunden, forestaaer dens videre Bearbejdning, fornemmelig ved at væves til Tærred, Drejel, Damast, Dynevaar, Baand, eller slynges til Bidser, eller knyttes til Kniplinger.

Uf det, der nys nævnedes om Garns Finhed, sees det, at 4 Strængs Garn ikke endnu er overordentlig fint; og dog giver dette omtrent 5 Alen godt Tærred af Pundet, som efter nærværende Priser neppe sælges under 3 Mark Alen. Allerede Tostrængs eller ganske lidt finere end Tostrængs Garn

giver af Pundet $3\frac{1}{2}$ Alen Pærrød, som er vel 2 Mk. Alen værdt; men ordinært, det er temmelig grovt, Hørgarn af lidt meere end Eenstrængs Spind giver dog allerede $2\frac{1}{2}$ Alen Pærrød, der betales med 24 β . Alen.

Da der nu ved almindelig god Væxt groer paa en Tønde Land 24 til 32 Eispund Hør, eller efter Middeltal 28 Eispund, som er 448 Pund, saa, naar vi regne kun det halve til god Hør, men det andet halve til grovere Slags eller Blaar og Af-fald, vil der af det gode Garn, udspundet til To-strængs Garn væves 784 Alen Pærrød, der er 261 Rdlr. værdt, og hvis blot Halvdelen (det andet halve eller hele Resten, anseet for 112 Pund grovere Gods) udspindes til Eenstrængs Garn, der giver af Pundet 2 Alen Pærrød, som er i det mindste 20 β . Alen værdt, saa er dog dette 224 Alen grovere Pærrød, der er over $46\frac{1}{2}$ Rd. værd. En Tønde Lands Af-grøde giver saaledes, efter denne meget simple Beregning, et Product, som alle bruge og behøve, og som derfor aldrig kan mangle Affætning, af meere end 300 Rd. Værd. — Gaae vi et lidet Skridt videre, og spinde og væve af den bedre Halvdeel af Vølen eller de finere 224 Pund det finere Pærrød, som vi ogsaa meget almindeligen i alle endog simple Huuse bruge en heel Deel af, til $7\frac{1}{2}$ Alen af Pundet (hvilket endnu kun er Eenstrængs Garn) saa giver dette os 1680 Alen Pærrød

red, der er rundelig 40 β . Men værd, og beløber altsaa 700 Rd. foruden hvad der kommer ud af den grovere uberegneede Halvpart.

Uagtet der ej let bringes paa anden Maade saa meget ud af den Vandindustrie, hvormed det staaer til enhver Huusmoder at sysselsætte sig og sine; saa er dette dog lidt imod hvad Værdi der ved endnu finere Arbeid kan gives Hørrer.

Jeg har vejet et Stykke Kammerbug, der ogsaa er Hørlærred. Det var 33 Tommer bredt, $11\frac{1}{2}$ Alen langt, og det vejede 19 Lod. — Det holdt 144 Traade i hver Tomme, det er i den hele Bredde 4752 Traade eller det hele Stykke 54,648 Alen Kæmdegarn, og lige saa meget Ifflet, gjør i alt 109,296 Alen. — Dette af 19 Lod gjør af et Pund 184,077 Alen, eller Længden af $15\frac{1}{3}$ Mill. Dette Stykke Lærred kostede 3 Rd. Alen eller heelt 30 Rd., men saa meget, som vilde vejet et Pund vilde da kostet over 50 Rd.; men derefter vilde Hørproductet af en Lønne Land beløbet over 16000 Rd.

Jeg nævnte oven Traad til 50 ja til 100 Rd. Pundet; nu tænke man sig hvad de Kniplinger, som deraf knyttes, vel maae være værd. Man har vel hørt tale om et Par Kniplings Manschetter, der ere betalte med 50 Rd. og meere, og som neppe have vejet et halvt Lod. Pundet af Hør i Skikkelse af deslige Kniplinger vilde altsaa komme paa en 3200 Rd., hvilken Summa, da de Menne-

sker, som syffelsættes i det Slags Arbeid, ej dermed komme langt om Dagen, sikkert kan antages at være, hvad meere end Halvtresindtyve dermed syffelsatte — ellers maaskee arbejdsløse — Piger leve et heelt Aar ved; eller 50 Kniplepiger, som kniple saa fiint, forbruge tilsammen, et heelt Aar rundt, kun eet Pund saa fiint Garn.

Til den Pris drives da rigtig nok ikke om Aaret mange Lis pund Hør; men mange eller faae, saa lever der dog Mennesker herved, som ellers mang- lede i det mindste dette Arbeid, og for saa mange færre var der Levebrød og Plads her paa Jorden, der- som man ikke havde Hør, eller blot om man ikke an- vendte den ogsaa til dette Slags Brug. Men af det hele er det klart, at Hørren, som til saa man- gehaande almeen Fornødenhed er os uundværlig, er endogfaa i sine mindste, fænest, mindst fornødne, men alligevel (det ilde forstaaede Huusholdningsbe- grebe, eller et pietistisk og fæeløjet Luxus had alene nægter) nyttige Anvendelser, velgiørende for Men- neskene.

Naar nu Hørren saa mangfoldigen bearbejdet, saa storligen forandret, ej alene er blevet til Garn, og derfra til Værrød, eller andet Linnedtøj, dette, vel og før eller efter Vævningen bleget, farvet el- ler trykket med allehaande Farver og Figurer, der- paa ved den meere eller mindre kunstige Haand dan- net i Millioner Skikkelser til indre eller ydre Klæde-

demon, Duge, Lagener, Gardiner og uendeligt; ofte Brodering eller Kunstfom anvendt for at forhøje og mangfoldiggjøre dets Skonhed; naar denne dets Skikkelse ofte mangefold er forandret, saa det, i lang Række af Aar maaskee, har tiemt til mangedhaande forskielligt meer eller mindre fint eller grovt, ædelt eller uædelt, skinnende eller skult Brug, og det udslidt, udbrugt, hullt og som det maatte synes, ganske udueligt, maae henkastes, saa — finder sagtens en Deel deraf sit Endeligt enten i Fyrstøjkassen, hvor man endnu tager den sidste Tieneste af dets ophørende Tilværelse, ved at lade det hielpe os til Gld i vore Svovelsikker, førend det tilintetgjøres; eller vi lade det, utaknemmelige og ubetænksomme, finde sin Grav i Skarnfierdingen og Møddingen; endnu en Deel faaer, inden det dertil overlades, en Afseedsdieneste ved, udpillet eller affrahet, at dække blødeligen Krigerens hæderfulde, eller den ellers til Ulykke komnes Saar, indsue disses Blod og skarpe Bædske, og fremme deres Helbredelse eller lindre deres Smerte. Men, da hertil ej medgaaer ret meget af den Mængde, der stedse frem maae give Plads for det nye tilvirkede, saa finder en heel Mængde af vort Lintøj, her, ved dets Afgang fra den hidtil værende Tilstand, Indgangen aabnet til et nyt Liv, en ganske fra dets forrige afvigende, ej mindre ædel og vigtig Tilværelse og Bestemmelse, i det dets Levninger forme-

delst Papirmagerkunsten forvandles til det fornemste Dveedragelsesmiddel af alle den menneskelige Lands Arbeider, alle dens paa Samtid og Fremtid virkende Begreber, det uden hvilket ingen Videnskab, ingen Kunst, ingen Stadsforbindelse, ingen Regiering, intet i nogen Maade vigtigt borgerligt Anliggende kan tilgavns begyndes, end sige drives eller bestaae — det, meere endog end noget enkelt Slags Næringsmiddel (som dog kan opfoldes med noget af andet Slags) for heele den cultiverede Mennekemasse almeen nødvendige Materiale, Papir.

Det er ganske vist, at den Kunst, som er den første, den ypperste, den til det menneskelige Kiøns Nedning fra Barbarie, fra raa Viltheds Uffkvelighed uundværligste, den til dets Forstandigheds, dets Sædeligheds, dets ædelste Fornøjelses, dets heele Lyksaligheds Frembringelse, Bedligholdelse og Tilvært vigtigste, Kunsten at betegne sine Begreber med de Billeder, som vi kalde Bogstaver, male hinanden vore Tanker for, saa de ligesaa fuldkommen som ved vor mundtlige Tale, ja ulige fuldkommere, kunde overføres til andre, overbevise deres Forstand, høje deres Hjertes, gientage det uendeligen ofte, og blive uforglemmelige — det er ganske vist siger jeg, at Skrivekunsten var opfundet, var i Udøvelse, førend det var opfundet at gjøre Papir, som vort Papir, af linnede Klude. Man skrev, og skrev maaskee saa fortreffelige Ting,

som aldrig siden ere skrevne, da man ej endda havde andet at skrive paa end Trætavler overtrukne med Vox, eller Bladene af et Slags Siv, som man kaldte med det Navn, hvormed vi siden nævne vort bedre Skrivmateriale, eller paa dertil beredte Skind; det er vist, at flere Folkelag, blandt hvilke Kunsten at skrive er bekiendt, bruge den Dag i Dag er ikke det Slags Papir, som vi gjøre af vort opslidte Linned; og at Chineseren gjør af Morbærtræets Bast et Papir, som tilbøielig i Finhed og Blødhed at søle paa har endog Fortrinnet for det vi skylde Hørtaven. Men det er ogsaa vist, at intet Materiale af alle hidtil brugte er, til at skrive og trykke Bøger paa, saa skjønt og beqvemt som vort linnede Papir; at, førend det blev almindeligt, var, af reent Nødvendighed, Skrivekunsten langt mere indskrænket, mindre anvendelig, og, til at frembringe noget andet end hvad vi endnu kan tegne paa en Table eller med Kridt paa en Bæg, langt kostbarere, end den ved vort Slags Papir er blevet; og at Bogtrykkerkunsten til saadan Almindelighed, som den her er bleven, først ved Opfindelsen af dette eller et saadant Slags Papir (om man kan ansee det chinesiske for værdt at kaldes et saadant Slags) var muelig.

(Fortsættelsen følger).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 19.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 7de Maji 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

D m H ø r .

(See forrige No.)

Dersom det nu er sandt, at først ved Skrivning, ved Meddelelsen af nyttige, fornuftige, overbevisende, oplysende Begreber, Udgangen for det menneskelige Kion fra Bildhedens, Dumhedens, Trældommens, Elendighedens Mørke er bleven muelig; men at Skrivningens egentlige Nytte først kunde udbrede sig, og virke paa Menneskeheden uden for i snevre Kredse og for et ringe Antal Mennesker, da man fik noget at skrive paa, som kostede lidet, og var at faae i Mængde; og endeligen at denne Nytte

først blev almindelig, og virksom til Menneskekøn-
nets virkelige Forløsning fra Barbariets Elendighed
og Skiændsel, derved at den forhen til faae ind-
skrænkede Læsning i de kostbare haandskrevne Bøger
ved Bogtrykkerkunsten blev gjort muelig for alle
Mennesker; og nu, at Skrivningen ifkun med Bes-
værlighed, men Bogtrykkerkunsten til den Brug-
barhed, den nu har naaet, uden Opfindelsen og
Bruget af vort Linnedpapir slet ikke var til — hvor
uendeligen vigtig er da ej den Plante, der giver
Materialet til al vor Skrivning, al vor Læsning,
alle vore Bøger, al vor sande religiøse, vor sæde-
lige, vor videnskabelige, vor oeconomiske, vor bor-
gerlige, vor artistiske Kundskabs og Oplysnings Ud-
bredelse, ja til dens Tilblivelse — Lader os med
et alvorligt, ej spidsefindigt, ej af hyllet Uerbødige-
hed for Oldtiden over alt Nutidens Væsen skum-
lende Blik see, hvorledes det saae ud med Men-
neskekønnet, indtil Bogtrykkerkunsten aabnede Mue-
lighed for Munkewældens, Overtroens, Afguderiets
og Dumhedens Affkaffelse i Religionen, Uvidenheds
og Blindhedens i Videnskaberne, undertryk-
kende ej Fyrste- men Høvdings- Vældes i Borger-
samfundet; og dermed sammenligne, hvad Menne-
skene nu ved de paa Linnedpapir trykte Bøgers
Hielp ere blevne, og hvad de ved dem have faaet
Udsigt til at blive. — Lader os see, hvorledes det
var trykte Bøger, der først lærde de religiøse Res-

formatorer at reformere den af Aarhundredes Be-
drag og Dumbhed forqvaklede Lære om Gud og
Gudsfrugt og Tro og Hellighed; lærde Mængden
at modtage denne Reformation; lærde Forsterne at
affaste Præsternes og Høvdingernes Nag, som for-
hen laae dem paa Rakken; lærde dem at indsee, at
de vare til for Folkenes, ej blot for deres egen og
deres Undertrykkes Skyld, og derved selv at vorde
uudsigeligen lykkeligere: at det var dem som lærde
Stormændene, at det er større, hæderligere, lykke-
ligere at arbeide paa at være Medborgeres blide,
elskeligere Velgiørere, end deres truende, haanende,
barste Udsuere og Undertrykkere: Bonde og Bor-
ger, at Forstandighed, Dyd og gavnende Daad er
Hæder; at forstandig Virksomhed har og vinder og
nyder Høiagtelse, og Lyksalighed, hvosomhelst den
end er, der troligen udøver den.

Dg bliver det os da klart, at uden vore Bø-
ger, som kun ved vort Papiers Opfindelse blive til,
var dette ikke bevirket; og tænke vi saa paa at vore
Papirer vare linnede Klude, disse vare Lærred,
dette Garn, dette Hør; at saaledes uden denne
Plante, uden dens kunstige Anvendelse igiennem
Forvandlinger til dette Brug, var Mennekkelønnen
endnu og evig i Raahedens, Dumbhedens, Under-
trykkelsens, Armodens, usle dybe Elendighed; hvor
vigtig, hvor helligt vigtig bliver da ej ved denne

Betragtning denne i mere end oeconomicke Forstand dyrebare Plante!

Dog, blot endog som Manufacturmateriale og Handelsvare betragtet, er der neppe noget eeneste andet, der ernærer saa uendelig mange Mennesker som Papiret, denne Product af Hørtaven, der allerede i sine forrige Skikkelser, førend den blev Papir, ernærede saa mange, mange. Fra dem, der gaae om at samle Klude for Papirmølleren, indtil den Urtekræmmerdræng, der fortjener Brødet i sin Læretids første Dage, ved af den mælædte, ulevede Glosebogs sidste halv opslidte Blade at gjøre Kræmmerhuse eller Snusposer, hvilken Række af Mennesker, som, ved at have med Papir at skaffe, vinde deres Levebrød! Kludesamlerne; de som transportere, fortere, rense Kludene; Rækken af Papirmagerens Arbeidere; Papirhandleren og hans; nu Skriverens Legioner, fra Binkelskriverens Dræng til den, for hvilken Førsten i Kabinettet dicterer Resolutionen paa den allerunderdanigste Forestilling; fra den Forfatter, som paa sit Postkammer, i rimet eller urimet Prosa forstaaer at give det som Svøb om Tobakskardusen ej endnu noksom udtiente Papirstykke Værdi for en Mark, ved derpaa at fortælle Kielderfolkens Piger en ynkelig Historie om den, som stjal og blev greben og pidsket, indtil den, som uden at tænke paa, at hans Arbeid ogsaa har mercentilistisk Værd gennemarbejder sidste Gang det ni

Aar hengiemte Bærk, hvorved han leverer den tænkende Verden Resultatet af endnu flere foregaaende Aars Granskninger ved den natlige Lampe over hin eller for Videnskabelighed, Stat eller den hele Menneſkehed vigtige Giendſtand; nu Bogtrykkerierne, og alle de ſom der, og for deres Skyld, ſyſſelsættes og derved have Levebrød — videre Bogbinderne, et Laug heles Kateressentere allene i denne By dog umiddelbar udgjør 96 arbejdende Personer — nu Boghandlerne — og nu de mange der en Deel af deres Liv eller for ſtedſe ere til for at læſe, leve derfor og derved, læſe for ſelv at lære, og at benytte det lærte, eller for at lære andre, eller for at nedrive eller udbasune eller plyn-dre det læſte, at begrænſke det i Stildhed, eller giennemløbe det og prale dermed. — Alle ſyſſelsættes dermed, og gjorde det ikke, derſom de ej derved paa nogen Maade, med eller uden derover anſtillede Calcul, fandt deres Regning; men tilſammen hvilket uhyre Antal, for at holde vore 17 Bogtrykkerier dog i det ringeſte nogenledes i Gang, ernære vore Boghandlere, og endda i det mindſte noget benytte de Millioner Bøger, der i ſtorre eller mindre Bogsamlinger dog befindes i alle Rigernes Baaningshuuſe.

Men hvorlangt er det fra at Skrivning og Bøgers Trykning er det eneſte, hvortil Papir bruges, og hvorved dette Brug af opſlidte Lærredſklude giver, foruden den egentlige Anvendelſes Nytte, den at være Materialiet, ved hvis Bearbejdning Menneſket ernæres.

Jeg nævner blot, hvorledes det foruden at være den legemlige Hovedbeſtanddel af Bøger og Brevſkaber, hvis Forfærdigelse er at anſee ſom en mangfoldige Menneſker i alle opdyrkede Stater ernærende Manufacturgreen, ligeledes er det, hvorpaa Tegninger og allehaande Ufbildninger forfærdiges, og

bliver saaledes igien Grundbestandelen for en Menneskeheden saa meget nyttig, som og mange ernærende Vindskibeliqhed. — Alle Kobberstykker aftrykkes paa Papir, ligesom det der skal trykkes, først paa Papir maa udkastes og tegnes: alle vore Landkort trykkes paa Papir.

Men hvilken meget udstrakt Anvendelse faar ej dette Brug af vort opslidte Linned, ved vore Papirtaveter. Næsten i hvilket Huus vi komme, den Fattiges og den Riges, ej blot til Pynt men ogsaa til virkelig Nytte, see vi, især i de sildigere Tider, Bærellernes Række overdragne med dette just dertil saa fortræffeligen skirrede, saa smukke, saa tætte, saa meget, dets Lyndhed og Skiorhed iagtet, virkelig varmende Betræf, der i Forhold til dets Skiorhed, dets Nytte, ja vel behandlet dets Varighed, koster saa saare lidt. At vi derved for nogle Dalere have vore Stuer ligesaa vakker pyntede, som den der har Gøne til at behænge dem med kostbare Silketøjer, skyldte vi tydeligen den samme Plante, der i de efter saadant Brug og Opplidning efterladte Stumper af et Tøj, der oven saaes at være os til saa meget andet Brug uundværligt, gav os Materialiet til dette. Papirtaveterne, deres Forfærdigelse, Trykning, Maling, Paahængning, Kervissering, ernærer allerede mange vindskibelige Arbejdere.

For at iile, nævner jeg og kun det meget andet Bibrug af Papir, s. Ex. til Vifter, til de Soelshætter, som især andensteds bruges i mange hundredtusindetal af især de ringere Klassers Fruentimre, som og til Gardiner og Vindueskærme o. s. v.

Men naar nu ogsaa Bruget af Hørren eller Bærredkluderne, som Papir, er forbi; naar det som Papir er opslidt, forjadtet, plat, som det atter maatte synes, udueligt, naar det end ikke kan tie-ne meere til Kræmmerhuse, til Svøb om Indpak-

ninger af allehaande Slags — en Nytte det gjør, som, hvor ringe den agtes, dog, om vi tænke os det Tilfælde at den skulde savnes, vilde af enhver føles at være i høj Grad vigtig — saa opstaaer en stor Mængde af dette saaledes anden Gang udtiente Hør (Hør er og bliver jo dog stedse Papiret, ligesaafuldt som Lærredet det var) til endnu en Tilværelse, vel ei saa vigtig, som den i de forrige Skikkelses var, dog saadan at den er til væsentlig Nytte for den Brugende, og atter til Næring for vindskibelige og kunstige Arbejdere; det er til, efter, at Papirmassen igien oplødes og løses fra hinanden, at sammenkæltet og formes paa ny til alt det meget, der gøres af det saakaldte papier maché (Tugget Papir) hvoraf vi især almindeligen kiende de Snusdaaser, af hvilke dagligen nogle Hundrede Tusinde endog blandt os ere i Brug, skjøndt det ej er bekjendt at deraf nogen gøres her i Landet. Dette Arbejds almindeligen meget smukke Form og Udseende, dets Styrke og Varighed, uagtet dets ringe Tyngde, og især dets i Forhold til deslige af andet Materiale meget lette Pris, gjør at det yndes og bruges i uendelig Mangfoldighed. Ej alene har man Daaser og Kister af allehaande Skikkelser og Størrelser, til allehaande Bestemmelse, men ogsaa andre Kar, da man af dette Papirarbejd seer endog Kruse, Bægere, ja Thekopper og Punscheboller, som, skjøndt Tuggepapiret til dette Brug ej anvendes meget, dog vise, at det dertil kan anvendes, og hvo veed naar dette Materiale ogsaa hertil vil afløse det som for nærværende Tid almindeligere er dertil i Brug. For nogle Aar siden blev der i Tyskland anlagt en Fabrik, der endnu florerer, hvor Billedhuggerkunstens Mesterværker afscopieres saaledes i dette Slags Papirmasse, at det er umueligt ved Synet at stille de deraf eftergiorte Figu-

rer, fra Originalerne af Metal, Steen eller Porcelainjord; og koste en Ubetydelighed.

Det er og nu henved en Snes Aar siden man bekientgjorde, at man af saadan Papirmassa havde opfundet at gjøre Tagsteene, eller Skiver, der tiende istedet for Tagsteene, hvilke foruden Bequemhed til at lægges tættere end Tagpander af brændt Leer eller naturlig Steen kan lægges, og den at være saa meget lettere i Vægt, saa der til dermed belagte Tage ikke behøvedes nær saa stærkt Tømmerværk, som ellers, havde ved en egen Masse, hvormed de vare giennemtrukne, den virkelige Tagsteens eeneste Fortrin fremfor Straae til samme Brug, at være uforbrændelige. Men jeg har siden ikke hørt om Aarsagen, hvorfor denne Opfindelse ikke videre og almindeligen erfares at være anvendt.

(Slutningen følger).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Borger - B e n n e n .

No. 20.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 14de Maji 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Gjolstræde No. 218.

A n n æ l d e l s e .

Mandagen den 16 Maj om Eftermiddagen Kl. 5 holdes General-Forsamling paa Prindsens Palai bag Slottet; til hvilken Tid de Herrer Repræsentantere vilde behage at møde,

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-selskab.

C. Martens. S. G. Clausen. S. J. Cantor,

C. Kobbé.

O m H ø r.

(Slutning).

Overmaade mangfoldig og udbredt, som i det heele stor og vigtig, sees af alt dette Benyttelsen og Anvendelsen af Hørplanten at være, og det vel fornemmeligen i dens omtalte sildigere Skikkelse, som Papir, uagtet dens Benyttelse i forrige Skikkelse allerede var uendelig stor og udbredt, og den nødvendig maatte foregaae, inden Hørren kunde fremtræde i Papirtilstanden. Det anførte, uagtet det allerede fylder en heel Række af Borgervennens Blade, indeholder imidlertid dog kun en meget usfuldstændig Fortegnelse over det meget, hvortil denne ædelste Plante, i dens forskjellige Tilværelsesmaader, kan anvendes, ja endogsaa virkeligen bliver anvendt. For ej at blive uendelig har jeg troet at burde indskrænke mig til det her berørte.

Dog kan jeg ikke ganske forbigaae endnu eet Brug, opfundet i de sildigere Tidsaldre, Oldtiden ganske ubekendt, hvortil denne Plante nu omstunder, og det i Papirskikkelsens Tilstand, anvendes; et Brug, saadant at det ved Beskrivelsen derover, uden at man nævner Sagen selv, let kommer til at see ud som om det var blot Taskenspillerie, eller og reent Høxerie man talte om, da den ved denne Anvendelse faaer den Evne at opsluge, i sig indbefatte, næsten alle andre Ting, gjøre uendelige Mirakler, virke med den forunderligste Kraft,

ej allene hvor der handles om legemlige, men endog om moralske Potenser; da det ej sielden skal være Tilfældet, at Hørsubstancen i denne Skikkelse, og behørigt tilberedt med den magiske Kunst, bøger ellers ubøjelige Sindelag, dæmper eller opvækker Lidenskaber, nedsoner eller optænder Tvedragt og Trætte, og det ej blot mellem Individider, men endog mellem hele Nationer; ej at tale om, at den opbygger, nedriver, omskaber, forandrer, Huse, Byer, Slotte, Bierge, forandrer Floders Løb, og udøver sin Tryllekæde endog i fierneste Lande og Afkroge o. s. v.

Hvo seer ikke, at det er Papirets Anvendelse til at gielde som Penge, her tales om?

Det syntes meget, at et halvt Lod Hør ved Knixplexigens Kunst og Flid saaes at kunne modtage Værdien af et halvt hundrede Rigsdaler; men hvad veier en Hundrede-Rigsdalers-Seddel? og hvad kan en Lap Papir være værd, hvilken en rig Mand kan, om han vil, forvandle til en Bexel eller Anviisning paa flere Millioner? og hvad lader sig ej formedelst den udrette nær eller fiern, i hvilken man vil af Jordklodens Egne, hvor kun den udstedende eller endofferende formuende Mand's Navn og Formue er eller gøres bekiendt?

Paa saa ganske smaae Stykker af dette Hørsabrikat lader sig nu vel ikke Videnskabernes og Indsigters Resultater, Underviisningen i Kunsternes Lære, Klogskabens, Viisdommens og Dydens Regler meddele. Dog tilstaaer man vel, at de kan meddeles paa

Papir; at selv Religionens Forskrifter, for at udøve deres Kraft, maae foreenes med Papir, i Form af Bøger, om de skal virke fuldeligen med deres lykkeligjørende Almeenvælde til Menneſkeſkønnets Gode i og efter Livet. — Der er altsaa en Anvendelse af Pappiret, altsaa af Hørret, som er endnu vigtigere, end ved at gives Millionfold højere mercantil Værd end selve Guldets, af hvilket man uden Betænkning bortgiver Centnere; for en paa den Maade forædlet Pappirlap af en halv Scrupels Vægt.

Det, der her er sagt om det meget, hvortil Menneſkes Evne til at mangfoldiggjøre ved foræblende, Værdien forhøjende Brug denne Natur-Frembringelse maa, at jeg ej ſkal gjøre denne Bidtløvtighed uendelig, her være nok, hvor meget der end er neppe berørt. — Dog maa jeg endnu nævne en Benyttelse af Hørplanten, ſom hidtil ſlet ikke er bleven berørt; det er Frøets Benyttelse fornemmeligen til Olie. — Saadant er alene dette Hørproducts Værd, at, om Hørplanten ſlet ikke buede til andet end at afgive Frøe, og Hørſtraaet ikke var brugeligt meer end anden Halm, er det ej afgjort, om denne Uol ej endda var ligesaa fordeelsagtig ſom Uolen af adskillig anden Cæd. Da man ved Uol af Hør ſeer langt meere paa Straaets end Frøets Fuldkommenhed, ſaa bringes dette Uol virkelig i U-

mindelighed ikke til hvad den kunde, da Straaet eller Taven vilde tabe ved at staae saalænge til Frøet var fuldmødent; man avler derfor sædvanligen kun tre til fire Fold. Man kunde avle sex ja flere. Men da godt Frøe betales med 8 til 10 Rd. Tønden, saa afgiver en Tønde Land blot derved 24 til 40 Rd. Jeg har fornemlig Regnskab for Ulen af 56 Td. Land, der vate besaaede med 45 Tønder Hørfrøe. Paa dem var der avlet 186½ Td. Hørfrøe, som kun er 3¼ Fold. Men det blev solgt for 1596R., hvilket vil befindes at det er næsten det samme, som der vilde vindes, om Jorden havde været besaaet med Rug, hvoraf der var avlet 6 Fold, og denne Uvl solgt for 3 Rd. Tønden, men 151 Rd. mindre end om Tønden var solgt for 4 Rd.

Det vilde føre ind i ny Bidtløvtighed, om vi her paa ny vilde indlade os i at sætte ogsaa dette Hørproducts mangfoldige Anvendbarhed ud fra hinanden. At denne Olie er til alt omtrent ligesaa anvendbar, som den der udperses af Olietræets Frugt, være sig til at nydes, da Olien i mange ja de fleste Jordklødens Egne gjør som Fødemiddel samme og maaskee endnu mere udbredt Nytte end Smøret i vore nordlige Lande; eller til Lykning, til Maling, til Uldens Beredning i Manufacturerne, til Trykning være sig Bøgers, eller Tøjers, Kattuners, Lærreders, Silkestofferss, Papirers med Farver og Figurer, eller til Skindberedning; hvortil endnu kommer at de afpressede Skaller, Olieagor

Faldebe, ere maaskee det allerypperste, til adskillige Kreatures, fornemmeligen Kærs Foring.

Alt dette tilsammentaget er i det mindste nok til Bevis for Hørplantens høje Rang iblandt de Planter, som Mennekeslid har taget sig paa at dyrke, forædle og anvende; ligesom Mennekes store Fremgang i at mangfoldiggjøre denne Anvendelse er en skøn Prøve af vor Forædlingsevne. De Bestræbelser, som Regjeringen anvender, paa at skaffe denne fortreffelige Plantes bedre end hidtil her i Landene drevne Uol udbredet og forøget, fortiene derfor uden Tvivl højligent Folkets almindelig Dymærksomhed, dets Tak, og deres bidragende Understøttelse, der ere i Stilling til at vække faa velgjørende Bestræbelser en hielpsom Haand.

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

—————>•<—————

Brev fra en Nebersvend til Madame S.
(Oversat).

De spørger altid, agtværdige Veninde! saavel som Deres kjere Døttre, med min gamle Ungkarlsstand; og jeg føler alt det Træffende i Deres Bebreidelser. Derfor troer jeg og, at jeg skylder mig selv, at gjøre Dem Regnskab for Aarsagerne dertil; da jeg gjerne hos Dem vilde være anseet for, at jeg hverken af

Egensindighed, ondt Lune, Eyst til et liberligt udsvævende Liv, eller af overdreven Frygt for de dog vel imellem trykkende Egtstandslenker, Mangel paa Evne til at kunne føle og medfødt Kulde for det andet Kjøn, eller andre lignende Grunde er et saa underligt Creatur, som enhver anden sædvanlig Pebersvend. Nei! jeg har for længe siden haft et sømt og følende Hjerte og en høiere Forestilling om Kvindehedens Værd, end maaske de fleste Ynglinger nu omstunder have; og jeg har sat al mulig jordisk Lykke i at eie en dydig Kone og vorde deelagtig i de huuslige Glæder. Jeg ansaae hver gammel Pebersvend for en foragtelig Skabning og hver gammel Tomsfru for ynkværdig; ja! jeg følte hvor sandt det er, hvad en nyere Skribent har sagt: „vel kan den Ugifte tumle sig meer i de uhuuslige Glæder, og nyde de store Selskaber; men, naar han om Aftenen kommer hjem, have hans Glæder en Ende, og han seer sig ene og forladt. Ingen menneskelig Sjæl er der, i hvilken han kan udgyde sig med fuld Hjertelighed, eller der ved sin inderlige Tak indvier ham til Søvnens Hvile. I Sygdomme savner han Familien: i Alderdommen fortryder han, at han ei har den: i Døden forbander han, at han har ei villet have den: og i det Dieblig, han døer, er hans Navn forsvundet paa Jorden.“

„„Hvorfor er De da““ vil De spørge mig
 „„bleven en saa gammel Pebersvend, naar De vir-

feligen tænkte saaledes: " " ? Jeg vil tilstaae Dem det. Blot fordi de fleste af Deres Kjon ere saa letsindige, saa ustadige, saa slaneburne. Det har ene havt Skylden, og det vil tidt være Aarsagen til, at stedse flere vilde indslutte sig i den sorgelige Vebersvende-stand, og stedse færre udsætte sig for at gjøre den Erfaring, jeg har gjort, for at blive det, jeg er bleven. En stor Deel af den qvindelige Opdragelse gaaer ud paa at give den unge Pige en glimrende, ei en dydig og huuslig Opdragelse, og at gjøre sand- selig Fornøielse, ikke opfyldte Pligter, til Lykksalig- hedens eneste Diemeed. I Overeensstemmelse her- med vælger hun da og Gjenstandene for sin Tilboie- lighed og sit tilkommende Livs Ledfager. Den ær- lige, dydige, sædelige Mand tilsidettes, udlees, afvises og affrækkes tilsidst. Følgen deraf bliver: at paa den ene Side sluttes ulykkelige Egteffaber, og paa den anden forblive værdige Mænd ugifte.

(Forsættesen følger).

F. Høegh Guldberg.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 5 Juni forstkommende, da Herr Professor Olsen læser.

Borger-Bennen.

No. 21.

Femtende Aargang.

Lørdagen den 21de Maj 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelom,
i store Siolstrøpe No. 218.

Extract

af

Første Quartals-Regnskab

for

det foreenede Understøttelses-Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Januar. til 31te Mart. 1803.

Indtægt.		Rdr.	Gr.
Kasse = Beholdningen til ult. Decbr. 1802 var = = = =		737	42½
(See Bergervennen No. 9 d. A.)			
A. Ugentlige Indkomster:			
For Ugebladets 15de Aargang fra No. 1 til 13 incl. og Løve til nye Medlemmer		635	7
B. Kvartals Kontingenter:			
1) For Quart. fra 1 Oct. til ult. Dec. 1802			
	131 R. 34 S		
2) Restancer fra for. Aars Løvt. 6 = 22 =			
3) Et Medlem betalt forud for alle 4re Quart. d. A. = = 2 = 16 =		139	72
C. Aarlige Indkomster:			
1) De: Høj Kongel. Huuses velgiørende Gaver = = = = 180 R. = S			
2) De Overordentlige Medlemmers Kontingent. dels til ult. Decbr. 1802, dels prænumer. for d. A., deraf indkommen 314 R. = S		494	=
D. Laans og Forstuds Afbetaling i dette Afl.		420	=
E. Renter til 1ste Januar. d. A. af en Kongel. Obligation = = =		13	82
F. Tilfældig Indtægt:			
Modtaget efter Accordt paa nogle fiøbte Transportable Stats Fonds f. A. til deres Depositum i Speciesbanken =		10	84
Summa Rdr.		2450	95½

At ovenstaaende 1ste Kvartals Extract er overensstemmende med Administrationens Kontrol, bevidner

C. C. Martens. S. G. Clauser. S. J. Cantor.

Udgiøt	Rdr	Sl.
1) De aarlige staaende Udgiøter:		
a) For Ugebladets Trykning med videre samt Lønningerne i dette Qvartal 316 R. 8 $\frac{1}{2}$.		
b) Til de 4re Budde, de for Indførelsen i Mæret 1802 sædvanlige 2 pr. Cto. betalt med = = 91 R. 8 $\frac{1}{2}$.	407	16
2) Til de aarlige Pensionister: Betalt i dette første Qvartal = =	242	48
3) Til Tvende bevilgede Grati- ficationer:		
a) Den eene, hvoraf resterede endnu til Betaling fra forrige Aar 5 R. = $\frac{1}{2}$.		
b) Den anden, efter Repræ- sentanternes Bestutning den 14de Febr. d. A. stor 15 R., hvoraf er betalt for 1ste Qvartal = = 3 R. 72 $\frac{1}{2}$.	8	72
4) Extraordinaire Udgiøter:		
a) Betalt i Afdrag paa det i Deposito- Kassen under 23de Nov. f. A. giorte Laan = = = 1200 R. = $\frac{1}{2}$.		
b) Til Species Banken 1 pr. Mille af nogle der depo- nerede Recipiser = = 18 R. 71 $\frac{1}{2}$.		
c) Til nogle mig anviste Reg- ninger = = = 15 R. 48 $\frac{1}{2}$.	1234	28
Pr. Ballance bliver Kasse-Beholdningen til 2det Qvartal = = =	558	32 $\frac{1}{2}$
Summa Rdr.	2450	95 $\frac{1}{2}$

Kjøbenhavn den 31 Mart. 1803.

J. Nagaard,
Selstabet's Kasserer.

Købte.

A n m æ l b e l f e.

I General-Forsamlingen den 16de dennes blev følgende afhandlet:

Uf Kassereren blev fremlagt dette Aars 1ste Quartals-Regnskab, som hermed følger.

Til nye Medlemmer i Selskabet bleve antagne:

- Hr. Carl Fridrich Nees, Bogholder.
- = Niels Christensen. Bandbøll, Meelhandler.
- = Peter Erasmus Møller, Professor Theologiae.
- = Drsted, Postfører.
- = Harboe, Kaptain ved Landetaten.
- = Otto Pedersen, forhen Forvalter paa Swanholm.
- = Hans Didrich Holm, Urtekræmmer.
- = Stie Bang, Seil-Flag- og Compasmager.
- = Peter Hansen Løck, Bud og Stempler ved Species Banken.
- = G. Stage, Kaptain paa China.

Uf de om reserve Bud-Tjenesten Ansøgende blev Parykmager Harboe eenstemmig antaget.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

C. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Købke.

Brev fra en Pebersvend til Madame S.

(See forrige No.)

I Henseende til Det, man for nærværende Tid kalder god Opdragelse for Fruentimmer, da seer man for meget paa Hvad der falder i Dinene og vækker Tilskuernes Opmærksomhed. Dette er Pragtløst, og Modesyge, og Uddannelsen af visse glimrende Talenter, hvilke man tillægger langt større Værd, end de fortjene. Endeligen sætter man og et Slags Værd i en vis indbildt Frihed, der tillader sig Ting, ved hvilke et uskyldigt, sædeligt Fruentimmer maatte rødme, hæver sig over al ydre Tugt og Anstændighed og anseer beskeden Tilbageholdenhed for bondeagtig Enfoldighed, som og Forsigtighed i Valget af de Selskaber, man tager Deel i, for egensindigt Pedanteri og grillefuld Higen efter at udmærke sig. Med saadanne Grundsætninger staaer man nødvendigvis Fare for at falde i Hænderne paa Bedragerer, Eventyrsegere, Lykkejægere og Niddinger, der kun have Sandselighed, Lyst til at komme i Veiret ved Penge eller Forbindelser og Vellyst at tilfredsstille, og som, naar de have faaet en uforsigtig Skabning i Hænderne, foragte hende, sætte hendes Formue til og lade hende trostesløs sukke.

Dro ikke, kjereste Veninde! at jeg siger Alt dette som en Fiende af Mode, Talenter og Lyst til Frihed! Nei! jeg holder af Moden, naar den ledes

af Smag, understøttes af Fornuft og svarer til vor Formue. De veed dog om mig: at jeg, saavel i min Dragt som og med Hensyn til mine Bærelser og min hele Huusindretning, aldrig egenfindigen har foretrukket det Gammeldagsagtige for det Nymodeværende; skjøndt jeg derfor ikke i Dag har revet Betrækket af mine Bægge og kastet mine Stole ud paa Gaden, fordi jeg i Gaar saae en ny Opfindelse eller Model fra Frankrig og England. End mindre foragter jeg Talenter. Det henrykker mig, naar jeg seer et Fruentimmer, der har Tid og Formue dertil, uddanne dem, spille et Instrument færdigt, synge vel, dandse med Vinde eller gjøre en smuk Tegning. De har Selv tidt været Vidne til min Glæde, naar jeg saae den Fremgang, Deres vakre Døttre gjorde heri. Kun ønsker jeg: at det Bæsentlige ei maa glemmes ved Opdragelsen. Hvad det er behøver jeg ei at sige Dem, da de Selv ideligen har iagttaget og vedvarende opfylder den kjerligste Datters, Egteskællers, Moders og Huusbestyrerindes Pligter.

Endeligen ved jeg ret godt, at unge Fruentimmer, naar de trækkes omkring paa offentlige Steder, ei kunne undgaae at komme mangen en Gang i Selskab med letsindige og fordærvede unge Mennesker; men jeg ønskede, at de ved en alvorlig Tilskjendegivelse af deres Mishag, naar sllige Personer talde eller opførte sig for frit, vilde paabyde dem Urefrøgt, og ei ved en bifaldende Latter end meer opmuntre

dem til Saadant. Et frimodigt utvungent Bæsen gjør et Fruentimmer meget elskværdigt; men hvor forskjelligt er det ei fra det friske Sving, det Glaneri, den støiende Snakkesyge, der af en heel Deel Damer ansees for elskværdig Frimodighed og en god Tone! hvorfor de og saa let henfalde til et Coquetteri, der affkræfter enhver klog Mand, som ei søger sig en Maitresse, men en Kone.

Dog — jeg kommer tilbage til mig selv igjen. Jeg vil fortælle Dem Historien af de Erfaringer, der have bestemt mig til at blive Vebersvend, og der især grunde sig paa Det, jeg hidtil har ansørt imod Deres Kjøn. Utsaa en Frierhistorie!

Jeg var, om jeg selv tør sige det, en vakker Ungling, der nok torde gjøre Krav paa en elskværdig Piges Haand og Hjerte. Efter min Fader havde jeg arvet en ikke ubetydelig Formue; og det Embed, jeg meget tidligt havde erhvervet mig ved min Flid og et ordentligt Forhold, forøgede mine Indkomster, saa at jeg kunde skaffe ethvert Fruentimmer, der just ei søgte efter Rigdom og Overflod, eller Hvad man kalder et godt Parti, anstændigt og sorgløst Udkomme. Der var og anselige Familier nok, som gjerne havde optaget mig til Lem af dem; og der var maasse og unge Piger, som ei havde syntes saa meget ilde om at have deelt Skjebne med mig. Men til al Ulykke faldt mine Dine just paa en Person, der blændede mig ved sit behagelige Udortes; skjøndt,

som jeg siden erfarede, hun forresten slet ikke besad de Egenskaber, der høre til for at vedligeholde nogen fornuftig Tilbøielighed, og satte langt høiere Priis paa den pudrede Nar end paa den upudrede Danne-
 mand. Hendes allerede hensovede Fader havde været Committeret i et af Collegierne og efterladt hende og Moderen et tilstrækkeligt Udkomme. Da jeg havde tidt Veilighed til at see hende hos en mig bekjendt Familie, og hendes Væsen og Skabning hovede mig særdeles, søgte jeg at nærme mig hende og tækkes hende. Jeg forseilede heller ikke min Hensigt. Baade Moder og Datter toge imod mig med udmærket Agtelse, snart endog med Fortrolighed. Den Første tog mig paa Raad med sig ved forskellige Pengesager, og derved blev Veien mig banet til ofte at besøge dem. Jeg mærkede saaledes let, at jeg ei vilde blive nogen ubønhørt Beiler; men jeg holdtes endnu ideligen tilbage fra at yttre mig af en vis mig naturlig Frygtsomhed og Eyst til vel at prøve hendes Character forud, hvorvidt den passede til min, og hvorvidt jeg kunde regne paa, at finde Det hos hende, jeg ønskede at finde hos min tilkommende Kone.

(Fortsættelsen følger).

F. Høegh Guldberg.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 22.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 28de Mai 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Hjulstræde No. 218.

Brev fra en Vebersvend til Madame S.

(See forrige Num.)

Hun havde et saare stort Hæng til Forsængelighed, beundrede henrykt alt det Nye, Moden frembragte, ønskede at eie det og spurgte ikke altid den gode Smag tilraads. Hun var altid pyntelig, tog intet Andet vare end sin Stads og lod Moderen passe Huus og Kjøkken. De Bøger, der udgjorde hendes Læsning, hovede mig ikke. Det var Romaner, Comœdier og Bers, valgte uden alt Overlæg og al Forsigtighed. Sagde jeg min Mening derom med Beskedenhed, vidste hun paa den meest indtagende Maade at forsvare sig og bede mig, for Fremtiden lede hen-

des Valg og være hendes Bibliothekar. Kortsagt: det varede ikke længe, inden jeg trode Alt, hvad hun sagde; mit Hjerte adlød mit Die; hun var saa smuk; og Kjerligheden mærkede slet ikke til Forstandens Indvendinger; hendes tilsyneladende Følgagtighed og Opmærksomhed smigrede mig med det Haab, at hun vel vilde forandre sig, naar hun blev Kone, og aflægge Hvad der ikke hovede mig nu. Hun er, sagde jeg til mig selv, den eneste Datter af en Moder, der tilbeder hende; hun bliver føiet i Alt, hvad der bare kan more hende; de unge Piger, hun omgaaes, give hende Smag paa Pynt og Moder; hun har ingen ærlig Ven og Raadgiver; er det da vel saa forunderligt, om hun følger Indbildningskraften, der viser hende Alt fra den skønneste Side, meer end den alvorlige Fornuft? Alt det maa forandre sig, naar hendes Stilling i Livet forandres, naar hun bliver ældre, kommer i andet Selskab, faaer bedre Bøger og vigtigere Pligter. Hvor let overtaler ikke en blændet Elsker sig til at troe Alt, hvad han ønsker og haaber! Jeg kom, friede, fandt Bisald baade hos Moder og Datter, fik Ja og var meget lykkelig.

De fornødne Indretninger, vi maatte have gjort i Henseende til Huus og andre Ting, udsatte vor Forening nogle Maaneder; og strax derpaa nødte en af mine Slægtningers Død mig til at reise til Tydland. Denne Skilsmisse var os begge, lod det til, uendeligen haard. Vi lovede hinanden den meest

uafbrudte Brevverling; og den var i Førfstningen meget fyrig og kjærlig. Men, jo meer min Tilbagekomft nærmede fig, defto foldere bleve hendes Breve, og mangen en Postdag gif endog hen, uden at jeg fik een eneste Linie. Iftedetfor at opmuntre mig til at ile med Reifen, bad hun mig endog tilfidsft, at jeg dog ei for hendes Skyld maatte forfomme det Mindfte, der var mig vigtigt, eller anftreænge mig for meget; faa at jeg selv flere Gange gjorde hende Bebreidelfer, hvilke hun altid vidfte at befvare.

Alligevel glædede jeg mig fom et Barn til at overrafke hende og havde paa min Tilbagereise, fom jeg i et foregaaende Brev havde fagt at jeg maatte udfætte noget endnu, ingen anden Tanke, end hvad for en ufigelig Glæde det vilde blive hende at fee mig faa uventet i fine Arme. Nær havde jeg endog forfynet mig med en Glaske lugtende Vand, for dermed at komme den Afmagt tilhjælp, hvori den pludfelige Glæde over min pludfelige Ankomft maatte kaffe hende. Jeg kjørde lige hjem og lod Postillonen næften blæfe fig en Blodfhyrtning til, men Alt var mørkt i hendes Bolig; og, da jeg fhyrtede op ad Trappen, fagde hendes Pige mig, at den unge Kjøbmand Rofes, der for en fer Ugers Tid fiden var kommen tilbage fra fine Reifer og havde modtaget fin for tre Hjerdingaar fiden afdøde Faders Handel, gav et stort Bal paa fin Lyftgaard udenfor Porten, og at hun neppe vilde komme hjem derfra før næfte Morgen. Paa alle mine øvrige

Spørgsmaale gav Pigen mig saa tvetydige, spidse og ondskabsfulde Svar, at jeg anede min Ulykke og løb, fuld af Uregelse og Kummer, hen til en af mine fortrøligste Venner. Han havde intet Andet at sige mig, end at Hr. Roser, efter hvad Rygtet sagde, fandt megén Smag i min Brud og sparede ikke paa Penge, naar det gjeldte om at gjøre hende en Fornøielse; som og at han ved sit raske Liv, sin prægtige Equipage og de kostbare Meubler, han havde bragt med fra England, trak Alles Dine til sig og gjorde især hos det smukke Kjøn en saadan Lykke, at de kappedes Alle om at blive den lykkelige Gjenstand for hans Hyldest. Jeg havde nok i denne Skildring; thi jeg kjendte hendes svage Side. Smidlertid tænkte jeg dog efter noget Overlæg paa, at vi alt vare for nøie forbundne sammen, til at hun vilde eller kunde tage sit Ord tilbage: og at hun, om hun endog havde ladet sig forlede af sin Eetsindighed eller blænde af sin Forsængelighed eet Dieblif, dog, naar hun først saae mig igjen, snart vilde føle sin Feil og trylles af de Glæder, en forsonet Kjerlighed skjænker. Hvor træt jeg end var tilbragte jeg dog hele Natten uden at sove og gik næste Morgen til hende Klokken ti; thi før kunde jeg dog ikke vente at finde hende. Men endnu laa hun, og jeg fandt blot hendes Moder, der vel tog venligt nok, men dog med et Slags uøberlig Frygtsomhed imod mig. Jeg vil ikke trætte Dem, min Veninde! med at opregne de Undskyld-

ninger og mange selsomme Fortællinger, man opvarte mig med; thi i Grunden kunde jeg da ikke komme med nogen Bebreidelse for hendes Deeltagelse i Lystigheder, siden jeg ikke havde givet hende nogen Underretning om min forestaaende Komme, skjøndt jeg dog maaske som Mandfolk vilde i lignende Tilfælde haft mere siin Følelse. Moderen bød mig tilbords, men paa en Maade, der forøgede min Ergrelse. Jeg tilbød, at jeg vilde komme igjen om Eftermiddagen til Thevand i det Haab, at min Brud da vilde være i fuld Stand; og Kloffen fem stod jeg alt igjen i Bærelset. Men hvor studsede jeg, da jeg fandt hende i fuld Stads atter! Nu fulgte en temmeligen kold Dmsfavnelse, ved hvilken en saadan Blanding af Videnskaber bestormede mit Hjerte, at jeg en Tidlang ikke kunde komme til at tale og sikkerligen tilsidst havde brudt ud i en Storm, naar ei Synet af hendes usigelige Skjønhed havde bundet Munden til paa mig. Jeg udbrød derfor blot i Klager over, at jeg sandsynligviis ogsaa denne Aften skulde savne hende, skjøndt jeg dog nu saa længe havde maattet undvære hendes Selskab. En kold Beklagelse med den Undskyldning, at hun havde forpligtet sig til at gaae paa Comoedie med et Selskab, der blot for hendes Skyld have taget sig en Voge, og at hun altsaa umuligt kunde blive derfra, var al den Trøst jeg fik. Moderen, der var i en ængstlig Uvisshed om hvorledes hun havde at opføre sig her-

ved, gjorde sin Datter nogle ubetydelige Smaa-
 bebreidelser, der bleve besvarede med den uædle Ud-
 flugt, at hun ei havde vidst Noget af min Ankomst
 at sige, før om Middagen, da hun vaagne. Nu
 siden efter, da denne Kjerlighed er aldeles ude af mit
 Hoved, kan jeg dog ikke noksom forundre mig over,
 at jeg dengang lod mig saa faareagtigt trække med,
 baade af Moder og af Datter, og ikke strax sagde Kjø-
 bet op.

Nu løb jeg til min Ven, udgjød mit hele Hjerte
 for ham og bad ham gaae hen med mig paa Co-
 moedien, for at jeg dog kunde lære at kjende det Sel-
 skab, hun ikke kunde rive sig løs fra. Det varede og
 ikke længe, saa kom hun tilligemed hendes Moder,
 ledsaget af ovenomtalede Herre og nogle Damer, for-
 modentligt af Gaarsdagsfjelskabet. Han hvidskede hen-
 de uafsladeligen i Dret; og saavel hans Paaklædning
 som hans med Diamanter prydede Fingre udslukkede
 aldeles mit endnu ulmende Haab og sagde mig, hvor-
 ledes man skal erobre slike Hjertes. Min Ven gav
 mig det Raad: at jeg næste Morgen skulde gjøre et
 Forsøg paa at bevidne hende mit Mishag ganske reent
 ud, forelægge hende adskillige alvorlige Spørgsmaale
 og derefter tage mine Forholdsregler. Men, da jeg
 næste Dags Morgen kom til hende, hørte jeg alt af
 Folkene i Kjøkkenet, at Herr Roser var indenfor
 og aflagde et Morgenbesøg. De kan let begribe, at
 jeg ikke vilde være Vidne til min Medboilers Seier.

Jeg løb derfor, som der havde været Ild i mig, ned ad Trappen og hjem, men lod dog min første Fortrydelse rase ud, da mit Hjerte hængte endnu altfor meget ved hende, inden jeg skrev hende til. Mit Brev var kun fyldt med de kjerligste Klager: jeg afmaled hende min Kummer med al den Beskedenhed, det er en skuffet Elsker muligt at vise, og fik kun til Svar et lille Brev, hvori var mange bittre Udtryk, og som lod mig vide, at hun ligesaa lidt nu som siden efter vilde lade sig give Trettesættelser, eller foreskrive noget Balg enten af Selskaber eller af Fornøielser. I mit Gjensvar derpaa blev Tonen meget alvorlig, og jeg gav hende tilkjende: at jeg indsaae ret godt hvad hendes Hensigt var, men at jeg vilde handle som en Mand og ei tage mit engang givne Ord tilbage, skjøndt jeg gav hende fuld Tilladelse til at gjøre Hvad hun vilde. Da jeg ei havde Noget at bebreide mig, vilde jeg og vide at bære min Skjebne med Faalmodighed.

Strax efter sendte hun mig alle mine Breve og Foræringer tilbage. Vi vare skilte, og inden faa Dages Forløb blev hendes Forlovelse med den unge Herre offentlig kundgjort og ledsaget af kostbare Høitideligheder. Hvad Indtryk denne Historie gjorde paa mig vil jeg ei sige; De kjender et ømt Hjerte; og her leed Stoltheden, da jeg saae en Elsker, hvis hele Værd bestod i Glimmer og Praleri, mig foretrukken, ligesaa meget som Kjerligheden. Ved en Reise, der varede indtil noget efter hendes Bryllup, maatte jeg

føge at rive mig løs fra al min Græmmelse og adsprede det nedbøiede Sind.

De kan let troe: at denne mislykkede Prøve for-
drev for en rum Tid al Gistelyst hos mig. Jeg skuede
endog alle offentlige Steder, der kunde bringe mig
sammen med unge Personer af det andet Kjøn; og der
var Ingen, som gjorde noget egentligt Indtryk paa
mit Hjerte. Det Fortrin, jeg næsten allevegne fandt
givet Narren og Windmageren, gjorde mig saa kjed
og leed af alt Saadant, at jeg i hele fem Aar slet ikke
blev fristet til at forandre min Ungkarlestand.

(Fortsættelsen følger).

F. Høegh Guldberg.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles
den 5 Juni førstkommende, da Herr Professor Olsen
læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 23.

Femtende Aargang.

Lørdagen den 4de Junii 1803.

Førlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Stolsstræde No. 218.

Brev fra en Vebersvend til Madame S.

(See forrige Num.)

Endeligen fik jeg engang ifinde at gjøre en Reise til Odense. Jeg kom der i et meget talrigt Selskab, og blev bekjendt med en Kjøbmand, som havde en eneste Datter. Vi bleve snart Venner; han bad mig ofte til sig, og jeg kom. Datteren var just ikke nogen udmærket Skjønhed, men havde meget Ynde, og Faderen gjorde altid overordentligt af hendes musikalske Talenter. Endeligen gav han en Concert, hvortil jeg ogsaa blev indbudet. Der hørte jeg nu denne Pige, som jeg alt syntes vel om fra flere Sider, saa ganske henrivende at fortrylle mit Øre og mit Hjerte, at jeg

var hendes fra den Stund af. Alt, hvad min Fornuft sagde mig om at hun anvendte for megen Tid paa sine Talenter og satte altfor høi en Priis paa dem, hjalp slet ikke. Jeg kunde ikke skjule hende mine Følelser: hun besvarede dem med Diefast og Haandtryk: og der var egentligen ikke Andet tilbage, end at jeg skulde yttre mig for Faderen og hende, før at have Alt i Orden. Det skete og, og jeg fik begges Samtykke. Smidlertid bad Faderen mig, at vor Forbindelse for en gammel Fætters Skyld, der eiede et Gods nogle Mile borte, hvem de engang haabede at arve, og der havde foreslaaet et andet Parti, som de ikke skjottede om, endnu maatte holdes hemmelig noget; hvilket jeg og meget villigt tilstod.

Nu kom der en udenlandsk Virtuøs, en stor Fløitespiller, til Byen. Min Brud fandt saa meget Velbehag i Musikken, at hun ganske levede for samme og vilde have anseet det for den største Ulykke af Verden, om hun skulde have undværet den. Hun gjorde Bekjendtskab med ham, og der blev givet hyppige Concerter. Han kom tidt hjem til hendes Faders og accompagnerede hende ved Claveret; tilsidst paatog han sig endog at give hende een Times Underviisning daaligen, fordi hun blot endnu fattedes en vis Færdighed for at være fuldkommen. Denne Underviisning hængte mig aldeles ikke, men jeg kunde ikke forbyde den; og enhver Uttring af mig om hvor vel jeg var tilfreds med hendes Spil hidtil hjalp slet ikke. Vir-

tuosen kom lige tidt, og maaske blot meer hemmeligt. Faderen var altfor stolt af sin Datters Fremgang, til at han skulde have lagt sig derimellem.

Der var nu intet Andet tilbage for mig end Haabet om at Virtuosen dog engang maatte reise, for at prøve sin Lykke et andet Sted. Men hvor blev jeg tilmode, da Faderen en Morgenfund, efterat jeg ikke havde været hos dem et Par Dage, kom meer død end levende ind til mig og spurgte: „om jeg ikke vidste hvor hans Datter var bleven af! Hun havde Aftenen forhen gaaet ud, under Paaskud af at ville besøge en syg Veninde og, hvis hun fandt det nødvendigt, blive hos samme om Natten; men, da han havde sendt sin Bogn efter hende, havde han erfaret, at denne Veninde rigtigt nok var syg, men tilfælde at de hverken havde hørt eller seet til hans Datter. Overalt havde han søgt hende og hørt med Frygt og Bævelse, at Virtuosen ogsaa var borte.“ Kortsagt: han havde mistet sin Datter, og jeg min Brud. Jeg vil her slet ikke omtale de spildte Anstalter, han gjorde, for at faae fat paa hende igien, eller de Bebreidelser, han gjorde sig selv, fordi han havde forsmaaet mine Vink og Advarser. Hvor meget end denne Historie krænkede mig, troede jeg dog at jeg havde Aarsag til at takke Gud for at hun ikke alt var bleven min. I enhver Henseende fortjende hun ellers Medynk. Blot hendes Faders ubetænktsomme Maade at beundre hendes Talenter paa og stille dem ved alle Uciligheder til-

ffue havde saa sørgelige Følger. Under vedbørlig Opfigt havde hun blevet en fortræffelig Kone, thi hun var den bedste Pige af Verden; og det var ene Lysten til at blive en Virtuosinde, der gjorde hende gal. Siden hørte vi, at hun var kommen til et Theater i Tyskland og var gaaen derafra til Italien. Hendes Fader døde af Sorg, da alle hans Bestræbelser for at faae hende tilbage vare frugtesløse; og hendes Mand mishandlede hende. I sit Testamente udsatte Faderen en Capital for hende, hvoraf hun og Manden blot hævede Renterne.

Vi De nu længere fortænke mig, om jeg siger Dem, at jeg allerede dengang forsvor at gifte mig? Men min Rolle var endnu ikke udspillet, jeg havde endnu ikke prøvet nok, for bestemt at lade alle Giftegriller fare. Alle gode Ting, siger man, ere tre; med mig bleve alle onde Ting tre.

De har kjendt min Collega, Secretair Barthold, en meget værdig Mand, der formedelst sin ordentlige Opsørsel, sin Duellighed og sin retskafne Character havde alle gode Menneskers Dom for sig. Vi levede paa en saare venstabelig Fod sammen, og jeg var saa godt som hjemme i hans Huus. Hans Kone var ikke meer den unge, men dog den elskværdige, den artige; og, som det dengang forekom mig, elskede hun ham ikke mindre, end hun blev elsket af ham. Ordentlig var han indtil Strængighed, og alle hans Huusforretninger vare saa afmaalte efter Tiden,

at enhver Time havde sin visse Bestemmelse. Hans Omgangs-kreds bestod af enkelte smukke Familier, der skiftedes i at have hinanden til Gjæst. Skuespil, Clubber og Baller besøgte han næsten aldrig, tillod ingensinde sin Kone at gaae derhen alene; og, fulgte han hende did, bleve de der kun faa Dieblikke, uden at han nogentid lod sig overtale til at lægge selv eet eneste Minut til den Tid, han engang havde bestemt at anvende derpaa. Jeg tilstaaer: at han undertiden forekom mig lidt despotisk. Naar jeg imidlertid sagde ham min Mening derom, svarede han altid: „lad De mig om det! jeg befinder mig vel ved denne Orden og har lidt nok, for at faae den indført. Naar man forlader den slagne Wei, man engang er kommen paa, og vil gaae Biveie, forvilder man sig lettelingen eller falder i Huller, man ikke godt kan komme over, saa at man maa tage tilbage igjen, hvorved man unægteligen forlænger og forværrer sin Reise.“ Nu! da hans Kone lod sig det smage, kunde det sagtens være mig det samme. Han blev omsider syg og døde til stor Sorg for mig i sit otte og tredivte Aar af en Betændelse i Brystet. Jeg blev hans Kones Laugværge. Da de ingen Børn havde, og et Par af hans Familie, uagtet han havde gjort Testamente, vilde have Fingre paa Arven, fik jeg Meget at bestille med hans Papiere og Sager, saa at jeg dagligen kom i Huset og dagligen talede med Enken. Hun hovede mig meer og meer, var tækkelig, elskværdig og sørgede

paa den meest anstændige Maade. Efterhaanden svandt min engang fattede Ulyst til Ægtestanden meer og meer. Jeg gav hende lidt efter lidt mine Ønsker tilkjende; hun undveeg altid en tydelig Erklæring, men viste mig dog saamegen Artighed, at jeg aldrig kunde frygte for noget Afslag. Da jeg engang, som i Spøg, spurgte hende, om hun, der var en ung og smuk Enke og i en saa høi Grad havde nydt ægtefælskabelig Lykke, ei vilde prøve paa at nyde samme Held anden Gang, naar er anstændigt Parti aabnede sig, og tillige sagde hende, at jeg kjendte et Menneske, der af ganske Hjerte agtede og elskede hende og havde været en fortrolig Ven af hendes afdøde brave Mand, svarede hun endog: at at hun ei kunde give noget Svar, før Leiligheden var til at give et aldeles afgjørende. Dermed lod jeg mig nøie. Hun kom atter omkring og i Selskaber; men jeg skyede at følge hende noget Sted hen, da jeg ikke vilde sætte hende ud for Røgtets giffrige Tunge, siden man alt, for mine hyppige og aldeles nødvendige Besøg, bestemte mig til hendes Brudgom.

Imidlertid kom det mig for Øren, at en Major von Schwersack ved alle Leiligheder svævede om hende, en Person, hvis foraldne Omstændigheder og hvis Udsvævelser vare noksom bekjendte. Jeg lod derad, da hendes forrige Opførsel imod hendes Mand og tillige hendes gode sunde Fornuft syntes mig at love, at hun ikke kunde begaae en Daarskab af det

Slags. Men hvor studsede jeg ei, da hun ved et Besøg, jeg aflagde, efter en meget studeert Indgang, hvori hun bevidnede mig sin store Afgtelse, sagde mig: at hun ansaae sig forpligtet til at aabenbare mig, at hun agtede at følge mit engang givne Raad og forandre sig! Den tvungne Tone, hun talede i, lod mig alt formode: at hun ei havde den allerbehageligste Overraskelse at gjøre mig. Hun gav mig ikke Tid at yttre min Forundring; men sagde mig end videre: at hendes Valg var faldet paa ovennævnedes Major. Jeg slog Hænderne sammen og gjentog et Par Gange det Spørgsmaal: „paa Major von Schwerfack!“ „„Sh, min Gud!““ svarede hun, „„Hvad kan De have derimod?““

Se g. Slet Intet! Men har De og ret overlagt det Skridt?

Hun. Saare nøie! Er han ikke smuk, munter, elskværdig?

Se g. Men. — — —

Hun. D! jeg veed Hvad De vil sige. Han har levet lidt frisk; men det er de bedste Hjerters Feil; og at forbedre en saadan Mand er den største Ros for et Fruentimmer. Jeg vil ret sætte en Stolthed deri.

Se g. Vogt Dem! vogt Dem!

Hun. De maa ikke troe, at jeg atter vil have en bydende Herre og en Skolemester, som min forrige Mand var, der behandlede mig som en Tjenerstepige,

der maa frygte for Drifner, naar hun bover at gjøre eet Skridt ud over de snevre Grændser, man har trukket for hende, Jeg vil indhente Hvad jeg har forsømt og nyde den Ungdom, hvis første Blomstretid blev mig berøvet. Frihed og Uafhængighed, istedetfor de Jernlænker, en tyrannisk Mand. — — —

Jeg. Skaan dog i det mindste min afdøde Ven i Graven! Har han end ei fortjent Deres Kjærlighed, har han sandeligen! dog fortjent Deres Agtelse. Han efterlod Dem en anselig Formue; og den skal nu i Hænderne paa et. — — —

Hun. Et Udeland vil De vel sige. Ikke sandt? D! vær De bare rolig! Det vil han ikke være længere, og jeg har nok seet mig fore. Jeg kan ikke gjøre ædelere Brug af mine Midler, end naar jeg sætter et Menneske istand til at indlase sine ved mangeslags Uheld og onde Menneskers Træfskhed bortpantede Eiendomme og igjen føre et lykkeligt og glædeligt Liv paa Jorden.

(Slutningen følger).

F. Høegh Guldberg.

Borger-Bennen.

No. 24.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 11te Juni 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Frykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Brev fra en Debersvend til Madame S.

(Slutning).

Jeg tilstaaer Dem, min Veninde! at her forgif al min Taalmodighed, og at jeg sagde hende reent ud Alt, hvad der laa mig paa Hjertet angaaende hendes ukloge Balg. Endnu hørte hun temmeligen roligt paa mig, men tilsidst forsikrede hun: at, om endog Alt, hvad jeg sagde, var sandt, forandrede det dog ikke hendes Beslutning; hun havde givet sit Ord, elskede ham og vilde gjøre Forsøget; de dristigste Sømænd undgik Stormen først; hun takkede mig for mit Venskab, bad mig forunde hende det fremdeles og ønskede blot at vide, Hvad hun var

mig skyldig for al min Uleilighed. Intet! svarede jeg. Jeg har villet tjene Dem og ikke mig selv; havde jeg virkeligen maattet fremme Deres Gavn og afværge Deres Skade, vilde jeg, uden alt Hensyn til mig selv, have anseet mig for rundeligen lønnet; og lønnet kunde jeg paa ingen anden Maade have blevet. Nu gif jeg, halvt sørgmodig og halvt fortrydelig, bort. Dagen derpaa sendte hun mig en kostbar Foræring, men jeg lod hende den bringe tilbage, og, jeg tilstaaer det, med den Umærkning, at der vilde komme en Tid, da hun havde den meer fornøden end jeg.

Da hendes nye Forbindelse blev bekjendt, og ved flig Veilighed gamle Krøniker gjerne koges op igjen, erfarede jeg: hvor nødvendigt det havde været min afdøde Ven, fra det Dieblif af han fik hende at indføre den saa tidt af mig misbilligede Strængighed, naar han ei vilde give sin og hendes Ære til Priis. Det Valg, hun nu gjorde, bekræftede Sandheden deraf; og jeg havde blot ønsket, at jeg havde vidst det før, for ei tredie Gang at staae Fare for at bryde mit Ungkarlsløfte.

Efter flige, tre Gange gjorde Erfaringer, min Veninde! bliver man saare forsigtig. Jeg har siden troligen holdt min Tø, i hvor overtydet jeg end har været og er om Salomos Sagn: at Den, der har en god Kone, har fundet en kostbar Skat. Gaves der ei raske Fyre og elskværdige Galnir-

ger, eller, hvilket de egentligen burde hedde, gaar
 bestrygende Dagdrivere og liderlige
 Knægte: indpræntede man unge Piger fra deres
 Barndom af, at slike Middinger ere høist farlige
 Mennesker, som man har langt mere Grund til at
 gaae afveien for, end for gale Hunde og giftige
 Orme, lærte man dem, hvori det Væsentlige bestaaer,
 der bør sees paa ved Balget af en Egtesælle, da vilde
 vi faae færre gamle Nebersvende, flere lykkelige Egte-
 skaber, færre ødelagte Familier, større huuslig Lyk-
 salighed, sundere og sædeligere Børn at see. Men,
 hvilket jeg alt har anmærket, Lyst til at beundres for
 ydre Glimmer, Higen efter at uddanne Talenter paa
 Fornufts og Hjertes Bekostning, letsindige Uttringer
 over Religion, Dyd og Sædelighed fordærve Ungdom-
 men. Og de ulykkelige Exemplers Følger affkrække
 ikke; thi den Sidste haaber altid, at det skal gaae
 ham bedre end alle hans Forgjængere. Alle de tre
 Fruentimmer, jeg har nævnet, have haardeligen
 betalt deres Letsindighed. Den Første levede nogle
 Aar herligt og i Glæde. Hendes unge Mand forsy-
 nede hende med Alt, hvad der kunde vedligeholde
 hendes Stolthed og Forsængelighed, den prægtigste
 Bolig, det kostbareste Bord, den meest glimrende
 Equipage, de hyppigste og stadselige Fester; men det
 endtes med en skjændig Banquerot. Han maatte
 rømme, og Creditorerne gave hende af Naade og
 Barmhertighed en lille Sum at leve af, men der

faa aldeles ikke kan flaae til, at hun endog imellem maa søge Hjælp hos gamle Bekjendterere. Den Andens Skjebne har jeg allerede fortælt. Den Tredie boer paa en forgjeldet og forfalden Gaard paa Landet med en Mand, hvis Legeme er fortæret af Udsvævelsens allerstyggeste Sygdomme, og med usle usunde Børn, der betale for Forældrenes Brøde. Jeg veed, at hun har tidt angret sin Dødsførelse imod mig; og allerede flere Gange har jeg haft Leilighed til at vise hende, at jeg har glemt den. Godt vilde det være, om saadanne Exempler, der kunne kjæmpe med imod den altfor store Sandselighed, hvortil vor unge Verdens Tænkemaade leder, tidt bleve bragte for Byset og lagte paa Hjertet som meget tjenlige Advarsler.

Naag De, som hidtil, over Deres Døttres Keenhed! Og regn mig nu ikke længere til de letsindige eller egensindige Egtteskabsforagtere, Pebersvende, Lediggjængere! thi neppe kan Noget inderligere hylde Deres Kjon end Deres o. s. v.

F. Høegh Guldberg.

Brev fra en Dame til hendes Skriftefader.
(Af Mörsers patriotischen Phantasiën).

Deres Belærværdighed!

Jeg maa dog eengang forelægge Dem nogle Samvittighedsspørgsmaal. De siger altid: at jeg ved mit

Livs Ende skal gjøre Regnskab for enhver Time; og denne Regnskabsstund nærmer sig meer og meer hvert Dieblif. Nu vilde jeg gjerne ved Enden af dette Aar, for ei at blive overrasket, gjøre en lille Begyndelse med Regningen; men, da jeg finder visse Vansteligheder derved, vil jeg udbede mig Deres Hjælp.

For det Første har ieg seet paa Landet, at Folk, endog efter det tungeste Arbeid, kun sove fem eller høit sex Timer. Jeg har gaaet i Seng Klokken elleve om Aftenen, staaet op Klokken otte om Morgen og endda tidt ligget fire Timer længere i Sengen. Skal jeg nu og beregne dem, eller kunne de løbe uanmærkede med?

For det Andet har jeg i mine yngre Aar tilbragt adskillige Timer ved Caffebordet og Natbordet; men nu, da jeg just ikke finder nogen stor Trøst ved at sidde for Speilet, og mit Sæt snart er sat paa, tilbringer jeg denne Tid i dræbende Kjedsommelighed. Kunde jeg nu ei med al Billighed kræve lidt Skadesløsholdelse derfor?

For det Tredie har jeg tidt takket Gud for at jeg kunde nøle tre Timer ved Bordet; da Tiden ellers vilde have blevet mig altfor lang til Aftenselskaberne. Denne Belgjerning har jeg nydt med Taknemmelighed; og saa vil man dog vel ikke vente, at jeg skal gjøre noget langt Regnskab for den?

For det Fjerde haaber jeg dog, at een Time til at drikke Caffe i vil blive enhver Christensjæl forundt.

For det Femte har jeg i dette Aar fra Klofken fem til Klofken otte hjulpet til at bruge 730 Spil Kort og altsaa understøttet fattige Fabrifantere, Kunde jeg nu ikke beregne denne nyttige Anvendelse af min Tid dobbelt?

For det Sjette har jeg spiiſt fra Klofken otte til Klofken elleve om Aftenen og i en vis Henſeende beredet mig til den næſte Dags Forretninger. Undertiden har jeg og, eſtersom jeg var oprømt til, taget en og anden ſmuk Bog i Haanden til min Opmuntring. Diſſe Timer kunde altsaa beregnes meget rigtigt. Men vil De ei give mig et lille Beviis derfor, ſom jeg kunde beſtaa med?

Ikke ſige De mig: at jeg kunde have anvendt Tiden nyttigere! Her paa Stedet er hverken Operæer, eller Comœdier, eller Concerter, eller Maſſera-der. Om jeg da endog vilde have tilbragt mindre Tid i Sengen og ved Bordet, Hvad i al Verden ſkulde jeg da vel ellers have gjort? At ride har jeg ikke lært; det vilde trætte mig at gaae paa Jagt; man bliver ſnart kjed af at ſpadsere; og ved ethvert Arbeid, jeg havde paataget mig ſelv, havde jeg ſat et ſtakkels Menneſke udaf Brød. De Indkomſter, jeg har, fritage mig deſuden for at arbejde; og jo Mindre jeg gjør ſelv, deſto Mere giver jeg ſlittige Fattige at for-tjene. Det vilde være en ſkammelig Gjerrighed af mig, om jeg vilde ſelv gaae i Kjøfkenet, eller holde een Kammerpige mindre.

Engang gjorde jeg et Forsøg og stod med et sandt Heltforsæt op Klokken fire om Morgenens; men, saa vist som jeg er et ærligt Menneske, maatte jeg ikke lægge mig Klokken sex, for at komme lidt tilrette igjert. Hvilken rædsom Morgen var ikke det! Jeg frøs; jeg gabde; min Kammerpige var vranten; Folkene knurrede; og hele Huset kom i Uorden. Jeg læste i en Bog, uden at forstaae Hvad jeg læste; jeg tog mig et Arbeid, men gjorde Intet ved det; desuden regnede det, thi ellers havde jeg vel sagtens gaaet ud, for at gysse en Smule i Skoven imellem Nattergalerne. Kortsagt, jeg var ikke frisk den hele Dag efter; og da gjorde jeg det Løfte, at jeg aldrig uden den høieste Nød skulde staae op før otte.

Ligeledes blev jeg engang hjemme om Estermidagen, og det alene. Klokken fire drak jeg min Caffe, Klokken fem The; Klokken sex blev jeg mat; jeg lod mine Draaber og en lille Flaske Capsviin hente. Jeg tog mig en Styrkning og læste, tog atter en Mundfuld, og — Hvad mener De vel? — inden Klokken slog otte var Flasken ude. Ved Aftenbordet var jeg ei det mindste muntre; og Alt, hvad jeg, endog med den største Anstrængelse, kunde faae ned, var en Kop Chocolate, og efter Bordet maatte jeg strax gaae tilfængs. Saa slet lykkedes dette Forsøg.

Men det Bedste herved er endnu, Deres Belærværdighed! at jeg priser de Mennesker lykkelige, der hver Dag kunde tilbringe sexten Timer med nyttige

Arbejder; jeg misunder dem endog deres Held, isald det kan hjælpe noget til min Undskyldning. Jeg synes endog, som at de Mennesker, der ere saa lykkelige i Livet, at de kunde anvende alle deres Timer nyttigt, have, naar det engang kommer til Regnskab, fortjent mindre Belønning end jeg, hvem det falder saa saare tungt at tilbringe een eneste Time uden at sove, spille, eller spise. Det er mit ramme Alvor; Dagene gaae mig saa langsomt og Narene saa hurtigt, at jeg slet ikke begriber, hvorledes jeg er faren. Tidt skjænder jeg endog paa min salige Moder i Graven, for at hun ei har givet mig mere Smag paa Huusholdningsvæsenet; men Hvad hjælper saa det? „Barn!“ sagde hun altid, „Ingen vil kysse Dig paa Haanden, naar den lugter af Kjøkkenet!“ Og, for at beholde en lille Fod, løb jeg i det høieste kun een gang rundt paa den grønne Plet. Nu, i min Alder, kan jeg ikke engang vænne mig til at sove uden Handsker; hvor vilde jeg da kunne forandre mig i andre Ting?

De har saa tidt sagt mig, Deres Belærværdighed! at De ikke kunde tilbringe nogen eneste Time, uden at tage Dem en Priis Tobak. Ak! tag Dem nu ogsaa een og overlæg ved den, hvorledes jeg kunde indrette mit Regnskab bedre! Giv De mig en Plan, der svarer til mine Kræfter og de gamle Vaner! en Plan, hvorved jeg ikke havde nødtigt at forlade Sengen tidligere, eller forsømme Aftenselskaberne! Tag Dem af mig som af en Skabning, der er lam paa Hænder og Fødder og ovenikjøbet har et Hoved, der engang ved Tidens Længde er saa fordærvet, at det slet ikke duer meer til eensomme og alvorlige Betragtninger, faaer de heftigste Hovedpiner ved Youngs Mattetanker og sikkerligen ikke vil sove i Nat, fordi jeg nu har skrevet saa længe. Jeg forbliver i Forventningen om al Bistand Deres o. s. v.

F. Høegh Guldberg.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 25.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 18de Juni 1803.

Førlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

Strøetanker om Mod,
og i Særdeleshed om det moralske Mod.

Oftte har det forundret mig i de Nyeres Skrifter at gienkiende saa lidet af hvad der udmærker de Gamles i Henseende til moralske og politiske Betragtninger, jeg mener disse Undersøgelser om Mennesket og dets Underste, hvoraf de gamle Philosopher ugleedte, som af en naturlig Kilde, alle de Begreber, der interessere Mennesket under alle Himmelegne, og under alle Regieringsformer. Dyd og Uylsalighed, Frihed og Sandhed, Bønskab og Udsødelighed, kort alt hvad som møder det tænkeude og føleude Menneske, naar han hæver sig til et højere Maal og grubler

over sin Bestemmelse, søgte disse Aldtidens Vise at gjøre sig og andre Rede for, ved at grandſke i Menneskets Natur.

En af disse Læreres Yndlingsmaterier var den om Mod. Og virkelig, hvo tør nægte det, enten vi med ſaa mange henfarne Philoſopher gjøre Lykſalighed til Menneskets højeste og ſidſte Bestemmelse, eller vi med Philoſophiens allernyeſte Dyrkere nedſætte Begrebet om Lykſalighed, og ſætte Moralitet i Stedet, eller vi, ſom maaskee engang vorder Resultatet, finde, at denne Strid blot beroer paa en Miſforſtand af Ord, og at intet fornuſtigt Væſen kan tænkes lykſaligt uden Moralitet, ej heller dydigt og ulaſteligt uden Haab om en tilkommede Lykſalighed, ſaa er Mod den Egenskab i Mennesket, der kraftigſt bidrager til hans Lykſalighed, og vældigſt værner om hans Moralitet. Saa har jeg længe tænkt, men aldrig har jeg ſaa levende følt Bigtigheden af denne Sætning, ſom da jeg nylig i et Engeliſk Skrift læſte det bitterſte Udfald i denne Henſeende mod mit Fædreneland.

Ordene ere ſaa meget mærkværdigere, ſom de findes i et Bærk, der næſten er blevet hver reiffende Engellænders Haandbog, et Bærk hvoraf den nittende Udgave, ſom jeg beſidder, er trykt i London 1801, og fører følgende Titel: Nye Geografifk, Hiſtorifk og Handels-Lærebog og Udfigt over den nu værende

Forfatning i Verdens forskjellige Riger af William Guthrie 2c. Ordene ere i Oversættelsen disse:

„Danmarks gam'le Indbyggere besad en Grad af Mod, der grændsede endog til Wildhed; men ved en fortsat Række af Tyrannie og Undertrykkelse er deres national Karakter meget fornødret, og fra et tappert, daadfuldt og krigerst Folk ere de bleve sølesløse, feige og sløvsiceløde. De kryste dem overordentlig af de Titler og Privilegier, som udspringe fra Kronen, og elske libensskabeligen Pragt og Bram. De stræbe at efterligne de Franske i deres Manerer, Klædedragt, ja endog i deres Galanterie, omendstiont de af Naturen ere en sand Kontrast af denne Nation. De Danske, ligesom andre nordlige Nationer, ere hengivne til Umaadelighed i Drik, og Giestebuder; men deres Adel, som nu begynder at besøge de andre Hoffer i Europa, begynder at aflægge deres Lands Vaner og Laster.“

Saaledes lyde Ordene. Jeg er vis paa det vil gaae de fleste af mine Læsere ved den første Giennemlæsning af denne Engelske Text, som det gif mig; Forundring og Forbittrelse afverlede i min Siel, indtil disse Følelser gav Plads for koldere Betragtninger. Jeg giennemlæste i Mallings Samling kaldet: Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere, de Artikler om Høimodighed, fielt Mod, Standhaftighed, Tapperhed og flere lignende, der indeholdt de kraftigste Giendrivelsler af de sule

Beskyldninger, som i hiin Bog indeholdtes mod min Nation. Men Engellænderne læse fielden Dansk, og hiin alle sande Danskes Yndlingsbog er, saavidt jeg veed, ikke oversat i Engelsk. Jeg dvælede derpaa i Tankerne ved den anden April i Maret 1801, og fandt, saavel i denne de Danskes Hædersdag som i Nationens Stemning efter Dagen, alt hvad enhver Upartist vil finde, dette nemlig: at Nationen ingenlunde er vanslægtet fra sin fordums Hæderlighed, at den endnu er kiel og højstemt i Farer, standhaftig i Besværligheder, tapper under Krigens Torden, men og skionsom og froe ved den livsalige Fred; og jeg sluttede disse Betragtninger med tvende Bemærkninger, som jeg her vover at fremsætte, og som begge maaskee her torde være paa deres rette Sted; den ene er denne: at en Nation, for at have Mod, ikke behøver at øve sig i Krige. Følelse af Fredens Værd og af sin Lykke under en fredelig og retfærdig Regiering, Kjerlighed til sit Fædreland, Troe paa Hærskarernes Gud og Bevidsthed om en god Sag, kan i Farens Dieblif indgyde det standhaftigste Mod, og af lykkelige Hyrder skabe uovervindelige Helte. Min anden Bemærkning er denne, at det var Danske, (hvorunder jeg, i Mangel af et almindeligt Navn, indbefatter baade Danske, Norske og Holstenere,) som den anden April værgede for Fædrelandet, og at hverken Anførere eller Undergivne vare Udlændinger. Indfødte vare det, som sloge Indfødtes Slag. Fædre-

nelandets Børn vare det, som for deres Fædrenelan-
 kæmpede med Lovemod. Jeg drager paa dette Sted
 ingen videre Resultater af disse Bemærkninger, men
 iler til mit forehavende Hovedmaal at udvikle Begre-
 bet om Mod, som en af Menneskets væsentligste
 Dyder, lige anvendelig i alle Livets Stillinger,
 lige agtet af Gamle og Nyere, lige nødvendig med
 Hensyn til vor Lykkelighed og til vor Moralitet.

Vil du, siger Epiktet, worde din Stats Bel-
 giører, da giv dig ikke af med at opreise Palladser,
 og høiloftede Sale, men søg at opløste dine Lands-
 mænds Sjæle, thi det er bedre at store Sjæle skulle
 boe i lave Hytter, end at lavsjælede Slaver skulle
 som Kaniner krybe omkring i høje Baaninger. Men
 denne Sjæls Opløstelse er det, hvorved de Gamle
 eenstemmigen have forklaret den Dyd vi benævne
 ved Mod. De Gamle vare uudtømmelige i at for-
 klare denne Dyds Væsen, og ved de største Lov-
 taler at anprise den for deres Landsmænd. Det
 kan vel i denne Henseende være mig tilladt at an-
 føre noget lidet af Plato og Cicero, de skønneste
 blandt Grækernes og Romernes Philosopher.

Plato, for at fremstille sit Ideal af et fuldkom-
 ment Menneske, brugte dertil Billedet af en fuldkom-
 men Stat. I denne fordrer han 3 Bestanddele, lige-
 nødvendige til Borgersamfundets Belfærd. Først
 en regierende Klasse, hvori Statslegemets Fornuft
 og Visdom ligesom er samlet og besjæler det Hele,

og foreskriver enhver anden Deel sine Forretninger, med eet Ord: giver Love, og treffer saadanne Indretninger, som nødvendig udfordre høj Indsigt og moden Forstand. For det andet den beskyttende Klasse, som under Regjeringens Opsigt og Størelse bekæmper Statens udvortes og indvortes Fiender, bringer Lovene i Udøvelse og tvinger enkelte Borgers gienstridige Lidenskaber til Lydighed mod Statens Fornuft. Og hos denne Klasse er den uundværligste Egenskab: Mod, denne Blanding af Sjælskraft og Legemsstyrke, og derhos Indskrænkelse af dette Mod, at det ikke udarter til Overmod, og derved selv foranlediger de Uroligheder, det skulde tjene til at dæmpe, men derimod ved Hengivenhed og Lydighed mod Regjeringens viise Foranstaltninger bidrager til Medborgernes Tryghed og Frihed. Den tredie Bestanddeel udgjør Klassen af de erhvervende Borgere, der sørger for sin egen og de andre 2de Klassers Nødvendigheder, og ikke behøver fortrinligen at udmærke sig, enten ved Visdom eller ved Mod, men desto mere behøver andre Dyder, som Maadehold, Orden, Tarvelighed, Bindskibehed, o. s. v.

Nu sammenligner Plato Mennesket med en Stat, og finder i Menneskets inderste Bæsen tre endte Grundkræfter, der svare til hine Bestanddele i Staten, og disse ere: Fornuft, Mod og Begierlighed. Fornuften i Mennesket, sagde han, var øjens-

synligen, hvad den regierende Klasse var i Staten, den øverste Beherskerinde over det Hele, i Følgedens Indsigter bestemt til at give Love og at ordne, og saavel i Følge heraf, som af dens Frihed og Uafhængighed af alle legemlige Indflydelse ophøjet over de øvrige Dele. Modet var ligesaa fuldkomment et Billede paa Krigerklassen; det var Menneskets Beskytter, bestemt til vældigen at haandhæve Fornuftens Bud og at udføre dem i alle muelige Tilfælde. Begierligheden, hvortil Plato regner Lyst til Fornøielse og Belleevnet, og altsaa og Lyst til sammes Midler: Rigdom og Ære, forestillede ligesaa tydelig den erhvervende Klasse i Staten, der mekanisk og uden Hensyn paa Statens sidste Maal driver sine Forretninger, og dog er ligesaa væsentlig fornøden til det heles Liv, som de øvrige.

Ligesom nu det Indre i Mennesket forestiller en Republik i det Lille, saaledes forestiller og det fuldkomne Menneske Billedet af en fuldkommen Statsforfatning. Naar altsaa Menneskets Fornuft ved Indsigt virkelig regierer, naar Modet udretter Fornuftens Befalinger og bekæmper ei alene Menneskets udvortes Fiender, men og de indvortes: Affekter og Videnskaber; naar endelig Begierlighederne adlyde Fornuftens Anviisninger, og under Værn af Modet dog dristigen ile deres Maal imøde, saa er Mennesket dydigt og lykkelig tillige; dydigt fordi her er Visdom, og Maadehold, og Tapper-

hed og Resultatet af disse Dyder, Retfærdighed — lykkelig fordi her er Sundhed og Harmonie i Sjælen, hvis Frugter ere Tilfredshed og Sjæleroe.

Jeg afholder mig fra al Bedømmelse over dette Platoniske Billede, kun saa meget tillader jeg mig at anmærke, at man heraf seer, hvor stor en Rolle de gamle Philosopher tillagde Modet saavel i det politiske, som det moralske, hvor vigtig en Indflydelse de tilskrev Modet saavel til at fremme Dyd og Moralitet, som til at befordre ægte Lykkeligbed — videre, hvor lidet Plato gav den Mening Medhold, at Modet, som saa mange nyere Philosopher have lært, er en Virkning af Affekter og Videnskaber, da han udtrykkelig henregner disse til de indvortes Fiender, som Modet har at bekæmpe — og endelig dette, at Modet har Sted i alle Livets og Lykkelens Stillinger, i Medgang og i Modgang, i Fred og i Krig, i Hytten og paa Thronen, og altsaa ikke, som saa mange daarligen troe, indskrænker sig til Krigeren alene.

(Fortsættelsen følger.)

G. H. Olsen.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 10 Julii førstkommende, da Hr. Pastor Davels læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 26.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 25de Junii 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

Strøetanker om Mod,
og i Særdeleshed om det moralske Mod.

Men hvad er Mod? og hvorledes skulle vi definere denne Egenskab, denne Yttring i Mennesket, denne Følelse, eller rettere denne Dyd? Nogle have sagt, at Mod er en Følelse af Kræfter, deraf maatte da følge, at den, som kun har ringe Kræfter, maatte og kun have et lille Mod. Desuden hvilke Kræfter, eller hvilke Følelse af Kræfter kunne vi tænke os der, hvor Ruglerne springe os om Dreene? Nogle have inddeelt Mod i legemligt og aandigt, eller Landsmod men Mennesket bestaaer af Aand og Legeme foræne, og vanskeligt er det at adskille enhvers Indsly

belse paa Modet. Saa meget tillader jeg mig dog forud at erindre, at jeg udleder Mod, betragtet som Dyd, af Sjælen alene eller dog fortrinligen af denne. Mod, siger Cicero, er den Tænkemaade, den Sjælestemning, den Færdighed hos et Menneske, at han med Overlæg, hvor Pligten byder, gaaer Faren imøde, og taaler Besværligheder; og som forskellige Sider af dette Mod betragter han Høimodighed, der ene sætter Priis paa det Høie og Værdige; Kjelhed, som, hvor Pligten byder, trodser Farer, og finder Hjælpeskilder i sig selv; Taalmod, der udholder i Banskkeligheder, og sejrer over Smerter; Standhaftighed, der fortsætter sin Kamp, og seer urokkelig paa sit store Maal. Det er frydefuldt for enhver, som føler Interesse ved at granske over det menneskelige Hjerte, at sammenligne de mange herlige Steder i Ciceros philosophiske Skrifter med de skønne Indledninger i Mallings Werk til de heri angivne beslægtede Artikler, Høimodighed, kjæft Mod, Tapperhed og Standhaftighed; og dobbelt frydefuldt for enhver ægte Dansk at skue de herlige Exempler af Forsældrenes ædle Mod og af dette Mod udvældende Daad; ogsaa synes mig er det mærkværdigt, at ligesom det Dyd, der hos Grækerne betegnede Dyd, egentlig betyder Krigerskhed, og det Dyd, der hos Romerne ligeledes betegner Dyd, egentlig udtrykker Begrebet om Manddom, saaledes er og hos os Danske det Dyd

Dyd egentligst udsprunget af at *du e* og betyder altsaa *Eyne* til *Daad* eller *Energie*; og ligeledes er det *Ord* *Mod* indflettet i forskellige *Dyder*. Saaledes have vi *Højmodighed*, og *Edelmodighed*, *Frimodighed* og *Taalmodighed*, eller efter nyere *Skrive-*maade *Højmod* og *Edelmod*, *Frimod* og *Taalmod*. Saaledes og *Dvermod* og *Hovmod* og *Kleinmod* og flere. Synes ikke denne *Etymologie* at lede til den *Betragtning*, at *Modet*, endog efter vore nyere *Synspunkter* i *Philosophien*, spiller en stor *Rolle* i vor *Fremstræben* til *Dyd* og sand *Moralitet*, at der hører *Kraft* og *Kiekhed*, og *Sjælestyrke* og *Standhaftighed* til at være et godt *Menneske*, at den sande *Gymnastik* for at være et fuldkomment *Menneske* er *Dvelse* i *Mod*? ja denne *Synspunkt* er saa *frugtbar*, at jeg i det mindste synker under *Bægten* af de *Betragtninger* hvortil den leder og kan lede en *oplyst* *Menneskeven*. Dog jeg nævnte *Cicero* — Vi ville høre hans *Tanker* et andet *Sted* om denne *Materie* for at see om vor *Betragtning* derved kan *vorde* *frugtbarere*. I hans *guddommelige* *Verk* om *Pligterne* I, 20 *Cap.* udtrykker han sig saaledes:

“Den *Sjælestyrke* og det *høje* *Mod*, hvorom
 “vi hidtil have talt, viser sig især i 2 *Stykker*.
 “Det første bestaaer i en *Ringeagt* for alle *udvortes*
 “tes *Ting*, der igien beroer paa den *faste* *Dver-*
 “*beviisning*, at et *Menneske* intet bør *beundre*,

" eller ønske, eller attraae, uden hvad som er mo-
 " ralsk godt og skiont, og den dermed forbundne
 " Beslutning, hverken at lade sig nedbøje af noget
 " Menneſke, eller af nogen Eidenſkab, eller Skjebne.
 " Det andet beſtaaer deri, at naar vi ere ſaaledes
 " ſtemte ſom ſagt er, vi da yttre vor Tænkemaade
 " i Handlinger, der ikke alene ere ſtore og gavnrige,
 " men og forenede med ſtore Vanſkkeligheder, Møſ-
 " ſomheder og Farer, ſaadanne ſom baade true vort
 " Liv, og de øvrige Ting, der høre til Livet. Af
 " diſſe tvende Stykker giver det ſidſte denne Dyd
 " al ſin Glæde, ſin Anſeelse i Verden, ja vel end-
 " og ſin Nytte; men Grunden og den virkende
 " Uarfag, der danner den ſtore Mand, maa ſøges
 " i det førſte. Thi Sjælens Overbeviisning er
 " det, ſom giver den Vinger, og hæver den over
 " udvortes Ting. Men denne Tænkemaade ſelv
 " viſer ſig atter i tvende Poſter, i at agte Dyden
 " for det eneſte ſande Gode, og i Gemttets Fri-
 " hed for alle Eidenſkaber. Thi at ringeagte det,
 " ſom de fleſte Menneſker holde for ypperligt, og
 " fortrinligt, og med Stadighed og Uroffkelighed at
 " foragte det, bør viſt nok anſees ſom Beviis paa
 " en ſtærk og ſtor Sjæl, og et ligesaa ſtort Beviis
 " paa Sjæleſtyrke og Standhaftighed er det ſaale-
 " des at bære de mange og forſkiellige Gienvordig-
 " heder, hvormed Skjebnen ligesom giennemvæver
 " Livet, at Gemttet hverken fornykkes af ſin Eige-
 " vægt eller Uſtanden taber noget af den ædle
 " Mandſ Værdighed. Men den, der ikke lader ſig
 " nedværdige til Frygt, ham vilde det klæde ilde
 " at lade ſig henrive af Lyſter, og Skændſel vilde
 " det være, at kunne ſejre over Gienvordigheder,
 " og dog at lade ſig underkne af ſandſelige Tillokkelser.
 " Følgelig bør vi og fra denne Side være paa vor
 " Vagt, og deſuden vel tage os i Vare for Penge-
 " gierrighed. Intet forraader ſaa meget en indſkrænt-

"Fet og lav Sjæl, som Begjerlighed efter Rigdom
 "og intet derimod er skjønnere end rolig at kunne
 "undvære det Guld, man ikke har, og at anvende det,
 "man har tilovers, til at lindre Medbrøders Kaar.
 "Ligeledes bør man af alle Kræfter skye Vergierig-
 "hed. Thi den er det især der røver os den Selv-
 "stændighed, som en ædel Mand bør forsegte til
 "det yderste.

"For det andet maa Sjælen være fri for alle
 "Videnskaber, være sig heftig Begierlighed, eller
 "Frygt, Bekymring eller fripostig Glæde, eller
 "Brede og Hævsn, paa det Gemnyttet kan beholde
 "den Rolighed og det Havblik, der yttres sig i Tævn-
 "mod og Værdighed.,"

Vi have her en riighaltig Text i Henseende til
 Mod, og saa meget kunne vi allerede indsee af disse
 Kiernesfulde Sætninger, at hvis Dyden selv rettelig
 defineres ved at være en fortsat Bestræbelse at op-
 fylde Fornuftens Bud, da er Mod intet andet end
 Dyden selv i Kamp med sine mangehaande Fiender.
 Disse Fiender kunne være udvortes eller indvortes,
 de kunne vise sig i yndige Skikkelser som Vellyst og
 Vresposter, og Rigdom, eller under græffelige Ge-
 stalter, som Armod, Foragt, Gienvordigheder eller
 Smertes; de kunne være Menneker eller Ting, alle-
 vegne hører der Mod til at være Dyden troe, alle-
 vegne behøver Dyden en vis Dpløstelse og Styrke
 for at triumfere over sine Fiender. Vilde vi kalde
 alle Dydens Fiender Farer, saa er og Kants Defi-
 nition rigtig, at Modet er den Stemning i Gemnyt-
 tet at gaae Farer med Overlæg i Møde. Men
 efter de forskiellige Fiender, vi have at møde, faaer
 og denne Dyd forskiellige Navne. Snart er det
 Højmod med Hensyn til Fornærmelser, snart Kjekhed
 i egentlige Farer, snart Standhaftighed, naar vort
 Mod er bleven til Færdighed og Urokkelighed, snart
 Tapperhed, naar det søes mod offentlige Fiender i

Krig. Dog her maa jeg for Kortheds Skyld hen-
vise til Mallings, og iler at tilføje nogle Betragt-
ninger som en gientagen Bæsnings af Ciceros skønne
Eetninger have vakt hos mig.

For det første finder jeg at Mod er en Dyd,
som er fælles for Qvinder og Mænd. Jeg anmær-
ker dette især med Hensyn til Opdragelsen, hvor
man endnu saa ofte nærer den Fordom, at visse Dy-
der høre til Qvindeskjønnet, og andre derimod til
Mandskjønnet. Skøn Menneskelighed er begge Kjøn-
nens Hovedbestemmelse, og til skøn Menneskelig-
hed hører Mod. Vel er det en stor Mangel i
vort Sprog, naar vi høre visse Dyder benævne
med Ord, der ved første Udtale indjage os et Slags
Modbydelighed, naar vi tale om Selvopofrelse,
Selvfor nægtelse o. s. f. ret ligesom det var vort
egentlige Jeg vi skulde fornægte eller opofre og ikke
snarere det som fordærver eller nedbryder vort Væsen
og dets sande Adel; men dog er det vist, at de Dy-
der, vi tænke os ved disse Navne, i Særdeleshed falde
i Qvindeskjønnets Lod, og for at udøve dem behøves
dog vel Mod. I Afhold og Taalmod, i Selvbeherkselse,
og Standhaftighed i Eideller finde vi og dette Kjøn
som oftest langt ophøjet over Mandskjønnet. Sa-
den franske Revolutions-Historie frembyder os en
Mængde af Exempler paa Qvindes høje Mod i alle
Arter af Farer, og selv i Dødens bittre Stund; og
Charlotte Corday er kun en af tusinde, som i disse
Rædselsdage have med skøn Qvindelighed forenet
det højeste Heltemod. Livets Stillinger ere saa
mange, og Skjebnens Veie ere tit saa tornefulde, at
man ikke endnu stedse skulde, som mange have for
Skik, forkjele Pigeboern, og blot, ofte ved en barn-
agtig Gymnastik, stræbe at hærde Drengene. Der
er desuden Forskjel paa at kjele for Børn, og at
forkjele dem.

For det andet finder jeg, at det er en høist ska-

delig Fordom, at Mod bør udflækkes af Videnskaber. I intet af alle Mallings skønne Exempler paa Nationens Daad finder jeg det Udle, han fortæller, at være udrundet af denne plumrede Kilde.

Jeg troer ikke engang at det Mod, som udspringer af Videnskaber fortjener at kaldes Mod. Sokrates og Luther, Washington og Thomas Morus, Christian den fjerde og Friderik den Store have alle vist Mod, men deres Mod er vist ikke fremvoret paa Videnskabernes Grund. Det er og ventelig derfor at vor Malling har betegnet det sande Mod ved den Benævnelse kjæft Mod, og vi finde hverken i hans Forklaring over Ordet, ej heller som sagt i hans Exempler derpaa, noget, som grunder sig paa Videnskaber. Er det en Otto Ruud fremstillet for Kong Erik, en Kiartan for Oluf Tryggesen, en Hans Colbiørnsen for Carl den tolvte; er det en Niels Tuul der iler for at redde sit brændende Skib, en Anna Colbiørnsen, der paa Valpladsen spotter den væbnede Fiende, en Tordenskjold, der, i Stedet for at skræmmes af Farer, syntes stedse at skræmme dem, en Niels Ebbesen, som med 65 Mand drager hen mod en mægtig Fiende og lægger derved Grund til sit Fædrenelands Befrielse, allevegne sjøne vi her Mod, men ingensteds spore vi Videnskaber, men reen og varm Agtelse for Pligt, og for Dyd, og Kjerlighed til Fædreneland, og det bestemte Overlæg at udføre hvad de tænkte og følte. Vi have og allerede hørt, at saavel Plato som Cicero, istedet for at ansee Videnskaber som Kilder til det sande Mod, just nævner dem udtrykkelig blandt de Fiender, Modet bør bekæmpe. Vel skulde det synes, at intet var saa virksomt til at avle Mod som Affekter og Videnskaber, og Helvetius især stræber med al sin Beltalenhed at grundfæste denne Lærdom, at intet Stort kan fremmes uden Videnskaber. Saaledes taler man om Bredens og For-

tvivlelsens Mod, om den dristige Armod, om Kier-
 lighedens Underverker, om Uergierighedens Kæmpe-
 foretagender, om Patriotismens Heltetmod, om Fa-
 natismens Erobring; og alle disse Videnskaber skulde
 da indgyde Mod. Men herimod finder jeg tvende
 Ting at indvende. Først: at det ikke altid er Videns-
 skab, hvad man anseer derfor. Forlibelse f. Ex. er en
 Videnskab, men Kierlighed ikke. Denne gjør stærk, men
 hiin er stedse svag. Urefierhed giver Fasthed og
 Standhaftighed, men Uresnagte gjør trædsf og feig.
 Dernæst, at det Mod, som Videnskaberne indgyde,
 er ikke det moralske Mod, vi her omtale. Saaledes
 vilde vel ingen tilstaae, at det Mod, som Opium,
 eller distillerede Drikkevarer, eller en fornykt Hjerne,
 eller visse Sygdomme fremklække, er det sande, det
 ægte, det forædlende Mod, det som i alle Tilfælde
 holder Stand, det som i alle Livets Stillinger som
 en Skytsengel bør vejlede os til Lyksalighed, og vær-
 ne om vor Dyd. Den Druknes, den af Opium Raves-
 des, Febricitantens og den Rasendes Mod er det dog
 ikke vi vilde ønske os, naar vi tænke os Mod, som
 den Sjælestemning med Overlæg paa Pligtens Bei-
 at gaae Farer og Vanskeligheder i Møde. Men for
 at kunne indsee dette tydeligen være det mig tilladt
 med et Par Ord at omtale Affekter og Videnskaber.

(Fortsættelsen følger.)

G. H. Olsen.

Borger = B e n n e n.

No. 27.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 2den Julii 1803.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Strøetanker om Mod,
og i Særdeleshed om det moralske Mod.

Der er stor Forskiel paa Affect og Lidenffab. Ved Affect forstaaer jeg en saa heftig Følelse af Eyst eller Ulyst, at denne Følelse dæmper alt Overlæg. Ved Lidenffab derimod en sandfelig Begierlighed, som ved Vane er bleven saa stærk, at den slet ikke, eller dog saare vanskelig, lader sig bevinge. Affect er altsaa et Blus, en Overraskelse, en Overilelse, som f. Ex. en pludselig og overdreven Glæde eller Brede; Lidenffab derimod er en Ild, som brænder stadig, er noget vedvarende,

noget, som har flaaet dybe Rødder f. Ex. Had eller Gierrighed. Affekt, siger derfor Kant i hans Anthropologie, virker som et Bånd der giennembrøder sin Dæmning, Videnskab derimod som en Strøm, der graver sin Eng dybere og dybere. Affekt virker paa Legemet som et Slagflod, Videnskab som en Svindsot. Affekt ligner en Ruus, man sover ud, Videnskab er som en Sygdom af nedslugt Gift, der modstaaer alle Lægemidler. Derfor er det og man sædvanlig henvæner Videnskaberne som Sygdomme, saaledes Greshyge, Herskeshyge, Rangsyge, o. s. v. Affekterne gjøre Friheden øjeblikkelig Afbræk, og forstyrre Herredømmet over os selv. Videnskaber derimod myrde Frihed og Selvfærdighed og indgyde Lyst og Tilfredshed i Slavensind. Affekterne ere heftige og brusende, men og som oftest derhos ærlige og aabne. Videnskaberne derimod, i Særdeleshed de som udklækkes i det borgerlige Selskab, ere kolde, listige og skjulte; De ere vel i Ledtog med Fornuften, men saaledes, at Fornuften er nedværdiget til deres Slavinde. Deraf kommer det og, at hvor der er megen Affekt, der er fielden Videnskab, thi Affekter qvæle saa at sige al Fornuft. Videnskaberne derimod forvandle Visdom til Dratshed, og bruge Fornuften som et Mittel for at opnaae deres umoraliske Maal. See vi paa det Indtryk, som Affekter og Videnskaber gjøre paa de rolige Tilskuere, da ville vi erfare,

at disse som oftest belee eller ynke den Affektfulde, men derimod oprøres mod den Videnskabelige; Græsyge hades, Herskesyge frygtes, Sierrighed foragtes. Vel kunne vi ikke nægte, at Dyd og Sandhed, Frihed og Menneſkevel kunne ſaaledes beſjæle deres Venner, at disse ofte synes at geraade i Affekt; men da kalde vi heller denne Sindsbevægelse Enthusiasme, eller Begjistring; men aldrig kunne vi, naar vi tale nøjagtig, parre Dyd og Videnskab ſammen. Ogſaa kalde Grækerne Videnskaber ligefrem Sygdomme, Romerne derimod Sindsforstyrrelser. Og ſaa er det. Det glimrende Mod, ſom vi i viſſe Tilfælde beundre, er ofte intet andet end Analdet af en ved Videnskaber oppuſtet Blære. Den syges krampagtige Bevægelſer kalde vi dog ikke Styrke, den Beruſedes Fremfusenhed kunne vi ikke kalde Mod. Tænke vi os Mod ſom en Dyd, da maa det aldrig fornægte ſig ſelv, i Nedgang og i Modgang, i Vanſkeligheder og i Farer, i Liv og i Død maa det følge den Kjælle. Men dette Mod udspringer af Fornuſten, og kan ikke tænkes der, hvor enten Fornuſten er forjaget, eller hvor den er ſmeddet i Lænker. Derfor ſagde og den ſtore Konge af Preuſſen, at Mod ikke boede i Hiertet, men i Hovedet. Derfor tager jeg heller ikke i Betænkning at tilſkrive den Mod, ſom i Følge en ſvag Legemsbygning vel zitterer ved Faren, men dog derhos ſtaaer urokkelig paa ſin Poſt. Nei, det ſande

Mod skal dæmpe Affekter og Videnskaber selv, fordi disse ere baade vor Dyds og vor Ulykkeligheds Fiender, men ingentunde skulle vi paa disse Sjælens Sygdomme indpode den Dyd, som er al Glædes og alle Dyders Bærn. Alexander myrdede sin Ven i et Anfald af Brede; men ophøjes over Affekt og Videnskab afstod han til Apelles sin inderlig elskede Campaspe, og tilstod derved, at dette var hans største Triumph, fordi han havde overvundet sig selv.

Sokrates, dette oplyste Mønster paa alle Arter af Mod, vilde heller døe end tilbagefalde de Sandheder han forkyndte; og da Taleren Eysias bragte ham en Tale, fuld af den Beltalenhed, der kunde røre og bøje endog de uforsonligste Dommere, sagde han med ædel Stolthed: Tag den tilbage, thi var jeg i Stand til at holde den, endog i Scythiens Dræner, da vilde jeg erklære mig selv skyldig til Døden.

Om Philosophen Theodorus fra Cyrene fortæller Cicero følgende Træk. Kong Eysimachus truede ham med Døden, fordi han havde vovet at tale ham imod, og viiste ham en Galge, som var opreist i Nærheden. Slige Trusler, svarede Philosophen, kan du byde dine Hoffolk. Vilid, at det er Theodorus ligegyldigt, om han raadner i Jorden eller i Luften.

Opmuntret ved det lykkelige Udfald af Møller Arnolds Sag dristede en Bonde sig til at klage

for Kong Friderik den Store over Dommerne, at ham var skædet Uret. Kongen lod Sagen to Gange giennemsee paa nye, men da Bonden endnu blev ved at klage, skrev Kongen paa den sidste Act: "Slet giennemgaaet, og slet dømt,, Den ædle og frimodige Münchhausen, som den Gang var Obertribunalsraad, vidste at Dommen ingeniunde kunde være anderledes. Han skrev derfor tilbage til Kongen "Dommen skal blive som den er. Deres Majestæt er Herre over mit Hoved, men ikke over min Samvittighed.,,"

Arria for at opmuntre sin Mand Pætus til at trodse Døden, der var ham tildømt, griber hans Dolk, og giver sig et Stød, river den saa ud af det dødelige Saar og rækker ham den med disse Ord: Pætus, det smerter ikke!

Charlotte Corday forfølger med al en fjer Besslutnings Uroffelighed sit Forsæt at skille Frankrige ved dets Bøddel Marat. Efter fuldbragt Daad blev hun ført til Guillotinen. Da man blottede hendes Hals, blegtede hun, men blot Tanken, at det ringeste Tegn til Frygt vilde vansære hende, gav hende Mod til at sige til de omstaaende: "Om jeg blegner, saa vider, at det er ikke af Frygt, men af Skam."

Hvor finde vi i disse Exempler Affect eller Eidskab? Finde vi ikke snarere det modsatte? Fornuft og villig Opofrelse af alt, hvad som ellers

fremlokker Affekter og nærer Videnskaber — ja, jeg gientager det, i alle de herlige Exempler paa Mod i Mallings Samling af store Handlinger finde vi ikke et, som var Virkningen af Affekt eller Videnskab. Det Mod, som avles af disse, er da neppe det sande. Det yttres sig maaskee i enkelte Tilfælde, men glipper i alle andre. Det er Fremfusenhed, eller Raserie, Virkning af Forvildelse eller et forhærdet Slaverie; ikke det kjeffe Mod, der trodser Vanskeligheder og Farer, Fristelser og Død; ikke det Mod som gjør os ædle og store, selvstændige og frie.

Min tredie Bemærkning er denne, at det kun sjelden er Mod, der driver os til Selvmord og Dvekamp, eller som jeg troer de rigtigere burde kaldes: Selvdrab og Dvemord. Selvmord, for at bruge det sædvanlige Udtryk, er gierne Følgen af en usalig Videnskab, Dvekamp som oftest derimod af en Affekt. At begge disse politiske Misfostre ere skadelige for den Stat, hvor de gaae i Svang, at begge, især Dvekamp, ere umoralske, derom er der i Almindelighed ingen Tvivl; men om det er Mod eller Feighed, som kiendeligst yttres sig i disse Affekternes eller Videnskabernes Udbrud, derom ere Meeningerne deelte. Maaskee kunde det vorde et Middel til at formindske disse Ulykkers Tal, at vise, at det ikke er det sande Mod, som her spiller sin Rolle. Dueller have gierne deres Oprin-

delse af Affecter, sagde jeg, men vi have allerede seet, at da det moralske Mod grunder sig paa Overlæg, og Affecter derimod forjage alt Overlæg, saa kan det Mod, som vises i Dueller, neppe være det sande. Det moralske Mod grunder sig paa rigtige, tydelige og levende Forestillinger om Pligt og Ret, men hvo veed ikke, at det er en falsk point d' honneur, der endnu stedse nærer Duellerne. Endnu maae vi ikke glemme denne Bemærkning, at skulle Duellerne bevise Mod, og altsaa ansees for en æresuld Kamp, da staaer det i den uværdigste Middings Magt at skille den værdigste Medborger ved Livet, og derimod gjøre sig selv giældende. Dog det vilde her blive for vidtløftigt at tale videre om Dueller. Hidseghed over Ubetydeligheder, Frygt for Skam, og en iblandt Militære i Særdeleshed almindelig Fordom ere deres Kilder, og jeg tør vel, efter saa meget der allerede er tænkt og skrevet derom, gjøre Mallings Ord derom til mine, naar han i sin Forklaring om Tapperhed siger: "det er ikke i enhver Strid at Heltemod vises eller Ære vindes. I vore Dueller og Tvekampe, som anstilles for personlige Fornærmelses' Skyld, som oftest af ubetydelige Uarsager, seer man ingen Helte. Det er kun Spilfegtere man seer paa disse Balpladse. Religion og Love true dem. Det sande Mod foragter dem." Vi see og, at ligesom denne Skik, at tvekæmpe om sin

Ret, er udklækket i Barbariets Skjød, saaledes har den bestandig været foragtet, saavel af Alderdommens meest dyrkede Nationer: Græker og Romere, som af de nyere Tiders meest prøvede Helte. Hvo klender ikke Augusts Svar til Antonius, da denne overvældet af Ulykker udfordrede hiin. August svarede ham kort, at, var han fjed af Livet, havde han Midler nok til at blive det qvit. Hvo af os Skandinaver veed ikke hvorledes Christian den fjerde, der af den svenske Kong Carl blev udkæstet til Tvekamp, affærdigede denne: "Hvad den Tvekamp angaaer, saa lyde Christians Ord, som Du tilbyder, da synes saadant Os meget latterlig, efterdi Vi vel vide at Du est skrøbelig, og det er Dig tienligere at blive bag en varm Kaffelovn, end at fegte med Os, at Du har meere en god Medicus fornøden, der kan curere Din Hjerne, end at møde Os i en Duel.,,"

(Fortsættelsen følger.)

G. H. Olsen.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 10 Julii førstkommende, da Hr. Pastor Davels læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 28.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 9de Julii 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

Strøetanker om Mod,
og i Særdeleshed om det moralske Mod.

Ja Gustav Adolph, dette Mønster for alle Helte, hvor bestemt var han ikke i at nedkue denne barbariske Skik, den han betragtede, ikke som saa mange uphilosophiske Krigere, som nødvendig for al god Krigstugt, men snarere som dens Ruin. Tvende høje Officerer i hans Lejr bønfuldt tværtimod Loven om Tilladelse til at duellere. Han tilstod det paa Vilkaar selv at være tilstæde med et Corps af bevæbnede Mænd, der skulde omringe de to Fegtende. Derpaa lod han Feldt - Skarpretteren møde og

sagde til ham: I det Djeblig en af disse tvende Galninger omkommer, skal du i min Nærværelse hugge Hovedet af den anden. Saaledes have hele Nationer, der dog brændte for Wren, saaledes have vor Tids største Helte dømt om Dueller og det Mod, samme skulle bevise. Men ikke kunne vi sige det samme om Selvmord. Her er det ofte tvivlsomt, om Mod finder Sted eller ikke. Cato dræbte sig selv for ei at overleve Roms Frihed — Brutus myrdede Cæsar, og da han, flaaet af Octavius, opgav Haabet at see sit Dnske opfyldt, giennemborede han sig selv — Lucretia hævnede sin Wre ved en Dolk. Og ingen vil dog nægte Cato eller Brutus Mod, eller beskylde Lucretia for Feighed. I de gamle Stater, især i Rom, blev Selvdrab anseet som et Beviis paa Mod og Sjælestyrke. Af den Beretning den yngre Plinius har leveret os over Korellii frivillige Død, thi saa kaldte Romerne Selvmord, lære vi at kjende Romernes Maade at bedømme dette Dyrtrin paa. En fast Beslutning, siger Plinius, der hos den Wise gielder ligesaameget, som Nødvendigheden selv, har drevet ham til dette Anslag. Ried af sit pinefulde Liv opsatte Korellius sin Dødsstund til Domitianus var død. Derpaa hungrede han sig ihjel, og hverken en elsket Kone, eller en tilbedet Datter, eller hans dyrebarreste Venner kunde bevæge ham til at afstaae fra hans Forsæt. Underledes domme vi i vore Tider.

Vi troe os ikke, som Stoikerne, berettigede til at forlade den Post, hvorpaa Forsynet satte os. Endnu mindre bør vi som Christne troe det vor Pligt. Hos os er Selvmord derfor og i Almindelighed en Virkning af Feighed eller Fortvivlelse, stundom og af falske Religions-Begreber. Jeg har allerede anmærket det, at vor Moral har i Almindelighed et barskt og strengt Udseende, men om vor Religion, saadan som den endnu ofte foredrages, kunne vi vel sige med Rette, at den er mørk og rædselsfuld. At forestille Livet som en Jammerdal, at forepræke os Djævelens store Magt, og den strenge Nødvendighed af Anger og Buelse, og et evigt Mørke proppet fuldt af grændseløse Qualer, slige Billeder, og mange flere, kunne ikke indgyde os det glade Mod, som Jesus selv lærte. Vor forkielende Opdragelse bidrager sit til at gjøre os mere i Gienvordigheder, og skjøre i Farer. Videnskaberne, der endnu finde saa mange Lovtalere, og som i de mange Opdragelsens Misgreb i Henseende til Belønninger og Straffe heente ny Næring, Videnskaberne, der befolke Jorden med saa mange Slaver og Tyranner, Videnskaberne udklække en nye Sværm af Selvmordere, om hvilke vi med den Romerske Digter vel kunne sige: i Trængsler er det let at foragte Døden, kiereklere handler den, der mandig bærer sin Kummer. Ikke vil jeg bryde Staven over disse en falsk Religiositets,

en mishykket Opdragelses, en voldsom Eidenffkabs ulykkelige Offere, tvertimod jeg finder det uretfærdigt og grusomt af Lovene at sticende deres Levninger, og bore Saaret dybere i sørgende Paarørendes Barm; men saavel af deres Dødsmaade, der saa lidet ligner Romernes, som af den Sindstemning, hvori de som oftest forlade Livet, tør jeg dristigen slutte, at Feighed og Angest og en blødagtig Fortviøvelse er som oftest Grunden til vore Tidens Selvmord.

Lad os derfor vel vogte os for at opmuntre til Selvmord ved falskfeligen at udgive denne Misdaad for Virkningen af Mod — men lad os snarere forekomme dette Uheld ved at indgyde den Mod til at leve, der finder sin eneste Redning i en æreløs Død.

For nogle Aar siden tilbrog sig, efter en troværdig Journal, følgende Hændelse i London. En fattig Mand, som i Skoven ved Hyde Park gik og samlede nedfaldne Grene, fik Dje paa en velklædt Person, der havde Kaarde paa Siden og Kofarde paa Hatten, og gik i dybe Tanker frem og tilbage. Manden, som troede det var en Officier, der skulde til at duellere med nogen han ventede, skulde sig bag en stor Steen. Den velklædte Person kom imidlertid nærmere og nærmere, aabnede et Brev, som han gav sig til at

løse med en kjendelig Hestighed, og derpaa rev i Stykker. Derefter trak han en Pistol op af Lommen, saae efter Fængkrudet, og med en Nogle skærpede Stenen. Strax derpaa kastede han Hatten paa Jorden, og satte sig Pistolen for Munden; Fængkrudet tændte, men Skuddet gik ikke af. Manden, der havde skjult sig, styrtede nu hen paa Officieren, og vristede ham Pistolen af Hænderne. Men denne greb ufortøvet til sin Kaarde og vilde giennembores sin Bestier, som med Rolighed bad ham høre, hvad han havde at sige: „Stød kun til, udbrød han derpaa, jeg frygter Døden ligesaa lidt som De, men derhos har jeg Mod nok til at bære mit daglige Kors; det er over 20 Aar jeg lever i Kummer og Trang, men jeg oppebier Guds Time der vil gjøre Ende paa min Ulykke.“ Rørt af dette Svar stod Officieren et Djeblik ubevegelig, brast derpaa ud i en Strøm af Taarer, trykte den fattige Mand nogle Guldstykker i Haanden, tog hans Navn og Adresse og tillige hans Sed, aldrig at lade sig mærke med hvad der var foregaaet, om de end af en Hændelse tiere skulde mødes.

Dette Mod, vi hidindtil have omtalt, have vi betragtet som en Lyd, og ikkun saaledes troer jeg det sande Mod bør betragtes. Mangen en har beviist Mod paa Balpladsen, paa Tre & store Theater, i Haab om berømmeligt Eftermæle, af Frygt for Skændsel. Men i den ringeste Gienvordighed, i en Eng-

dom, ved en ubetydelig Fornærmelse, ved en Dadel af Medmeeneffer, eller et mørkt Udseende af hans mægtige Overmand, har dette Mod feilet. Det var altsaa ingen Dyd, thi denne maa være sig selv liig allevegne. Den retskafne, siger Rousseau, fører sit Mod med sig overalt, i Slaget mod Fienden; i selskabelige Sammenkomster, mod Bagvaskerens Tunge; paa sin Seng mod Smertens Anfald og Dødens Rædsler. Dydens rette Theater er Samvittigheden. Wille vi altsaa prøve os selv, om vi have Mod, saa lad os randsage os, om vi og have Mod i Centrum — paa vort Sygeleie, i vor huuslige Kreds, langt fra Mængdens Bisaldsraab, affides fra Wrens Basuner. Barbarerne, siger Cicero, ere kjække under Waaben, men at vise Kjelhed paa Sygelejet forstaae de ikke. Grækerne toertimod, (vi maae lægge Mærke til Ciceros Tider) Grækerne kunne ikke see Fienderne under Dne, men vel bære Sygdom med Taalmod og som Mænd. Cimbrerne og Celtibererne, lægger han til, fryde sig ved Wa'engny, men ere forsagte i Sygdom. Thi intet, bliver han ved, er jævnt og stadigt, hvad som ikke grunder sig paa Fornuft og fast Beslutning. Derfor see vi og i vore Tider mange, som daglig ere i Stand til at vove Livet, hvor Wren vinker med sine Palmer, men at være Sandheden troe, og at være standhaftige saavel i at bekiende som i at følge den, at modstaae Strømmen, som man kalder det, i det daglige Liv,

at feire over falsk Skam, at overvinde den Menneskefrygt, som endnu saa ofte tyranniserer mangen en ædel Mand, fordi han mangler Mod, det formaae ikkun meget Gaa.

Denne falske Skam, denne utidige Frygt for ufortient Bancerer, er næst Uvirksomhed, en af de mange Arter af Feighed, som allermest hindrer Udførelsen af nyttige Foretagender, og derhos paa tusende Maader forbitrer sin Martyrs Liv. Ingen Frygt gjør saa ulykkelig, ingen forleder til saa mange falske Skridt, som den vi have for andres Dom. Vore hyppige Giestebuder, vor upatriotiske Luxus, vor forvendte Opdragelse, især med Hensyn paa Dvindekjønnen, vort Banskelmød og vor Brantenhed ere alle Døttre af denne Feighed.

Ville vi væbne os mod denne elendige Frygt, ville vi erhverve os den Frimodighed og Selvstændighed, som ere dens modsatte Dyder, da kjender jeg intet bedre Middel, end først at sørge for en uplettet Retskaffenhed. Intet i Himlene og paa Jorden er at ligne med en god Villie, og intet indgyder saa meget sandt Mod, som dette: intet Dødt, intet Lavt, intet Nedrigt at være sig bevidst. Dette er Horatses saa bekiendte Kobbermuur, og intet er i Staud til i alle Arter

af Farer, i alle mulige Gienvordigheder, i al Slags Frygt og Uengstelse saaledes at hæve Sjælen, som den Betragtning: Jeg ser mig min gode Hensigt bevidst. Dernæst maae vi vænne os til at dømme selv, og at være selvstændige i vore Domme. Jo mere vi øve os i, selv at bedømme vore Handlinger, selv at afveie deres Værd og deres Uværd; jo mere vi øve os i at indrette vore Handlinger efter vor Fornufts Forskrifter, og ene efter dem, jo mindre ville vi være følsomme ved andres Domme, og deres Roes eller Dadel.

(Slutningen følger.)

G. H. Olsen.

Borger, Bennen.

No. 29.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 16de Juli 1803.

Førlagt af Understøttelses, Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Strøetanker om Mod,
og i Særdeleshed om det moralske Mod.

Den, der vil behage alle, kan ikkun fielden behage sig selv, og dog er Selvtilfredshed saa uomgængelig nødvendig til vor Lyksalighed. Snart ville vi da og bemærke, at Mennekernes Domme, dem vi saa meget skrækkes ved, efterhaanden komme tilbage til den Sandhed, vi paa vor Side ene have hylbet, og at den agtværdigste Mand ogsaa ilsidst vorder den meest agtede. Men skulde og ette Held glippe os, hvad er da en heel Verdens Bifald mod den indvortes Stemme i os, som vi aldrig kunne undsløye, og aldrig kunne skuffe.

Naar ingen var Slave, siger Iselin, vilde og ingen Tyraner være til. Did skulde vi bringe det ved Frimodighed og Selvstændighed. De sande frimodige ere fiendne, thi dertil høre Sandhedsvenner, der tillige ere Mænd uden Frygt og uden Pletter. Münchhausen og Sully vare frimodige imod deres Konger, men disse Konger fortiente og at have frimodige Mænd. De sande selvstændige ere endnu færre, thi dertil hører ikke alene Frimodighed, eller Mod i at ytre Sandhed, men og Standhaftighed i at følge den. Ugierne savner jeg i Mallings Bog Exempler paa disse Dyder hos mine Landsmænd.

Jeg nævnte Uvirkksomhed. Den falske Skam, sagde jeg, er næst Uvirkksomhed en af de mange Arter af Feighed vi skulle bekæmpe. Denne Uvirkksomhed eller om vi ville, Lædhed, er i Grunden intet andet end Frygt. Saaledes betragtede Cicero den. Stoikerne, siger han, definere saaledes Lædhed, at det er en Frygt for Arbeide; og La Rochefoucault paastaer, at den er Menneskets farligste, men derhos skiulteste Videnskab, mod hvilken vi aldrig nok kunne være paa vor Vagt. Vi see og i det daglige Liv, at Mod og Vindskibelighed, Dristighed og Driftighed gierne gaae Haand i Haand med hverandre, og at Feighed og Lædhed derimod som oftest ere parrede. Hvor gierne dvælede jeg ikke længere ved Betragtningen af disse tvende sidst

nævnte Arter af Mod, Frimodighed og Driftighed, hvis jeg denne Gang kunde tillade mig større Udførlighed.

Endelig var her og Stedet at tale om Rit-
derne til det sande Mod. Men først burde enhver
randsage sig selv, for at erfare hvilken Art af Mod
han meest savner, og derefter at vende sin Opmærk-
sømhed fortrinligen paa sit Legeme, eller sin Sjæl.
En svag Helbred kan styrkes, et sygt Tempera-
ment kan forbedres, Fordomme kunne forjages,
urigtige Forestillinger kunne berigtiges, en forvendt
Billie kan efterhaanden rettes, en mørk Sinds-
stemning kan opklares. Og det Mod, som grunder
sig deels paa Sundhed i Legemet, deels paa Lyst
i Hiernen, og Lyst i Hiertet, kan ved Dvelse og
ved fortsatte Bestræbelser styrkes og forhøjes. De
gamle Skandinavers Legemsøvelser ere herpaa det
uimodsigeligste Beviis. For Kortheds Skyld tillæ-
der jeg mig her blot at nævne Hjorts Anviisning
og Engels toft om den Priis Oldtidens Skandinav-
er satte paa Legemsøvelser. Dgsaa vover jeg at ønske
Hovedstadens Fædre og Mødre til Lykke med Rach-
te g a l l s gymnastiske Skole. Gid den snart maa finde
Efterligninger i Provindserne!

Det sidste, som Mennesket lærer at kiende, er
Mennesket selv og allermest hans eget Seg. Dette
kommer deels af Vanskeligheden deri, deels deraf,
at vort Ophold og vore Nødvendigheder, virkelige

eller indbildte, medtage saa megen Tid og Flid, at det varer længe, inden vi, saa at sige, kunne slutte Aeterne med den udvortes Verden, og tænke alvorlig over os selv. Og dog er denne Selvkundskab al Viisdoms Begyndelse. Kun Selvkundskabens Hjelpefart, siger Kant, baner Vejen til Guddommelighed. Kun i os selv kunne vi finde de Kilder til det sande Mod, som vi behøve til vor daglige Kamp, til vor Tilfredshed, til vor Forædling, til vor vorende Lyksalighed. Skulle vi i Lidelser øve Taalmod, eller i Ulykker og stærke Anstrængelser Standhaftighed, eller ved Fornærmelser Høimodighed, eller i Farer Kjæthed, eller i Kampen Tapperhed, eller i Undertrykkelser Frimodighed og Selvstændighed, eller i Affekternes Oprør og Lidenskabernes Slangebids Uroffkelighed, og Sjælestyrke, og Selvbeherskelsens Manddom og Mod, da lad os idelig forestille os Menneskets Aand saa stor, at intet er uovervindeligt, intet utaaleligt, naar vi kun som en Sokrates eller Luther alvorligen ville kæmpe og seire. Vor Sjæls Adel; vor høje Værdighed som Mennesker; vor herlige Bestemmelse som uadødelige Væsener; vor idelige Tilvert i Dyd ved at øve os i alle Arter af Mod; vor Visshed at ingen kan røve os det eneste og højeste Gode: vor Dyd og vor beroligende Selvbevidsthed; vor Salighed ved at skue ind i vor egen uplettede og stormfrie Siæl — skulle disse Betragtninger ikke hærde os mod alt, hvad

som ellers forstyrrer den Svages Mod? og dog ere disse Betragtninger ikke de eeneste, der frembyde sig, naar vi ærligen ville stræbe at vore i Kraft og i Mod. Jeg har intet talt om Virkningen af den Betragtning stedse at være beredt paa Farer og Ulykker, stedse at fortrolige sig med alle Ting's Usikkerhed paa den Planet, hvorpaa vi tumle os, og saaledes forud at svække Indtrykket af de Uheld, der muligen komme og muligen blive ude — intet om Virkningen af et sundt Blod og en god Helbred, der hjælper saa kraftigen til at vedligeholde vort Mod usvækket, og hvortil vi dog selv kunne bidrage saa meget — intet om gode Bøger, (hvoriblandt jeg blot nævner Rousseaus ubetalelige Emil) og deres Kraft til at frembringe den Sjælestemning, der saa meget forædler og beroliger os tillige — intet om Patriotismens Magt til at understøtte de høje Følelser af Mod og Selvstændighed, — intet om Religionens, en giennemtænkt og i vort Underste grundfæstet Religions, almægtige Virkninger. Patriotismen styrker os kun der, hvor vi handle og lide med Tankerne henvendte til Fædrelandet. Religionen, der forener os med den hele Verdenskreds, og med sammes evige Behersker, et Væsen af grændseløs Wiisdom og Godhed, styrker og hæver vort Mod til alle Tider og under alle Omverlinger, og fuldender vor Frimodighed i Liv og i Død. Dog — jeg maa afbryde; kun lidet er det, jeg her har fremsat om Mod, men dog nok,

for at vise nogle af de mange interessante Synspunkter, hvorfra denne Dyd kan betragtes; jeg har ikke haft Stunder til, nøjere denne Gang at udvilde mit Sæne, der og vilde fordre et heelt Værk for at giennemgaaes som det burde. Wallings Bog om Landsmænds Daad, og Rousseaus Emil, som jeg allerede har nævnet, anbefaler jeg for det første enhver, som ved Giennemlæsningen af disse faa Blade kunde have fattet Lyst til at fortsætte de Betragtninger, der udgjøre deres Indhold.

G. H. Olsen,
Professor.

Kommandeur Christian Lütken *)

Ålno 1803 den 13 Maj, mistede Selskabet een af sine Medlemmer, Hr. Kommandeur Christian Lütken, der samme Dag ved en hastig Død blev faldet til Hvile.

Han var gift med en Datter af salig Commerceraad Glasen i Helsingør, hvilken som Enke, med

*) Ifølge Lovens 7 Kap. 6 § burde hvert Medlems Dødsfald anmeldes og hans Biographie i Kortbed indføres i Bladet. Men da dette af Kommissionens Medlemmer næsten aldrig kan besørges fordi ingen Anstalt er søiet til at et Medlems Dødsfald kan blive bekiendtgjort og om end saa var, det dog i de allerfleste Tilfælde er næsten umueligt at faae behøvende Underretninger saa er det saa sjældent at denne Lovens § kan efterkommes. Desmere Tak skylder Selskabet og Kommissionen Hr. Admiral Ramshart fordi han vilde give Læseren disse Efterretninger, især efter saa agtværdig en Medborger som sal Lütken har været.

Kommissionen.

14 efterlevende Børn, nemlig: 6 Sønner og 8 Døttre, føle dybt Tabet af en kjerlig og sømmand og Fader.

Kettkaffent og virksomt var hans førte Liv, hvori til alle Tider viste sig, at han intet ønskede hellere, end at udrette det beste af alt hvad der stod i hans Magt at kunde udføre: i øvrigt bekiendt for en fast Character og sand Religion! Han var fød 1742 den 18 Martii og var en Søn af den, for sin Redelighed, Kyndighed, og rigtige Udførelse bekiendte værdige Udøding salig Capitain Frederick Pütken, og Moderen Cornelia Siverts.

Hans Udrestrin i Marinen har været følgende:

Som Søcadet blev han antagen den 8 Januari 1750, avancerede saa til Secondlieutenant den 24 Februari 1763, til Premierlieutenant den 22 November 1764, til Capitainlieutenant den 22 Februari 1773, til Capitain den 18 October 1781. I Aaret 1783 beskikkede Hs. Majestet ham til Chef for 3die Divisions 7de Compagnie: 1790 den 31 Juli avancerede Han til Commandeurcapitaine: No. 1797. blev han af Hs. Majestet beskikket til Enrollerings Chef over det Siællandske District; samme Aar den 22 December avancerede han til Commandeur.

I hans Tjeneste var han meget brugt, og foruden den Fæhrt han som Subalterneofficer allerede, havde, har følgende Expeditioner, hvori han som Chef havde Comandoen, været ham anbetroede.

No. 1770 commanderede han Brigatinen Postillionen paa 6 Canoner, med hvilken Han gik til Middelhavet, med Escadren i den Algierske Expedition.

No. 1772 commanderede han Kongebaaden Svanen paa 4 Canoner, hvormed han gik til Riga, og derfra blev han beordret at reise over Land til Petersborg, med Depecher.

No. 1783 commanderede han Nagtskibet i Sundet, Fregatten Christiania paa 20 Canoner.

No. 1786 commanderede Han Kron-Prinsens
Lystfregatte paa 10 Kanoner med hvilken Han var
paa Beseyling i Østersøen med Zebecquen Lindormen.

No. 1788 havde han den Ære at imodtage
Hs. Kongelige Høyhed Kron-Prinsen i samme Fre-
gatte, og oversføre ham til Norge, fra Fladstrand,
hvor Hs. Kongelige Høyhed embarquerede sig; men
tilbage fra Norge gik Kron-Prinsen med Fregatten
til Helsingør.

No. 1789 commanderede han Orlogskibet
Nordstjernen paa 74 Kanoner og tiende med Esca-
dren, af hvilken han var Ugter-Manden, paa Rjøge-
bugt, og i Østersøen.

No 1790 commanderede han Blokskibet Sejes-
ren paa 60 Kanoner, paa Rjøbenhavns Nehd

No. 1791 commanderede han Orlogskibet Sæl-
land paa 74 Kanoner som samme Aar stationerede
herpaa Nehden

No. 1794 commanderede han Orlogskibet Hel-
steen paa 60 Kanoner, og tiende med samme i Esca-
dren, som da var combineret med de Svenske i
Sundet, og her paa Nehden.

No. 1795 commanderede Han Orlogskibet
Indfødsretten paa 64 Kanoner og var da først ved
Escadren her, og siden paa Krydsning i Nordsøen,
med de Svenske, med hvilke vi vare combinerede.

No. 1796 commanderede han atter sidst-
meldte Orlogskib, og tiende da her paa Nehden med
samme i Forening med de Svenske.

Kamshart.

Admiral.

B o r g e r - V e n n e n .

No. 30.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 23de Julii 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Njolsstræde No. 218.

A n n æ l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar agte at søge Laan eller Understøttelse.

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §. skal enhver Classifikations Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classifikation, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General - Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maa enhver Væskende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som agte at søge

Understøttelse, maae derfor anføre deres Alder og Helbreds Tilstand, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange; i Tilfælde, at den Søgende er Enke, opgiver hun tillige, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden, eller aldeles ingen; saa maae og de Ugiorte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i en General-Forsamling vedtaget: At de om Understøttelse Ansøgende nøiagtigen maae opgive hvad de nyde i Pension af publike Stiftelser, samt at de, som efterlade dette, skal staae tilbage for dem, som have anmeldet saadant. I øvrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huseier eller Husvært, og indsende samme til Administrationen forinden 1ste Septbr. dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

C. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Røpke.

Naturens Glæder og det selskabelige Livs Forlystelser.

en Sammenligning, især med Hensyn paa Kjøbenhavn og dets Omegn.

At en Ting ikke altid elskes fordi den roses, at man ikke altid selv udøver hvad man billiger og anpriser hos Andre, er en almindelig Erfarings- sandhed. Exempler herpaa møder man daglig. Jeg vil kun anføre eet, der skal lede mig til de følgende Betragtninger. Hvad ophøjes mere og oftere i Digte, Romaner og Skuespil, end Landlivet og Nydelsen af de Glæder, den skønne Natur indbyder os til? hvad høres den kultiverede Kjøbstæd- indvaaner tiere at klage over, end den qualme Luft indenfor Stadens Volde, at yttre fyrigere Vængsel efter, end det fortryllende Landliv? Man behænger sine Cabinetter med Landskabsmalerier, falder i Henrykkelse over schweitzerske og norske Prospekter, og beklager, at man ikke flux kan tage Posthefte hen til hine Bjergegne og bestige Alperne, eller see og høre Sarpen. Man læser Florian, Lafontaine o. fl. med megen Deeltagelse og udbræder, hvor dog den Mand's Naturskildringer ere fortreffel-

lige! man sætter sig hen ved sit Claveer og istemmer med høj Røst:

Enhver, som søger Glæder,
paa Landet søge dem,
og flye de lumre Stæder,
det kjedsom Falskheds Hjem!

Man klapper og raaber bravo, naar der synges paa Skuepladsen:

Naar i venlig Klarhed over dugfuld Ager
Guds saa skjønne Soel opgaaer,
gjerne lader jeg tilbage
Stadens stolte Højtidsdage,
hvor for Guld man Hæder naaer.

Men derved bliver det og som oftest. Langt fra at reise til Schweitz eller Norge, umager mangan En sig neppe ud af Bester; eller Nørreport, naar der ikke er Andet at see end Græs, Træer og Vand; man tager gjerne til Takke med de lumre Stæder, og finder ret kostelige Glæder, uden at søge dem paa Landet; man kjører gjerne ti Mile for at bivaane en af Stadens stolte Højtidsdage, men gaaer neppe ti Skridt for at see Solen gaae ned, lader sig ikke berøve ti Minuter af sin Morgens søvn for at see den staae op. I syv Efteraars; og Vintermaaneder lever man med den rige Mand hver Dag i Herlighed og Glæde, og man bedrøves slet ikke, om Foraaret bier saa længe, at man

uden Skam kan tilbringe den ottende med blandt Konserter, Baller og Maskerader. Nogen virkelig Bængsel efter Sommerens Glæder mærkes ikke, og Gud veed, om den vilde mærkes, hvis de end udebleve et heelt Aar. Derimod kan man ikke faae Ende paa de fire korte Sommermaaneder uden at tage Vinterforlystelserne: Spil, Viniedands, Marionet- Farcer o. s. v. til Hielp. Skulde maaskee Aarsagen hertil være, at Naturens Glæder, som faa meget Andet, see smukkere ud paa Papiret end i det virkelige Liv? at Indbildningskraften og Hjertet vel kunne henrives ved Forestillingen derom, men at, naar Erfaringen kommer til Hielp og den roligere Fornuft dømmes, de selskabelige Forlystelser da faae Dervægt, findes at have end stærkere, sandere, varigere Interesse? — Det kan vist ikke være overskødigt at fremsætte og besvare dette Spørgsmaal paa en Tid, da hine Forlystelser mere end nogensinde er Dagens Orden, da man ved høj Sommer uophørligen er sysselsat med at skaffe Djet og Dret større Nydelser, Sjelen behageligere Fornømmelser, end den blomstrende Eng og den løvsfulde Skov og Lærkens eller Nattergalens Sang kunne yde og vække, da man overalt opretter Templer for Glæden *) hvor værdigere Dyrkelse kan

*) Ved disse Glædestempler forstaaer jeg blot de Steder, der indvies til Nydelsen af tilladt og i

bringes den, end paa hin store, aabne Skueplads, som blot Naturen har dekoreret. Har man dog nylig i Glædens Navn syntes at ville forsikre os, at alle hendes Døttre vare hende lige kjære, at enhver — man er vis paa, der forstaaes under: anstændig — Forlystelse, den være i øvrigt nok saa larmende, ja nok saa smagløs, (dette Navn synes mig ikke kan frikjendes en Marionetspillers Harlekinader) for sig selv betragtet har ligesaameget Værd, som Naturens og det huslige Livs stille prunkløse Glæder; hvo kunde ej let fristes til at istemme en Dom der er saa smigrende for Manges

sig selv anstændig Forlystelse. Ungentunde forener jeg dermed den Betydning, som gives dette Ord i den berømte Bog: *Utskultap i Glædens Tempel* eller *Nød- og Hjælpebog for Glædepiger og deres Kunder*; paa gammeldags bredt Dansk: *Lægedommens Gud* (o. v.) i et *Horehus*, eller *Hjælpebog for Skjøge* og dem, der bedrive *Skjøgelevnet* med disse; en Bog, hvis høist uanstændige Titel efter min Fortolkning af *Drykkesforordningens*, aldrig burde undgaaet strængeste Censur, og der selv i ligesaa høj Grad, som den lidertligste *Roman*, det meest rasende *Oprørskrift* og de bespotteligste *Invectiveer* mod *Religion* og *Dyd* fortjente at forkydes tilligemed den hele *Sværms* af dens *Kammerater*, der tilbyde *Lægedommen* indeholde dræbende *Gift*.

Skjodelyster, der motiveres med saa vittige, henrivende Svingrunde! og hvor hastig er Overgangen fra den Troe, at Alt er ligegodt, til den, at det Glimrende er i enhver Henseende det bedre, at den simple Natur maa vige for den mere pragtfulde, paa Sandser og Indbildningskraft umiddelbar virkende Kunst. Vi have nu den skjønne Aars-tid, da Naturen indbyder os til at søge Glæde i dens hulde Moderfaan, Glæder, vi desmere levende burde paaskjønne, jo færre de Dage ere, da de forundes os. Julii og August Maaneder ere af alle de tolv, Aaret indeholder, de mindst skikkelige, og de, der opofres mindst til selskabelige Forlystelser. Hundedagens Hede gjør ethvert Sted, hvor mange Menneſker pakkes sammen i et lidet Rum: Dandsesale, Skuespilhuſe o fl. utaaelige ſelv for dem, hvis hele øvrige Liv næſten er en uop-hørlig Wandring fra det ene Forlyſtelsesſted til det andet. I et kjøligt Lyſthuus eller paa en Bænk under et ſkyggefuldt Træe befinder den meeſt deciderede Balleſker ſig bedre, end om han i dette Diebliſk dryppende af Svæd giennemfløj den lange Række i en brillant Gal ved ſin Dandsferindes Arm. Nu frem for nogen anden Tid tør man maaſkee vente at finde aabne Dren og Hjerter, naar man anſtiller en Sammenligning mellem Naturens og det ſelskabelige Livs Glæder til Fordeel for hine, og dette Arbejde er det, jeg her paatager mig. Man vilde — det bør

jeg i Korvejen erindre — gjøre mig største Uret, om man ansaae mig for de saa kaldte Forlystelsers Fjende, hvis Dom altsaa maatte ansees partisk og uefterrettelig. Vel er der nogle af disse, som jeg næsten hader for det idelige Misbrug, som gjøres deraf, og fordi jeg indseer, at de vanskeligen kunne nydes uden at give Anledning til Misbrug; Andre derimod, Musik f. Ex. og Skuespil elsker jeg, bivaaner dem selv, finder dem ej blot uskyldige, men endog, naar de svare til deres Hensigt, gavnlige, og om alle dem, sædelige Mennesker tage Deel i, troer jeg, at deres Nydelse i og for sig selv er ingen Synd, at man gierne kan nyde dem endog i en temmelig høj Grad og endda bevare sit Hierte reent og sin Vandel ustraffelig; kun dette troer jeg tillige, især om visse af dem, at deres titgientagne Nydelse er i større eller mindre Grad fordærvelig for Ti, mod Een, for hvem de ere aldeles uskadelige. Dog jeg vil ikke anticipere mig selv. Jeg begynder min Sammenligning, og Resultatet vise da, om jeg har Uret i at paastaae: De Glæder, Naturens Betragtning og Nydelse skjænke os, have et afgjort Fortrin for enhver selskabelig Forlystelse.

(Fortsættes.)

E. Paveis.

Præst ved Nicolai Menighed.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 14 August førstkommende, da Hr. Kaptain Abrahamson læser.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 31.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 30te Julii 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

A n n æ l b e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar agte at søge Vaan eller Understøttelse.

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §. skal enhver Classifikations Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classifikation, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General - Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maa enhver Væfende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som agte at søge

Understøttelse, maae derfor anføre deres Alder og Helbreds Tilstand, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange; i Tilfælde, at den Søgende er Enke, opgiver hun tillige, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden, eller aldeles ingen; saa maae og de Ugiorte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i en General-Forsamling vedtaget: At de om Understøttelse Ansøgende nøiagtigen maae opgive hvad de nyde i Pension af publike Stiftelser, samt at de, som efterlade dette, skal staae tilbage for dem, som have anmeldet saadant. I øvrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huseier eller Husvært, og indsende samme til Administrationen forinden 1ste Septbr. dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

C. Martens. S. B. Clausen S. J. Cantor.

C. Røbbe.

Naturens Glæder og det selskabelige Livs Forlystelser.

en Sammentilning, især med Hensyn paa
Kjøbenhavn og dets Omegn.

Naturens Glæder ere sandere Glæder, end de, der almindeligen bære Navn af Forlystelse. De Mennefkeglæder, som skulle fortjene at kaldes sande, maae være af den Besskaffenhed, at de ej blot virke paa de grovere Sandser, at de syffelsætte vor aandelige, ej allene vor dyriske Natur. Den behagelige Fornemmelse, de vække hos os, maae vi kunne være os bevidste, det maa være en jevn, blid, vedholdende Følelse, ikke Djeblikkes bedøvende Ruus, der, liig Tyrkernes Opiumsruus, spender Nerverne paa det højeste og derpaa aldeles slapper dem, nedscænker os i en dødlignende Mathed; de maae altsaa ej heller efterlade nogen bitter Eftersmag, Følgerne af dem maae hverken gjøre os syge, vrantne eller dorfske. Antage vi dette for rigtigt, da tilstaae vi letteligen og, at der blandt vore saakaldte Forlystelser ere nogle, som paa ingen Maade fortjene Navn af Glæder: andre, der vel gjøre Mennefket glad, men ikke saaledes, som det anstaaer os efter vor Naturs

Værdighed; og atter andre, der skjænke os sand, Mennesket værdig Glæde. Til de første, med hvilke Naturglæderne ej kunne komme i fjerneste Sammenligning, henhøre adskillige af den finere Verdens Yndlingsforlystelser. To eller flere Mennesker sætte dem hen at spille. En dyb Tausched hersker ved Spillebordet, maa herse rundt omkring dem, at de ej forstyrres i deres Andagt. Alvorlighed, som om det angik Rigers Vel og Vee, er udbredt over deres Ansigt; et bydende: Hys! standser hver munter Tone, afbryder hver Samtale, der lader sig høre i en anden Ende af Salen; er det vel Glæde, disse Mennesker nyde! — eller naar Folk sætte deres hele Belfærd paa et Kort, spille om saa betydelige Summer, at Næringsforger true dem, hvis de tabe, naar det beroer paa, hvad Side Hiertedame kommer til at ligge, om man næste Nat skal sove i sin Seng eller i Slutteriet, naar man med Angestens Sved seer Spadille blandt sine Kort, og tænker paa, at den Rodillebeet, hvormed den truer, vil drage den sidste Skilling ud af Pommen; det er en sørgelig Glæde, og meget større kan den ikke være hos de Medspillende, der ej ere Spillere af Profession, naar de see den Tabendes nødtørftige Skjærv tilflyde dem, og ej, for ikke at saare hans Delikatesse, tør byde ham den tilbage. — Ligesaalidet er det Glæde, som hersker ved det belæffede Spisebord, hvor den

ene kostbare Net bæres ud og den anden ind, hvor Viin, som Smaafolk aldrig have hørt nævne, end sig smagt, flyder som Vand, men hvor med Alt det, som det hedder i Wisen, „Kjedsomhed staaer bag hver Stoel, som Laksj“, hvor man griber ti Konversationscæmner, og kan ikke holde fast paa et eneste af dem, hvorfra man endelig træet paa Sjæl og Legeme rejser sig efter tre spildte Timer og føler for første Gang Glæde over — at den Fornøjelse er tilende. — Eller er det maaske Glæden, som præsiderer i den fuldpakkede Assembliesal, hvor tallose Skarer af pyntede Folk træde hinanden paa Tærne, hvor man seer saa mangfoldige Mennesker, at man ikke kjender eller kan faae Dje paa sine fortroligste Venner? At saadanne Ting kan glæde Nogen har ingen anden Aarsag end fordi det er i Moden; i sig selv have de aldeles intet Glædeligt. — Eigesualidet henhører til nærværende Sammenligning det andet Slags Forlystelser, de, der vel behageligen virke paa Sandserne, altsaa i en vis Henseende kunne kaldes Glæder men der blot nydes af os som Dyr, ej som Mennesker, og hvis overdrevne Nydelse direkte og umiddelbar fornædrer os under vor Menneskeværdighed. Her-til kan regnes Alt, hvad der kildrer de grovere Sandser: Smagen og Følelsen, ved hvis umaadelige Hyldning Mennesket saa ofte nedsynker til fuldkommen Dyriskhed. Hæstigt Lyst til det, som

pirrer Gansen, ubarter let til Fraadserie og Druksfenskab, og den udlærte Belystling blev det efterhaanden ved tilfredsstillet Higen efter Alt, hvad der virkede behageligen paa hans Følelser. At sammenligne Fraadserens, Drankerens og Skjorlevnerens Glæder med dem, Naturens Betragtning i Vaaren og Sommeren yder, kan aldrig falde Noget ind, og med Ord at give hine Fortrinet, kan Ingen uden Den, hos hvilken den sidste Gnist af Følelse for Dyd og Belansthændighed sluktes. — De Forlystelser, Sammenligningen angaaer, ere altsaa det tredie Slags: de, ved hvilke sand, værdig Glæde kan nydes, og dertil henregner man: Dands med og uden Maske, Spil, hvor Moerskab, ikke Binding, er det der søges, Musik, Skuespil og endelig de saa kaldte Selskaber, hvor endeel Personer af begge Kjønn efter Sammenstød eller Indbydelse mødes for at henbringe nogle Timer i hverandres Dmgang. Det er om disse, jeg troer at kunne paastaae uden at forringe deres Værd, at de skjænke os mindre sande og ublandede Glæder, end den skjønn Natur's Betragtning og Nydelse. Dands skal, lige næsten eenstemmigen alle Unglinge og Piger, være en kostelig Fornøjelse. Jeg troer det, da jeg har seet høifragtværdige unge Mennesker af begge Kjønn være entusiastiske Elskere deraf og hørt dem forsvare den med megen Iver, endskjøndt jeg rigtig nok maa tilstaae, at af alle de nysnævnte

Forlystelser falder det mig vanskeligt at gienfinde i den, saadan, som den nuomstunder er brugelig, de Træk, jeg forhen angav som karakteristiske ved sande Glæder. Dog det være nu som det vil! Dette vil man dog nok ikke kunne nægte, at man i en Balsal besjeles af hæftigere, mere stormende Følelser end paa en Spadseretour en Sommer-Morgen eller Aften: at man vist ikke er saa blideligen stemt i den Tummel, man omgives af, som i Naturens høitidsfulde Stille: at om man i begge Stillinger satte sig hen for at analysere sine Følelser og eftergrandske deres Kilde, Dandseren neppe vilde være sig dem saa fuldkommen og saa gladeligen bevidst, som Natur- betragteren: at man vist aldrig kjører hjem fra et Bal i den herlige Stemning, der ledsager Mennesket af ufordærvet Aand og Hjerte hjem fra hans Aftenvandring: at man efter Dands sielden sover saa roligt og aldrig vaagner saa styrket og munter som efter nydte Glæder i Naturens Skjød. — Masserader have, naar de betragtes blot som Mor- skab, sikkerligen meget Tillokkende. Selv den Tænkende maa det forlyste at vandre om blandt en Menneskehob, isørt forskjellige Karakter- og Nationaldragter, hvor enhver med Held og Lune udfører den Rolle, Dragten foreskrive. Men naar man har drevet om i saadan en Sal en Times Tid eller to, jeg forestiller mig da — thi jeg kan ikke tale af egen Erfaring — at den Spøg maa blive meget kjedsommelig.

Bestandigen møder man de samme Ansigter og de samme Løjer. Den vittigste Maske udtømmes efterhaanden paa Indfald. Dvfindelser, som i Førstningen morede og overraskede, vænnes man til at see og fornøjes ej mere derover. Efter nogle Timers Forløb maa man demaskere sig eller tage hjem, ellers vilde denne herlige Glædesfest endes med en almindelig Gaben. I Mark og Skov seer det ikke saa broget ud som i en Maskeradesal, langt færre nye og overraskende Gienstande møder man der; og dog — hvoraf kan det komme? dog fængsles Djet mere ved disse simple Hverdagsting end ved al den glimrende, forhen useete Pomp, dog kjedes man langt snarere ved de utallige, bizarre Afverlinger, man møder hvert Skridt, end ved de eensformige Objekter der uforandrede vise sig fra et Bindue eller et andet fordeelagtigt Synspunkt. Det er Kjendsgierning; Aarsagen paa tager jeg mig ikke at angive — nok! det er saa. —

(Fortsættes.)

C. Paveis.

Præst ved Nicolai Menighed.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 32.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 6te August 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n æ l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar agte at søge Laan eller Understøttelse.

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §. skal enhver Classifikations Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classifikation, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General - Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maa enhver Væfende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som agte at søge

Understøttelse, maae derfor anføre deres Alder og Helbreds Tilstand, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange; i Tilfælde, at den Søgende er Enke, opgiver hun tillige, om hun sidder i sin afdøde Mands Næringsvei, eller har nogen anden, eller aldeles ingen; saa maae og de Ugipte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i en General-Forsamling vedtaget: At de om Understøttelse Ansøgende nøiagtigen maae opgive hvad de nyde i Pension af publice Stiftelser, samt at de, som efterlade dette, skal staae tilbage for dem, som have anmeldet saadant. I øvrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huseier eller Husvært, og indsende samme til Administrationen forinden 1ste Septbr. dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

E. Martens. H. G. Clausen H. J. Cantor.

C. Købke.

Naturens Glæder og det selskabelige Livs Forlystelser,

en Sammenligning, især med Hensyn paa
Kjøbenhavn og dets Omegn.

Spil, naar det hverken er eller behandles som Belfærds-sag, have mange saare tænkende og talentfulde Mænd fundet at være en ej uinteressant Selskab i Hviletimerne; det holder dog Opmærksomheden spændt vel saa meget som de fleste almindelige Konversationscæmner, det er ogsaa i vore Dage blevet et næsten nødvendigt Foreningspunkt for de Mennesker af højstforskjellig Stand, Tænkemaade og Landsdannelselse, der samles i vore blandede Selskaber. Men naar man da nøjere vil bese denne Fornøjelse, man finder da, at den er en Nødhielp om Vinteren og i ondt Vejr, der aldrig kan skaffe saa fornuftige og reelle Glæder, som Naturens Betragtning, naar Vejret er godt. Det er 52 eller noget færre malede Blade, hvilke er tillagt forskielligt Værd og som komme i forskjellige Kombinationer, der udgiøre denne Fornøjelse. Og 52 malede Papiirstumper ved Siden af den levende Natur i dens utallige afvejlende Farver og Nuancer giøre kun en maadelig Figur. Paa en deilig Sommer-

dag at vende Kyggen til Skov og Mark og Sæ
 for at stirre paa disse Blade, er omtrent ligesom
 om man lukte Solen ud ved Vinduesffudder for
 at kunne opløse sit Kammer med en Skillings-
 praas. Desuden at tabe sine Penge til sine gode
 Venner er ingen stor Fornøjelse, lad være man
 ej ruineres ved Tabet, og at vinde, naar man i
 den Andens Afsyn og Udsærd sporer Uergrelse over
 at have tabt, er heller ikke meget moersomt.
 Begge disse Ubehageligheder er man fri for, naar
 man glædes ved den skjønne Natur. — Har man
 end maaskee tillagt Musikken alt for stort Værd,
 naar man anpriste den som et af de meest probate
 Forædlingsmidler for Hierte og Sæder, naar man
 anfaae det for en svar Forbrydelse at troe, en ivrig
 Musikven kunde være et slet Menneske, det kan
 dog ikke nægtes, at den Nydelse, denne Kunst for-
 skaffer, er en af de ædleste, der giennem Sandserne
 meddeles os. Concerter er den eneste af alle Forly-
 stelser, til hvis Lokal man uden Synd troer at kunne
 vælge selve Templerne, og Mænd, der skye ethvert
 andet offentlig Forlystelsessted af Frygt for at give
 den svagere Hob Forargelse, træde uden Betænk-
 ning ind i en Concertsal og vedstaae for hele
 Verden, at de finde Moerskab der. Og dog er den
 uden Tvivl mere ublandet, den Glæde, Fuglenes
 simple Sang med al dens totale Kunsløshed en
 Sommer-Morgen eller Aften skjænker det sølende

Hjerte, end den, Kunststjernen nyder paa en af, Tonekunstens herligste Fesfdage. En uimodstaaelig Tryllekraft har dog Naturen, som ej det meest fuldendte Kunstværk aldeles kan opnaae. Efter Harmoniens Regler er dette uforbederligt; den strængeste, meest skarpsæende Dommer vil neppe opdage et Par Smaafeil deri. Ved Kugleconcerten derimod vil maaskee endog nu og da indsnige sig en lille Mislyd, og med alt det har den noget Dpløstende, noget ubeskriveligen Rørende, som Musikens upartiske Under neppe i den Grad tør tilstaae denne, i det mindste ved egentlige Concerter, hvor man synger og spiller for at synge og spille. Her er det dog kun udenad lærte Toner, som der fordres megen Umage til at gjøre sig bekendt med, megen Opmærksomhed og Præcision til at udføre med Held. Ikke for at tolke sine Følelser men for at vise sin Færbighed hæver Sangeren sin Stemme, griber den Spillende sit Instrument. En festlig Lovsang lyder til Guddommens Ære: Hvem er det der synger? spørger man, og der nævnes et Mennecke uden Religion, uden Dyd, uden Sæder. En Arie udføres, hvor hæftig Ungdomskjerlighed er den herskende Følelse, og Sangeren er en Mand paa 50 Aar, en udsvævende Debersvend eller en Ugtemand, som for længe siden har holdt sit Sølvbryllup. Fuglenes Toner har Naturen lært dem; altid kan man være for-

vissat om, at de udtrykke individuelt Velbefindende hos den Synkende, og at ikke her, som hist vel ofte er Tilfældet, Læben tolker Fryd medens Hjertet bløder. Af upaatvivleligen glade Skabninger omgives man, og bliver derved selv glad. Den glimrende Concertsal er tit opfyldt med Dvalm og Damp; jo ypperligere Musikken er, des flere stimle sammen for at høre den, og des utaaleligere bliver Heden. I de tonerige Skove kildres ej Dret paa de øvrige Sandsers Beføstning. Man indaander sund, vægende Luft. Dgsaa Djet, Næsen, det hele Legeme, og Sjelen med finder, at det altsammen er saare godt. Og at selv Frøernes Dvækken under den skønneste Nattergallsang er langt mindre modbydelig, end de højrosteede Samtaler midt under en Vokal- eller Instrumental-Solo, som man siden med megen Støj applauderer, troer jeg Enhver vil tilstaae. — Skuespil, skjøndt i mangen streng Sædelæres Dine en langt uværdigere Forlystelse end Musikken, tilbyder dog uden Tvivl Aand og Hjerte end mere og solidere Næring end denne. En tro Skildring af det menneskelige Liv, af menneskelige Handlinger og Lidenskraber er selv for den Tænkende en høist interessant og lærerig Fornøjelse. Naar Skuespillet er hvad det skal være, hverken taabelig Hverdaagsnak, tom Pragtleeg eller umoralisk Farce, jeg kjender da aldeles ingen af de Glæder, der indbefattes under Navnet: Forlystelser, som kan staae ved Siden af denne. Men da hiint nu som oftest er Tilfældet, da man sielden forlader Skuespilhuset uden at have ærgret sig over Stykket eller en og anden af dets Fremstillere, da man over, under og ved Siden af sig er omgivet af Glædesforstyrretere, der ved deres Samsnak gjør det umuligt for Andre at høre hvad de selv ikke skjøttede om, da Trækvind om Vinteren og

Hede i Foraaret ulejliger de Fleste og skader en ej ubetydelig Deel, saa vil det nok ikke falde den varmeste Skuespilhynder tungt, at ombytte det lille Theater paa Hallandsaas mod det store, skjønne, der med bestandigen afvejlende Dekorationer aabner sig over det hele Land, over den hele Jord. Naar vi en Vinter have beundret Theatermalerens Pensel, hvormed han vidste at fremtrylle os Landskaber, der satte os i den behageligste Illusion, og vi saa komme ud i den virkelige Natur, see Originalerne som han affopirede; endda beundre vi Kunstneren, men Kunstens Usmagt erkjende vi, og udbryde med Maleren hos vor ædle unge Digter: hvo kan udtrykke, O evige Natur! din Herlighed? Naar vi om Vinteren have seet Landliv og Bønderfæder afbildede og vi saa om Sommeren komme ud paa Landet; fuldkommen saa idylliske ere ikke de Scener, vi her see, som de, vi saae paa Theatret; hverken i Birkerød, Søllerød eller nogen af vore dejlige Skovegne finde man Thaarupste Bønder, ligesaaalidet som man ventelig selv ved Rhoneflodens tryllende Bredde møder Florianiske Hyrder, men med alt dette er levende Natur man seer, virkelige Menneſker, der fra Naturens Skjød opsankedes den Næring, denne hulde Moder saa rigeligen uddeler. De høstende Bønder synge ikke i harmonisk Chor: „Gud gav os et velsignet Aar“; men Hæserne staae dog bag Gaarden, Laderne ere fulde og Landet betrygget for Mangel. Melkepigerne istemme ej, anførte af en Mad. Frøndendal: „Endnu har vi Sommer saa varm og saa blid“, men glade syngende eller snakkende see vi dem dog vandre hjem med deres Spande, der indeholde den velsmagende, sunde, kostelige Næring, den Kjøbstædmanden ligesaaalidet som Landmanden kan undvære. Og for det sande Menneſke, der føler menneskeligt, ikke blot poetiskt, er det vel ikke vanskeligt at sige, hvad han skal tilkjende

Fortrinet. — At endelig de saa kaldte Selskaber naar de bestaae af Mennesker, hvis Sandser Vand og Hierte ere ufordærvede, saaer forsøget Behagelighed ved at nydes i den skjøne Natur, at den frie Luft giver Mad og Drikke forhøjet Belsmag, gjør Hiertet mere aabent for venstabelig Fortrolighed, Samtalen liveligere og mere interessant, det synes at være en enstemmigen erkjendt Sandhed, da selv de, der ingen andre Glæde kjende end selskabelig Forlystelse, dog heller nyde denne om Sommeren paa Landet end i Byen. (Nogen Deel har da vel ogsaa Moden i denne Flytning). Den ikke reent forhærdede Spilleren kan en heel Aften finde Umme til Diskurs uden at behøve Kortenes Hielp; De der om Vinteren lade sig melde for at blive traktere med 2-3 Retter Mad, overraske hinanden om Sommeren og tage til Takke med et Smørrebrød og et Fad Melk; den Kreds, der fra Oktobber til April er uadskillelig, skilles ad ved Vaarens Komme, hver vandrer sin Vej og tænker kun flygtigen paa, at man til Vinteren samles igien. Og hvo er Skyld i alt dette? Naturen! dens Ynde henriver Spilleren, saa han i en heel Række af skjøne Dage aldrig tænker paa sine Kort; illuderer den selskåblystne Apicius, saa at han ved et landligt Maaltid i et lidet Vennesamsfund er næsten ligesaa fornøjet som ellers ved et Skjælpaddegilde paa 50 Couverts; adspredet Mennesker, der ellers leve forenede, fordi de Glæder, som ere deres Forenings Maal, ej kunne nydes i Naturens Skjød. —

(Fortsættes)

C. Davels.

Præst ved Nicolai Menighed.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 14 August førstkommende, da Hr. Kaptain Abrahamson læser.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 33.

Femteende Aargang.

Løverdagen den 13de August 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fioldstræde No. 218.

A n m æ l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indværende Aar agte at søge Laan eller Understøttelse.

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §. skal enhver Classificationens Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classification, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General-Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maa enhver Væfende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som agte at søge

Understøttelse, maae derfor anføre deres Alder og Helbreds Tilstand, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange; i Tilfælde, at den Søgende er Enke, opgiver hun tillige, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden, eller aldeles ingen; saa maae og de Ugiorte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i en General-Forsamling vedtaget: At de om Understøttelse Ansøgende nøiagtigen maae opgive hvad de nyde i Pension af publike Stiftelser, samt at de, som efterlade dette, skal staae tilbage for dem, som have anmeldet saadant. I øvrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huseier eller Husvært, og indsende samme til Administrationen forinden 1ste Septbr. dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

C. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Røbbe.

Naturens Glæder og det selskabelige Livs Forlystelser.

en Sammentæning, især med Hensyn paa
Kjøbenhavn og dets Omegn.

Ligesom nu, i Almindelighed betragtet, den skjønne Natur yder os sandere Glæder end nogen af de Winterforlystelser, hvorefter Mange saa graadigen hige, saa ere og hine langt mindre kostbare end disse, tilgængelige for den Fattige saavel som for den Rige. Naar det gielder om at nyde det selskabelige Livs Forlystelser, man kan da ikke gjøre et Skridt uden man har Penge. Man indbydes til et Gjæstebud; det medfører den Forpligtelse, igien at beværte dem, man er indbudet af; til ny Pynt for Damerne, til Vognleje, til Spillepenge udfordres en for mangen Familie ej ubetydelig Sum. Man inviteres til Bal og i Forhold til Alder, Kjøn og præsumeret Formue sættes i end sværere Kontribution. Man lader sig tegne til Masquerade, og Entreen koster Penge, Mad og Drikke koster Penge, Vognen koster Penge, Dragten, naar den skal være noget elegant eller original, koster mange Penge. Man er Medlem af Klubber, og naar man vil tage Deel i alle

disses Forlystelser, maa man enten have en fuld Pung, eller Uforfammenhed nok til at gjøre Gjeld, som man aldrig tænker at betale. En fremmed Virtugos lader sig høre eller see, og paa-tager sig naturligviis ikke for Intet eller for en ringe Ting den Ulejlighed, at lade sit Lys sfinne her oppe i vort mørke, kolde Nord; en bosat Borger her i Staden, som hele Aaret igiennem lever paa vor Bekostning, giver bedre Kjøb, lader maaskee endog Standspersoner betale efter Behag, i Haab, at de ville give tredobbelt saa meget, som foreskrevet er, men den Rigsdaler, som hiin fik paa engang, tager denne tre- firedobbelt i mindre Portioner. Man er Elsker af Skuespil; og saa behagelig denne Forlystelse er, saa kostbar er den ogsaa, helst for Fruentimmer, der enten maae abonnere eller tilhandle sig Entrere af Billetpran-gerne ude paa Torvet for dobbelt eller tredobbelt saa meget, som den vilde kostet ved Kontoiret, naar man kunde vovet sig did, uden at sætte Liv og Lemmer i Fare. — Kort: man nævne hvad man vil:

Til ingen Ting man her kan trænge

Naar man har Penge;

men har man ikke dem, saa maa man see, hvor- ledes man mover sig hiemme med sine Huusfolk; til enhver anden Moerskab er Udgangen spærret. — Naturens Glæder derimod kunne i lige Grad nydes af Alle, i hvor forskjellig end deres Formue er.

Man sige mig ikke, at det koster Penge, at gjøre Skovtoure, indvende ikke, at man selv gav 5 à 10 Rdlr. for en Vogn paa de store Kildebæge; det vedkommer nu paa ingen Maade Naturen, som det aldrig kan være Kildegjæsternes Hensigt at betragte, tværtimod det bestyrker kun min forrige Paastand om de saa kaldte Forlystelser. Ej heller opregne man de Udgifter, man har ved at ligge paa Landet om Sommeren; det er hverken i at sove, spise eller drikke uden for Byen, at de landlige Glæder bestaae. Undtager jeg, at den, der har Tid og Formue til at ligge paa Landet, som det kaldes, bedre end Kjøbstædmanden, fornemmelig i ublide Sommere, kan nytte det belejligste Djeblif til at see og føle Naturens Ynde; og at den, der kan reise vidt omkring, faaer flere, skjønnere, mere afvekslende Gienstande at see, end den, hvis Dekonomie og Forretninger bestandigen fængsle ham til Hiemmet og dets nærmeste Omegn, saa er der nok saa eller ingen Naturglæder, som jo selv Kjøbenhavneren kan nyde uden en Skillings Udgiwt omtrent i samme Grad, som den Rige paa hans romantiske Landsted. Frisk Luft begynder man at indaande, naar man er udenfor Stadens Fæstningsværker, og naar man er passeret Broerne, indaander man den ligesaa reen som 10 Mile fra Byen. Saa skjønne Egne som ved Hirschholm, Sorø eller Bording-

borg seer man vel ikke her omkring, imidlertid ere dog i en liden Afstand fra alle Stadens Porte Udfigter, som ingenlunde ere at foragte, og ved hvilke selv den, der kjender hine Paradiser, kan dvæle med Velbehag. See Solen gaae ned kan Enhver paa vore Sletter hele Aaret igiennem, og see den staae op er ogsaa mueligt, naar man kun selv vil staae betids op, da Stadens Porte altid aabnes for dens Dpgang. Skygge har man ligesaa qvægende i vore offentlige haver og Alleer, som i den herligste Skovegn. Sangfuglens lifflige Toner høres paa vore Spadesferegange, som paa hvilken anden man vil nævne. Græssende Faar, diende Lam, vindskibelige Bier, kort alt hvad idyllisk er, har man ogsaa tit Lejlighed til at see. Og for at see og høre og nyde alt dette, behøver man ikke at gaae en halv Miil, en Vej, som selv en maadelig Fodgænger — og blandt den fattige Klasse findes just ikke mange af disse — meget gierne kan gaae en Aftenstund: behøver man ikke at give en Skilling ud; og vel saa megen Nydelse for Dje, Dre og Hierte har dog den, der gaaer til Guds i sin Magelighed og kan overskue Alt, som den, der i sin Cabriolet eller Bienerovogn ruller afsted med Lynets Fart til sit fortryllende Lyststed for at komme tidnok til det Gæstebud eller det Spillepartie, som hjemme er arrangeret.

Naturens Glæder ere for Mennesker af enhver Alder, enhver Stand, enhver Dplysningsgrad, ikke saa de selskabelige Forlystelser, og her synes mig atter er et væsentligt Fortrin ved hine, som disse savne. Enhver Alder har Forlystelser, som ere den de kjæreste. Alt hvad der tryller Sandserne, sætter Livsaandene i rask Bevægelse, virker stærkt og behageligt paa Indbildningskraften, har Tillokkelser for Unglingen.

Til Glæde! til Glæde i Sandsernes Naar! er hans Løsen. Han danser, uden at trættes, besøger Skuespil uden at feedes, leer og spøger og støjer med sine Levnaarige, og tænker:

Snart bortile Livets Dage;

De i Glæde nydes maae.

Manden ere mere betænksom. Blodet rinder langsommere i hans Arer, og hans Sjel sværmer ej længer paa Sommerfuglevinger fra en lystelig Gienstand til en anden. Ved et Spisebord, hvor han i sin Magelighed kan høre og fortælle Dagens Nyheder eller disputere over et af sine Yndlingsæmner, ved et Spillebord, hvor Thombren og Whisten faaer Interesse ved Summen, der spilles om, eller de Mennesker, i hvis Selskab man spiller, finder han større Moerskab, end i den meest glimrende Dandsesal, end ved Opførelsen af det brillanteste, kostbareste Geburtsdags-

sykke. Oldingen mødes maaskee ved Intet af alt dette. En Pipe Tobak i Tusmørket ved Kaffelovnsilden i Selskab med et Par Tjvnaarige, en Samtale om de gode gamle Tider, i det højeste naar Aftenerne ere lange, en quart eller ottende; deel Skillings Phombre, dermed er hans Attraae tilfredsstillt. — Ligesaa forskjellige ere og Forlystelserne med Hensyn paa de Nydendes Stand. Stormanden ynder kun de Cirkler, hvor der hersker Levemaade, Pragt og Elegants, det Moerskab, som den finere — just derfor ikke altid bedre — Smag har stemplet og adlet; Middelslandens og Almuens Forlystelser ere ham omtrent lige fremmede og lige modbydelige. Den mere kultiverede Borger, der bliver i sin Kreds og ej ansees det for en Værd at være den ringeste i et høiadeligt Selskab, har igien andre Forlystelser, som ere hans Stand aldeles egne og som hverken Adels- eller Almuesmanden uden at generes kan tage Deel i. Og atter er der andre, som den Sidstnævnte næsten blot har for sig selv, hvor kun desimellem een og anden af den højere Folkelasse forvilder sig hen, som oftest ikke af de reneeste Bevæggrunde.

(Fortsættes)

C. Paveis.

Præst ved Nicolai Menighed.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 34.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 20de August 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

A n n æ l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar agte at søge Vaar eller Understøttelse.

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §. skal enhver Classifikations Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classifikation, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General - Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maa enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som agte at søge

Understøttelse, maae derfor anføre deres Alder og Helbreds Tilstand, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange; i Tilfælde, at den Søgende er Enke, opgiver hun tillige, om hun sidder i sin afstøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden, eller aldeles ingen; saa maae og de Ugivte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i en General-Forsamling vedtaget: At de om Understøttelse Ansøgende nøiagtigen maae opgive hvad de nyde i Pension af publike Stiftelser, samt at de, som efterlade dette, skal staae tilbage for dem, som have anmeldet saadant. I øvrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huseier eller Husvært, og indsende samme til Administrationen forinden 1ste Septbr. dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

C. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Købbe.

Naturens Glæder og det selskabelige Livs Forlystelser.

en Sammentiligning, især med Hensyn paa
Kjøbenhavn og dets Omegn.

Endelig gjør og den Dplysningsgrad, ethvert Menneske har opnaaet, en stor Forskiel i Valget af dets Unglingsforlystelser. Den Concert, det Skuespil, hvor Unglingen og Manden af dannet Smag finder den herligste Nandsnydelse, voldes den raee Naturens Søn dræbende Kjedsomhed eller dysser ham i en sød Søvn; i det Selskab, som hiin finder uendelig interessant, vilde denne føle sig gandske tilovers. Derimod vilde og den smagfulde Kjender inderligen harmes over de Fjælebedstræger, Bonden og Tjenestepigen gouterer med højeste Velbehag; de Bittigheder og Løjer, hvorover Landsbubkroen skinger af usluffelig Latter, vilde Videnskabsmanden finde plumpe, uanstændige, smagløse, om de hørtes i hans Omgangs-kreds. Endog ved een og samme Forlystelse, som de Fleste have kjær, er det dog visse Underarter, hver i Særdeleshed ynder. Skuespil f. Ex.; der er nok ingen Forlystelse, som enhver Alder og Stand er saa hengiven til, men hvor forskjellige de Skuespilslags, Oldingen og Unglin-

gen, den Dplyste og den Uoplyste, Folk af Stand og Almuen finde Behag i! Den syrige, usfordærvede Ungling seer helst Kjærlighed fremstillet med blid, henrivende Styrke; Manden vil have Næring for sin Aand, ej blot for sit Hierte, og en tro Skildring af det menneskelige Liv, af de Dptrin, han, som lykkelig Egtemand og Fader, som patriotisk Borger har oplevet eller tænkt sig, stemme bedst overeens med hans Smag og Følelse; Og Oldingen, hvis Nerver ere svækkede og hvis Tænkraft efterhaanden sløves, skal han moere sig paa Komedien, det maa være ved Stykker, han kan lee ad, og derhos gamle nok til at gienkalde ham Ungdommens Dage i Djæbliffes glade Minde. — Enhver Stands Mennesker see helst de Sæder afbildede, med hvilke de ere meest fortrolige og hvor de altsaa bedst kunne sammenligne med det virkelige Liv. — Manden af Smag tænker og føler med Digter og Kunstner i Emilie Galotti, Niels Ebbesen o. fl. medens den smagløse Sørgepilynder finder det Græffeligste at være det skjønneste, finder den døende Antonius *) mere rørende og tragisk end den døende Dyveke; hien beundrer Holbergs Menneskekundskab og siældne originale Lune, denne skoggerleer over Studenstrups

*) I Kotzebues sæle, stærkt applauderede Skuespil: *Octavia*.

Søet og Jappes Guldstab og morer sig ligesaa hietelig, maaskee endnu mere den følgende Dag ved en usædelig Bajaz, hvis Ypperlighed det ene Markskriger Avertissement efter det andet udbasuner. — Saa vanskeligt, ja saa umueligt er det, i Smagens og Forlystelsernes Rige at gjøre Alle til Maade, dette er kun mueligt paa Naturens herlige Skueplads. De Glæder, den tilbyder, ere for den Gamle og den Unge, den Fornemme og den Ringe, den Dplyste og den Uoplyste. Lad Nydelsen af disse efter Menneskenes forskjellige Alder, Begemstilstand, Aandsstemning være noget forskjellig; Lad den Unge og Sunde smelte hen i salig Henrykkelse ved Betragtningen af Naturens Underværker, lad Kjerlighed og Glæde og alle slags Begeistring storme ind paa ham, saa han er nær ved at segne under Vægten af sin Lyst, medens den Gamle og Svage kun føler matte Glimt af Fryd, der næsten grændser til blot physisk Velbefindende ved den varme Soel, den friske Luft, det duftende Græs og Løv; det er dog den samme Natur, de samme Gienstande i Naturen, der virke behageligen paa Begge, skjøndt Virkemaaden er forskjellig. Før den Ulykkelige, Sørgende ind i en Dandsesal, hvor den Lykkeligere glemmer Alt og maaskee sig selv med for idel Lyst; han vil flye, som om det var Giengangere, der omgav ham, som om det var Hysten og Beeklager, der lød fra Orkestret; men før dem begge en

Sommerdag ud i en skøn Egn. Him vil være endnu gladere — i Ordets ædle Betydning — end hist paa Ballet, og i dennes Afsyn vil maaskee fremglimte den første Straale af Fryd siden det Tab, han troede uopretteligt. Vedtag dem begge i en mørk Granestov; Den Sorgende vil hensynke i stille Beemod og drømme sig hen blandt sine Elftes Grave; den Glade vil føle sig greben af en underlig, uvant Følelse; en dunkel, uvilkaarlig Tanke om Død og Grav og Forvisnelse vil opkomme i hans Sjæl. — Naturens Glæder ere for alle Stænder. Kjerlighed til landlige Optrin og Udsigter er næsten det eneste, Stormanden gider havt tilfælles med menige Mand. Paa sin Gaard om Sommeren nedstiger han til en Slags Liighed med sine Undergivne, for hvem han ellers, liig en østerlandsk Monark, var usynlig, og som maatte ære ham i hans Repræsentanter: Naturen minder ham om, at han er Menneske som Bonden, og Bonden som han. I Wintermaanederne holdt han Omgang med Ingen, som ej henhørte til de 9 Klasser; om Sommeren bivaaner han Bøndernes landlige Feste, og — et stort Beviis paa Naturens Almaat! — den Dame, der i Balsalen vilde følt sig fornærmet, naar en ringere Mand end en Kammerjunker bød hende op til Dands, dandser paa den aabne Plads under skyggesfulde Linde i fri Luft med en Bondekarl. Og her i vor Stad, hvilket stærkere Erfaringsbeviis for at Naturens Glæder interessere alle Stænder, end de utallige af fornem og ringe Stand der myler ud, som var det efter Aftale hver skøn Sommerdag og Aften især om Søndagen til Dyrehaven og til Fredriksberg. Man vil maaskee sige, at det er for at følge Moden, for at see og sees, for at forlyste sig ved den talrige Folkevrimmel og de Gøglespil, hvoraf der nuomstunder er saa velsignet Overflø-

dighed. Det kan være Tilfældet med Mange men er det sikkerligen ikke med Alle. Fra Stadens meest ophøjede Mand og Qvinde til Skjærsliberen og Bisekjellingen vil man i enhver Stand finde Mennesker, der føle for den skjønnede Natur, skjøndt deres Følelser vist nok ej kunne være lige bestemte, inderlige og delikate. Dette gjelder da og om Mennesker af den forskjelligste Tænkemaade og Dplysningsgrad. Den spekulative Philosoph, der til andre Tider væver om i Formernes Rige, aflæder sig al Sandselighed og har blot Følelse for det Uendelige, det Evige, haaner den sunde Menneskeforstand, som Noget hvorved man til Nød kan hielpe sig frem i det daglige Liv men er Videnskabsmanden aldeles unyttigt: naar Solen smiler og Marken grønnes og Fuglene quiddre paa de nysudsprungne Grene, Naturen gaaer da over Dytugtelsen, som man siger, han bliver atter Menneske, som vi andre, han glemmer for et Djeblif Skyggeriget's Former, og dvæler ved de skjønnede, for den legemlige Sands bestuelige, der omringe ham. Haand i Haand med Digteren der gjør Viser om Mad og Drikke, Høe og Halm, Syetøj og Strikkepinde, betragter han Naturens Undigheder. Den strænge Orthodox tænker ikke paa sit System, hans Antagonist ikke paa den Spot og de alvorlige Indvendinger, hvormed han tænker at gaae hiin imøde; i Naturens Tempel føle de, at de ere een Faders Børn og, som hos Vos hine katholske og protestantiske Døde ved Himlens Port, udbrøde, hentykte over Stjernernes Gang og det skjønnede harmoniske Hele: „Vi troe allesammen paa een Gud” — Den meest Dplyste, der lader haant om at knæle ved Dvertroens og Fordommens Afgudsalter, falder herved i tavst Tilbedelse og føler: Sandelig! Gud er her; og alle de Skrækkbilleder, som ellers forkærde den Dvertroiske, svinde hen; i Naturens Favn er han tryg og glad som Barnet paa Mo-

derens Skjød. og tillidsfuld hæver hans Aand sig til den Fader, som ernærer Himlens Fugle og uden hvis Billie ikke Spurven falder fra Taget.

Skulle det selskabelige Livs Forlystelser interessere, der udfordres da bestandig Afverling; Naturens Glæder ere evig de samme og evig interessante: det er en sjerde og i mine Tanker saare mærkelig Forskjel. — Lad os blot tænke vore Fædres Forlystelser for et halvt Aarhundrede siden, og vore i den nærværende Tidsalder, hvad andet end Navnet havde de vel tilfælles? Der musiceres nu som da, men hvo der nu vilde synge eller spille de Stykker, hvormed Virtuosen da vakte almindelig Beundring, vilde ansees lidet bedre end den Bierfiedler, som ved sin: „Katten er mit Sødsfendebarn” eller andet af samme Suurdej lokker Gadedrenge og Tjenestepiger deres Styver af Lommen. En Componist kommer i Belten og en anden gaaer af den. Snart er det tydsk, snart fransk og snart italiensk Musik, den finere Verden vil høre. Den herligste Musik høres aldrig eller med Eigegyldighed, den er gammel og gammel-dags. Andre Komponisters Arbejder ere i Moden. „Ere de bedre end hine?” spørger man, og faaer til Svar: de ere nyere. —

(Fortsattes.)

C. Paveis.

Præst ved Nicolai Menighed.

Trykfejl.

Paa nogle Aftryk af forrige Ugeblad er sat No. 42 i stæden for No. 33, hvilket Selskabets Medlemmer vilde behage at rette.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 35.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 27de August 1807.

Førlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Njolstræde No. 218.

A n n ø l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar agte at søge Baas eller Understøttelse.

Efter Lovens 2 Cap. 3 og 4 §. skal enhver Classifikations Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classifikation, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General - Forsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne i Stand til at bedømme Ansøgningerne, maa enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som agte at søge

Understøttelse, maae derfor anføre deres Alder og Helbreds Tilstand, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange; i Tilfælde, at den Søgende er Enke, opgiver hun tillige, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden, eller aldeles ingen; saa maae og de Ugiwte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i en General-Forsamling vedtaget: At de om Understøttelse Ansøgende nøiagtigen maae opgive hvad de nyde i Pension af publike Stiftelser, samt at de, som efterlade dette, skal staae tilbage for dem, som have anmeldet saadant. I øvrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huseier eller Husvært, og indsende samme til Administrationen forinden 1ste Septbr. dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

E. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Røbbe.

Naturens Glæder og det selskabelige Livs Forlystelser.

en Sammenligning, især med Hensyn paa Kjøbenhavn og dets Omegn.

Holberg, Moliere, Destouches, Regnard vare da den meest dannede Folkeklasses Yndlingsdigtere i Lustspillet; nu er der Mennesker, der i andre Henseender røbe sund og renset Smag som ansee en Holbergsk Comedie og en Pøbelfarce for eenstyrdige Ord, for hvem de sande Pøbelfarcer uden Bittighed og Karaktertegning, hvoraf vi gierne hvert Aar faae et Par nye, ere taaleligere; det er kun de, hvis æsthetiske Smag er dyrket og de, som aldeles ingen have, der endnu finde Skjønheder i hine. Franske Sørge spil, som da modtoges med højt Bifald, vilde staae fare for at pibes ud, thi de ere gamle og gammeldags; nye Tragedier, hvis Forfattere synes at have tænkt som Rabbe's Grev Henrik: „at, naar de skulle synes om et Stykke, maae de halve Tilskuere bæres syge hjem“, have fortrængt dem. — Der dansedes og danses; men hvilken Forskjel! Den adstadige Menuet, hvori vore Bedstemødre som Piger fremsvævede til deres Eiskeres Beundring og Henrykkelse, have givet

Plads for Englandsbandse og Balfser og Himlen maa vide, hvad de alle hedde. — Der spillede og spilles endnu, men ogsaa heri har Tiden giort Forandringer. Quadrille f. Ex., de Dages Modespil, forstaaer nu Ingen, man kan komme i hundrede Selskaber og søge forgjæves et Quadrillebord. I Whist derimod, et dengang u hørt Navn, er det en halv Skam at være ukyndig, naar man omgaaes honette Folk; Skoledrengen er med Fornøjelse Fjerdemand, naar ingen anden er at faae, og Moderen kan gierne gaae fra Spillebordet; hendes ti Aars gamle Datter besørger hendes Partes ret taaleligen. — Og i disse 50 Aar hvormeget har ikke været nyt, som nu alt for længesiden er aflægs! Føler man ikke Nødvendigheden i fra det ene Aar til det andet, at giøre Forandring i Fornøjelsen. at give den Raffinement, Politur, hvad man vil kalde det, hvis den Saisonen ud skal svare til sit Navn? Naar man en Tid lang paa Maskeraderne har seet Tyrker og Jøder, Nonner og Amagerpiger, finder man slet intet moersomt deri; der maae Fleskestykker, Kaffelovne, kalkunsk Haner, Patteglutter og bl. naar Spøgen skal vedblive at være interessant. At den Romerske Pøbel, efter Horatzes Ord, fordrede Bjørnetrækkere og Klopsægtere midt under det heroiske Sørgespil, vidnede rigtig nok om høj Grad af Smagløshed og Ustadighed, og man vil maaskee heller ikke blandt de Nyere savne lignende Exem-

pler; men noget karakteristisk er det dog nok ved alle Forlystelser, at de kun more til en Tid, at de bestandigen maae afveerle med nye. Selv den smagfulde Dilettant finder det evige Eet og det samme, er det end nok saa skjönt, tilsidst kjedsommeligt. At man kan faae for meget af det Gode, er et sandt Ordsprog i Alt hvad Kunsten og det selskabelige Livs Forlystelser angaaer. Man kan blive saa overmættet — hos os har det nu sagtens ingen Nød, — at man for engang heller seer en Opera buffa end et Lessingsk Sørgespil, heller hører et Regiments Hautboister spille en Marsch end den meest forgudede Virtuøs en Mozartsk Sonate. — Den idelige Forandring, de, der angive Tonen i Smagens og Forlystelsernes Rige, maae gjøre for at læmpe sig efter Tidernes Aand og de Nydendes Begjærlighed, befatter Naturen sig ikke med. Man taler vel om dens mange Afveerlinger, men for at kunne see dem, maa man selv forandre Standpunkt, eller Menneskehænder maae frembringe dem; bliver man paa det samme Sted, man seer og hører da Aar efter Aar netop eet og det samme. Fra den Tid Jubal eller hvo det nu var der opfandt Musikken — hvor utallige Forandringer har da denne Kunst været underkastet! men var der Værker og Nattegaleri i Edens Have, de sang da vist i samme Toner for Adam, som nu i denne Sommer for os paa vore Gletter og i vore Skove. Solens Op- og Nedgang

er et Skuespil, man har seet hundrede tusinde Gange naar man har seet det eengang; skal der være noget Nytt deri for os, tilfældige Omstændigheder maae da bidrage dertil. Vi gaae om Sommeren ud i Marken, og hvad see vi der? Netop det samme vi saae i Fjor, i Dverfjor o. s. f., Eng og Ager, Hav og Skov paa samme Sted og i samme Skikkelse. At dømmen efter det, der ovenfor sagdes om Forlystelser, stulde man troe, at denne Indretning maatte være de allerfleste Mennesker ubehagelig og kjedsom; Intet mindre! I enhver anden Ting afviger vor Smag fra vore Oldes fædres, kun i at finde Naturen skjøn ere vi af samme Tanker som de. Aars gammel Pynt, ti Aars gammel Musik, halvhundrede Aars gamle Skuespil ere fæde og aflægs; men de i Aartusinde uforandrede Natur-optrin ere interessante for os fra vor Bugge til vor Grav, ere det for os, vare det for vore Forsædre ville vorde det for vore Børn og Børnebørn i utænelige Tider. Herlige, evig unge, evig skjønne Natur! du gaaer frem din faste, jevne Gang; ikke et Skridt viger du fra din Bane for at føje vore barnagtige Luner. Med ynksomt Smil seer du os forlade dig og jage efter det farvede, glimrende Legetøj, som i tusinde Afverlinger fremstiller sig for vore Sandser. Umærkeligen vinder du os dog omsider med dine egne Undigheder; og vi blues over, at vi vare forblindede nok til at miskjende dig! Naar Alt, hvad der kunde skaffe os Udgang til Forlystelsens Boliger, berøves os, da undfalder du os ikke — du rækker os Haanden som en tro Veninde i Modgang og i Medgang; du leder os hen til din og vor Fader, hos hvilken er ingen Forandring, ingen Skygge af Omstikkelse.

Have, det jeg haaber enhver af mine Læsere vil tilstaae, Naturens Glæder hidtil vundet ved Sammenligningen, fuldkommen afgjort vil deres Sejer vorde, naar jeg faaer udviklet deres sidste, ypperste

Fortrin: deres velgiørende Indflydelse paa Moraliteten. Et langt mindre fordeelagtigt Vidnesbyrd maa i denne Henseende gives det selstabelige Livs Forlystelser. Jeg gientager hvad jeg i Begyndelsen sagde, at der ikke er een eeneste blandt disse, den jeg, for sig selv betragtet, jo anseer aldeles uskyldig, men derhos troer jeg, at der heller ikke er een iblandt dem, som jo ved overdreven Nydelse fører Mennesket paa Afveje, og at der især ere nogle, der umiddelbar, næsten uundgaaeligen mislede enhver ubefæstet Sjel ved den store Vanskelighed der er i at nyde dem med Maade. Hvor Hang til Forlystelser tager Overhaand, der udbredes Letsind og Bagatelaand; der vækkes og næres Sandfeligheden, der fatter man Ulyst til alt Arbejde, som kræver Ansættelse, der bliver man endelig kaldt Egoist, ligegyldig for Brodres Vel og Bøe, naar man kun selv har det efter Ønske — Bagatelaand udbredes, sagde jeg, hvor Forlystelseslygen tager Overhaand. Med højeste Grad af Deeltagelse interesserer man sig for Smaating; En ny Mode, et Lystparties Arrangement, et Kunstværk eller en Kunstner, der gjør Opsigt, tildrager sig en Opmærksomhed, gives en Grad af Vigtighed, som om det galdt Fædrelandets eller Menneskehedens Vel; men saa behandles igjen dette, og Alt hvad der ellers for det fornuftige, frie, udbødelige Menneske burde være det Vigtigste af Alt, med Lige-gyldighed, som noget, det er tidsnok at tænke paa, naar det gielder. Det er et Middel, kloge Despoter altid med Held have anvendt for at paaliste deres Folk Slavelænker, at overvælde det med Forlystelser og afdrage dets Sind fra Tanken om Fædrelandets Anliggender. Vist nok har den danske Regjering aldrig enten behøvet eller fornødret sig til at bruge dette uædle Kunstgreb. Det har aldrig været dens Attraae, at Landets Borgere skulde nedsynke i fejsk Dvale, men uden dens Ønske og Bestræbelser skeer det dog, jo mere Hang

til Forlystelser vorder almindeligt iblandt os. Hvor er nu den almindelige Deeltægelse i Menneſkehedens Anliggender, der sporedes overalt i det forrige Aartiende? Baller og Maskerader ere nu Dagens Anliggende; Dyrlystning og Frihed er det ej længere. Lær vi, uden at rødme, tilegne os den Roes for Fædrelandskjerlighed, hvormed Fremmede i de senere Aar have overvældet os, naar vi erindre, at den var kun hastigt svindende Blus, den Ild, Patriotismen stundum tændte iblandt os, naar vi tilstaae for os selv, med hvilken sølesløs Indolentz vi betragte Kampen mellem Tidens onde og gode Genius, mellem Mørke og Lys, Frihed og Trældom, som om det var et Slagsmaal mellem to fulde Matroser, hvorledes vi bogstaveligen følge hiin ironiske Formaning:

Hvad bryder du dig om Folk og Riger?

Drik Punsch, vær doven og sjas med Piger, o. s. v.

Ja, hvor Forlystelses Aanden er den herskende, der er Sandhed og Dyd og Religion, Alt hvad der bidrager til Menneſkeværd, og Menneſkeheld, Bagateller, som Ingen bekymrer sig om, saalænge der er noget Nytt, der fængsler den udvortes Sands, og hvor dybt fornedrer ej Menneſket sig ved at bortkaste det ægte Guld, for at faae glimrende Nyrnbergerstads at lege med.

(Fortsætted.)

E. Paveis.

Praest ved Nicolai Menighed.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 36.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 3die Septbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Naturens Glæder og det selska-
belige Livs Forlystelser.

en Sammenligning, især med Hensyn paa
Kjøbenhavn og dets Omegn.

Med hyppige Forlystelser vækkes og næres
Sandfeligheden, den grovere saavel som den
finere. Dette vil nok heller ingen fordomfri Sagt-
tager nægte. Selv om de ypperste Forlystelser,
Musik og Skuespil, især hvor begge ere forenede
i pragtfuld Opera, er det en tit fremført, men al-

drig fuldeligen giendreven Paaftand, at de fikdre Dret paa Forftands og Hiertes Bekoftning, at den svage, frivole Hob, vant til denne lette Føde, snart lader haant om den solidere Kost, Videnskabsmanden, Sædelæseren, selv den ædlere Tonkunstner og Skuespildigter tilbyde den. Men at ogsaa den grovere Sandfelighed faaer Næring ved Forlystelser, naar disse ej nydes med yderste Barsomhed og Delikatesse, kan desværre heller ikke nægtes. Hyppige Gæstebude og Viknisk danne Fraadsere og Drankere; paa Baller og Maskerader nedlægges og plejes nok ofte Spiren til en anden maaskee end fordærveligere Laft. Vel finder jeg det høist anstødeligt og ufandsynligt, naar Romanicæsernes Afgud Lafontaine lader to ædle Mennesker, der see hinanden første Gang, paa en Maskerade drive Fortroligheden til allerhøjeste Grad. (Det er overalt bleven en leed Bane hos vore Dages endog qvindelige Roman- og Skuespildigtere at lade Elskeren besvangre sin Pige ved den første Lejlighed, der frembyder sig; jeg vil maaskee en anden Gang tale mere herom men af høiftagtværdige Fruentimmer, hvis Hiertes sikkerligen vare rene og uskyldige og hvis Temperament ej engang var sangvinsk, har jeg hørt, at der i deres Pigestand under Dandsen vaagnebe Følelser hos dem for deres Dandser, som denne, naar han havde været Forsører, og Omstændighederne havde sæjet ham, rimeligviis kunde nyttet til at styrte dem i Fordærvelse. Hvor

mange mere brændende Hierter falde i flutte Hænder, opflammes end mere ved Lejligheden!

At ofte væder efter Dands

en Taare Uffylde Krands,

er sagt i en Balvise af en Digter, jeg tiltroer Verdens og Meenesekundtab nok, til ej at forstyrre et Selskabs Glæde ved utidige Skrækk billeder. Det mere som kan siges herom og om de nuomstunder saa nydede Mafferader tillader ikke Rummet mig her at anføre. — Ulyst til Arbejde maa nødvendiggen opkomme hos den, for hvem Forlystelse bestandig er Dagens Orden. Physiske Mæthed af den overstandne Svitt og Strabads, Mindet om de nyde Glæder forrige Aften og Nat, Forestillingen om de nye, man venter at nyde den følgende: hos den, der lever hver Dag herligen og i Glæde frembringer alt dette nødvendiggen Dorffhed og Sløvhed til alt, hvad der ej virker paa Sandser og Indbildningskraft. Man griber efter de brogede Sommerfugle, og lærer af dem at slagre om fra Morgen til Aften uden at gjøre ringeste Nytte, de uanseelige Bier skjotter man ligelidet om at besidde og at tage Exempel af. — Og at Forlystelsesyge gjør os til kolde Egoister, ligegyldige ved Næstens Trang og Læve, det ville nok alt for mange Exemp-ler kunne lære. At man paa et Bal, en Mafferade-fal, ved et Giæstebudsbord kaster en Bankoseddel hen paa en Dallerken, naar retskafne Mænd, der maae aflukke deres Forfængelighed hvad der forgiæves vilde fordres

af dem i Retfærd's og Menneſkeligheds Navn, lade dem gaae om til Trængendes Bedſte, det er intet Beviis paa at man føler for diſſes Nød. Viſt nok kan det ej heller gielde ſom Beviis, naar enkelt Mand, der anſtiller Lyſtpartier, ſom gjøre almindelig Opſigt, afviſer Fattigforſtanderen, der beder ham om en Skærv til ſin trængende Broder, under Paaskud, at hans Udgiøter i denne Tid have været ſaa mange. Men naar vi ſee de Trængendes Antal iblandt os at være jevnſiſdes med de offentlige og private Forlyſtellers, naar der klages over at vort Fattigvæſen med alle dets betydelige Kapitaler neppe kan ſubſiſtere, fordi de frivillige Bidrag aſtage, dette torde dog nok fortjene alvorlig Opmærkſomhed. Og hvor kan overalt den, der henlever ſin Tid mellem Giæſtebude, Skueſpil, Muſik og Dands, ret ſympathiſere med ſit nødlidende Medmenneſke? kan han gjøre ſig Begreb om hvad Nød er? har han, med alle de Regninger over Luxusartikler han betaler og har i Vente, noget tilovers at meddele den Fattige? kan han adlyde Retfærd's, Billigheds, Menneſkeligheds Stemme, kan han ſtaa ved at elſke Andre end ſig ſelv, ſee paa Andres Fordeel end ſin egen, naar han ſkal vedblive at holde det brillante Huus, at tage virkſom Deel i alle de Forlyſteller, at lade ſine Sønner opvære ſom Junkere, ſine Døttre ſom Damer af god Tone? Selv den Bedre, der loffes med ind i Sværmen, maa han ej nødvendig blive større Egoiſt, jo mere han vænner ſig til at betragte Bellev:

net som en Fornødenhed? — Man vil maaskee indvende mig: Alt dette angaaer blot Forlystelsernes Misbrug. Jeg svarer: Hvor mange, især blandt vore yngre Brødre og Søstre, have Sjælsstyrke nok til ofte at nyde dem uden at misbruge dem? Vistnok kan enhver Ting misbruges: men Opmuntring til Misbrug ligger ikke i enhver Tings Natur, og det gjør den dog nok i mange af vore Forlystelser. — Langt anderledes har det sig med Naturens Glæder; aldrig friste de til Immoralitet; de forædle tværtimod. Ved Naturens Betragtning ledes vi til Tanken om Naturens Skaber. I det majestætiske Hav og i den svagtrilende Bæk, i Skovens tusindaarige Eg og i Blomstret, der i eet Døgn springer ud og visner, i den kronede Hiort og i det lille Insekt, uvæbnet Dje neppe opdager, see vi den Mægtige, den Vise, den Gode, og vor Sjel stemmes til ærbødig Beundring, til andagtsfuld Lov. Mark, Eng og Skov er os et skjønnere, højtideligere Tempel end noget af dem, Bygmesterens Kunst frembragte. Meer levende end nogensinde hist føle vi:

Gud er hos Alt! vor Gud er her!

hver ureen Følelse, hver syndig Tanke bortvoiger fra vor Sjæl. Hvad Forlystelsernes Dummel med Magt opfordrer os til at glemme — vor store Bestemmelse for Tid og Ewigbed, mindes vi om ved enhver Gjenstand, der fremstiller sig for vor Sands, virker paa vort Hjerter. Villien falmer, Græsset visner, Løvet

falder af. — „Alle Mennesker ere som Græs al Jordens Herlighed, som Markens Blomster” tung men gavnende og lærerig falder denne Tanke paa vort Hierte. Vi mindes om, at vi skulle døe, og vorde visere i de jordiske Tings Nydelse, beffednere ved vore ubvortes Fortrin, kjerligere mod vore Medvandrere paa den korte Vej fra Bugge til Grav. Men om nogle Maas neder da fremopper Græsset af den optøede Jord, da ikklædes Skoven nyt Løv, da fornmes Liv og Virksomhed overalt: da betages vor Sjæl af høje, glade Ahneller. Fra Jord og Luft tilraabes os tusinde Stemmer, Menneske! fryd dig, du er udødelig og i samme Djæblig lyder Fornuitens varslende Bud: Menneske! tænk og handl som det egner Evighedsens tilstundende Borger! — Paa Fortvstelsessstederne see vi idel ørkesløse Mennesker: det gjelder der at fordrive Tiden, ikke at nytte den. Dmtales nogenjinde dens Korthed der, det er som Dymuntring til at nyde Glæde, ikke til at stifte Gavn. „I dit Ansigt's Sveed skal du æde dit Brød”, denne Lære forkynder Naturen os med højtidelig Alvorsstemme. Den er en gavmild Moder, riig paa Glæder, som den gjerne under sine Børn, men den er tillige en fornuftig Moder, som byder dem at fortjene Glæden, inden den vorder dem til Deel. Hvad skjönt vi see omkring os, naar vi betragte Naturen, er næsten alt bleven det ved Menneskehaand. Uden flittig Dyrkning laae Jorden endnu i dens raae Tilstand, bedækket med uigiennemtrængelige Skove og

uhyre Moradser: uden Flid og Dyrkning vilde den snart paa ny vende tilbage til dens oprindelige Wildhed, Marken bar intet Korn, Træerne ingen spiselige Frugter, uden Flid maatte Landmanden døe af Hunger; vil han spise maa han arbejde. Selv Fuglene under Himlen, som ikke faae, ikke høste, ikke sanke i Lade, faae ej Føden henlagt i deres Rede; de maae selv opsøge den. Overalt ledes vi til at erkjende vor sande usforanderlige Bestemmelse for Livet: *Arbejde*. — I det selskabelige Liv og dets Forhøstelser danne vi os tusinde indbildte Fornødenheder, hvis Ufornødenhed vi i Naturens Skjød fuldeligen overttydes om. Det er hverken ved et Gjæstebudsbord eller i en Maskeradesal, den gyldne Sandhed læres, som jeg engang fandt paa en Bænk ved Fredrikssdals Kilde: „Det er kun lidet, hvad Mennesket behøver herved, og dette Lidet behøver han ikke længe“. Hvor en talrig Brimmel glade Skabninger af alle Slags omringe os, der af Naturens rige Forraadskammer faae daglig Nof, uden at attraae mere, d er lære vi, hvad Mennesket kan nøjes med og hvad det bør nøjes med, naar dets Stilling ej tillader det at anskaffe sig Beqvemmeligheder og Overflod; der lære vi, at hverken Viin eller Kaffe, hverken Broderie eller Kniplinger, hverken Mahogni Møbler eller Byskroner henhøre til det daglige Brød, at den, som har Lidet og nøjes dermed, er lykkeligere end den, som „Meget har, og Meer attraaer“. — Endelig er der Intet, der kraftigere minder os om vore Men-

nesskepligter, der mere vækker og nærer Broder-
 Kjerlighedens Følelse i vor Barm end den
 skønne Naturs Betragtning og Nydelse. Blideligen
 stemt ved de Glæder, denne hulde Moder saa rige-
 ligen tilbyder os, aabner vort Hjerte sig for Med-
 ynks, Omheds, Velvillies salige Indtryk. „Vi ere
 alle een Faders Børn, den Fattige og den Rige,
 vor Fjende og vi — lader os elske hverandre, upar-
 tist, uden Persons Unseelse, ligesom vor fælles Fader
 elsker os” overalt forkyndes os denne Lære i Naturens
 Skjød, og de Gienstande, der omgive os, gjøre den
 kjær og vigtig for vor Land og vort Hjerte. Paa
 den blide Sommeraften, naar Solen daler, naar Fug-
 lene quiddre paa de løvklædte Dviste, naar Roe og Stil-
 hed hersker overalt, vee da det Menneskehjerte, der
 ikke ogsaa føler sig roligere, om end stormende Lid-
 skaber: Had, Forbittrelse, Hevntørst hidtil foruroli-
 ge det, der ikke i saadant et Djeblig tilgiver endog
 sin værste Fjende, inden det paa Naturens skønne
 Alter ofrer sin Gave: Fryd og Tak til dens al gode
 Skaber! I den store Brimmel, omgivne af Forlystel-
 ser, kan endog det bedste Menneske tilsidst glemme og
 ophøre at være det, naar han ej vaager over sine
 Sandser og sit Hjerte; men hvor Haardhed og Hevn-
 gierrighed næres selv da, naar Naturen indbyder os til
 Glæde og Kjerlighed, der forudsætte de en høj Grad
 af moralsk Fordærvelse. Med eet Ord: det selskabelige
 Livs Forlystelser ere vel i sig selv uskylbige, men kunne
 saare let overdrives og føre da Mennesket uundgaaelig-
 gen paa Afveje; Naturen leder os aldrig paa anden
 Vej end den rette. Sand Glæde, urokkelig Sinds-
 roe, stedse vorende Forædling ere de herlige Beløn-
 ninger, den lover og skjænker Enhver, som bliver
 den tro.

E. Paveis.

Præst ved Nicolai Menighed.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 37.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 10de Septbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Gjulstræde No. 218.

P a n d s o l d a t e n .

Anekdot.

Skar i Juni Maaned, da 400 nasjonale Artillerister kommandertes herfra til Holsteen, var Befalningen, at dem der da tjente deres sidste Tjenesteaar, skulde til dette Tog ingen tages af, med mindre der ikke var nok af de Andre, i saa Tilfælde maatte da de, der paa det løbende Kar nær havde udtjent, kaste Lod om, hvo af dem skulde marsjere med. Da nu virkelig dette blev Tilfældet, saa foregik Lodtrækningen, kompagnievis.

Bed eet af Kompagnierne traf strax den første Mand der traf, Lodden at marsjere. Det var en Huusmand, der havde 7 Børn og Konen gik med det ottende. Han var da ikke glad med sin Lod, helst han ingen Eone havde, at kjøbe en Anden til at gaae i hans Sted, hvilket i slike Tilfælde vor menneskelige Regjering tillader. Smid- lertid sukkelede han og taug. Men da den næste efter ham, en ung rasst ugiwt Karl paa 26 Aar traf sig fri, brast hiin i Graad over denne ulige Skjebne.

Den unge Mand der nu var fri for dette Tog, og kunde den følgende Dag gaae til sit Hjem, og ad Aare som udtjent faae sin Afsted, saae den bedrøvede Mand og Fader, og: „Græd ikke, Kammerat, siger han, jeg vil gaae i Dit Sted” — Ja, svarede den Anden, men, hvad skal jeg give Dig? — „Intet, var den Ubles Svar, jeg vil intet have for det.”

Man tænke sig den Armes Glæde, der nu saae sig istand til igien at forsørge Kone og Børn ved Flid og Stræbsomhed. Han følte vist dybt i sit Hjerte hvor skjøn hans brave Landsmands Handling var, der saaledes ukjøbt, uombedet, uanmodet gik isteden for ham til et Tog, som ingen af dem kunde see, hvor længe det kunde

vare; eller om det ei maaſke endog gjaldt om, at ſtaa i blodig Kamp mod indbrydende Krigerskarer. Fattig paa Ord var den nu ſjeleglade Mand, men at han følte deſmere, kan vi alligevel ſikkert forudſætte. Men han var det ei allene, der ſkjønnede paa denne ædle Handling. De Artillerioffiserer der kantonnerede med de Naſionale paa Amager, og vare Vidner til Begivenheden, tilkjendegave deres glade Biſald; og ſamme Aften da de efter fuldendt Dagsarbeide forfriskede ſig ved et Aftensmaaltid og et Glas Biin, indbøde de den brave Sjellandsbonde dertil, ſatte ham mellem ſig ved deres Bord og, da de fleſte af dem to Dage efter ſkulde med paa ſamme Tog, holdt i Forening med ham deres Aſſedsgilde. Hvo finder ikke ogsaa dette ſmukt gjort af diſſe, for det allermæſte unge Mænd. Det vare Krigere, ſom hyldede Menneſkefølelſe og Menneſkeværd.

W. H. F. Abrahamſon.

Kaptain.

B a n a.

eller den indianske Dyneb.

(af At'har Ali Khan fra Dehli)

Den lille Fugl som i Hindusproget kaldes Bana, hedder i Sanskrit: Berbera; i den bengalske Dialekt: Babui, paa persisk: Cibu, og i det Arabiske: Tenavvit, af sin mærkværdige hængende Rede. Den er vel saa stor som en Spurv, har gullbrune Fjeder, er gullagtig paa Hovedet og Benene og lys paa Brystet, og har et spidstilløbende Neb, meget tykt i Forhold til Legemet. Denne Fugl findes i stor Mængde i Hindustan. Den er til Forundring forstandig, tro og nem, forlader aldrig frivillig det Sted hvor den har udklækket sine Unger, er ingenlunde, som andre Fugle, bange for Menneskets Selskab, og lærer lettelig at komme og sætte sig paa sin Herres Haand.

I Friheds Tilstand gjør den sin Rede gjerne i de høieste Træer den kan finde, helst i Palmegrene, eller det indiske Figentræ, og især naar de staae over en Brønd eller liden Bæk. Den gjør Reden af Græs, hvilket den fletter som et vævet Loi, i Skikkelse af en stor Flaske, vel fæstet til Grenene, dog saaledes at Vinden frit kan bevæge den. Indgangen vender nedad, at

ikke Krovfuglene skal have Udgang til Keden, der for Resten har to, tre Afdelinger. Disse troes almindelig at oplyses af Fuglen ved Ildfluer, som den om Natten fanger levende og sætter dem fast i Keden med sugtet Leer eller Koemøg. Der findes unægtelig saadanne Fluer i Kederne, saa ogsaa fastsiddende Smuler af Koemøg; men da Fluernes Lys ikke kan være til synderlig Nytte, saa er det mere rimeligt at han æder dem.

Man kan lettelig lære denne Fugl, at hente et Stykke Papiir eller noget andet der ikke er tungt, saasnart dens Herre viser den hen til det. Mange have vidnet, at naar en Ring kastes i en dyb Brønd, og Fuglen faaer et Tegns, saa flyver den med beundringsværdig Hurtighed, snapper Ringen inden den naaer Vandet og bringer den til sin Herre, hvorved den synes at være meget glad. Det paastaaes ogsaa som en Sandhed, at naar man viser den et Huus eller et andet Sted een eller to Gange, saa skal den paa et givet Tegns ufortøvet bringe en Seddel derhen. En Prøve paa dens Næmhed kan jeg selv med Bished anføre, da jeg tidt har været Vidne dertil. De unge Hindu Fruentimmer i Benares og andre Steder have til en Prydelse en liden meget tynd Guldblade (kaldet Tuka) løselig fæstet mellem Dienbrynene. Naar de saa

gaae paa Gaben, saa er det ikke sjeldent, at de unge Bildtringer, der more sig med at afrette disse Bayas', give dem et Tegn, som Fuglen forstaaer, flyver hen og snapper behændigen Guldbladden fra Kjerestens Pande, og bringer den i Triumph til sin Herre.

Egentlig ere Græshopperne og andre Insekter disse Bayas' Føde, men de tamme leve ogsaa ret godt ved Gryn udblødte i Vand. Deres Kjød er varmende og tørrende, let at fordøie, og anpriset i Lægebøger for at opløse Blære- og Nyresteen; men denne Egenkab haves ei tilstrækkeligt Beviis for.

Hunnen lægger mange deilige Æg, der see ud som store Perler. Naar de ere kogte er Hviden gjennemsigtig, og de have en overmaade behagelig Lugt. Naar mange Bayas ere samlede paa et frit Sted, saa ere de ganske hoivæstede, men Lyden ligner mere Faarehyllingens end Fuglens. Smidlertid opveies deres Mangel paa Syngeevne rundelig ved deres beundringsværdige Vittighed, hvori ingen af Skovens vingebeboere overgaaer dem.

(Oversat af Asiatic Researches 2det Bind S. 109.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

G a u d e r i o s .

I den sydøstlige Deel af Paraguay i Sydamerika ligger den spanske Provins Buenos Ayres, hvor Levnetsmidlerne ere saa overflødige, at Leve- maaden der er overordentlig let, men ogsaa Lediggang meget almindelig, saa at en betydelig Deel Mennesker henbringe deres hele Levetid uden at bestille det mindste. Saadanne Land- strygere kaldes Gauderios, og leve omtrent som Taterne i Europa, kun at de ikke røve eller stjele. De ere Indfødte fra Montevideo (en Stad med Havn i samme Provins) eller fra Omegnen. De gaae slet Klædte, da en grov Skjorte og end slettere Kjole er alt hvad de have paa. Disse Klædemon samt Hestedækkenet udgjøre deres Sængeklæder, ligesom Sadelen deres Hovedpude,

De flakke om med en liden Gitar, de spille paa, og synge Biser, som de enten selv gjøre eller lære af Andre, og vanskebe paa deres Viis. De fleste Biser besynge Kjærlighed. Saaledes drage de gjennem Landet og søge at more Land- almuen, som da igjen underholder dem saa længe de vil blive paa et Sted, endog forsyner dem med Hest naar de kan miste deres. Dette bør man dog ikke undres saa meget over, da Heste

ere særdeles godt Kjøb *), vankende i stor Mængde vildt om paa de uhyre Sletter. De fanges i Snarer.

Naar disse Gauderios uddrage paa deres Landsløbertog, flaaer gjerne fire eller sex stundum flere sig sammen, men sørge saa lidet for hvad de skal leve af, at de forsyne sig med intet uden en Kniv, et Neb og nogle Kugler, som fæstes i Enden af Nebet, Dette er tilstrækkeligt at skaffe dem Alt hvad de behøve til deres Underholdning.

*) Man kan kjøbe en god Hest for 6 eller 7 Mark danske.

(Fortsættes)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 25de Sptbr. førstkommende, da Hr. Just. N. Pram læser.

B o r g e r , B e n n e u .

No. 38.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 17de Septbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siølsstræde No. 218.

G a u d e r i o s .

(Fortsat)

Blive de sultne paa en Vandring, saa snævre de *) een af de i Mængde omvankende Røer eller

*) Dertil bruges just det Red med Kugler i Enden. Det er mange Steder i Amerika og paa de store Antiller, vel ogsaa andre Steder den sædvanlige Maade at fange det vilde Dvæg, vel endog andet Wildt paa, at saadan Slags Slynger fastes af en øvet Haand om det flygtende Dyr's Been, som derved hildes, hvorved da

Dyrekælve, kaste Dyret overende, og skjere inden i adnu Dyret er dødt, et Stykke Kjød med Hud og Haar ud af Laaret oppe ved Hoftebenet, gjøre nogle Skaar i Kjødet og stege det over Ilden. De spise det halvfægt uden videre Tillavning, endog uden Salt, hvis de ikke hændelsesviis have noget hos dem. Andre dræbe et Dværgs Hoved blot for at spise Kjødet mellem Skindet og Ribbenene. Atter Andre vil kun have Tungen, den de stege i Emmerne. Resten af Kreaturet bliver liggende paa Marken til Bytte for Rovfugle og Rovdyr. Der ere endog Somme der ikke skjette uden om Marven. De pille Kjødet af Benene og holde disse over Ilden indtil Marven er spiselig. En ganske egen Maade have disse Menneſker naar de slagte en Koe til et Maaltid. De tage alle Indvoldene ud, og lægge Tællen og hvad Fedt de finde, sammen i den hule Krop. Nu tænde de tørre Kockaser og holde dem til denne Tælle, at

ei allene Løbet standses, men tidt Dyret falder uden at kunne reise sig igjen paa de snærede Been. Skindet der som oftest er det eneste man vil have af Dyret, bliver derved uden Skade, som det vilde faae hvis Stydegevær brugtes til denne Jagt.

den maa brænde. Kroppen lukkes da sammen saa tæt som de kan, paa en Nabning nær i Bugen, for at Røgen af den brændende Tælle kun skal trække gjennem denne Nabning og Munden. Tællen og Fedtet der saaledes brænder og smelter trækker da ind i det raae Kjød og i Benene. En heel Nat igjennem eller en stor Deel af Dagen steges Kroppen paa denne Maade, og naar det er gjort, samles det hele Selskab omkring Stegen, og enhver skjerer sig et Stykke hvor han lyster, og fortærer det uden Brød og uden Salt. Resten bliver liggende, undtagen at maaskee een eller anden tager et Stykke med, til en Gravværende, som han vil gjøre en Foræring med det.

(Af Bachs monatl Korrespondenz 3 B. S. 262 hvor det er uddraget af Viagers Universal.

W. H. F. Abrahamson.
Kaptein.

B r æ n d e v i i n .

I denne Aargangs No. 10 og følgende gav Borgervennen Oversættelsen af en liden tydsk Afhandling om Brændevinens Skadelighed for enkelt Mand og for hele Statens Velmagt, for

Sundhed og for gode Sæder. Dette lille Skrivt gaves, fordi det gaaer Sagen saa ordentlig igjennem og tilfoier Beviis ved hver Paastand; men hverken Oversætteren eller Udgiveren troede at det deri Sagte var nyt for Læserne eller uhørt for os tilforn. Meget er allerede skrevet derom, da alle Læger ere enige i deres Mening om at Brændeviin skader, og paa ingen Maade gavner Legemet; alle Tænkende ere enige deri at Brændeviinsdrif fordærver Tænkemaade og Handlemaade; alle Statskyndige ere enige i, at om end Brændeviins Tilvirkelse og Salg indbringer i den offentlige Kasse aldrig saa store Summer, saa undergraves derved dog saaledes Statens Kræfter, at Tabet omsider langt overstiger Bindingen.

Ogsaa hos os er skrevet endeel derom, og det er ikke uden to, tre Aar siden en patriotisk Medborger (Hr. Lieuten. Buchwaldt) foruden betydelige Gaver til almeen Nytte, udgatte Præmier for Sange der skulde opmuntre til huuslige Dyder og fraraade de modsatte Laster, hvoriblandt Brændeviinsdrif især gjordes til et Hoved = Formaal. Sex af disse Sange har Præmiendaren ladet trykke, og de sælges for 10 Sk. til Fordeel for en offentlig Anstalt. Foran tre af Sangene staaer en Indledning, som man nok kan råde enhver at læse, da Tingene er af saa faare Istør

Bigtighed. Hr. Translatør Jørgensen taler i Forerindringen til sin første Sang om tre usornødne og skadende Nydelser, der ere saa meget almindelige: Kaffe, Tobak og Brændeviin; men den anden, som er mod Brændevinen især, har vor berømte Professor Tode sat en Indledning for, hvori han siger os, af den mange Aars Erfaring, han, helst som forordnet Læge ved Fattigvæsenet, har, at Brændeviin foraarsager Hudsygdomme, Rystelse, ædende Saar, Wattersot, Tæring og flere Sygdomme, og det som værre er, at derved skades Forstanden, Hufommelsen svækkes og at den bedste Sindsbeskaffenhed kan derved forvandles til Tøffevurenhed, Gnavenhed og Uffelhed. Hr. Professoren lægger det Raad til at hvis der er kommet til den Indsigt, at han ved Brændeviniens Nydelse gjør sig Skade til Sjæl og Legem, og nu vil raade Bod paa dette Onde, han skal ikke paa eengang bradt holde op, men lidt efter lidt afbryde Vanen, saa han efterhaanden drikker mindre og ikke saa tidt, indtil han ganske aflægger det. Den sjette Sang har en Forerindring af den ligesaa berømte Professor Bang. Ogsaa han, hvis Erfaring, da han i saa lang Tid var Læge ved Fredriks Hospital, er stor og vidt udbredt, ogsaa han siger os her at Følgerne af Brændeviinsdrik ere langvarige Sygdomme, saasom: Wattersot, tærende Brykksyge, værkbrudne

Lemmer, Slag, Lamhed, Taabelighed, Galenskab. Han lægger til: „Forstandens rette Brug tabes altid meere eller mindre ved Misbrugen af denne Gistdrif” og viser hvorledes Sædernes Fordærvelse deraf frembringes. Der ere altsaa Grunde nok, saaledes slutter Hr. Professore, til at fra-raade, ja forbande den saa skadelige Misbrug af Brændeviin.”

Da Hr. Professore her kun nævner Brændevinens Misbrug, som Hr. Prof. Tode hist ogsaa kun synes at tale om, saa kunde maaskee synes, at denne Drif dog nok var uskadelig, naar den ikkun ei misbrugtes. Det kom da an paa, at udfinde hvilken var Brændevinens rette Brug? Brændeviin er altid skadelig, ligesom Rottkrud, Sublinnat, Skarntyde og Bulmcurt, hvilke tagne i meget smaae Qvantiteter vel ogsaa kunne nydes uden Livsfare, men dog altid ere bedre udenfor Legemet end indensfor, og kun bruges for at modstaae det Onde, hvis Følger ere værre end de nævnte Forgivtes. Ligesaaledes kan Brændeviin nydes i smaae Portioner og med flere Dages Mellemrum uden at kjendelig Skade deraf virkes; men det er dog endnu ei Brændevinens rette Brug. Denne er indskrænket til Nødvendighed allene. Og naar er den da nødvendig? Dette er besvaret i hine Blade (No. 10 og fl.) Kun da er Bræn-

deviin nødvendig, naar Mennesker endelig skal anstrenge Kræfterne usædvanligere, og det ikke kommer i Betragtning, hvad Skade Legemet nu eller siden kan tage deraf. F. Ex. paa Søen i haardt og vedvarende Uveir; i Felten naar Soldaten faar liden og slet Føde og dog i paakommende Tilfælde skal bruge Legemet meget og længe; i saadan Ildbrand, som Kjøbenhavns sidste, da Mennesker paa brudt arbeide Nat og Dag uden Hvile, Søvn eller ordentlig Føde. Da er Brændeviin et Midel til at vedligeholde Virksomheden, og er da, skjønt skadelig i sig selv, dog i disse Tilfælde mindre til Skade, end om Menneskerne ved Udmattelse maatte holde op at bruge sig. Uden saadan Nødvendighed er da Brændeviins Nydelse altid Misbrug.

Man hører vel sige: at vor Almue, ja endog vore Agerdyrkere, ikke kunne undvære Brændeviin, for det nordiske Klimas Skyld og ved den Føde de nyde, og det meget Arbeide de have. Men derpaa er allerede i hiint Skrivt svaret, at Klima var det samme for ottehundrede Aar siden som nu, og man kan gjerne lægge til at det var en heel Deel værre, da dengang fandtes hundrede-gange saa meget Skov og Mose og Vandsteder, hvorved Luften bliver kold og raa. Menneskerne

dengang udstode baade til Lands og Vands mere og længere Endt og forrettede vel saa strengt Arbeide, hvad enten vi hensee til deres mindre beqvemme Redskaber, eller til de uhyre Steenmasser de fløttede. Føden i hine gamle Tider var, efter alt hvad vi i Historien kan finde derom, ikke finere eller af bedre Art hos Almuen end den er nu. Alligevel kjendtes dengang ingen Brændeviin. Ikke engang var godt Ol eller Mjød, Almuens hverdags Drik. Mon da Menneskeslægten siden den Tid er blevet saa meget svagere, at Mænd, Qvinder og Børn, blot for at faae Kræfter til det sædvanligen faldende Arbeide, skulde behøve at pirre Nerverne hver Dag et par Gange? Det er ikke rimeligt i det mindste. Denne Grund for Brændevinens Nødvendighed holder da ikke Stik.

(Fortsættes.)

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 39.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 24de Septbr. 1803.

Førlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

B r æ n d e v i n .

(Fortsat)

Dg mindre den her anføres af Finansmændene. Som meget vigtigt anfører man at Statens Indkomster ere betydelige af Brændevinens Tilvirkelse og Udsalg. Betydelige kunne disse Indkomster gjerne være, uden derfor at være uskadelige. Skulde vel Staten, det er, de Menneſker, der leve under een fælles Regjering, lide vel, naar Brødkornet og Ildebranden ſtige høiere og høiere i Priſerne; naar Indvaanerne for den ſtørſte Deel mere og

mere fordærves til Legem og Sjæl? Og skulde hine betydelige Indkomster erstatte denne Skade? Thvor store de Pengesummer, som ved Brændeviinen flyde ind i en Stats Kasse, kunne være, mon for dem tilbagekjøbes saa mange Tusendes Førlighed, Sundhed, Forstand og gode Sæder? Og kan det ikke; ere da hine betydelige Indkomster Bindning for Staten?

Til Slutning staaer ogsaa en Statistiker frem og melder om de mange Familier der leve af at brænde og skjænke Brændeviin. Ogsaa her kan svares spørgende: Hvilket torde være bedre for en Stats Folkeformering, Forsvar og Kraftighed, enten 2000 Familier der leve, meest i Kjøbstæderne, af at brænde og skjænke Brændeviin, eller 2000 Familier der leve af Agerdyrkning? Og atter: ere de tusende Familier som leve af deres Medborgeres Drickældighed, ikke for det allermeste ranede fra Agerdyrkingen? Ere ikke de fleste, som brænde, og en meget stor Deel af dem der udskjænke Brændeviin, fødte Jordbrugere? Og er det Fordeel for det Hele, naar aarlig en Mængde arbejdsføre og arbejdsvante Karle forlade Ploven og liste sig til den magelige Destilleerkjedel, og efter flere eller færre Aars Tjeneste ved den, omsidet blive Kjøbstædsfolk og sælge, at jeg skal bruge hiint energiske Udtryk, Giftdrikken?

Men, siges endnu, de forædle et Naturprodukt, og den sælges til Fremmede, som betale ei allene Produktet men og Arbejdslønnen. Denne Grund synes meger fast at bygge paa; endda er den vaklende. Kunde det gøres mueligt, som det aldrig kan, at Brændevinens umaadelige Brug indenlands ganske standsedes, og det til langsomt dræbende Gift forvandlede Brødkorn allene kjøbtes af Fremmede, saa kunde man tilstaae Brændevinens Tilvirkelse nogen Nytte, skjønt dog kun i økonomisk Forstand; thi i moralsk Hensyn, vilde man ogsaa her høiligen tvivle, om det var vel gjort, at tilvirke en vitterlig skadelig Ting og tilføre et andet Folkeskærd den. Og nu da det er saa, at meget mere af den skadelige Drif fortæres i Landet, end det der sælges til Fremmede; maatte man saa ikke troe, det var bedre at sælge det raae Produkt, Kornvarene, hvis man havde tilovers, end saaledes at forædle det.

Naar saa meget kan siges mod Brændevinen og saa meget kan svares paa hvad man vil anprise eller undskyldte den med, og begge Dele med lige god Skjæl, saa bør det være kjerkommere, hvad der bidrager til at vedligeholde, opfriske og besyrke de Tanker, der kunne virke mod dette Onde. Alle vegne hvor Bane, Fordomme og endeel Enkeltes egen Fordeel virke i Forening, kan ingen Forbe-

bring ventes paa eengang; længe og idelig igjen og paa alle Maader bør tales og skrives mod det Onde; hver enkelt Tale, hvert enkelt Skrivt, synes at være uden Virkning, men omsider bliver enhver Virkning, (ukjendelig for sig allene) til en Sum, der engang frembringer den tilsigtede Hensigt; thi efterhaanden blive de saa tidt og under forskjellig Indklædning fremsatte Tanker saa almindelige, at de Fleste troe, de have selv fundet derpaa, og da have intet mere at indvende. Saaledes bør da gjøres med Hensyn til Brændevinen ogsaa, og derfor bør Hr. Lt. Buchwaldt takkes, at han ved sin Præmies Udsættelse bragte endeel Penne i Gang, over dette Emne. En smuk Strophe af den ene af Sangene (Forfatteren kalder sig J. H. Soelberg) kan passelig slutte de saa her fremsatte Tanker:

Syns ved det Syn, Du ofte møder:
 Den Skjebne, Drukkenbolten faaer.
 Hvor Rusens Ild ham gjennemgløder,
 Og Farer lure, hvor han gaaer;
 Hvor Lastens Morderengel leder
 Ham Skridt for Skridt til Uselhed,
 Og lokker ham til Skjendligheder
 Hvoraf end Dyret selv ei veed.

W. H. F. Abrahamson.
 Kaptain.

Breve af Plinius den Yngre.

7. 21.

Til Kornutus.

Jeg adlyder, kjereste Kollega, og pleier mine svage Dien efter Din Forfkiot. Jeg er endog kommet hertil indsluttet i en rundtom bedækket Vogn, som i et Kammer. Og her lader jeg ei allene være at skrive, men endogsaa, skjønt meget nødig, at læse, studerende blot formedelst Drene. Bærelserne betages Lyset ved tætte Gardiner, uden dog at gøres mørke. I min Løngang ere kun de nederste Vinduer aabne, saa der er ogsaa lige saa megen Skygge som Lys. Saaledes lærer jeg lidt efter lidt at taale Lyset. Jeg bruger Bad, fordi det er tjenligt, og drikker Viin, fordi det ei skader; dog drikker jeg meget lidt. Saaledes har jeg nu levet en Stund, og nu har jeg endog en Tilsynsmand.

Den Høne var mig velkommen, siden det var en Foræring fra Dig. Skjønt halvblind endnu, saae jeg dog grangiveligen, at den er meget fed. E. v.

7. 22.

Til Falko.

Du vil undres mindre, hvi jeg saa indstændig bad Dig om at udnævne een af mine Venner til

Tribunaten, naar Du faaer at vide hvo han er og hvad Mand han er. Jeg tør nu underrette Dig om hans Navn og Egenskaber, da jeg allerede har Dit Løfte. Det er Kornelius Minutianus, en Prydelse for vor Provins, hvad enten man seer paa hans Stand eller paa hans Handlinger. Han er af fornem Familie og har megen Formue, men elsker Videnskaberne, som Fattige pleie at elske dem. Han er tillige den retsindigste Dommer, den dueligste Sagfører og paalideligste Ven. Du vil synes Dig var skeet en Belgjerning, naar Du først har lært noiere at kjende Manden, som fortjener hver Urespost, hver Udmærkelse; mere vil jeg ikke sige om Manden, som er Beskedenheden selv. E. v.

7. 24.

Til Geminus

Numidia Quadratilla er død, saa nær de fire-
 sindstyve Aar gammel. Hun var, lige til den sidste Sygdom, frisk og munter og havde saa stærkt og ført et Egem, som ellers ikke findes hos saa danne Damer. Hun har gjort et meget anstændigt Testament. Sønsønnen har faaet den halve Formue, og Sønedatteren en Trediedeel. Denne Sønedatter kjender jeg kun lidt til, Sønsønnen elsker jeg usigelig. Det er et udmærket ungt Men-

nesse, som fortjener at elskes, og ei allene af dem der ved Slegtsskab ere forbundne med ham. Han er meget smuk og velskabt, alligevel har han undgaaet al Bagtale baade som Dreng og som Ungling. Alt før sit sire og tyvende Aar var han gift; havde været Fader endog, var ikke ved Guds Tilfikkelse et Uheld indtruffet. Han boede hos Bedstemoderen, og endstjont hun levede paa en stor Fod, holdt han sig dog fra al Yppighed, uagtet han ellers gjorde alt hvad hun ønskede. Hun holdt Pantomimer *) og gjorde mere af dem, end anstændigt var for saa fornem en Dame. Quadratus saae aldrig deres Forestillinger, hverken paa Skuepladsen eller hjemme; hun forlangte det ikke heller. Jeg har hørt hende selv sige, dengang hun bad mig at have Opsigt med det unge Menneskes Studeringer, at hun vel pleiede at more sig med Damspil og at see paa sine Pantomimer, da hun som Fruentimmeringen Forretninger havde; men at hun altid, naar hun vilde gjøre det ene eller det andet, bad sin

*) Et Slags Skuespillere, der uden at tale spillede blot med Geberder. Noget lignende have vi seet her baade fordum paa Skuepladsen, og i disse Aaringer i Dyrehaven. De romerske Pantomimers Forestillinger vare berymtede for Uanstændighed.

Sønnesøn at gaae hen til sin Læsning. Jeg synes dette vidnede ligesaameget at hun agtede, som at hun elskede ham. Du vil undres ligesom jeg undredes. Den førstegang at derefter Præste-Skuespillene gaves, spillede de omtalte Pantomimer og saa deri, og da jeg tilligemed Quadratus kom ud derfra, sagde han til mig: Du veed at jeg idag førstegang har seet min Bedstemoder's Frigivne spille. Det sagde han, hendes Sønnesøn. Nu, ved Gud, de meest uvedkommende Mennesker, for at gjøre Ure af Quadratilla (jeg skammer mig at bruge her det Ord: Ure) af bare Hykleri rendte til Skuespillet, raabte, klappede, beundrede; og derefter hjemme hos hende, gjentage hver Geberde og Sangene med. Og derfor modtage disse Folk nu, som en Belønning for deres Theatralshed, smaae bitte Legater, af den samme Arving som ikke gad været Tilskuer.

(Fortsættes.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 25de Septbr. førstkommende, da Hr. Just. N. Pram læser.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 40.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 1ste Oktbr. 1803.

Førlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Njolstræde No. 218.

Breve af Plinius den Yngre.

(Fortsat)

Jeg fortæller Dig dette, fordi Du ikke ugjerne hører, hvad Nytt der kan forefalde, og dernæst, fordi det er mig behageligt, naar jeg har havt en Fornøjelse, da ligesom at nyde den igjen ved at skrive derom. Det fornøier mig nemlig, at den Udbøde viste saadan Kjerlighed, for sin Sønesøn, og ligesom at den unge Mand gjør sig fortjent til sand Vre. Og saa det glæder mig at Huset der fordum tilhørte hiin Kajus Kaffius, der var den

Fornemste i den kassianske Læreanstalt, ja Stifter af samme, at dette Huus faaer nu en Eiermand der ikke er ringere. Thi min Quadratur skal nu beboe det med tilbørlig Anstændighed, og give det igjen dets fordums Anseelse, Ravnkundighed og Hæder, da deraf nu skal fremgaae en Mand, lige saa ypperlig, i Talekonsten, som hiin var i Lovkyndigheden. & c.

7 25.

Til Rufus.

Hvor mange lærde Mænd dog Rygtet ei omtaler, et Skjul liggende over og bedækkende dem, enten formedelst deres Beskedenhed, eller fordi de ikke gjøre sig bekendte ved Skrifter. Og vi, naar vi skulle udgive eller offentlig forelæse Noget, frygte kun dem, hvis Lærdom kjendes; da hine der tie, burde heller komme i Betragtning derved, saasom de ære det udgivne Skrivt mere ved deres Tavs-
hed. Det er af Erfarenhed jeg skriver dette. Terentius Junior, en Adelsmand, som ogsaa har med megen Retfærdighed forestaaet Intendant Embedet i Narbena Provins, har sat sig paa sit Gods, og heller vil i fuld Rolighed være fri for offentlige Forretninger, end modtage de Ures-
poster han uden mindste Bønskelighed kunde faaet.

Ham var jeg inviteret til, og troede at finde i ham kun en god Huusfader og vindskibelig Landmand, og vilde da tale med ham om de Ting, som kunde slaae ind i hans Fag. Jeg gjorde det ogsaa, men ikke saasnart havde jeg begyndt, før han ved sin grundlære Tale førte mig tilbage til videnskabelige Materier. Hvor skjönt Alting! Hvilket Latin, hvilket Græesk han taler! Han er saa stærk i begge Sprogene, at han synes stærkest i den, han just nu taler. Hvad den Mand har læst! Hvilke Kundskaber han har! Man skulde troe han levede paa et Universitet, ikke paa en Herregaard. Kort; han har forsøget min Forsigtighed, og gjort, at jeg tiltroer disse Landboere, dem vi næsten ansee for Bønder, ikke mindre end de lærdeste Folk jeg kjender. Jeg vilde raade Dig, at gjøre ligesaa. Der ere tilviffe, ligesom i Felten, ogsaa i det Videnskabelige, de, der efter det Ud-vortes skulde ansees for Bønder, men ved nærmere Undersøgelse befindes at føre baade Sværd og Spyd og det med fyrigste Sjel. E. vel.

7. 26.

Til Maximus.

En af mine Venner var nyelig syg, og derved førtes jeg paa den Betragtning, at vi aldrig ere bedre Mennesker, end i Sygdoms Tilfælde. Hvil-

ken syg Mand plages vel af Gjerrighed eller Belyst? Elskovshandel befatter han sig ikke med; Gresposten attræer han ikke; Rigdom ringeagter han; han nøies, i hvor lidet han har, da han dog snart skal faa det. Da ihukommer han Guderne, da at han er Menneſte; misunder Ingen, beundrer Ingen, foragter Ingen; han lægger end ikke Mærke til hvad Ondt siges om Andre, eller finder Fornøielse derved. Hans Tanker ere henvendte paa Bade og svale Kildespring; det er alt, han ønsker og attraaer. Hans Forsæt er, hvis han skulde komme sig igjen, at leve et behageligt og ubekymret, det er, sikkert og lykkeligt Liv. Hvad Philosopherne stræbe at lære os ved mange Ord, endog i mange Bøger, det kan jeg da korteligen baade for Dig og for mig indbefatte i den Regel: at vi bør jævnlig være saaledes, naar vi ere friske, som vi vilde være, hvis vi bleve syge. L. v.

7. 28.

Til Seplinius.

Du skriver, Nogle der hos Eder have holdt sig op over, at jeg ved hver Veilighed roste mine Venner overdrevent. Den Synd vedgaaer jeg, er end og glad ved den. Thi mere tilladelig kan dog vel ingen Brøde være, end den at være forgode. Smidlertid hvilke er vel de, der kjendte mine Ven-

ner bedre end jeg? Men om saa var; hvi unde mig ikke en Bildfarelse, der gjør mig lykkelig? Lad være hine være ei saadanne, som jeg siger dem at være, saa er jeg dog lykkelig i den Indbildning at de ere saa. Lad de godt Folk da øve deres Skarpsindighed mod Andre end mig. Ere der dog ikke faae, som kalde det Upartiskhed at laste sine Venner: mig skal de aldrig faae i den Tro, at jeg elsker mine Venner for meget & v.

7. 30

Eil Genitor.

Det gjør mig inderlig ondt, at som Du skriver, det saa meget haabefulde unge Menneſke, som Du underviiste, er død. Ganske godt begriber jeg, at Sygdom og Død har gjort Din egen Studering Afbræk, da jeg kjender Dig for at være saa omhyggelig i hver Pligts Opfyldelse, og at elske i høieste Grad, dem Du veed ere Gode. Hvad mig angaaer, da forfølges jeg ogsaa her af Stadens Syssler. Jevnlig kommer Nogen, der vil at jeg skal dømme eller mægle i tvistige Sager. Dertil komme Bøndernes Klager, som misbruge mine Dren, og troe at have Ret til det, da jeg saa længe ikke var herude. Ogsaa er den Forretning med Jordernes bortfæstelse meget moisommelig, da det er vanskeligt at finde efterrettlige Fæstere. Af disse Aarsager

Kan jeg kun nu og da give mig af med det Videnskabelige. Jeg gjør det alligevel. Jeg skriver Noget og jeg læser; men sammenligner jeg hvad jeg læser med det jeg skriver, saa seer jeg hvor lidet dette duer; skjønt Du sætter Mod i mig, ved at ligne mit Skrivt om Helvidii Hevn ved Demosthens Tale for Meidius. Og rigtig nok havde jeg, den for Dinene da jeg skrev hiint; ikke som jeg vilde kappes med ham, det havde været Dumdriftighed, næsten Uffindighed af mig, men for at efterligne og følge ham, saa vidt det, ved det større og mindre Genies og Formaalenes Forskjellighed, var gjørligt. L. v.

7. 31.

Til Kornutus.

Klaudius Pholio ønsker sig Dit Venskab, og han er det værd, baade fordi han attraaer det, og fordi han allerede er Din Ven: thi sjelden kræver een Kjerlighed, der jo selv alt haver den. Han er ellers en oprigtig, retskaffen, sagtmødig Mand og overmaade, hvis man kan være det over Maaden, beskedent. Da vi vare ved Armeen begge to, havde jeg Leilighed, at lære at kjende ham, ei blot som Ligemand. Han kommandeerte Rytteriet. Jeg fik Befaling af Generalen at undersøge om Rytteriet og Fodfolket fik hvad dem tilkom: og jeg

fandt, ligesom Nøgles store og lumpne Sjerrighed og Efterladenhed, saa hans Redelighed og omhyggelige Omsorg. Da han siden blev befordret til store Intendantskaber, lod han sig ved Leilighed forsøre til at afvige fra den ham egne Kjærlighed til Retfærdighed. Aldrig hovmodedes han i Lykken, aldrig forspildte han, under de forskjellige ham paaliggende Pligter, den Roes han idelig havde, for Menneskekjærlighed. Med samme Standhaftighed fik han sine Forretninger gjort, som han nu lever med uden Embed. Han har dog afbrudt og forladt sit rolige Liv noget, sig til megen Berøm, da vor Ven Korellius tog ham med sig, dengang Keiser Nerva uddeelte de mange Forber, og deres Kjøb og Fordeling skulde besørges. Hvilken Ære er det ikke at saa betydelig en Mand valgte ham frem for Andre til saadan vigtig Forretning. Hvor varmt og troligen han elsker og ærer sine Venner kan Du overbevise Dig om ved de troværdigste Vidnesbyrd. Et Beviis blandt andre er den troværdige Mand Musonius Bassus, hvis Amindelse han med saa skjønne Berømmelser forlænger og udbreder, at han endog har udgivet Mandens Liv og Levnet: thi han elsker ogsaa Videnskaber, lige som al anden god Idret. Saadant er skjönt, og bør endog for Sjældenhedens Skyld roses; thi hidtil have de fleste kun erindret de Ufødte, for at klage. Denne Mand der

faa inderlig tragter efter dit Venſkab, bør Du ſandelig favne, holde paa, ja komme imøde, og elſke ſaaledes, at Du viſer Dig erkjendtlig. I Venſkab nemlig maa vi allene forbinde, men endog belønne den, der begyndte forſt. L. v.

8. I.

Til Septitius.

Jeg har havt en lykkelig Reife, paa det nær, at nogle af mine Folk have paadraget ſig Sygdom, formedelſt den brændende Hede. Min Forlæſer Enkolpicus, ſom i det Alvorlige og i det Forføiende er mig lige nødvendig, har ved at Støvet er faldet ham for Bryſtet, havt en Blodſtyrting. Hvor ilde det er for ham, hvor førgeligt for mig, naar han ſom uundværlig ved al Slags Studering, ſkulde blive ubrugbar til ſin Forretning.

(Fortsættes.)

W. H. F. Abrahamſon.

Kaptain.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 41.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 8de Octbr. 1803.

Førlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

G a v m i l d h e d .

Egennytte, eller — om det Begreb, man i Almindelighed forbinder med dette Ord, har formeget af hvad der grændser til Bedragerie og Udfærd, hvorved i det mindste intet Hensyn tages paa hvorvidt Medmenneskers Nytte derved fornærmes eller ikke — Attraae til eget Beste er uden Tvivl Hoveddrivesiæren til de menneskelige Handlinger, til de gode som til de flette, ja til Dyder som til Laster. Uagtet den det ikke bør, uagtet det ligger i Begrebets Natur, at Egennytte ikke kan være Grunden til nogen Dyd, da selv Tanken om Betaling om Fordeel eller Gjengjeld aldeles ødelægger al Tanke om Dyd og ædel Hensigt,

faa, takket være den evige Blisdom, er det af den ordnet saaledes, at naar vi, i at bestemme os for hvad og hvorledes vi skulle handle, indrette saaledes Bestemmelsen, som om, uden alt særskilt Hensyn paa os selv, vor Handling skulde tiene til Mønster for alle tænkende Væsener, da handle vi ogsaa stedse saaledes, som det best kan bestaae med den omhyggeligste, den klogest og finest beregnede Egennytte; eller, som er det samme, det er stedse, alting vel og rigtig beregnede, det allerfordeelagtigste at indrette sine Handlinger og sin hele Vandel aldeles overensstemmende med Dydens Grundsaetninger, og Menneskene vinder ved ingen Udsærd saa meget som ved at være fuldkommen dydige; hvorved det dog falder af sig selv, at dersom det er denne Fordeel, denne Binding, var det end den evige Salighed selv, der ved Handlinger, som ellers fortiente at kaldes dydige, havdes Hensyn til, da kunde de ligesaa lidt være dydige, som en fordeelagtig Handels-speculation kan kaldes en dydig Handling.

Hvor meget end Philosopherne ere uenige om hidhørende Grundsaetninger, saa ere dog i Sagen selv alle Mennesker enige i det som deraf flyder, og i Følge heraf er Egennytte anset for en Last, som ingen vil vides skyldig i, ja som Moder til alle Laster, hvilket den dog kun, ved urigtige og slet beregnede Begreber om hvad der er nyttigt, hvad ikke, kan være.

Uagtet det egentligen ikke vedkommer Dyden selv, hvad Nytte eller Skade vi kan have af vor Adfærd, saa er det dog tydeligt, at den mistænkelige eller affnyede Egennytte har ikke ledet os, naar vi foretage Handlinger, som ere fordeeltige for andre, men aabenlyst ikkun til Tab til Dpoffrelse for os selv. Saadanne Handlinger ere vi derfor særdeles tilbøielige til at ansee som fortienestfulde ædle og dydige.

Saaledes er Gavnildhed erkiendt for en af de Dyder, hvilke have i sig vensynligst afgjort Værd, ligesom denne Dyd erkiendes for den, der meest behøves og best tiener til at formindstke den megen Glendighed, der flyder af Eiendommens ulige Fordeeling i det borgerlige Selskab, eller der er den affnyede Egennyttes ødelæggende Virkning; rettere, de Ulykker der flyder af Menneskenes alt for fiendne Wiisdom i at benytte Lykkens Gaver. Ogsaa er uden Tvivl denne den almindeligst udøvede af alle Dyder.

Ei faae ere alligevel de, som af Lyst at beholde det de have, Frygt for at formindstke det, og Affsky for at vorde skyldige i den efter deres Mening hæsligste af alle Laster, Ddselhed, lukke Hierte og Pung for Medmenneskers Nød, og med klog Fromhed henvise den Hungrende, den Armodens Sammer overladte, den til uopsættelig Hielp eller Redning Trængende, til den offentlige Fattigforsorgning; naar tydelige Spor af Afsmagt, Sygdom, eller an-

den Uformuenhed til at erhvervegiøre det alt for sjensynligen hensigtsløst, at henvise dem til at for-
 tiene sig selv Brødet ved Arbeide, skjøndt man
 dog maaſkee ofte vilde have ondt nok ved at ſige
 dem, hvilket dette ernærende Arbeid ſkulde være,
 hvortil de ſkulde have Udgang, og ſom de virkelig-
 gen kunde forrette. Ingenlunde er det den her
 fremtrædende Borgervens Tid, at træde over paa
 diſſes Side.

Sandt er det dog, mange af dem, der ere i
 Nød, vare det ikke, dersom de itide havde anvendt
 Evner og Stræben for aldrig at blive nødlidende,
 eller om de havde holdt, eller holdte endnu, bedre
 Huus med det de havde, eller paa bedre Maade
 end ved at tigge kunde faae. Det er ſandt, at Ar-
 mod, naar den (ſom den i det ringeſte ofte ja vel
 ofteſt er) er Eadheds, Ddselheds, Uklogſkabs Virk-
 ning, er ogsaa diſſes naturlige og følgerig retfær-
 dige Straf. Det er ſandt, at de offentlige Sam-
 menſkud til Armodens Formildelse ere blandt os
 heel betydelige, og at Anvendelsen af diſſe Sam-
 menſkud og i det hele af det, ſom Staten dertil af
 ſin Formue bidrager, er, iſær i diſſe ſidſte Tider,
 ædel, viis og vel beſtyret. — Man tillade alligevel
 Borgervennen, at anſee den for bedre Menneſke og
 for bedre Borger, der uden at tage alt dette alt
 for nøie med i Beregning, afhielper ſelv Nødliden-
 hedet ved privat Velgiørenhed, ſaa meget og ſaa

Klogeligen han med Fornuft, efter et godt Hjertes Anviisning, formaaer, end den, der ved al denne Wiisdom døver sig mod Armodens Klageskrig, og nyder sin Smaas i Ro, ladende Retfærdigheden have sin Gang, Staten sørge for dem der ere komne vidt nok i Glendigheden for at qualificere sig til dens Hielp, men de andre søge i Kalleboefanal eller Peblingesøen et aldeles beroliggende Middel mod Armodens Lidelser, ifald de ere stærke nok i det Gode til ej at forledes til at bedrage, tigge, stiale, eller røve.

Det forholder sig imidlertid maaskee dog nok ganske rigtigt, naar man hører en og anden paastaae at de ere neppe de klogeste, neppe heller de bedste Mennesker, der almindeligen give meest bort, være sig i Almisse eller paa andre Maader; ligesom det nok er øjensynligst, at den understøtter sine Medmennesker paa en ædlere, værdigere og visere Maade, der ved Anvendelsen af sin Formue redder Mennesker fra at komme i Armod, end den, der lader dem først nedsynke i Glendigheden, og da anvender, paa utilstrækkeligen og for Djeblikke at lindre Nøden, meere end det, som han blot vilde have bovet, ej reent givet bort, om han havde været betænkt paa at forebygge Nøden, ved at sætte den, der nu trænger, i Stand til at fortjene selv æragtigen det han behøvede.

Det er sandt, her bortgives til Armodens Understøttelse meget; det, som vore rige og ikke rige Med-

borgere anvende paa Gavnildhed, vilde, om det kunde beregnes, uden Tvivl findes at løbe op til overmaade store Summer. Men sandt er det ogsaa, at de trængendes Antal vilde være mindre, dersom der var en mere redebøn Billighed til at anvende det fornødne paa allehaande Bindskibeligheds Anlæg, hvorved Mennesker burde sysselsættes, uagtet her dog er nogle, og det ej saa ganske faae, ædle og fornuende Medborgere, som paa nyttige Anlæg af forskjellige Slags have gjort sig i Sandhed fortient af Fædrelandet, ved at anvende Summer til at fremme en Bindskibelighed, uden hvilken Mennesker, som derved hæderligen ernære sig, havde været brødløse Betlere, og blandt deres Antal, formedelst Mangel paa deslige Anlæg ere bleve Gienstande for en oftest utilstrækkelig altid for Giver og Modtager mindre hæderlig, og for den sidste mindre fyldestgjørende Gavnildhed.

Mangel paa Belvillie, paa Hielpsomhed, Godbædighed, Gavnildhed er her alligevel virkeligen ikke; thi uagtet en fattig Fabrikant, der uden Fond eller Forskud ikke kan arbeide, ikke leve, ved en liden Sum kunde sættes i Stand til at ernære sig og mange flere, vanskeligen opdriver den Credit, hvorved han kunde bringes i Virksomhed, naar han ej dertil kan forhielpes af offentlige Fonds; uagtet alt for mange heller ernære Smughandlerne, ved at k købe i dyre Domme af fremmed Arbeid det, der

ofte allerede kan af indenlandsk Forarbeidning have ligesaa godt, og til ligesaa gode, ja bedre Priser, og vilde efterhaanden faae det endnu i større Overflod, bedre og til bedre Priser, naar den indenlandsk Arbeider fik god Affætning *): uagtet vore formuende og fornemme Damer stedse vedblive selv at strikke og hakke, og lappe og omkalfabre paa deres Klæder og Pyndt, medens fattige Enker og faderløse Pigeboern hungre og fryse, fordi de ej kan faae det Arbeid, der saaledes tages fra dem, som give disse

*) Det skal være sandt, at de franske Modehandlere her i Staden, at Juvelerere og andre, lade en heel Deel af det de falholde i deres Boder, gjøre her paa Stedet; men at de vide af Erfaring, at det ikke affættes, med mindre det udgives for engelsk eller fransk, da det uden Bægning gaar af. Det skal og være sandt, at her indsmugles og betales dyrt en heel Deel i Fredericia af Hattemager Aron Hirsches Enke forfærdigede Hatte, som derfra gaae først til Lybek, siden hid ind, forsynede med engelske Stempler;— og vor indenlandsk Silkefabrik der leverer hurtigen og til taalelige Priser de skønneste Schawler og andre Modevarer, mangler Bestillinger og Affætning, medens alle vore Damer gaaer indkøbte i langt dyrere og ej skønnere engelske og franske Schawls.

vore vaersomme Rige, disse vore Smughandels Beskyttere, disse vore fornemme Strikkerinder og Lappeskrædersker dog mangen blank Skilling i Almisse, rørte over den Fattiges Nød; og er det end lidt knapt med Subscriptionen til Fattigvæsenet, saa ville de dog til Vinteren sikkerligen ligesaa lidt lade samme Fattigvæsen mangle deres Bidrag af det, som Maskeraderne dertil skal afgive, som saadant deres Bidrag er savnet i det, Medborger Hr. Prices, eller Medborger Hr. Lüstres, eller andre Dyrehave Spetakler have i Sommer afgivet til vore Fattige.

Leve Medborger Hr. Price, leve Medborger Hr. Lüstre, ved hvilke vore Fattige dog have nogen ej saa ganske ubetydelig Indtægt; ogsaa leve vore endog fornemme og rige vindskibelige Lappeskrædersker, Strikketoner og Strikkepiger, fiøndt deres Vindskibelighed nok passeligere, nyttigere og rettere var i de mindre Fornemmes og ikke Riges Hænder!

(Fortsættes.)

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Extract

af

Regnskabet

for

Præmie-Selskabet

Indtægter og Udgifter

fra

den 1ste August 1802 til 31 Juli 1803.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 42.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 15de Octbr. 1803.

Førlagt af Understøttelses, Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelom,
i store Siølsstræde No. 218.

P r æ m i e s e l s k a b e t

for den jødiske Ungdoms Anbringelse til
Konster og Haandværker.

Utter har Kommissionen med særdeles Fornøielse modtaget Efterretninger fra dette Selskab, som i Ordets egentligste Forstand kan kaldes hæderverdigt, og sandelig ogsaa, almecennyttigt. Thi synes det endskiønt, at dette Samsunds Formaal er indskrænket i meget bestemte Grændser, saa seer dog lettelig Enhver, der er nogenledes vant at agte paa hvorledes Tingene virke i Sammenhæng, at Selskabets Virkninger ikke standse ved de enkelte Subjekter det faaer indført til saad Medborgerlighed, men strække sig videre ved Virkninger

til uoverskuelig Gavnlighed i Fremtiden. Den meest Kortsynede maa see det, hvor vigtigt for Staterne i det Hele, for hver enkelt Borger, isærdeleshed for den jødiske Religions Bekjendere selv det er, at vænne disse vore Medborgere og Medbrødre efterhaanden til at søge og finde sikrere og hæderligere Næringsvei, end den for de Fleste usle Smaahandel, der ved den store Mængde Deeltagere altid maa blive meget utilstrækkelig at skaffe enkelt Mand, mindre en heel, som oftest talrig, Familie, den fornødne Underholdning; og derfor bliver saa lettelig (saa tilgivelig, kunde man lægge til) fristede til, hvad en sikrere Næringsvei ikke havde ledet til. Man lægge nu til, hvor behagelig en Tanke det er, for den der seer lidt ud over det Hele, at øine en snart tilstundende Tid, da, ved dette agtværdige Selskabs Bestræbelser, vore jødiske Brødre skulle lidt efter lidt assimileres de øvrige Statens Borgere, ved at øve alle af disse drevne Konster og Haandværker. Og hvilken behagelig Udsigt aabner sig da ikke fremdeles, ved at blive vaer Mueligheden, at see Mænd af den jødiske Religion som Jordeiere og Jorddyrkere, og omsider at see dem i Statens Embeder, da en oplyst Regjering aldeles intet vil have imod, at den duelige Mand røgter et Embed, hvad enten han i Religionen holder sig til Mosi's Love allene, eller følger de Christnes Troeslærdomme.

Meget kunde endnu siges om hvad der lader sig haabe med Rimelighed af dette skjøne Institut; men for den Tænkende er maaskee allerede sagt formeget, og for den Utænkende — skrives ikke.

Borgervennen yttrede ifjor det Ønske, at man paa eensgang kunde oversee hvad Selskabet i disse ti Aar, det har existeret, har faaet virket, og Administrationen har havt den Godhed, at sœie dette Ønske ved følgende

O v e r s i g t

over Præmieselskabet for den jødiske
Ungdoms Anbringelse til Kunst
og Haandværker.

En Subskription aabnedes til Hs. Majestæts Fødselsdag den 29 Jan. 1793.

175 subskriberede 960 Rdr., som var Selskabets første Fond.

I den første Generalforsamling den 15 Januar 1794 blev valgt 4 Administratører nemlig

De Hrr. Bankedirecteur E. Larsen, Grossererne A. Buntzen, H. Cantor og E. Cantor, som hidtil have bestyret dette Selskab uden Betaling.

5 Medlemmer bleve udnævnedes til en Committee, for at affatte Selskabets nu havende Love, som efter en derom i det Kongel. Danske Cancellie

indgIVEN allerunderdanigst Ansøgning, blev af Hs. Majestæt den 16 Decbr. 1796 allernaadigst gratis confirmeret.

I de første Aaringer kunde Selskabet ikke virke, da der en Tid udfordredes, hvor de Dreng, som i Begyndelsen af Selskabets Administratører bleve ansatte i Lære, kunde have udlært.

De første Præmier bleve uddeelte i Generalforsamlingen den 6 April 1796, og siden fremdeles hvert Aar flere Præmier, ligesom de Dreng Tid efter anden have udlært.

Fra Begyndelsen indtil den sidste Generalforsamling den 5 Oktober 1803 vare i Lære ansatte 56 Dreng. Deraf have 26 udlært som Svende, og nogle deraf have allerede nedsat sig som Mestere deels her i Staden, deels i Provindserne; som og endeel af de udlærte Svende ere bortreiste til andre Steder.

I otte Forsamlinger ere blevene uddeelte
 15 Præmier til 15 Haandværksmestere, i alt 500 Rdr.
 26 Præmier til 26 Svende, i alt . . . 594 —
 og 22 smaa Sølvmedallier til 22 Svende.

Lære ere for nærværende Tid 19 Dreng, og adskillige paa Prøve ved forskjellige Professioner.

Følgende have holdt Tale i Generalforsamlingen:
 Hr. Kammerraad Rosenstand Goiske den 6
 April 1796.

— Justitsraad C. Pram den 17 Mai 1797.

Hr. Pastor S. E. Paludan den 31 Juli 1799.

— Justitsraad C. Pram den 7 August 1800.

— Pastor Hjorth den 5 Oktob. 1803.

Selskabet har ogsaa virket og foranlediget adskillige Forældre at give deres Børn til adskillige Professionister i Lære, uden at ætse nogen Præmie.

Efterretning

fra sidste Generalforsamling.

Den aarlige Generalforsamling i dette Selskab holdtes i Aar den 5 Oktober.

Den blev høitideligholdt ved en dertil passende Tale af Hs. Belærværdighed Hr. Pastor Hjorth*), og ved ham overleveret II til efterstaaende Mestere og Evende tilkiendte Præmier, nemlig:

Til Guldsmedmester Hr. A. Mutzius, fordi han har taget Nathan Marcus af den jødiske Religion i Lære paa 6 Aar, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Evend: En Præmie af 40 Rdlr. D. G.

Til Guldsmedmester Hr. E. D. Lund, som ligesledes har taget Marcus Wulff Kalisch i Lære paa 6 Aar, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Evend: En Præmie af 40 Rdlr. D. G.

*) Efter Lihørernes og Administrationens Anmodning har det behaget S. T. Hr. Pastor Hjorth at tillade, at Talen maa trykkes, hvilket med det første skal blive besørget og de ærede Medlemmer meddeelt.

Til Bogtrykker og Skrivstøver Hr. K. H. Seidelin, som har taget N. Eugenheim i Lære paa 3 Aar, og udlært ham som Svend: En Præmie af 30 Rdlr. D. G.

Til Garvermester Hr. H. Topp, som har taget Salomon Jonas i Lære paa 3 Aar, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 30 Rdlr. D. G.

Til Skomagermester Hr. A. Greiter, fordi han ligesaa har taget Michael Meier i Lære paa 3 Aar, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 30 Rdlr. D. G.

Ovenmeldte Svende af den jødiske Religion bleve tilkiendte følgende Præmier, saasom:

Til Guldsmedsvend Nathan Marcus: En Præmie af 30 Rdlr. D. G., og en liden Sølvmedaille med Dmskrift: Den Arbeidsomme Løn og Vre.

Til Guldsmedsvend Marcus Wulff Kalisch ligeledes: En Præmie af 30 Rdlr. D. G., og en liden Sølvmedaille med samme Dmskrift.

Til Bogtrykkersvend Abrah. Eugenheim: En Præmie af 20 Rdlr. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Garversvend Salomon Jonas ligeledes: En Præmie af 20 Rdlr. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Skomagersvend Michael Meier: En Præmie af 20 Rdlr. D. G. og en Sølvmedaille.

Til Bogtrykkersevend Abrah. Heiman, som har staaet 4 Aar i Lære hos Bogtrykker Hr. E. M. Cohen af den jødiske Religion: En Præmie af 20 Rdlr. D. G. og en Sølvmedaille.

Til forestaaende 5 Mestere og 6 Svende blev endvidere af Taleren meddeelt et med Selskabets Signet autoriseret Exemplar af Selskabets Love, for at de derved i sin Tid kunde legitimere sig Fortrinsretten, i Henseende til Lovens 1 Cap. 2 §.

Derefter blev af Administrationen foredraget følgende:

1. Siden sidste Generalforsamling ere følgende Drengte af den jødiske Religion ansatte i Lære, nemlig:

J. J. Bendix hos Skomagermester Hr. A. Ottestrøm.

B. S. Schlesinger hos Bogtrykker Hr. Z. Breum.

Marcus Levi hos Guldsmedmester Hr. M. Westrup.

Berent Simon og Isak Levi paa det Kongel. militaire Uldmanufaktur.

Berent Heineman hos Skomagermester Hr. J. H. Lemke.

Og en Dreng, som forhen var ansat ved Smedkerprofessionen, har formedelst Svaghed maattet forlade dette Haandværk, og er nu igien ansat hos Ornamentmaler Hr. J. H. L. Irrgang.

2. Blev fremlagt 2 Medlemprotokoller, een efter løbende Nummer, og een efter alfabetisk Orden, efter disse var Antallet af samtlige ærede Medlemmer i alt

Borger, Vennen.

No. 43.

Femtende Aargang.

Løverbagen den 22de Octbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses, Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

E t D a m p = K o g e = A p p a r a t
til alle Slags Kogninger og Madlavninger.

Det bequemmeste, reentligste, meest brændebesparende og mindst bekostelige af alle hidtil bekiendte Koge = Indretninger.

For to Aar siden har jeg i Borgervennen bekiendtgjort en af mig udført Kjøkken = Indretning, der foruden den ringe Bekostning, dens Anskaffelse udkræver, ogsaa anbefaler sig ved alle de Fordele, som de bedste Indretninger af dette Slags medføre.

Siden den Tid har jeg fortsat og meget forøget min Samling af de ved Trykken bekiendtgjorte

ældre og nyere Anlæg af brændebesparende Ildsteder, men ikke fundet nogen Angivelse af bedre eller mere oeconomiske Arnesteder. Smidlertid kan den omtalte, af mig beskrevne, Indretning kun udføres der, hvor man har fri Naadighed over Røkkenet og Skorsteenen, og ikke er afhængig af Bærten eller Huusejeren, der ikke gierne tillader nogen Opbrækning i Skorsteenen for at opføre bemeldte Indretning.

For nærværende Tid befinder jeg mig selv i saadan afhængig Stilling, og har forladt et Ildsted, hvori i tre Aar ikke forbrugtes mere Brændematerial, end i det ene Aar, jeg har ført min egen Huusholdning, er medgaaet.

Et Røge-Apparat som paa ethvert Arnested eller Skorsteen kunde opføres, uden at noget betydeligt i samme derved forandres eller nedbrydes; der kunde medføres ved Flytninger, og bruges allevegne; der kunde gjøre andre Ildsteder til Røgning undværlig; og ikke allene er mueligst brændebesparende, men høistbeqvem i Brugen, i højeste Grad reenlig; hvorved Maden aldrig kan overkoge eller svies; hvorved ingen Røg sees, og intet Røgefar sværtes, eller af Ilden berøres; vilde uden Tvivl være den største deel af Publikum velkomment, og finde almindeligt Bifald.

De engelske Steam Kitchen's som i England finde meget Bifald, samt Herr Professor

Sluffens Beskrivelse af et Damp-Årnested, som findes i oekonomiske Annalers 2det Bind, bragte mig paa den Tanke, at man i et saadant Årnesteds hensigtsmæssige Indretning vilde finde alle for angivne Fordele forenede. Jeg udkastede derfor en Tegning med tilhørende Beskrivelse, som jeg overgav til Herr Kobbersmed Petersen ved gl. Strand — en indsigtsfuld Mand, der ogsaa forfærdiger meget skønne Kobber-Kalkelovne af Herr Flobergs Indretning — med Begiæring om at forfærdige til mig selv den første til eget Brug og dermed anstillende Forsøg, og derefter at paatage sig Besørgelsen af samme for de sig dertil findende Eysthavere.

Udfaldet har fuldkomment svaret til min Forventning; og intet Ildsted behøves nu videre til Madlavning (Steg undtagen) end det lille Rum under Dampkedelen, der indeholder 6 Tommer i Bredden og 10 Tommer i Længden. — Afslags Mad koges i kortere Tid end forhen dertil udfordredes. I 2 til 3 Timmers Tid koges flere Retter Mad med 6 a 7 Pund Bøgebrænde. Kogekarrene ere ikke udsatte for Ildens umiddelbare Paavirkning, men hænge ned i en Trækasse, hvor de omgives af den heede Damp, derved bringes i jevnt Kog, og uafbrudt underholdes i samme.

Dette Koge-Apparat er med Forisæt udført i mueligste Simplicitet, og kan modtage mange

Slags Tilfætninger til større Bequemmelighed og efter det forskiellige Locale, hvorom jeg er meget villig at underrette enhver, der maatte behage at henvende sig til mig desangaaende, naar jeg er kommet tilbage fra en Reise paa nogle Uger, som jeg i disse Dage tiltræder.

Min Hensigt er ikke her at meddele nogen udførligere Beskrivelse af dette Røge-Apparat, der maaskee kun vilde have samme Skiebne som de fleste af dette Slags, der blive læste, glemte og begravne i Bøgerne; men allene at gjøre opmærksom paa en Indretning, der forener saa mange væsentlige Fordele, og at henvise dem, der maatte ønske sig samme, til ovenmeldte Herr Petersen, som paatager sig sammes Udførelse med den redeligste Behandling, og for den billigste Betaling.

Joh. Andresen

Om G a v m i l d h e d.

(Fortsat, see No. 41).

Men ogsaa leve Sandheden, hvis Udsagn det dog nok er, overbevisende for enhver anden end dem, der, være sig af hvilkensomhelst Aarsag, ej gidde høre den, at det vidnede om mere Goddædighed, Gavnildhed og god Følelse for de Fattige, dersom man anvendte saa meget mindre paa Spektas-

Kerne, at man fik i det mindste saa meget bedre Raad til umiddelbar at komme de Fattige til Hielp *); ligesom og om de, der ej af Fattigdom nødes til at gjøre selv, det de Fattige og Trængende skulde for-
 tiene deres Ophold ved, virkeligen gave dem Lei-
 ligheden til at fortiene deres Nødtørst med Arbei-
 der, hvis Løn vilde i det mindste formindske Træn-
 gen, og aldeles opfylde hvad mangen vindskibelig
 Familie nu i Drkesløshed maa mangle; ej at tale
 om at Bedkommende da fik gjort det Arbeid godt,

*) Jeg bør herved anmærke, at det hermed in-
 genlunde er de, som jeg troer, i sig selv usaa-
 delige, ja maaskee tværtimod nyttige Almue-
 forlystelser, som Price, Lufire eller andre give,
 jeg vilde ivre imod. Det er ej alene billigt,
 at Almuen faaer ogsaa noget til at forlyste sine
 velfortiente Fritimer med, og det noget, som
 den kan fatte og nyde; men kun en alt for
 hyppig Nydelse af dette Forlystelsesvæsen, der
 medtaget for meget Tid, for mange Penge,
 giver Lede til Arbeid og Fristelse til at erhverve
 paa utilladelig Maade, medens de, som her-
 til alt for meget overlade sig, ved denne Ud-
 givt og denne Forsømmelse af det, hvorved de
 skulde ernære dem og deres, formindske Ev-
 nen til at understøtte Armoden umiddelbar, og
 Tid efter Tid maaskee slappe og døvgjors Fø-
 lelsen for Medmenneskers tunge Kaar.

som de selv for det meeste gjøre slet nok, og forjuffe derpaa meget derved spildt Materialer.

Men det være nu med denne Bindsfibelighed og med vor Gavnildhed mod dem, hvilke derved lide Nød, som det kan. Her gives alligevel virkeligen meget bort. Gavnildhed er blandt os erkjendt for en Dyd, som og mange godmodigen og hæderligen udøve; denne Dyd er blandt os virkeligen i fuldt Bær, og hver skjonsom Borgerven og Mennefsken har paa den uden Tvivl i sin Kreds seet mange skjønne Exempler, hvilke alle og enhver ønskede at kunne efterligne. Egennytte er i saadan Miscredit, at ingen vil ansees for at være skyldig i denne hæslige Last, og mange ere maaskee meget mindre egennyttige end det vel, Sagen rigtigheden betragtet, var at ønske, i det de derved ej blot blive tilbøjelige til at følge Hielpsomhedens til Goddædighed og Gavnildhed opfordrende Stemme, men endog stundom, for at undgaae Bebreidelsen for egennyttig Udsærd, til at ødsle med deres Gaver.

Den ødsler med sin Gavnildhed, som paa smaae Almisser til ukiendte Diggere anvender saa meget, at han ej har Evne til at anvende det fornødne til at afhjælpe den Trang, der ligger inden for hans Kreds: at han ej kan tænke paa at forebygge Armod; end sige, der giver, paa hvad Maade det end være maatte, saa meget bort, at han selv om

ej bliver Tigger, dog sætter sig ud af Stand til at fyldestgjøre de Forpligtelser, der paaligge ham.

Tiggerstaven har til for ej længe siden været saa indbringende, at det er notorisk, at der ofte er tilbudet Tiggere Ophold ved anvist Arbeid, men de have ej villet tage derimod. Dette er saare naturligt. At der skulde være ret mange af dem, hvis Kaar have engang fornødret dem til Tiggerens foragtelige Elendighed, der endda skulde beholde sin Følelse nok for den Bancere, der er forbunden med Tiggerlivet, og det hædrende ved selv at forhverve Udkommet, til at de for rundt Udkomme med Tiggerstavens Bancere skulde foredrage knapt og nøjsomt Brød med Selverhvervens Hæder, er langt mere end man er berettiget til at fordre af Mennesker, som ved Nød og Nøje, vel og ofte ved at kiende de lidet hæderfulde Veje, ved hvilke mange Formuende ere komne til deres Formue, og det lidet hæderlige Brug de gjøre af den, have faaet al Følelse for Hæder og Skam affumpet og dæmpet.

Da det imidlertid er umueligt at kiende mellem de omvandrende Tiggere, der alle bede om en ringe Skærv for at afvende Hunger, hvilke det er, som siige sandt, og som virkeligen, om vi nægte dem Skærven, vilde lide Hungerens Morder, og hvilke det er der, skiondt de kunne fortiene Brødet ved Arbeid, og kunne faae Arbeid, der gav Brød, tigge, fordi Tiggeriet med mindre Nøje indbringer

meere; saa have nok de Uret, der ivre mod al Almissegiven, som mod en ligesaa skammelig og taabelig, som lovsstridig Ddflen; uagtet det er vist, at naar Fattigforsøringsanstalterne virkeligen ere tilstrækkelige til de i Sandhed Trængendes Nøds Afhielpning, og det forholder sig rigtigt, at alle Arbeidsdygtige kunde forsynes med Arbeid, hvorved de kunde leve, saa vilde ved en almindelig Foreening om slet ikke at give Almisse til ubekiendte Tiggere, ej alene Tiggeriet ophøre, men endog Trangen til at tigge; men i saa Fald vilde det da nok ogsaa blive fornødent, at man allevegne eenedes om at give saa meget til Fattigforsørgningens Bestyrere, at det virkeligen blev mueligt at forsyne med det nødvendige dem, som ikke eller ej fyldest med Arbeid kunde fortjene det, deres Forsørgning koster.

(Fortætted).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Borger, Bennen.

No. 44.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 29de Octbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses, Selskabet.

Erykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Niolstræde No. 218.

Om Gavnildhed.

(Fortsat, see No. 43).

Gavnildhed kan man ej nægte det at kaldes, naar vi frivilligen give Almisse, endog til ukiendte omløbende Staaddere. Men har denne Gavnildhed altid det Bærd, man almindeligen tillægger dette Navn? er det altid virkelig Velgiørenhed, Følelse af Medmenneskers Nød, og Hielpsomhedens Drist til at have den, hvoraf den har sit Udspring? Nække vi ikke ofte Tiggeren vor Skærv, enten for at løskløbe os fra Ubehageligheden af hans Forsølgelse, eller for at lade om ej Andre saa dog

Tiggeren selv see, hvor gavmilde vi ere, og at vi have saa meget, at vi tiære os ikke om den Skilling vi saaledes henkaste, eller dog for at giøre os, ved os selv, tilgode over det, vi saaledes kunne undvære, og over vor Gavmildhed? Rigtig nok hielpes og mættes Tiggeren, men forholder det sig paa sidstommelte Maade med den Følelse, med hvilken vi giøre dette Gode, saa bliver vor Gavmildhed nok en heel Deel mindre værd, end en sand Velgiørenheds Følelse var det, der bestemte os til at bringe vor Gave. Og Uret have vi uden Tvivl om vi ere stolte af denne vor Handlemaade, naar vi for vor Gave tilkiøbe os enten No for en bebyrdende Forsølgelse eller nogen vor Stoltheds Tilfredsstillelse.

Som det modsatte af Karrighed, ligesaa hæderlig, som Karrigheden er foragtelig, have vi nok ikke Ret til at ansee saadan Gavmildhed. Er den ikke altid ødsel, den viduer dog oftest om flet be- regnet Huusholdning; ja kunde vel endog stundom findes at have sit Udspring af Karrigheden selv. Thi det kunde nok hændes, at der er de, som ikke have Hjerte til at redde ved en lidt klæffelig Gave nogen trængende Familie eller enkelt Nødlidende, der dog henkaste saamange enkelte Smaagaver paa saaledes at tilkiøbe sig Fred for den enkelte Tigger eller prale med den henslængte Skilling, at disse tilsammen udgiøre, hvad der ved omhyggeligere Ans

vendelse kunde gøres adskilligt i Sandhed godt med. Det gaar i saa Fald, med denne Gavmildhed, ej klogere eller bedre end med Karrigheden selv, der sparer paa Skillingen og lader Daleren gaae; da denne for at spare den enkelte Daler, forbruger saa mange Skillinger at disse tilsammen udgiøre flere Dalere.

Uagtet vor Fattigvæsens priselige Virksomhed for at sørge for de sande Nødlidende; uagtet det paa saadan Forsorg grundede Forbud mod Tiggeri og mod at give Almisser til omløbende Tiggere, see vi dog, skøndt langt færre end forhen, stedse nogle, og det ikke faae, der trods Forbudet ernære sig ved Bettelstaven. Det er og sandt, at deres Antal, hvilke Fattiganstalterne have at sørge for, er saa stort, at de dertil anvendelige Fonds vanskeligen vilde række til dem alle. Det vilde neppe være Tilfældet, dersom den Gavmildhed, her udøves, udøvedes i den sande Aand, som Frugt af sand Belgjorenhed og Hielpsomhedsdrift og medlidende Omhu for at den værdige Nødlidende ikke skulde lide Nød.

Naar adskillige, opfordrede til at lade sig ved Fattigforsorgen antegne til et bestemt aarligt Bidrag, lade sig antegne til lidet eller intet, saa enten anføre de, at de alligevel maa give til enkelte Fattige, eller de lade sig vel forlyde med, at

de ville selv anvende deres Bidrag til sin Bestemmelse.

Ere Bidragene utilstrækkelige, som de maae blive, naar for mange af dem, der kunde bidrage, tilbageholde deres Gaver, saa er Følgen deraf, at der ej noksom kan sørges for de Trængende, og der vil blive desflere tilbage, som anraabe privat Hielp. Klækkeligere Bidrag vilde her hæve Narraagen, hvorfor de vægtes. —

Naar Folk derimod paaftaae, selv at ville anvende det, de have at anvende paa Armodens Formildelse, saa ere de upaatvivleligen ogsaa selv dertil nærmest berettigede; og skeede det almindeligen, med meere Belgjørenhed end Gavnildhed, saa vilde den offentlige Forsørgning for en meget stor Deel blive overflødig.

Sikkerligen er der de, og mange ere de Ude og Gode, som forstandigen saaledes ej blot formilde, men meget meere forebygge ved vel anvendt Godgjørenhed Armoden, i deres Kredse, at naar Mængden anvendte sine Gaver med lige Wiisdom og Godhed, saa vilde Antallet paa dem, som nu blive Gienstanden for offentlig Forsørgning, overmaade meget nedsvinde.

Saaledes velgjørende ere de, som ved at tage sig tilgavns af en fattig afdød Faders forladte Børn, sætte den Moder, der ved dem hindredes fra at erhverve det, hun skulde ernære sig og

dem med, i Stand til at anvende sine Evner og sin Tid til i det mindste nogen Erhvervelse, og forebygge, at Børnene, der ellers skulde vænnes til offentligen eller i Smug at fornedres til det æreløse Tiggerliv, opdrages til Afstye derfor, men til gavnlig Virksomhed.

Saaledes de, der, istedenfor at give nogen ufortient Almisse, sørge for at sysselsætte den Trængende, men heller ved at føde nogen i Uselighed med Gaver uden Nøderlag i Arbeid, lidt rundeligere betale den arbejdende Fatige for Anvendelsen af sin Virksomhed.

Saa de, der behandle deres Dyende paa saadan Maade, at disse ej, opfagte hver Faredag, ere overalt fremmede, men som gode Dyende, ej alene holde ud i deres Tjeneste, men, som det altid skeer, naar gode Tjenestefolk ere i gode Folks Tjeneste, blive som sande Lemmer af Familien Høsbonderne, og disse igien hine giensidigen forbundne. For en meget stor Deel ere de Ulykkelige, der ere Gienstandene for den offentlige Forsørgning, Mennesker, som have en større eller mindre Deel af deres Liv været Privates Tjenestefolk. Havde de, istedenfor at have i en Deel Aar tient efterhaanden mange Høsbonder, været een enkelt god Familie forbundne, langt fioldnere end nu vilde det da have væ-

ret Tilfældet, at jo den gode Høsbonde havde fundet den i saadant Fald altid søgte Leilighed til saaledes at sørge for sit troe Dienestetyende, endog, naar Dienestetiden omsider var til Ende, at det ej skulde blevet disses sørgelige Ende, at de eller deres Børn skulde have Tilflugt til Glendighedens offentlige Afhielpning.

Det er saaledes en, om jeg saa maa kalde det, provisorisk Fattigforsørgning, at behandle sine Dienestefolk vel. Dermed afhielpes vi rigtig nok intet af den nærværende Armod og Nødlidenhed, men vi arbeide for Fremtiden, og formindste for den deres Antal, som ellers vilde blive Gienstande for dens Gævmildhed, ligesom vi ved vor for en Deel bøde for vore Fædres Synder.

Til god Behandling mod Dienestefolk hører ogsaa ej blot at sørge for deres oeconomiske Bestand, men ogsaa for deres Sæder. Thi sædelig god Wandel er ogsaa i oeconomisk Forstand saare nyttig; og det er ikke den ringeste af Armodens og Mangelenes Glendigheder, at den stedse giver Formodning om ikke god Wandel; da det er et af Sædelighedens store Bud, at sørge med forstandig Omhu for sin Belfærd. Arbeidsomhed, Forsynlighed og god Huusholdning, der om ej altid, dog oftest, sikke mod Mangel og Bettelstav, ere væsentlige Dele af sædelig god Wandel. Dersom nu god og forstandig Behandling med Dienestetyende ej altid formaaer at

giøre dem sædeligen gode, om de alt, førend de kom under vor Forsorg, vare fordærvede, hvilket dog vel ogsaa, og det ej endda saa sielden, kan være Tilfældet, saa fordærver dog ikke de vel og forstændigen handlende Høsbonder deres Tjendes Sædelighed, hvilket ved modsat Behandling uden Tvivl saare let og alt for almindeligen er Tilfældet. Jeg taler ikke om, at, hvor Tjendet seer intet andet for sig end Svir, Udselhed, Urfesløshed, slet Udsærd og Huusholdning, der sørge de saaledes lastefulde Høsbonder øjensynligen saare ilde for deres Tjendes Sæder. Jeg taler ikke herom, fordi jeg mæener, at, hvor mange Familier og Enkelte der end sees saaledes lastefulde, saa ere Menneskene i saa Henseende dog vel neppe synderligen værre end de i forbigangne Tidsaldre have været, og i kommende ville blive. Det er blot den oeconomiske Handlemåde jeg holder mig til. Her har altid været hørt almindelig Klage over Dienestefolkene, for Utroskab, Overhed, Mangel paa huuslige gode Egenskaber. Denne Klage er saa almindelig, saa den vel ikke kan være ganske ugrundet, skjøndt jeg troer at man i de sildigere Tider lykkeligen hører den sieldnere end ikke ret langt tilbage. — Men skulde ikke saadant Dienstepjendets Forhold været let at forklare, som en nødvendig Følge af Mængden af Høsbondernes Forhold mod dem? Man tænke engang alvorligen paa en Dienstepiges Kaar i vore

borgerlige og især de mange halv fornemme Huuse, hvor Familien selv er for høj paa Straa til at Pigen kan, som et Lem af Familien, stedes til Udgang og Dophold i de Selves Bærelser. Hun skal da opholde sig i et snævert røgfuldt, eller af Trækvind giennemstrømmet Kjøkken, i Sølerie og Siadsk, naar hun ej, som den eeneste Familien har til at besørge sine Vrender, giennemstripper de dyndfulde Gader. At der, i det mindste Vinteren igiennem, ikke er at tænke paa Renlighed for den saaledes tienende Pige, da hun maaskee i heele Uger neppe kan være tør, er klart. Hun skal naturligviis være den første i Huuset, der staar op, og den sidste der gaar til Sengs. Hendes Føde er Affaldet af en Families Bord, som ofte selv, for at kunne vedligeholde den udvortes Glæds, maa hielpes sig kummerlig nok inden Dørre. Hendes Leje har hun sædvanligen i et mørkt Hul, eller Skab bag Skorstenen eller under Trappen. I hvor mange af vor Hovedstads ellers ikke saa lidt elegante smaa Huuse er dette ikke en aldeles sand Skildring af Tienestepigens Tilværelse?

(Fortsættes).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Søndagen den 6te November samles Kommissionen for Borgervens-Bladet, da Herr Rector Høegh Guldberg læser.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 45.

Femteende Aargang.

Løverdagen den 5te Novbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Stoltstræde No. 218.

O m G a v m i l d h e d .

(Fortsat, see No. 44).

Dg for at føre dette Liv, faaer Pigen en Løn af — Fire, Fem, højt og kun i de sildigste Tider Ser Rigsdaler Halvaaret, — medens hun neppe for ringere Pris kan have hele Skoe at gaae med! — Skjøndt jeg vel veed, at det er at sætte Mispris paa Dyden, at tale om den, som om den lod sig kiøbe eller betale med Penge, saa kan man dog nok i al Alvorlighed spørge, hvormegen Dyd, Huslighed, Arbeidsomhed, Orden, Nethed, Kyndighed, Trofkaab kan man vel vente sig for den Pris? Er det

blot mueligt, at en Tienestepige, uden at gaae nøgen, og i reen Følge af den Urentlighed, Kulde, Strabads, Mangel og Græmmelse, ikke maa omkomme, dersom hun ej paa hvilkensomhelst Maade forbedrer saadaane Kaar? Er det at undre, om hun fristes af denne i Sandhed strænge Nødlidenhed til at tilkøbe sig lidt imellem af det hun skulde købe for paa Torvet til Kjøkkenet, eller i Bodden til Fruens Pynt? Er hun ret meget at laste, om hun anvender en Smule af det, hun rigtig nok høiligen til bedre Brug kunde behøve, til at forsøge ved en Kopper Kaffe at varme det frosne Legem, og oplive det nedslagne Sind? Er det ikke naturligt, at hun lader sig forlede, naar hun om Aftenen kan snige sig ud, til at dvæle lidt for længe i Danseskjæderen, og derved saalænge unddrage sig fra det kolde siadskede Kjøkken? ja hvad skulde ej det lidende Menneske underkaste sig, for at skaffe sig Formildelse i et Liv saa uselt, at hun, alt sammenlagt, snarere vinder end taber i Livs-Nydelse, ved at ombytte denne Tilværelse med Forbedringshuset?

At Tienestepigen, ved uophørlige Forsøg paa at forbedre hin Stilling, opfiger saadan Tjeneste hvert Halvaar, er ligesaa naturligt, som at hendes Forhold, hvor hun ej nyder andre Kaar, er af den Beskaffenhed, at Husbønderne ogsaa fra deres Side gjøre hver Fjeredag Forsøg paa, om de ej skulde kunne træffe bedre Tyende.

Det er uden Tvivl en af Fordelene ved Kjøbenhavns Brand, at de igien opbygte Huuse for det meeste ere lidt rummeligere og beqvemmere indrettede, saa Tjenestefolkene ikke i saa mange Baa-ninger nu ere saa uselt stedte, som forhen, og som endnu i den gamle Deel af Staden. At man ogsaa noget har begyndt at forbedre Lønnen, skjøndt den endnu er saadan, at Tjenestepigerne umueligen kunne komme ud, med mindre de i deres Husbonders og Madmødres private Gavnildhed eller paa andre Maader have nogen Biindtægt, forklarer det Sær-syn, at der høres nu ej saa hyppige Klager over deres Utroskab, Drukkenskab (forhen almindelig, nu ganske sielden) og flette Forhold, som tilforn. Og-saa lader det, som Madmødrene, nu mere alminde-ligen end før, sætte Stolthed i at deres Piger see reenlige og nette ud, hvilket ikke var at tilveie-bringe, uden ved at de, udenfor den stipulerede og almindelige Løn, ved særskilte Gaver dertil sætte dem i Stand.

At dette lover vor Fremtid færre Almisselem-mer, færre der komme til at qualificere sig til at blive elendige Gienstande for enten privat eller of-fentlig Gavnildhed. — Det er af vore Tjeneste-piger vore mindre anseelige men talrigste Medbor-gere faae deres Hustruar. Dersom disse, i deres Tjenestetid ere vante til Uselhed, til dermed forbun-den slet Sædelighed, slet Huusboldning og Nedrig-

heb, hvor naturligt at de da blive flette Huus-
holderinder, flette Hustruer, flette Mødre, flette
Mennesker. Ere de derimod, fra deres Tjeneste-
dage indlemmede i en hæderlig god Familie, hos
hvilken de have lært god Huusholdning, gode Sæ-
ders Tæffelighed, ere vante til Orden, Blidhed og
Godhed i Dmgang, ogsaa til Flid, til Næthed, til
huuslige Dyder, de bringe da den did ledende Mand
med sig ind i deres egne Boliger, og den faaer der
dens almindelige velgørende Virkning, hvis Udfald
i det mindste langt fieldnere end ved det modsatte
Forhold bliver om ej altid Rigdom eller engang
Velstand, saa dog Udkomme med tarvelig Nøj-
somhed.

Denne Dmgang med vort Tyende fordrer maa-
ske Udgiwt; og dog er det let at beregne, at det
koster mindre at give sin Tjenestepige nogle Daler
meere i Løn, tildeele hende nogle Alen Lærred, el-
ler Kattun, eller et Par Skoe o. d. fl., end nøde
hende til at snyde os for dobbelt saa meget, og
dermed faae slet og skidesløst giort og behandlet
alt hvad vi, behandelende hende slet, flye hende at
bestille. Vor Gavnildhed og gode Behandling torde
paa den Maade betale sig godt. Det er ikke det
beste Motiv til at gjøre vel, det, ved enhver Vel-
gierning stedse at have Haab om Giengjeldelse for
Djne. Fra denne Synspunct betragtet, hører dog
god Behandling med sit Tyende til god og paa

Forbelen rigtig beregnet Huusholdning; thi i Sandhed, det, vi saaledes koste paa vore Folk, betaler sig næsten altid med Ager ved deres paalidelige Troffab, deres Omhu for at spare os for ellers muelige Tab, deres Paapassenhed paa vor Fordeel. Men skal vort gode Forhold have noget bedre Værd end enhver god Handelspeculation, saa maa det ikke være smaaligen beregnet paa den reene Pengegevinst. Lad det da endog virkelig koste os noget meere end det, deres Troffab og redelige Hengivenhed indbringer os — ogsaa deri, at Dienestefolk, som vi have behandlet vel, kunne vi med temmelig Visshed gjøre Regning paa siden, i hvad Livets Stilling de end komme, at blive vore trofasteste Venner; — men heller ikke denne Beføstning bliver letteligen, end ikke i oeconomisk Forstand, spildt. Ere vi ej reent Umenneffer, saa see vi dog ej siden det Menneffe, som engang tjente os, nedsiunket i Nød og Glendighed, uden at række samme en hielpsom Haand. Men større Gaver vilde da ikke være nær saa velgiørende, som forhen til rette Tid de mindre, der, rigtig regnet, ikke engang havde kostet os noget. Hvad vi nu give bliver forthielpende Palsliativer; det er yderst vanskeligt at redde Menneffer, som engang ere fuldkommen nedsiunkne i Glendigheden.

Istedensfor, at vise sin Velgiørenhed ved hyppigen anvendt Gæmildhed er der endnu en Maade

at giøre godt paa, som Mange, der ikke ere karrige, men give meget bort, aabenlyst bekiende, ikke at ville befatte sig med. Det er, ej at bortgive, men kun laane den Trængende. Det er ganske sandt, at mange ja maaskee alle formuende Folk have Anmodninger i Mængde om Laan, som det er let at forudsee vilde, om de opfyldtes, bringe selv en Millionair til Tiggerstaven. Det er sandt, mange, som eje noget, have gjort den sørgelige Erfaring, at de laane til deres Ven og nødes til at kræve deres Uven, ja kræve ham forgiøves; og at uforsigtig Ublaanen og Borgen har bragt mangen rig Mand i Fattigdom, mangen drivtig Kiøbmand til Fallitten; men vel at mærke uforsigtig, uforsigtig Ublaanen. S ganske vist riskeres ganske meget, ved frist væk at borge til Junkere og Udelande, som i Haab om Papas, Mamas, eller Tantes Hødensart svire væk, og nyde forud den tilkommende Fortun, saa den er opbrugt førend den kommer; til Lotto eller Pharo; Spillerne, eller de andre Lykkesriddere. Men hvor mangen ærlig stræksom Haandværker, eller Mand i ringe men sødende Næringsvej, tvinges ej ud paa Vejen til Udelæggelsen af Mangel ofte paa en liden Sum, som tilfældige Omstændigheder, en Sygdom, udebleven Betaling af en Kunde, eller detslige mere, kan have bragt ham i. Hvor mangen Familie har aldrig kunnet komme i Vej, er evig bleven i Armod, fordi han

aldrig har kunnet opdrive en for den Rige ubetydelig Kapital, som han gierne havde kunnet, ærlig havde villet, betale, om det var tilladt, endog med ualmindelig Rente; men enten faaer han den nu slet ikke, eller han faaer i jnedige udsuende Nagres Kløer, til hvilke han maa betale, ej Rente, men den laante Kapital alt for mange Gange dobbelt. Hvilken Livets Vej fordrer ej Forskud; og hos hvem faaer den Fattige det uden hos den Rige! Der voves, og slundom tabes reent en saadan laant Kapital. Nu! den forstandige Huusfader vover kun det han kan taale at tabe. Men Beregningen af hvad der voves fordrer Forsigtighed og Umag, og Risken fordrer at man er betænkt paa en Dødsfrelse. At der med al den Gævmildhed, heri Skillinge og Dalere udøves, er nogen Mangel paa denne Hielpsomhed, lader sig formode af den store Banffelighed, enhver begyndende Vindskibelighed møder, for at finde det til dens Drikt fornødne Forskud, som derfor saa meget søges af offentlige Fonds, ved hvilke Anvendelsen dog aldrig saaledes kan paasees, som af den private Mand der laaner af sin egen Formue, medens Mængden, ved forvendt Begreb, heller ikke nær gjøre sig den Samvittighed over at skuffe Staten, som en privat Mand. Det synes og at være at formode af den Søgning, Stiftelsen som tager 18 pro Cent, og de godt Folk, der tage, siges der, endnu meere, bestandig have.

Men ganske vist er den allermageligste eller rettere den allerdovneste, den for Ladheden mest skikkede Maade at afvelte den Forpligtelse paa, som vel alle have nogen Følelse af, til at komme sin trængende Næste til Hielp, den ligefrem og uden Speculads at give ham lidt af sin Eiendom. Dette koster ingen Beregning, intet Reguskskabshold, ingen Omtænken. Det stikker den i Dinene som faaer Gaven; det stikker den i Dinene som seer det, eller som man fortæller det til, at man har givet bort saa og saa meget; det lader saa kiønt, naar Talerkenen gaar om over Klubbordet, at aabne den spækkede Tegnebog, og smidde Seddelen eller Sedlerne derhen, eller at lade see hvad man der tegner paa Subscriptionsbladet; og selv har man den beroligende Tilfredshed, om den eller hin Smaas synes at have kostet vel meget, eller Glædepigens Conto i Kræmmerens Bog er vel høj, at man har affundet sig anstændigen med den og den Subscription, den og den, der collecteredes før o. s. v.

(Slutningen følger).

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Lands-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Søndagen den 6te November samles Kommissionen for Borgervens: Bladet, da Herr Lector Høegh Guldberg læser.

Borger, Bennen.

No. 46.

Femtende Aargang.

Løverbagen den 12de Novbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Stolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

Mandagen den 14de November om Eftermiddagen Kl. 5 holdes Generalforsamling, hvor Ansøgningerne om Laan og Understøttelse foretages, paa Prinsens Palai bag Slottet, til hvilken Tid Deherrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

C. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Kjøffe.

Om G a v m i l d h e d.

(Slutning, see No: 45).

Gavmildhed og Godgiørenhed ere to Ord, som man i Hast nok for det meste taget for Synonymer (eens af Betydning). Man er stolt af hin, og troer derved at have Fortienesten af denne. Mon dette altid hænger saa rigtig sammen? Skulde vi ei undertiden forvirre lidt Begrebene give og Fiøbe. Naar vi ville ansees for at give noget bort, saa indbilde vi Folk, os selv maaskee med, at vi overdrage noget af hvad vort er til en anden, uden at faae Noget derfor igien; naar vi ligeledes overdrage noget af vor Eiendom til en anden, men faae derfor hvad det er værdt, saa siges vi at sælge det. Gavmildhed skulde saaledes bethyde Tilbøielighed til at overlade Dele af vor Eiendom til andre, uden at faae Noget igien.

Naar vi foretage os denne Handling, saa maatte der vel opstaae det Spørgsmaal, hvorfor giøre vi dette? hvorfor skille vi os ved hvad vort er, uden at faae noget derfor? — Af ingen Aarsag skeer Intet. — Svaret vilde da blive, at vi derved skaffe os den Fornøjelse, den Tilfredshed, at have giort noget Godt; eller befrie os fra Samvittighedens Bebreidelse for at have forsømt det, eller deslige. — Men saa faae vi jo dog derfor den Fornøjelse, den Tilfredshed, eller den Befrielse fra

Nag, som derved skal være forbunden, og for intet have vi da ei skilt os ved vor Eiendom.

Uden Tvivl forholder det sig virkeligen saa: vi give ikke Tiggeren en Skilling, uden vi ansee Befrielsen for hans Raab at være Skillingen værd; vi lægge ikke Femdalersfeddelen paa Collecttallerkenen, eller tegne Ti paa Subscriptionslisten, uden om og saavidt vi finde, at den Stolthed, eller den Fornøjelse, der er for os ved saaledes at have anvendt disse respective 5 eller 10 Rd., er 5 eller 10 Rd. værd, og havde ikke været at faae for lettere Pris. Havde vi kunne skaffet os selv samme Portion Fornøjelse for 4 som for 5 Rd., for 8 som for 10 Rd., denne Fornøjelse maa nu bestaae i Forestillingen om den Nytte vi gjøre Medborgeren, eller i Forestillingen vi derved gjøre os selv om vor glimrende Forfatning, som saaledes kan lade sig skue, eller om den Respect, som vi sætte os i for vor Gævmildhed og vor Formue o.s.v., saa vilde det jo været Uffindighed, om vi havde givet Een eller To Rigsdaler meere end Tingene kostede, større Galsskab end om vi gave Hattemageren 7 Rd. for den Hat han vilde sælge os for 6 Rd., da vi kunde maafsee dog troe Hattemageren vilde agte os desmere som generøse Kiøbere, der ei vilde tage hans Hat for ringere Pris end den engelske, der kostede saa meget, og var ikke saa god. Resultatet er, at vi virkeligen aldrig give nogen Ting bort, i den Be-

mærkelse, at vi derved Intet faae igiend. Uagtet vi, naar vi saaledes betale Nytaars- eller Gebursdagsgaver, Drikkepenge, Almisse eller hvad det er, faa give vi ligesaalidt disse Foræringer, eller deres Beløb bort for Intet, som naar vi betale Klubcontingen, Smaussen paa Skydebanen, Skræderens, Hyrekudskens eller Slagterens Regninger. Vi give det, vi give, i alle Fald, fordi de Fornøjelser, de indbildte eller virkelige Nødvendigheder, den Stoltsheds, den Grilles Tilfredsstillelse, odl., koster faa meget, og er faa meget værd, og er ei at faae for ringere Pris; og vi gave ligesaalidt faa meget til de Fattige, om vi troede vi for ringere kunde faae den Tilfredsstillelse vi derved kiøbe, som vi give Hyrekudskens meere end ham efter Regningen tilkommer. Den Stolthed derfor, som vi føle ved at give store Almisser, eller øve megen Gæmildhed, er saaledes af selvsamme Natur, som den vi have af at betale stor Hyrekudskeregning, stor Kræmmerregning, meget for Smaussen, og er for saavidt slet ikke mere værdt.

Med Belgiorenheden derimod er det af en ganske anden Beskaffenhed. Uden Hensyn til nogen dertil fordret Eiendoms Overførelse, eller Dvoffrelse, grunder den sig paa en aldeles uegennyttig Drivt til at afvende vore Medmenneskers Nød eller Lidelse, til at gjøre dem faa lykkelige, som os mueligt, og til at foretage enhver did førende Handling, den have

for os selv hvad Følge og Virkning den vil. Denne Drikt, grundet, meener jeg, paa Følelsen af at den, om hvis Bæe og Vel der handles, er som Menneſke, eller blot som førende, ſig ſelv bevidſt, Bæsen, en Deel af det ſamme Heele, af den Menneſkehed, eller den ſig ſelv bevidſte Skabning, hvoraf ogſaa jeg udgør en Deel; at det er ſaaledes en Deel af mig ſelv — ſaa vidt den Heele Jeg ſelv er den Heele ſig ſelv bevidſte Skabning, og det jeg ellers kalder mit Jeg kun et Lem, en liden ſærſkilt Deel, af dette Heele — der lider, men det ganſke Heele Jegs Bedligeholdſe og Vel er en i hver dette Heele Jegs enkelte, ſig ſelv bevidſt Funke af Naturens Dphavsmand nedlagt Hoved- og Grunddrikt. — Vi ſtaaer i nøjere Forbindelſe med den Deel af den heele ſig ſelv bevidſte Natur, ſom vi kalde Menneſkehed, end med det øvrige; derfor er Menneſkets Bæe og Vel Menneſket vigtigere, end Myggens, Maddikens, Lvægets, uagtet vi ogſaa føle, kun i ringere Grad, Medlidenhed med dets Ildebefindende og Medglæde med dets Vel. Men meeſt og meget nøjere ſtaaer vi Forbindelſe med vort eget Individ; derfor er det os meget vigtigere, at pleje vore egne Saar, ſtille vor egen Sult, afvende vor egen Mangel, end at pleie, ſtille, afvende andres Saar, Sult, Mangel; og ikkunſ fornuſtigt Hensyn paa hvad vi ſaaledes ſkyldte os ſelv vor Selvbevarelſe, vor, og de os ved Slægtſkabs, Dm-

gangs, Venfjabs eller Borgerligheds Baand nærmest Forbundnes, er det som kan eller bør holde vor Drixt til at sørge for vore Medmenneskers i Lomme.

Men efter dette kan den Menneſket af dens Belgiørende Dphavsmænd indplantede ædle Naturdrixt, paa hvis Opfyldelse det heles Belvære ſaa ganſke beroer, ikke anſees fyldeſtgiorte ved at vi føleløſe ſtolteligen henkaſte en Deel af det, ſom ved Tilfældigheder er kommet til at hedde Vort, og for Reſten at være ubekymrede om, hvorledes endog det anvendes, og hvorledes Menneſkeheden lider. Ikke ſtort anderledes forekommer mig denne Maade at fyldeſtgiøre den almindelige Menneſkepligt paa, end om man troede at opfylde alt hvad man ſkylder ſit eget legemlige Vel, ved at betale Lægen et beſtemt Salarium, uden at ville værdige de Saar, de Bylder, den Podagra, den Hectik eller hvad beſlige man maatte være beladt med, ſaa megen Opmærkſomhed, at man engang derom vilde underrette den betalte Læge end ſige hielpe til med at bebinde og pleie de lidende Deele, men lade ham ſelv have den Uleilighed at opſøge det Lægems Skavanker, ſom han ſkulde sørge for, og eene beſørge den hele Pleie. Man vil dog vel tilſtaaе, at hvor vel man end betalte Lægen, ſaa var man, ſaaledes handlende, et ſaare føleløſt, til Daarſkab unaturligt Menneſke.

Men skulde den, i Hensyn paa heele Menneskeheden, være mindre unaturlig, mindre følesløs, der, betalende sin Almisse eller sin Fattigcontingent, var det endog til ødsel Gæmildhed, vilde derved troe sig fritagen fra al videre Opmærksomhed eller Omhu for den heele Menneskeheds Bæe og Vel.

Man misforstaae ikke Borgervennen! Ingenlunde er Meeningen den, at han vil, man skulde afknappe paa den Godgjørenhed, man anvender til Gaver til trængende Brødre; nei! men naar vi ogsaa have fordeelt eller anvendt denne med klogeste Omhu, uden hvilket den taber sit hele Bærd, og vel oftest og meget at det som kunde og skulde være dens Virkning, ikke derved troe os at have betalt Menneskeheden alt hvad vi skulde den, eller opfylde alt hvad Godgjørenheds, Hiølpsonheds og Medlidensheds hellige Følelser paalægge; men søge ved ædel Udfærd, som Mænd, som Fædre, som Høsbønder, som Benner, som Statsborgere og Undersaatter og som Mennesker, at vise, at vi, virkeligen levende og følende Medlemmer af Menneskeheden, i alle menneskelige Forbindelser føle vor Menneskepligt, og bidrage virksomme og uegenmyttige vort med til Glendigheds og Videlsers Afhiølpning og almindeligt Velvære.

Ehr. Dram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

E t P a r O r d

om forskjellige Folkeslags Levemaade.

(Uddraget og oversat).

Menneskenes forskjellige Maader at leve paa ere mangfoldige som deres Begreber, Trang, Tilboieligheder og Stillinger. Europæeren staaer ligesaa høit over Naturens raae Søn i dette Stykke som i sin Dannelselse.

Flere Folkeslag i det nordøstlige Asien og nordvestlige America have slet ikke nogen Sands for den Keenlighed og Nethed, der forsøder os Livet. Bæggene hænge i ordentlige Tapper fulde af Sod. Alle, Eldre, og Yngre, og Huusdyr, forrette deres Nødtørstighed i den fælleds Hyttebolig, uden at Noget gjør sig den Uleilighed at tage det bort. Paa at vaske og rense Legemer eller Kar tænkes aldrig. Udeles skiden tillaver Huusmoderen Fiskene og tager dem op af Kjedelen, kun stundum aftørende sine Hænder paa den fede Skindhantke. Haaret er sammengroet af Skarn; Hoved og Peltsekjole ere fulde af Utsøi; og tidt æde Hund og Mennecke af eet og samme Trug. Det vilde være væmmeligt at beskrive, hvor lignende det gaaer til hos mange flere Folk; og endnu anmærkes da blot, at hos mange mongoliske Nationer i Asien er det ved Religionslove forbudet at afvaske vise Huusredskaber i Floderne.

(Fortsættelsen følger).

F. Hægh Guldberg.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles Søndagen den 4de December forstkommende da Herr Professor Olsen læser.

Borger, Bennen.

No. 47.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 19de Novbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolsstræde No. 218.

Extract

af

Andet Kvartals-Regnskab

for

det forenede Understøttelses-Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste April til 30te Juni 1803.

Indtægt.	Ndr.	St.
Kasse = Beholdningen fra 1ste Qvart. d. A. var = = = = =	558	32½
(See Borgervennen No. 21 d. A.)		
A. Ugentlige Indkomster:		
For Ugebladets 15de Aargang fra No. 14 til 26 incl. og Love til nye Medlemmer	634	5
B. Qvartals Kontingenter:		
1) For Qvart. til ult. Art. d. A. 133 R. 63ß		
2) — Restancer fra de for. Qvt. II = 36=	145	3
C. Aarlige Indkomster:		
1) For 2de overordentlige Med= lem. prænumer. d. A. = = 10 Rb.		
2) Et Dito Medlems Rest. for afvigte Aar = = = 5 =	15	=
D. Laans og Forskuds Afbetaling i dette Qtt. = =	337	48
Summa Ndr.	1689	88½

At ovenstaaende 2det Qvartals Extract er over-
eensstemmende med Administrationens Kontrol,
bevidner

C. C. Martens. S. G. Clauser. S. J. Cantor.

Udgiøvt.	Rdr	St.
1) De aarlige staaende Udgiøfter: For Ugebladets Trykning og Lønningerne i dette Qvartal = = = =	325	72
2) Til de aarlige Pensionister: Betalt for dette og forrige Qvartal =	351	48
3) Betalt af den efter Repræsentanternes Beslutning den 14 Febr. d. A., bevilgede Gratification for 15 R., for dette 2det Qvartal = = = =	3	72
4) Extraordinaire Udgiøfter:		
a) Betalt i Afdrag paa det i Depositskassen under 23de Nov. f. A. giorde Laan = = = = 500 R. = β. Og forfaldne Renter af hele Laanet = = = = 22 = 45 =		
b) Til adskillige mig anviste Regninger = = = = 71 = 22 =	593	67
Pr. Ballance bliver Kasse-Beholdningen til 3die Qvartal = = = =	415	21 $\frac{1}{2}$
Summa Rdr.	1089	88 $\frac{1}{2}$

Kjøbenhavn den 30te Juni 1803.

J. Hagaard,
Selskabets Kasserer.

Kasse.

A n n æ l d e l s e.

S General-Forsamlingen den 14 Novbr. blev følgende afhandlet:

General-Regnskabet fra forrige Aar blev fremlagt tilligemed De Herrer Revisorers, Urtekræmmer Henrich Holms og Forvalter Haderups Brev, hvori de mælde: at have befundet Regnskabet i god Orden, og blev da paa General-Regnskabet qvitteret af de mødende Repræsentantere efter Lovens 4 Cap. 10 §.

Uf Kassereren blev fremlagt 2det Qvartals-Regnskab for dette Aar, som hermed følger, og dette Aars 3die Qvartal-Regnskab, som næste Gang skal blive indført.

Til nye Medlemmer bleve antagne:

- Herr Lieutenant Gleis, som overordentlig Medlem.
- Sekretair Carl Stampé til Schorringe og Nebbeløe Gaarde, som overordentlig Medlem.
 - Brændevinsbrænder Carsten Severin Ingeman.
 - Strandings-Commissionair Hans Peter Rasmussen paa Bornholm.
 - Kaptain Christian Bosbein.
 - Skolelærer Wisbye ved Agerups Skole.

Det øvrige i denne General : Forsamling af-
handlede skal herefter blive indført.

Administrationen for det forenede Under-
støttelsesselskab.

E. Martens. S. G. Clausen. S. J. Cantor.

C. Købke.

E t P a r D r b

om forskellige Folkeslags Levemaade.

(Fortsat, see No. 46).

Hvor forskjellig fra vores de Folks Levemaade maa være, der blot leve af Jagten, Fiskeriet, eller Dvægdriften, lader sig let begribe. De maae trække om i Skovene, besøge Havbredderne og Flodmundingerne, eller ideligen bryde op med deres Hjørder og hele Huusvæsen, for at søge Steder, hvor Dvæget kan græsse. Eignende Levemaade føre mange Tyroler. De have egne Steder at boe paa om Sommeren, og egne Steder at boe paa om Vinteren. I den sidstnævnedes Aarstid opholde de sig i deres Dalhytter; men, smiler Foraaret, drage de op paa Alpernes mellemste Bjerregne. Huusfaderen leder Pakhesten ved en Snor; paa begge

Sider af den er der Kurve, hvori de mindste Børn sidde. Efter ham kommer Moderen med de vorcere Børn og ledsaget af sine Døttre, der og ere belæssede. Derpaa følge Tjensstepigerne med deres Kofke, og Karterne med alle Mælkefarrene og Bistaderne. Nu flytter hele Familien i en Træhytte, og Enhver gaaer til sit Arbeide. Imod Midten af Julimaaned drage Mændene høiere op paa Alperne med Dvæget. Den første Hyrde aabner Toget med de ældste Kør, og Bihyrden slutter det med det yngre Dvæg. Til over Midten af September forblive de der; men saa føres Creaturene igjen nedad. Ogsaa i Schweiz vandre Hjorderne Sommeren over paa Alperne, men Eierens Familie drager ei med dem. Til Hyrdens Omsorg betroer man dem; og han lever den hele Sommer næsten ene af deres Mælk, deres Ost og den Smule Brød, han trænger til, og der af og til sendes ham op.

Af heelt anden Natur ere de omstrøifende Zigguener, der fra den Tid, de maaske ved Krige bleve fordrevne fra Hindostan i Asien, udbredede sig i Europa. Hvor det hover dem blive de; og i de Egne, hvor de findes meest, f. Ex i Siebenburgen i Ungern, boe de helst under Telte. Den aldeles Arme og Usle tager og tiltakke med det Ly, et Træ giver. Imod Vinteren grave de sig

et Hul i en Høi, gjøre sig et Tag derover af Brene og Dviste, hænge et Klæde for til Dør og ligge i hele Familier rundt om den brændende Ild. Bænke, Stole, Senge, næsten alt Kjøkkentoi og Huusboskab trænge de ikke til. Have de een Kniv og een Potte, ere de meget glade. Deres Mæring øge de ved at spille og dandse for Folk, ved at paae og lade sig betale af lettroende overtroiske Menneſker, men især ved den Færdighed, med hvilken de forſtaaer at ſtjæle Levnetsmidler. Dertil opdrage de deres Børn fra den ſpædeſte Alder af. Mændene foretage ſig dog om Sommeren et eller andet nyttigt Arbeid og ere ei aldeles ukyndige, ſær i Smedekunſten; men om Vinteren ligge de ganſke paa den dovne Side, og Konerne maae ſee til hvorledes de kunne føde dem. Derimod ere de og ſlet ikke kræsne i Balget af Levnetsmidler; de tage gjerne tiltakke med ſtyrtede Dyrſ Udſker og daaſtaaer endog, at, naar det af Menneſker dræbte Dyrſ Kjød kan ſmage ſaa godt, maa Kjødet af det af Gud ſelv ſlagtede Dyr være endnu meget bedre. Deres høieſte Lykſalighed beſtaaer i Brændeviin og Tobak. En Pibe, der ret er gjennemrukken med Tobakſaſt, er dem en koſtelig Vækketidſken, ſom de tygge og æde op.

Den Maade, paa hvilken de bortløbne Hottens otter, der opholde ſig i Bjerghuler og Skove, leve

i Sydafrika, er meget ussel, da de vel om Sommeren røve saa Meget, som de nødtørftigt behøve, men derimod i Vintermaanederne, naar de ei kunne plyndre Colonisternes eller Bøndernes Gaarde, lide ubeskriveligt af Sult og Kulde, og desuden ideligen pines af Frygt for at worde overfaldne. Samme Liv føre og visse uhykkelige Negre i Vestindien, saasom i Surinam; men de ere dog under den langt rigere og frugtbarere Himmeleegn ogsaa meget bedre istand til, i det mindste ved Jordrødder, at opholde Livet.

(Fortsættelsen følger).

J. Høegh Guldberg.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 48.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 26de Novbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

E x t r a c t

af

Tredie Kvartals - Regnskab

for

det foreenede Understøttelses - Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Juli til 30te Septbr. 1803.

<u>Judtægt.</u>		<u>Rdr.</u>	<u>St.</u>
Kasse = Beholdningen fra 2det Qvart.			
d. A. var = = = = =		415	21½
(See Borgervennen No. 47 d. A.)			
A. Ugentlige Indkomster:			
For Ugebladets 15de Aargang fra No. 27 til 39 incl. og Love til nye Medlemmer		625	33
B. Qvartals Kontingenter:			
1) For Qvart. til ult. Juni d. A. 132 R. 81ß			
2) Restancer fra de forrige Qvt. 12 = 44=		145	29
C. Aarlige Indkomster:			
Et overordentlig Medlems Kontingent prænumer. d. A. = = = = =		10	=
D. Laans og Forstuds Afbetaling i dette Qtl. = =		384	48
/			
<u>Summa Rdr.</u>		<u>1580</u>	<u>35½</u>

At ovenstaaende 3die Qvartals Extract er overensstemmende med Administrationens Kontrol, bevidner

C. C. Martens. S. G. Clausen. S. J. Cantor.

Udgiwt.	Rdr	St.
1) De aarlige staaende Udgiwter:		
a) For Ugebladets Trykning og Lønningerne i dette Qvartal 332R. 24ß.		
b) Et bevilget Forstud 98 = = =		
	430	24
2) Til de aarlige Pensionister:		
Betalt for dette og forrige Qvartal =	265	48
3) Betalt af den efter Repræsentanternes Beslutning den 14 Febr. d. A., bevilgede Gratification for 15 R., for dette 3die Qvartal = = = =	3	72
4) Extraordinaire Udgiwter:		
a) Betalt det sidste Afdrag paa det under det 23de Novbr. f. A. giorte Laan i Depositolassen = = 500 R. = ß.		
Dg i Renter af samme = 2 = 64 =		
b) Til en anvist Regning = 1 = = =		
	503	64
Pr. Ballance bliver Kasse-Beholdningen til 4de Qvartal = = =	377	19 $\frac{3}{2}$
Summa Rdr.	1580	35 $\frac{3}{2}$

Kjøbenhavn den 30te Septbr. 1803.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Køffe.

A n n e l d e l s e.

S Continuation af det i forrige Ugeblad No. 47 anmeldte om hvad der blev afhandlet og foretaget i sidste General - Forsamling den 14de denne Maa-
ned meldes end videre:

At alle de for dette Aar indkomne Ansøgnin-
ger om Laan, Understøttelse, Pension og Tillæg
til Pension bleve fremlagte, og efterat Ballance = Be-
regningen til Uddeelingens Bestemmelse i Aar var
oplæst, bleve disse Ansøgninger med De Herrer
Repræsentanternes skriftlige Erklæringer paa det
noieste giennemgaaede og bedømte og derpaa taget
følgende Beslutninger:

- 1) Blev den til Laan og Forskud beregnede
Summa 1750 Rdlr. fordeelt imellem 16 Med-
lemmer af dem, der havde ansøgt Laan.
- 2) Den til Gratificationer bestemte Summa
821 Rdlr. blev tillagt efterfølgende:

	Rd.		Rd.
1. Bager Wilde =	10	8. Assistent Finckes	
2. Snekker Møller	10	Enke = ' = ' =	8
3. Dugmager Frejas		9. Ternau i Kineke-	
Enke = = = =	10	næss = = ' =	8
4. Skræder Bahte =	6	10. forhen Porsellinsh.	
5. Vinhandler Mørk	15	Thomsens Enke =	8
6. Kapt. Hansens En-		11. Maler Holms	
ke = Frue = = =	10	Enke = = = =	10
7. Præsten Gruuses		12. Snekker Høiers	
Kone ; = = = =	15	Enke = = = =	8

	Nb.		Nb.
13. Munsterstr. Altevoldts Enke =	15	33. Klokker Ellers Enke	6
14. Skraed. P. Bahs Enke = = =	8	34. Skoemag. Thom. Braschs Enke =	8
15. Dreier Ribmes Enke = = = =	6	35. Skoem. Weinbaek	8
16. Skraed. N. Bahs Enke = = = =	10	36. Tomfr. Clausen =	5
17. Revisor Hegelunds Enke = = =	12	37. Bager Breslow =	15
18. Traktor Thausens Enke = = = =	8	38. Handskemag. Reitzels Enke = =	10
19. Horkraem. Langes Enke = = =	14	39. Skipper Madsens Kone = =	10
20. Parykmag. Krygers Enke = =	8	40. Skoem. Transved	8
21. Portner Damsgaardts Enke =	6	41. Kobbersmed Baus Enke ; =	15
22. Bager Gudes Enke	12	42. Tomfr. Edelman	5
23. Sekreter Carlstens Enke ; = =	10	43. — — Schulz	5
24. Styrmand Mollers Enke = =	5	44. Fuldmægtig Ibsen	8
25. Smedker Thilemanns Enke =	10	45. Parykm. Wahls Enke	10
26. forhen. Klædekræmmer Rosenberg =	20	46. Gulds. Wærumss Enke ; = =	8
27. Porsell. Dreier Wiemers Enke = =	6	47. Præger Suhls Enke	8
28. Tomfrue Kraah	6	48. Riibmand Crøiers Enke ; = =	10
29. Budet Luffs Enke	15	49. Kantor Muxolts Enke ; =	8
30. Skoem. Bastian	10	50. Parykmag. Ibsen	10
31. Sergant Ratkes Enke = = =	10	51. Koffard. Kapitain Hammelefs Enke	8
32. Tomfrue Petersen Dofte = = =	6	52. Laquai Lunds Enke	8
		53. Overboldbet. Høiers Enke ; =	10
		54. Forvt Griims Enke	16
		55. Fabrikør Olivarius	12
		56. Brændv. Brænder Weises Enke =	10
		57. Skoleholder Bedchs Enke = = =	10

	Rd.		Rd.
58. Smeden Hammers		77. Abrah. Meiers Enke	6
Enke	10	78. Mal. Reinicks Enke	5
59. Præste Enke Mad.		79. Forvalt. Lorens	
Mariager = =	10	Enke = =	8
60. Benjamin Webers		80. Mad. Normann =	5
Enke	6	81. Urtekm. Kirchofs	
61. Tolder Jacobsens		Enke =	8
Enke = =	5	82. Skræder Hostrup	8
62. Præsten Baleurs		83. Giordem. Bierring	6
Enke =	5	84. Guldsmed Nielsens	
63. Megl. Winges Enke	6	Enke = =	10
64. Skipper Riærs		85. Slagter Lynges	
Enke = =	5	Enke = =	8
65. Tomfr. Mølsted =	5	86. Sprogsm. Kroll	10
66. Brændev. Brænd.		87. Kommission. Kat-	
Gistrups Enke =	5	tenburgs Enke =	8
67. Præsten Kochs Enke	6	88. forhen Handlende	
68. Gartner Vintrups		Leffler	6
Enke = =	6	89. Kongel. Pensionist	
69. Muurfv. Bütner	6	Brygmann =	10
70. Tomfr. Hegelund	5	90. Skræder Fischer	8
71. Graver Leymanns		91. Parykmag. Balt-	
Enke = =	5	zars Enke =	5
72. Præst Justs Enke	8	92. Guldsmed Griis	
73. Styrmand Kielle-		Enke = =	6
raps Enke =	5	93. forhen Theehandl.	
74. Klædefræm. Dr-		Meier = =	10
stedts Enke =	5	94. afg. Bud La Croix's	
75. Hørfm. Drstrøms		Enke = =	20
Enke = =	5	95. Reservebud. Grind-	
76. Byefoged Reimers		berg = =	15
Enke = =	5		

Summa 821 Rd.

3) Til nye Pensionister og Tillæg for de andre Pensionister var, da ingen af Selskabets Pensionister ere døde i Aar, ifflund et lidet Overflud af Rente; Fonden, hvoraf

Pensionerne tages, til Beløb 34 Rdlr., og disse bleve uddeelte paa følgende Maade:

Til 3de nye Pensionister fra Aarets Begyndelse 1804.	og i Tillæg fra samme Tid:	Rd.
	for Pensionisten Skræd.	
a) Bager Wilde = 10	Bahte = = = 4	
b) Smedker Møller = 10		
c) Dugmager Frejas		
Enke = = = 10		
Er 30 Rdlr.		

Nota. Det afgangne Bud La Croixs Enke har efter en Repræsentant-Beslutning af 14 Febr. d. A., været regnet med Pensionisterne fra dette Aars Begyndelse paa 10 Rdlr. istedet for Mad. Glud, som blev givet og døde forrige Aar.

I Anledning af de for i Aar indkomne Ansøgninger kan Administrationen ei undlade at gjøre følgende Bemærkning: At iblandt dem, der har ansøgt Understøttelse og Pension, har der været en Deel, som ei har efterkommet den Bekjendtgjørelse, der hvert Aar forud anmeldes 6 a 8 Gange i Ugebladet imod den Tid, naar Ansøgningerne skal indleveres; thi nogle har fordulgt deres Alder eller angivet den urigtig i Sammenhold med de foregaaende Aaringer; andre har ei forsynet dem med paalidelige Attester fra vedkommende Læger om deres Sygdoms Beskaffenhed, og atter andre har ei fuldkommen angivet, hvad de har andensteds fra at leve af, og derfor ere ogsaa disse ei komne i den Betragtning til Understøttelse, som de kunde have ventet, naar de havde holdt sig Bekjendtgjørelsen efterrettelig.

Herved følger Kassereens 3die Qvartals-Regnskab for dette Aar.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

C. Martens. S. G. Clausen S. J. Cantor.

C. Røbbe.

E t P a r D r o

om forskjellige Folkeslags Levemaade.

(Fortsat, see No. 4i).

Nu holde man imod denne usle og simpleste Levemaade en rig europæisk eller asiatisk Qvindemandslings Liv! Hvilken Mængde af Dybarere og kostbart Boscab trænger en indisk Rigmand til! Han maa have en egen Betelkøf, der tilbereder ham denne Frugt *): en Tjener, der gjemmer den til ham og bringer ham den: en Sukadabar, eller Tobakspibe-bærer, der anretter ham hans med Sukker, Caneelsvand og forskjellige vellugtende Sager tilberedede Tobak: et Par Palankinbærere eller Portochaisebærere, naar han vil reise eller slæbes en Spadsereztour: en Hirkarrah, eller Løber, der gaaer forved Palankinbærerne med et stort Bambusrør, for at gjøre Plads: en Akarra, eller Solstjærmholder, der gaaer ved Siden af Palankinen, for, naar Herren vil stige ud eller hvile, at dække ham strax imod Solen: og endnu, foruden Mængden af Tjenere, en Mængde af Piger, der tilviste ham kjølig Lust, naar han sidder paa sine Puder i sit Kammer, eller sin Have, række ham Forfriskninger i Sølvskaal og forlyste ham deels med Musik, deels paa andre Maader.

(Fortsættelsen følger).

J. Høegh Guldberg.

*) Betelen er en Rankevæxt, omtrent som vor Humle, og plantes ved Siden af Arecatræet, der bærer en Rod, som skjæres i Skiver, bestrøes med Mustingefalk, omvikles med et Betelblad og tygges saaledes.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 49.

Femtende Aargang.

Løverbagen den 3die Decbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Stolstræde No. 218.

E t P a r D r d

om forskjellige Folkeslags Levemaade.
(Fortsat, see No. 48).

Allerede heraf faaer man et lille Begreb om den indiske Levemaades Kostbarhed. Intet Tertegn er det da, om de i Bengalen boende Englænder have antaget den. Enhver Europæer, der opholder sig der og er ansat paa en nogenledes betydelig Post, maa være omgiven af en Mængde Dvartere. Han behøver otte Bærere og ligesaa mange Sendebud, en Hob af Friseurs og Dørvogtere, visse Mennecker, der blot have at holde hans Pibe vedlige med Ild. Kloffen syv aabner Dørvogteren

Porten og lader de øvrige Dvøartere komme ind, der hverken spise eller sove i en Europæers Huus. Klokken otte vækkes Herren af Overhofmesteren, eller den første Huusofficiant; og nu træde Alle de ind, der have at gjøre med hans Paaklæning. En trækker hans Soveklæder af; en Anden bringer ham reent Linned, der skiftes to Gange om Dagen i Indien; den Tredie rækker ham Vaskvand: den Fjerde ordner hans Haar og pudser hans Nægle. Fra Sovekamret træder han ud i Frokostværelset, hvor han drikker Thee, og Hukkadabaren overlæerer ham Piben, ideligen agtende paa at den bliver ved at brænde. Den øverste Huusagent, eller Bannian, ved hvem alle huuslige og alle Kjøbmands-Forretninger besørges, tilligemed enhver Bedkommende, der ellers har at tale med ham, nærmer sig nu; og alle saadanne Sager vorde afgjorte. Klokken ti lader han sig bære hen, hvor han har Ting at tage vare; og, foruden Bærerne, maae endnu i det mindste tolv Personer, der tilhøbe er i Liberi, ledsage ham. Klokken to gaaer han til Taffels og reiser sig igjen derfra Klokken fire, for at begive sig til Hvile nogle Lieblikke, men ordentligen aflædt og ligesaa nøiagtigt som om Aftenen. Nu gaae de fleste af Dvøarterne hjem og komme igjen Klokken syv eller høist otte, da han vækkes, klædes og friseres som om Morgenen. Der drikkes da Thee, aflægges eller modtages Besøg,

høres Concerter; Klokken ti gaaer man tilbords og bliver samlet til Klokken tolv, da Enhver gaaer til No.

Hvor store Udgifter, der kræves, seer man og deraf: at, naar en engelsk Befalingsmand er paa Reiser i det ostindiske Compagnies Tjeneste, maa Compagniet holde ham, foruden de Betjentere, han har selv, tohundrede Lastdragere, otte Personer til at gaae Vrinder, halvresindstyre Laskarer eller indiske Baadsmænd med tilhørende tre Overcommanderende til den Deel af Reisen, der gjøres ad Floderne, to Skrivere og endnu nogle flere. Desuden tilstaaes ham en Elephant, tolv Heste, fire med Orne forspændte Bogne, tre aabne og tolv med Dække forsynede Baade.

Den Maade, paa hvilken de anselige Hollænder leve i Batavia, slikker virkeligen af imod den Maade, de leve paa i deres Fædreland i Europa. Strax om Morgenen er der aabent Taffel, og Frokostbordet vorder besat med Thee, Caffe, Chocolate, Smør, Fisk og Kjød. Efter Frokosten gaae Mandfolkene ud paa Grønpletten udenfor Husene, hvor der foresindes en Overflødighed af Tobak, Piber og, til at væde de tørre Hals, Madera, Medoc, Cnebærbrændeviin, hollandskt og engelskt Bl. Saaledes gaaer Tiden hen til Klokken eet: man tager sine Forretninger iagt og pleier at sætte en Glaske Biin tillivs, for at bøde lidt paa den

stærke Uddunstning i det hebe Clima. Klokken eet
 gaaer man tilbords, men først rækker der en Slave
 Hver af Gjæsterne et dygtigt Glas Madera, for at
 faae Maven styrket til Fordøielsen. Derpaa komme
 tre Slavinder, af hvilke den Ene har en Sølvvands-
 kande med Vand, den Anden et Sølvvaskefad,
 den Tredie et Haandklæde; da Alle toe sig, inden
 de spise. Ved Middagsbordet fattes man, uagtet
 man seer de herligste Retter for sig, den Spiselyst,
 Frokosten har forjaget, og man drikker egentligen
 blot. Slavinder varte op der, da Slaverne i
 nogen Frastand maae musicere. Efter Maaltidet
 drikker man strax Caffe og begiver sig til Hvile,
 naar man iforveien har aflædet sig som til en
 Mattesøvn. Istedetfor sin forrige Klædning tager man
 Slaafrok paa, en Natteldugsnathue og kaster sig
 paa Lei, der bestaaer af Matradser, Hynder,
 Puder og et Cattunsteppe. Slaverne maae, hvil-
 ket overalt er meget ibrug i Indien, tilviste Kjøl-
 lighed, mens man sover, med dertilindrettede Bis-
 ter. Klokken ser staaer man igjen op, klæder sig
 paa, drikker Thee, tager ud og besøger Selskaber.
 Damerne ere belæssede med Juveler; og Enhver af
 dem har siddende ved sine Fødder en Slavinde,
 der i en Gulddaase har en Blanding af Urecanød-
 den, Cardemomme, Peber, Tobak og Muslinge-
 kalk, Alt indviklet i et Betelblad, som hun af og
 til rækker sin Frue. Bliver det Damerne for heedt,

gaae de, ogsaa i fremmede Huse, ind i et Sideværelse, skifte Klæder og komme i en lettere Dragt tilbage til Selskabet. Endnu mindre Omstændigheder gjøre Mandfolkene og møde i en Bomuldsjakke med en let Hue paa, der stundum er besat med en stor Deel Diamanter.

Hvor kostbart et Levested det maa være sees deraf: at det sædvanligviis koster sex Rigsdaler, ja! endog Mere, at faae et Brev affkrevet. En vestphalsk Skinke, der ansees for en herlig Vækkerbidstøcken, betales tidt med fyrgetyve Rigsdaler. De smagfuldeste Fiske overlades Slaverne; thi de ere tillige de letteste, da der fanges en utænkkelig Mængde af dem; og det var jo skammeligt at spise Noget, der var godt Kjøb!

Mange Steder i Vestindien føre de Fornemme og Rige en ligesaa overdaadig og forkjælet Leve- maade, som Hine i Ostindien. Paa Taslerne er Alt prægtigt, skjøndt mange Levnersmidler dog ere overordentligen kostbare. En kalkunsk Hane koster f. Ex. tidt ni Daler i Surinam. Fiske og Frugter ere derimod meget godt Kjøb. For omtrent fire Skilling kan man faae en Skof Dranger, eller otte Ananas; og Citroner, Tamarinder o. s. v. kan man flere Steder samle sig selv efter eget Godtbefindende under Træerne, da der findes nok af dem, og endog Gaderne i Hovedstaden Paramariba ere beplantede med saadanne Alleer, saa at man troer at

gaae i en Have. En stor Deel Familier have tyve til tredive Slaver, der blot bruges til Huusforretninger; og hver Slave har sin Bestilling ene.

Endnu overdaadigere, om ellers muligt, end Kjøbstadmanden, lever den surinamer Planter, naar han opholder sig paa sin Grund, hvilket dog ei ofte er Tilfældet. Klokkeren ser staaer han op af sin Hængeskøje, hvorover der er spændt et tyndt Stykke Løi, for at han ei skal blive stukken alt for meget af Fluer og Insecter; hvilke og tidt ere Aarsag i at de meget Kjelne lade et Par Slaver hele Matten vaage hos sig med Bister. Strax, efterat han har reist sig, gaaer han ud i sin Forsal, hvor alt Caffeen med Piber og Tobak venter paa ham, og sex deilige Slaver og Slavinder staae bereedte til at modtage hans almægtige Vink. Opsynsmanden over Slaverne og hele Plantagen kommer nu og aflægger sin allerunderdanigste Beretning om Hvad der er arbeidet, Hvad der er blevet sygt, Hvad der er født, bortdød eller rømt, og fremfor alle Ting hvilke Slaver der have forseet sig. Uden videre Undersøgelse bliver den forklagede Slave strax bunden til en Pæl og med en Pidsk, der ret kan tage Hud og Kjød med, hudslættet: fra hvilken Frokost dette arme Menneffe maa gaae til sit Arbeid, efter i Forveien at have sagt sit „Tak, naadige Herre!“ Derpaa indfinder sig og Saarlægen, som gjerne meget snart, efter nogle Forbandelser, affærdiges.

Endeligen fremstiller en gammel Kjerling sig med alle de smaae Negerbørn, over hvilke hun ligesom er Hovmesterinde. Børnene ere forud badede og vaskede tilhobe, for ret anstændigt at kunne vise sig for deres Herre, og nu faae de deres Frokost. Opsynsmanden anbefaler sig endeligen med mange Buk og Skrab.

Nu har Planteren Ende paa de ham kjedsommeligste Forretninger og spadserer lidt omkring i sin Morgendragt, der bestaaer af et Par lange fine Skibsbuxer, Silkestrømper og røde Cassiantøfler. Foran staaer Skjorten aaben; over den har han faaet et let Klædningsstykke af fineste indiske Læi; paa Hovedet bærer han en let Bomuldsbue, og ovenpaa den sidder en overvættets fiin Hat. Saaledes gaaer han omkring paa sin Plantage, eller rider over sine Marker, og kommer igjen hjem Klokken otte. Nu klæder han sig om, saa han kan være istand til at aflægge et og andet Besøg enten i Staden eller paa en Naboplantage. Istedetfor de forrige Skipperbuxer tager han Silkebuxer paa; en Neger besørger ham isørt Skoe og Strømper, en Anden bringer hans Haar og Skjæg i Orden; hele Paaklædningen vorder nu og anden, og under en af Slaver baaren Solstjærm vandrer han ned til Floden, hvor en Baad, besat med sex til otte Rorerknægte, venter paa ham og alt af Opsynsman-

den tilstrækkelige er forsynet med Viin og Frugt, Tobak og Piber.

Bliver Herren derimod hjemme, spiser han gjerne sin Frokost i en stor Sal, hvor Opsynsmanden maa holde ham med Selskab imens. Brød, Smør, Ost, Ol, Madera, Mosterviin, Rhinskviin, Frugter, Skinke, stegte Høns o. s. v. staae alt færdige, at han kan vælge derimellem; og det kaldes en slet Frokost. Er hans Appetit tilfredsstillet, tager han en Bog i Haanden, eller spiller lidt Skak, lidt Billard, et eller andet Instrument. Derpaa kommer den Tid, da Heden tager stærkt til, og det driver ham til at ville have sig en Middagsluur. Han vugges i sin Køie frem og tilbage, lader sig overvifte af nogle Negre og staaer op iajen Klokken tre. Middagsmaaltidet, der her følger efter Søvn, ligesom det i Ostindien gaaer forud for den, er nu anrettet og bestaaer af Fiske, Frugter, Wildt, fine Vine o. s. v. Han spiser, og, naar det er gjort, gaaer Alt den gamle Gang igjen, som om Morgenen; der deles atter Hug og Arbeid ud o. s. v. Til Aften nydes kun Videt, drikkes nogle Glas tynd Punsch, spilles Kort, røges Tobak indtil endeligen Sengetiden kommer, sædvanligviis Klokken ti, da han bringes til Hvile af sine Slaver.

Saaledes leve disse Mennesker og betale med Alt det dog ikke ofte deres Gjeld, men snige sig tidt nok hemmeligen bort med en velstoppet Pung.

(Fortsættelsen følger).

F. Høegh Guldberg.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 50.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 10de Decbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

E t P a r D r d

om forskjellige Folkeslags Levemaade.

(Slutning, see No. 49).

S Madras kan ingen Europæer, naar han forresten er en Mand af Stand, om han endog ikke har Kone og Familie, leve taaleligt, uden han i det mindste har en Huushovmester, der koster ham fire Pagoder, omtrent Ducater, om Maanedens: en Taffeldækker, der faaer tre Pagoder: en Kok, der faaer det Samme: et Bud, der faaer to, en Kokkedreng, der faaer een, en Friseur og Barbeer, der tillige skjære Næglene, rense Dret med en Solvnaal

paa en meget behagelig Maade og faae halvanden, en Basserkone og en Strygekone, der faae en halv Dagode om Maaneden. Ved Gjæstebud bringer Enhver sine Betjentere med, saa mange han har, der alle i een Række staae bagved deres Herre op til Væggen. Det er et ordentligt Oprør, naar deres høie Herskab engang træve et Glas Vand. Efter fuldendt Taffel lægger man sig til at sove og lader sig imens overvifte af sine Slaver. De europæiske Damer her drikke spise, og sove blot; og det vilde give voldsomme Scener, om man vilde foreslaae dem at føre Huusholdningen.

For at have Godt af den kjolige Søelust lader man Døre og Vinduer altid staae aabne; og om Aftenen sætter man Lysene under Glasklokker, for at Fluerne og Insecterne ikke skulle slukke dem. Alt hvad der kjøler, er meget lifligt her, hvor man paa Bordet, for Svedens Skyld, har paa hver Side Tørklæder liggende. Den sædvanlige Drik er Saften af Kakosnødder, med Porter og et Slags Sukker. Selv i Vinen kommer man Salpeter for at kjøle den. De mindre Formuende kjøle deres Drikke, ved at slaae et vaadt Klæde om Flasken og saa hænge dem et Kvarteerstid i Trækvind.

I det første Dieblik, Indierne i Madras tidligt om Morgenen gaae ud af deres Boliger, seer man dem række sig, og strække sig, og gabe. Klof-

En sex findes de paa de nærmeste Marker i Smaaspartier af sex til tolv Stykker, Mænd, og Koner, og Børn, Alle imellem hinanden, med et Stykke sammenrullet dampende Tobak i Munden, siddende paa Gul i et vist Grinde. Sex eller Syv, der gjerne vilde sladre sammen, sætte sig i een Kreds. Saaledes blive de omtrent sammen een heel Time, der er dem den selskabeligste og behageligste, og fra hvis Glæder de ei lade sig forstyrre af noget Fremmed. Deres Skjul imod Morgenduggen bestaaer blot af et Stykke hvidt Bomuldstøi.

Disse Menneskers Dorsskhed er især i den ene Deel af Staden, Fortet Georg, meget paafaldende. Hele Dagen sidde de udenfor deres Døre og røre sig neppe, selv langsomt nok naar deres Børn staae fare for at blive beskadigede af Vogne eller Heste. De sove tyve Gange ind i een Time, ligesom Hundene, om man forstyrrer dem. Deres kjereste Ordsprog er: det er bedre at gaae end at løbe, bedre at sidde end at staae, men bedst at ligge!

Høist rolig og behagelig maa en velhavende og fri Staheters Levemaade være, hvem alle de Moissommeligheder, vi maae underkaste os for at bestaae, ere aldeles ubekjendte. Brødfrugttræet er tilstrækkeligt til at være ham hele Aaret igjennem med sin enten friske eller, for at den ei skal bæerves, nedlagte Frugt; og det er et Træ, der er

Fræver videre Pleie, for at voxer og trives, end at man stikker en afbrudt Green i Jorden. Næsten uden, eller dog i det høieste med den allermindste tænkkelige Umag, voxer og udbrede tusinde andre kostelige og nærende Træer sig rundt om ham. Alle hans Arbeider, med at reise sig en Bolig, eller bygge sig en Baad, ere, da han har idel Frietimer, kun at ansee som adspredende Morstabsstyler uden al Anstrængelse. Solen vækker ham i sin Dvgang, for at lede ham hen til den forfriskende Kilde, hvori han bader sig. Siden foretager han sig smaae lette Arbeider, eller spadserer omkring til Heden kommer, da han hviler og qvæger sig i Palmetræernes Skygge. Der bringer han sin Paaklædning i Orden, blæser paa sin lille Fløite, synger sine simple Sange, eller gatter sig i Græsset, mens Fuglene juble trindt om hans Hoved. Hans lette Maaltid nydes uden Betyrninger; og, naar det er fuldendt, synker han veltilfreds hen i Søvnens Arme. Om Aftenen morer han sig med Eventyr og Dands. Efter Aftensmaden bader han sig igjen, Tuffer Diet til natlig Hvile og omtrylles af behagelige Drømme.

F. Høegh Guldberg.

E t P a r D r b

om forskjellige Folkeslags Gjæstebuder.

(Uddraget og oversat).

Hos de Folk, der endnu ere meget raae, og i Lande, hvor Mennesket maa være glad, naar han blot kan faae sin Hunger stillet, kan man ikke let tænke sig noget egentligt Gjæstebud, eller nogen ret høitidelig Smaus. Har man der Mere, end man behøver, spiser man vel tidt saa Meget, som det er muligt at stoppe sig med, men tænker ei paa at anrette noget ordentligt Maaltid af det Overflødige. Kun der, hvor Mennesket er kommet noget videre, vil han dele sit Overflødige og Vælfærd med sine Venner, for at have den dobbelte Glæde at nyde det i Forening. Saaledes ere maaske Gjæstebuder blevne til, der netop hos de meest dannede Folkeslag findes hyppigst og maae indeholde Alt, hvad Aarstid, Himmelstrøg og Formuesomstændigheder kunne bringe tilveie.

I Cochinchina forsynes Bordet ved et Gjæstebud saa rundeligen, at hundrede Retter ved en ordentlig Smaus ikke ere nogen Sjeldenhed. De opstilles i tre Rader, anrettes i dybe Suppefade og bestaae fornemmeligen af alle Slags Kjødspiser, Frugt og bagte Sager. Det Bedste, Landet har, skræbes sammen. Drekjød og Svinekjød, der i Forveien er skaaet i meget smaae Lærninger, fremsæt-

tes med en smagfuld Suppe over. For hver Gæst staaer en Tallerken kogt Riis, der i det Vand gaaer i Brødet's Sted, og ligger et Par Pindsviinpigge istedet for Kniv og Gaffel. Den Mængde af Gæster, man indbyder, er tidt utrolig og skal stundum beløbe sig til et Par Tusinde. De sidde ved enkelte Borde; og der er endog rundt om opført et Slags Stillads, for at kunne faae de mange Netter posterede. Efter Maaltidet gives en stærk Riisbrændeviin i Skaaler; og til Slutning fornøies Gæsterne med et Skuespil.

Naar de Rige og Fornemme hos Kalmukkerne have stort Gilde, bæres det kogte Kjød i store Fade frem med Suppe over; og, er det Faarekjød, maa den fede Hals for Altid ikke glemmes. Gæsterne sætte sig i en Kreds, Alle med Fødderne under sig. En af dem tager Truget for sig, holder Kjødet i Haanden og skjærer det i Smaaestykker, som han dypper i Suppen. Ere Gæster og Bært just ikke synderligen fornemme, ere de Alle om eet Trug; men ellers har Hver sit. I første Tilfælde tager Hver sig sit Stykke med Haanden og fortærer det, eller og man lader Truget gaae rundt. De meest Ugteede og Ældste tage først; og Dyndet, der ei er ubeladt derfra, faaer sidst. Da Kniv og Gaffel ere imod Kalmunkernes Skik, tages Alt med Hænderne; og, om endog Enhver faaer sin egen Skaal, gives dem ham dog

fuld med Hænderne. Naar Kjødet er fortæret, drikkes den tykke, med Grød blandede og med Skum og al Ureenlighed fyldte Suppe bagefter. Den der brugelige stærke Drik er et Slags Mælkbrændeviin, der laves frisk til ethvert Gæstebud og drikkes varm, efterat Værten først har kommet Noget af det i en Skaal og holdet det paa Tiden, som et Offer til hans Guder. Hvor rene alle Sæde ere kan man letteligen slutte deraf, at det endog ved Religionslove er forbudt at vaske slikt Løi af med Vand. Man renser dem med lidt tørt Græs, eller med et Stykke Hilt. Og efter Maaltidet faaer hver Gæst nogen affkrabt Pilebark eller lidt smaarevet raadent Træ, hvorpaa han tørre sine Hænder af, inden han giver sig til at drikke.

Abysfiniernes Gæstebuder ere frygtelige, hvis det ellers er sandt, at de spise raae Stykker Kjød af endnu levende Dyr, der staae udenfor Gæstebudsstedet og brøle rædsomt ved saaledes at blive skaarne tildøde. Istedet for Tallerken faaer hver Gæst nogle runde, deels finere, deels grovere Kager, der ere kun lidt tykkere end Vandekager, skiondt meget større i Omkreds, og ikke blot bruges som Tallerkener til at lægge Maden paa, men tillige spises som Brød. Foran Maaltidet vasker man Hænderne og sætter sig derpaa, eller snarere lægger sig paa flættede Tæpper eller Motter. Alt raat Kjød er en herlig Væfferbidsten, og til Sau-

cerne tages, foruden meget Salt, ogsaa friskt Blod. Et raat Drebryst er en Hoveddelicatesse. Det raae indbragte Kjød skjæres i store Stykker af Mændene; men de to hos hver Mand siddende Fruentimmer skjære det i mindre Stykker, dyppe det vel i Peber og Salt og putte ham det i Munden. Ingen fornem Mand giver sig selv Maden, men lader sig den give. Begge hans Naboerster rulle Kjødmundfuldene sammen; han sætter begge sine Hænder paa deres Knæ og vender sig med opspilet Gab imod Dem, der først faaer sin tilsaltede og tilpebrede Rulle færdig. Den puttes ham de i Munden; og stundum ere disse Mundfulde saa store, at han er nær ved at qvæles. En Hovedsæmhed hos Mændene der er den, at de smadskydygtigt, naar de spise; thi, hedder det, kun Betlere og Tyve spise smaae Stykker og smadsky ikke. Naar Manden er bleven mæt, tager han af artig Taknemmelighed to smaae Ruller Kjød og putte dem ind i begge sine Naboersters ventende Munde. Derpaa drikkes der, og det et Slags Mjød som holdes i Drehorn af en uhyre Størrelse. Tapper drikke baade Mænd og Koner; og en Vært, der ikke sender sine Gjæster berusede hjem, er en sle Karl. Men Biin er meget sjelden og næsten mer Udiike end Biin; desuden tør og efter Religionslovene Ingen drikke den, uden Kongen og de første Geistlige.

(Fortsættelsen følger).

F. Høegh Guldberg.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 51.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 17de Decbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses, Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolsstræde No. 218.

E t P a r D r o
om forskjellige Folkeslags Gjæstebuder.
(Slutning, see No. 50).

Hos nogle nordlige Folk høre især Hvalfisketran og Hvalfiskekjød, eller Sælhundetran og Sælhundekjød til et ret Gilde. Saaledes fandt ved Nutcasundet en Reifende, Capitain Meares, paa sine Tog et Gjestebudsselskab. Milet i en stor Bygning vare forskjellige Ildsteder, og ved Siden af dem stode store Træfade med Fiskesuppe. Store Hvalfiskestiver laae allerede færdige til at kastes i og koges ved Hjælp af store ligeledes indkastede gloende

Stene. Stenene kom man deri med et Redskab, det brugtes som en Tang. Rundt om ved Vægen af Bygningen laae store Bunker Fiske og ved Siden af dem Sælhundesskind, der vare fyldte med Tran og bestemte til rigeligen at forsyne Gjæsterne med denne kostelige Drik. Da Europæerne kom, vare disse Gjæster, idel Mænd, midt i Maaltidet. Hver havde sit Stykke kogt Hvalsfisk for sig og dertil en lille Træskaal, som var fyldt med Tran eller Fiskesuppe, samt en Muslingeskål til Skee. Med Graadighed blev Altting nedslugt. De opvartende Betjentere havde nok at bestille med at fylde de tomme Skaaler; og Fruentimmerne, der vel vare tilstede, men ei spiste med, plukkede Bark af et eller andet Træ til at tørre Hænderne paa. Disse Damer vare, da det formodentligen maa have været en betydelig Højtid, herligt bemalede i Ansigterne med rød Farve; og nogle Dage efter, da Mænd og Koner spiste sammen, vare de det ikke.

I forrige Tider havde Kamtschadalerne et Slags Gilder, der sædvanligviis begyndte, naar de vare færdige med Indsamlingen af deres Vinterforraad, ved hvilke de spiste, sang, dansede og forkortede ellers Tiden med Krøniker, der sædvanligviis angik deres høieste Gud, eller og deres Stammefædre. Nu ere de Tider forbi, siden de ere blevne meer russiske og kosakkiske; men de Gamle erindre sig dem endnu med Længsel og Smerte. Det bedste

Gjæstebud, en Mand da kunde holde med sine Venner, var naar han havde fældet en Bjørn. Dette blev anseet for en sand Røs og Hæder, og alle Venner med Koner og Børn bleve indbudne til et Gilde, saa meget meer som Bjørnekjød var en sand Delicætesse. Naar de Alle vare samlede, lod Værten dem sætte sig i en Kreds. Derpaa klædte han sig i den vel opvarmede *) Hytte ganske nøgen af, lod gjøre Ild og satte en Kjedel med Vand over. Nu bad han nogle af Gjæsterne hjælpe ham at tage Huden af Dyret. Var man færdig dermed, skjar man først Fildet af i lange Strimler og lagde det i Kjedelen; derpaa blev Kjødet skaaret af Benene, og tilsiøst Fildet skrabt af Tarmene. De Gamle morede sig imens med fortrolige Samtaler; de Unge dansede og sprang. Naar Dandsen havde varet lidt, sprang En eller Anden af de Gamle op og blandede sig med i de hoppende Rader. Maaltidet blev imidlertid færdigt; og nu lod Værten atter alle Gjæsterne sætte sig i een Kreds, tog en Strimmel af Fildet, der var Vækkerblodskenen, og hvoraf Enhver maatte have sin Deel, i sin venstre og en Kniv i sin høire Haand, puttede enhver Gjæst Strimmelen i Munden med det Udraab: „pas paa!“

*) Og at de der forstaae at gjøre varmt sees af at den ret gjæssrie Mand maa gjøre saa heedt for sine Fremmede, at de bogstaveligen ei kunde holde ud at være der.

Gjæsten svarede: „O Ulykke!“ *) og derpaa skjær Bærten Fjidsstykket af lige ved Munden. Naar det havde gaaet rundt, deelde man og Kjødet og Larmefidiet i saa lige Dele, at det mindste Barn og den stærkeste Karl fik lige Meget. Hver lagde sin Deel i Træskaaler, eller paa flade Stykker Birkebarlk. Naar Maaltidet var færdigt, bragte Bærten Bjørnehovedet frem for Gjæsterne, ombandt og udmaiede det med et Slags Græs. Nu forærede man det alleslags Snurrepiberier, skjød Skylden for dets Død paa Rusjerne, bad det maatte ikke tage det ilde op, men hellere fortælle dets Benner og Slætninger, hvor godt man havde behandlet det, saa at de ogsaa kunde komme hid.

Under en saadan Fest sov engang en Kone ind. Det første hun vaagnede gjorde hun en dyb Compliment for Bjørnehovedet og afslagde sin Undskyldning. „Tag det dog ikke ilde op!“ sagde hun, „at jeg sov ind! Jeg haaber, Du vil tilgive mig; thi, naar Du gaaer i Skoven og er træet, lægger Du Dig og til at sove, især om Vinteren, da Du jo sover altid; og vi skjænde dog ikke paa Dig derfor.“ Alle fandt denne Kones Undskyldning vittig og ypperlig.

*) Venteligen fordi han ikke fik Lov til at bide sig saa stor en Mundsfuld, han ønskede, at disse hertlige Sager.

Til sidst maatte jeg endnu skildre en rig Grøn-
lænders Gilde, der havde indbudet sine Venner paa
en Hvalsfiskehale. Først gav han tørrede Sild; der-
paa kom kogt Sælhund; saa raac og siden kogte
Alliker; endeligen den store Ret Halen; efter den
tørret Far og tørret Rensdyr; til Slutning, som
Desert, Kragebær, der vare tillavede i et Slags
Creme med Skarnet af Rensdyrindvolde og Tran.

J. Høegh Guldberg.

E n A n e c d o t e.

Det er forunderligt at see, hvor sjældent det eens-
gang forkjelede Menneſke, selv naar hans Medmen-
neſker rundt om ham lide den ſørſte Nød, vil fra-
ſige ſig de Fornøielſer, han har vænnet ſig til at
ſkulle nyde; endog ſkjøndt han ved de Omkoſtnin-
ger, de medføre, kunde lædſke mange Tørſtende,
beſpiſe mange Sultne og flæde mange Nøgne.

I Vinteren 1776, da Hungersnød og haar-
deſte Kulde dræbte et ſtort Antal Menneſker i Pa-
ris, kunde dog Operadandſerinden Guimard indvie
en ny Sal, hun havde ladet bygge, med et Bal,
der var meer end kongeligen prægtigt. Salen ko-
ſtede over 100,000 Louisdorer; og der kunde, lige-

som paa Theatret, frembringes flere Forandringer i den. Den førsteligklædte Dandser Danderval fjørte til dette Bal i en ny engelsk Bogn, som han havde ladet fore med Edderduun. Paa en Bro, han skulde over, maatte han holde noget, fordi Politiet just var ifærd med at lade nogle paa Gaden ihjelfrosne Mennecker tage op og bære bort. En Reifende, der var i Paris og kjendte ham, stod op paa Bogntrinnet og spurgte: hvor han vilde hen? „Jeg tager hen for at forskjonne Guimards Bal!“ svarede den haardhjertede Ueling, ligegyldig ved hvad der foregik paa alle Sider af ham.

F. Høegh Guldberg.

Om Tegnekunstens Bæsen og Værd.

Al Begyndelse, siger Ordsproget, er vanskelig, og ingen, det er jeg overbevist om, føler i Almindelighed dette meer, end Skribenten. I det jeg ønsker at sige noget lidet om hvad man for det meste agter lidet, og neppe i det daglige Liv synes at lægge Mærke til, jeg mener om Tegning, finder jeg det vanskeligt at samle alle de Synspunkter, der møde mig, for deraf at danue en passende Indledning. Thi enten jeg tænker mig den Dyb Opmærksomhed,

som en Hjælperinde i alle Livets Syssler; eller jeg betragter Barndommen, og den store Kunst at holde den i jævnlig og baadefuld Syssling; eller jeg henvender mit Dje til den vorne Menneskehed i alle Stillinger og Forhold, og forestiller mig sammes daglige Planer og Nødvendigheder; eller og jeg i vore selskabelige Kredse støder paa saa mange smagløse Væsener, der forverle Glimmer med Skjønhed, og Støj med Glæde, saa savner jeg allevegne de heldige Virkninger af den i vor Opdragelse endnu saa forsømte, og i vort daglige Liv saa lidet paa-skjønnede Kunst, som vi kalde Tegning. Hvad er der vel, som mere fængsler Barnets Opmærksomhed end Efterligningen af de Gjenstande, som daglig omringe det; og hvor meget meer levende føler ikke den Vandringsmand ved Natur og ved Kunst, der forstaaer at afbilde dem, end den, som med et ufyndigt Dje og en uøvet Haand gennemiler Naturens Paradieser, og Kunstens Elysier? hvad er der vel fra det ubetydelige Broderi paa en Tegnebog, indtil den højeste Dekoration i et af Bygningskunstens Mesterstykker, der ei behøver Tegning? hvad andet er vel Uarsagen, hvorfor saa mange ere søsløse ved sand Skjønhed og Kunst, og derved til en Byrde for dem selv, og en Plage for deres Medmennesker, end dette, at de aldrig i deres Barndom eller Ungdom bleve anførte til Tegning?

At Tegningen ved de skønne Kunster overhø-

vedet er Hovedsagen, er vel alt for aabenbart for at behøve videre Beviis. Kun i Henseende til Malerie er der, saavidt jeg veed, opstaaet Tvivl derom, fordi det har syntes nogle, at Koloritet var ligesaa vigtigt som Tegningen. Det er ikke sjeldent at Malerier, hvori Tegningen er under det Middelmaadige, formedelst et ypperligt Kolorit ere bleven regnede blandt de høieste Verker i de tegnende Kunstner. Vil man ret bedømme Sagen, maa man ikke kun betænke, ved hvilket der udrettes meest, ved Tegning eller ved Kolorit. At der overhovedet ligger mere Kraft i Tegnerens Former end i deres Farver, er vel ingen Tvivl underkastet. Men Former hænger for Størstedelen af Tegningen.

(Fortsættelsen følger).

G. H. Olsen.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samledes den 8 Januari 1804, da Hr. Pastor P a v e l s læser

B o r g e r , B e n n e n .

No. 52.

Femtende Aargang.

Løverdagen den 24de Decbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses, Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Om Tegnekunstens Væsen og Værd.

(Fortsættelse, see No. 51).

Wist er det at i Maleriet synes denne Formes Kraft at faae sit fuldkomne Eftertryk af Koloritet. Det fuldkomne Bedrag, som gjør at man i et Malerie troer at see ikke blot en afbildet, men en virkelig Gjenstand, forhøjer og fuldender Formens Kraft. Man kan sammenligne Koloritet med den Skjønhed, der ligger i et Udtryk, og derimod Tegningen med Meningen i en Tale, eller med den nøgne Tanke. Den rigtigste og frugtbareste Tanke gjør da først sin fulde Virkning, naar den er ledsaget med et fulde

Komment og skønt Udtryk. Der gives Malerier, som ved en meget mangelfagtig Tegning, blot formædelst den ualmindelige Sandhed og det Liv, som Koloritet giver dem, gjøre det meest levende Indtryk, men Kunstdommerens Dje vilde ikke finde sig tilfredsstillet derved. Slutningen bliver, at ingen kan vorde en fuldkommen Maler uden begge. Ligesom en Taler kun lidet eller intet udretter med de ypperligste Tanker, fremsatte i et elendigt Foredrag; og ligesom paa den anden Side det meest veltalende Menneffe endog ved den højeste Glæde af Udtrykket ikke formaaer at skjule det golde i hans Tale, naar denne isvrigt er tankeløs, saaledes forholdes det sig og med Maleren, der enten feiler Tegning eller Kolorit.

Det er det altsaa at overbevise sig om Nødvendigheden af Tegnekunsten for Maleren, saavel som for alle de øvrige Klasser af skionne Kunstnere, og blot i denne Henseende har Tegnekunsten uendeligt Værd, og maa forekomme enhver dyrket og smagfuld Borgervæn usigelig elskværdig. Men hvor agtværdig bliver den ikke tillige, naar vi betragte dens mangfoldige Nytte i det daglige Liv? Jeg vil ikke tale om den Glæde, det nødvendig maa give enhver at kunne aftegne de mødende interessante Gjenstande, og den Nytte dette ofte medfører for den, der reiser for at oplyse sig, og for at berige sin Land med Kundskaber, og da igjen med disse

Ungdomme at gavne Venner og Fædreland. Men i Verkstederne, hvor vore Boliger, vort Huusgesaad og vore Klæder tilberedes og dannes, hvor stor er ikke her Tegnekunstens Nytte? Vigtig for Staten er Fabrikanten og Haandværksmanden, men behøve ikke de fleste, for ei at sige alle, Fabrikanter og Haandværksfolk Tegninger til deres Arbeider, naar de ikke i sandeste Forstand skulle kaldes Tuslere? Hvorfor see vi endnu saa mange smagløse og elendige Malerier i vore Boliger? saa meget usfelt Smørerie og smagfordærvende Krimskrans i vore Bertshuse, der dog skulde bebude fremmede Reifende Maalet paa vor Kultur? hvorfor er endnu vor Klædedragt saa unaturlig, saa blottet for al Karakter, naar vi sammenligne den med de Gamles? hvorfor have endnu saa mange Bygninger saa gothisk et Udeende? hvorfor er der endnu saa megen Forvirring Smagen i Henseende til vore Fruentimmers Punt? hvorfor ere de endnu saa chinefiske i at pine deres Fodder med Skoe, der mere ligne Tandstikkere, end naturlige Gienmer, og hvorved deres Fodder saaledes vanskabes og martres, at de i en højere Alder nødes til at forsælde til den modsatte Yderlighed, for at raade Bod paa de Uleiligheder, som en orvendt Smag i Ungdommen har paadraget dem? Jeg kunde her opfaate tusende hvorfor? men Svaret bliver paa dem alle, fordi Tegnekunsten er forsmædt, fordi Smag uden Tegnekunst er som et Lys

uden Flamme. Neppes for en Snees Nar siden drømte Haandværksmanden i Almindelighed engang om, at Tegnekunst var ham fornøden — og, Hovedstaden undtagen, hvor ere de Skoler, hvori Haandværksmanden og den mekaniske Kunstner skulde lære denne næsten alle Haandværkers Grammatik?

Vi kunne betragte Tegnekunsten som en skjøn Kunst, ja som Grunden til alle skjønne Kunster; vi kunne ligeledes betragte den blot med Hensyn paa Opdragelsen, som hver Mands Sag, som et almindeligt Sprog for alle dyrkede Mennesker, som en fælles Syffel for alle dem, der saavel med Haandarbejde, som med Landsanstrengelse skulle gavne dem selv og Samfundet, kort fra den mekaniske Side. Det vilde føre mig forvidt at dvæle længe ved den første Synspunkt, skjønt den frembyder de yndigste Marker. Dog være det mig tilladt for Fuldstændighedens Skyld at forudskikke nogle hidhørende løselige Betragtninger, hvis Resultat naturligen leder os til den anden Synspunkt.

Betragte vi Tegnekunsten som en skjøn Kunst, da maa en Tegning, der skal være fuldkommen, ogsaa forraade alle et skjønt Kunstværks Egenskaber. Den maa for det første være nøjagtig og rigtig — men denne Nøjagtighed og Rigtighed hænger deels af et godt og øvet Dje, deels af en færdig og flittig Haand. Til et rigtigt Dje hører allerede nogen Kundskab i Optik og Perspektiv, ja

vel endog i Anatomie. Haandens Færdighed synes derimod blot at beroe paa en lang Dvælse og en haardnakket Gliid. Men den blotte Rigtighed i Tegningen er ikke nok. En Tegning, som den skjønneste Kunst skal erkjende for sit Foster, maa for det andet gjøre Indtryk, den maa virke Følelser. Den maa altsaa være tegnet let, med Aand og Eftertryk, for at lokke Diet til nærmere Betragtning, for at tale til Hjertet. Rigtighed tilfredsstiller; Skjønhed behager; men Udtryk og Karakter i Gjenstanden rører og fortryller. Dog her maa jeg for Kortheds Skyld henvise til Mengs, der i hans hyperlige lille Skrift: Tanker over Skjønheden og Smagen i Maleriet, giver herover den rigtigste og bestemteste Underretning. Enhver Tegner skulde daglig studere denne Mand's Anviisninger, som ægte Troesartikler.

Hvad Mengs paaminder Tegneren om ved Ord, det lærer en stor Maler, Carlo Maratti, ved en Tegning selv. Forgangen Dag, siger Chesterfield i et af hans Breve til hans Søn, i en Kobberstiksamlings fandt jeg Aftrykket af en berømt Tegning af Carlo Maratti, der var den sidste ansæete Maler i Europa. Indholdet af dette Stykke er: En Tegneskole. En gammel Mand, der forestiller Læreren i denne Kunst, viser paa sine Skolarer, som paa allehaande Maader beskæftige sig med Perspektiven, Geometrien, og gamle Billedstøtters

Beskuelse. Hvad Perspektiven angaaer, hvoraf der sees nogle Prover, da findes derover denne Overkrift: Til Fornødenhed. Ved Geometrien staaer de samme Ord. Derimod ved Betragtningen af de gamle Billedstøtter følgende: Aldrig nok. Oven over Billedet i Sphærene ere de trende Grader forestillede, med denne rigtige Overkrift: Uden os er alt Arbejde forgjæves. Dette, føjer Chesterfield til, indrømmer enhver i Maleriet, men ikke alle synes at betænke, som jeg dog haaber at Du vil gjøre, at denne Sandhed lader sig fuldkommen ligesaagodt anvende paa enhver anden Kunst eller Videnskab, ja paa Alt hvad der kun kan siges eller gøres.

Da jeg læste dette Sted hos Chesterfield, faldt det tungt paa mit Hjerte, og jeg sank hen i et Hav af Betragtninger. Er Tegnekunsten Grunden til alle skjøne Kunster, er den selv en skøn Kunst, er det derhos næsten den eneste, som man i vore Tider begynder at troe, at Børn af begge Køn bør lære, den som man daglig meer og meer overbeviser sig om, at Haandværkere bør begynde med, den som man i Særdeleshed anseer som en Pryddelse for unge Piger, som en Veiledning for de velopdragne af Qvindeskjønnet i mange af deres Arbejder; hvor meget godt kunde da ikke ved den udrettes, naar den blev lært og fattet efter de Regler, som Smag og Menneskets Forædning udfordrer.

naar den i den Kyndiges Haand blev brugt som et Middel til at opvække Opmærksomheden, danne Smagen, skærpe den rigtige Følelse, og udføre med Held og Hensigt de mange Arbejder, hvorpaa den har Indflydelse? Jeg tænkte mig her i Særdeleshed Pigebørnene, af hvis Opdragelse den dog almindelig fordres som en væsentlig Deel. Det er ikke blot til Moerskab denne Kunst kunde tjene disse tilkommende Mødre, og Familiernes nærmeste Forfattersberinder — endstjøndt endog i denne Henseende hvor meget var ikke vundet for Glutten som havde lært at tegne let og rigtig og med Smag? hvor opmærksom vilde denne Færdighed ikke gjøre hende paa Alt hvad Natur og Kunst fremviser af Skjønt? den nedgaaende Sol i sin Pragt, den opgaaende Sol i sin Herlighed; Morgenrødens tryllende Malerier, Aftenens stille Højtidelighed og den tusendfoldbandede Skattering den udbreder over Naturen; den fredelige Hytte i de landlige Skygger; den bølgende Sæd paa en veldyrket Mark, den græssende Hjord paa de blomstersyldte Enge; den majestætiske Skov, og det vandrende Skib; det surrende Bæk, og det brusende Ocean, med hvor langt stærkere Magt tale disse ikke til Hjertet hos den Tilskuer som er i Stand til at efterligne disse Skønheder og derved at fordybe det Indtryk de saa uimodstaaelig gjøre paa enhver ufordærvet Sjæl, end hos den i Tegning uerfarne? I den hele Skab-

ning synes alting eenstemmig at sigte derhen, at de ædlere Sandser fra alle Kanter skulde røres ved behagelige Indtryk; ethvert Væsen, der tjener til vort Brug, har foruden sin Gavnlighed ogsaa Skjønhed. Endog de Væsener, der ej umiddelbar angaae os, synes blot af den Årsag, fordi vi daglig have dem for Øinene, at være dannede efter skjøne Former, og at være beklædte med skjøne Farver. Uden Tvivl vilde Naturen ved de Behageligheder, som fra alle Kanter strømme ind paa os, danne vore Hjerter overhovedet til saadanne blide Følelser, hvorved det Raae i vort Væsen, det overdrevne i vor Egenkjerlighed, det Brusende i vore Lidenskaber skulde tabe sig i Strømmen af en uforklarlig Sympathie.

(Fortsættelsen følger).

G. H. Olsen.

Borger, Bennen.

No. 53.

Femtende Aargang.

Torsdagen den 31te Decbr. 1803.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i Store Stolstræde No. 218.

Om Tegnekunstens Væsen og Værd.

(Fortsættelse, see No. 52).

Disse Skjønheder, hvormed vi daglig ere omringede, ere afmaalte efter en finere Følelse der ligger skjult i det menneskelige Hjerte; ved de Indtryk, som Naturens Farver, og Former, og Stemmer gjøre paa os, bliver denne Følelse bestandig fremlokket og nærret, Hjertet bliver sømmere, Sjælen bliver virksommere, og vor hele Adfærd vorder derved blidere, vorder mere og mere harmonisk. Jeg har ikke Ord til at udtrykke, hvad jeg i dette Djeblig havde i Tankerne, men jeg beklager enhver, der al-

brig har følt det jeg ønskede at udtrykke. Men denne
 Opmærksomhed paa alle Naturens Skjønheder, som
 Tegnekunsten saa meget beforder, hvor mægtig vir-
 ker den ikke til vor Forædling? Er det muligt at
 Nigen i en skøn Sommeraften, naar Maanen blan-
 der sit blege Lys med Lundens rolige Skygger, og
 Nattergalen udtoner sin Salighed i tryllende Melo-
 dier, er det muligt, at hun endnu kan rumme no-
 gen Følelse af Ukydsfhed, og Hevn, og Misundelse,
 og alle de øvrige Videnskaber, som martre Sjælen,
 og gøre den lav og uskicket til Samvittighedens
 Kjerneglæder? eller naar hun ved Dagens lysere
 Pragt gjennemvandrер de kjølige Lunde, og de riigt-
 broderede Enge, er det muligt at hun kan see al-
 ting i Virksomhed, alting i Bevægelse, alting i sta-
 dig Udvikling og Gang, og derhos overlade sig til
 en foragtelig Dorshed, og en vanærende Dræsløs-
 hed? eller naar hun seer, at Fryd og Munterhed
 forskjønner enhver af de besjælede Skabninger, at
 deres usfyldige Seeg har saa stor en Magt til at
 glæde Mennesket, at hele Naturen er fuld af Liv
 og af Lyst, kan hun da andet end føle ogsaa sig
 kaldet til at glæde sig selv og bidrage til Andres
 Glæde, at tænke paa Midler til at vedligeholde hos
 sig selv den Munterhed, den Harmonie, som hun
 skuer i hele Naturen, og som langt mere end alle
 Kunstens Smykker forskjønner, og forædler tillige?
 Men ere disse Bemærkninger grundede — og jeg

troer, de ere det — hvor høit bør vi da ikke agte en Kunst, som lærer os Opmærksomhed paa Naturen, som danner vort Dje til at læse i den, og vor Haand til at efterligne den, som bereder os til at dømme rigtig om Skjønheden af de højere Kunster, og som usformærkt, men ret anvendt, stemmer Mennesket til at modtage de gavnlige Indtryk, som Moral og Religion alene ikke ere i Stand til at frembringe paa det følesløse Hjerter, der saa ofte ligger ligesom indhyllet i en haard og uigjennemtrængelig Skal?

Men at vente disse Virkninger af Tegnekunsten, at tilskrive Kunsten denne Magt, er maaskee blot en poetisk Lovtale, der blænder for et Djeblik, men forsvinder som en let Taage, naar Fornustens Straaler falde derpaa. Maaskee, jeg veed det ikke, men dette veed jeg, at Forstanden alene virker intet andet end Kundskab, og i denne ligger ingen Kraft til at handle. Skal Sandheden worde virksom, saa maa den ikke alene erkjendes, men og føles, og hvor føle vi Sandheden bedre end naar den ret forklares os i Betragtningen af den umaalelige og uudtømmelige Natur? Men derhos indrømmer jeg villig, at skal Tegnekunsten virke disse Følelser, skal den have denne Kraft til ikke blot at moere, men og at forædle, da maa dens Lærer selv være en Mand af Smag, selv forstaae at gjøre sine Lærlinger opmærksomme paa det Skønne og Store

i Naturen, selv have studeret sin Kunst i den Hensigt at gavne, og derhos — hvilket maaskee er det vigtigste — erkjendes for en Mand, der gjør Opdragelsen ligesaa vigtig en Tjeneste, som den der lærer os vor Katekismus. Thi uden at yde vore Lærere hjertelig Agtelse, ville vi aldrig faae agtværdige Lærere; og uden at vorde erkjendte for gavnlige, ville Lærerne sjelden have det Mod og den Dpløstelse, der fordres for at kunne gavne Memnesfkeheden med Lyst og med Held.

Dog med alt dette tør jeg vel ikke vente hos mange at gjøre Lykke med min Paastand. Jeg vil alsaar i denne Tankerad blot indskrænke mig til den Bemærkning, at Tegnekunsten ikke blot som Moerskab, som en Beskæftigelse i en ledig Time vilde for et Fruentimmer især være af stort Værd; men at den, hvilket endnu er vigtigere, har stor Indflydelse paa den Smag, der bør lede hende i alle hendes Arbeider. Saa længe Prydelser og Hædersdragter finde Sted — og de ville vel finde Sted saa længe Verden staaer — vil Tegnekunsten have meget Værd i denne Henseende for Kjønnen. Ved den kunne de faae deres Prydelser lettere, mere smagfulde og mere passende. Ved den kunne de endog i deres Arbeider udtrykke deres egen Karakter, og derved paa en fordeelagtig Maade vise deres Smag. Ved den kunne de forskjønne de Grindringstegn de skjenke til Bænker som de enten for

lade eller forlades af. Ved den ledes de uformærkt til Hjælpemidler og Ideer, der efterhaanden meddele dem en finere Dykkelse og en højere Aandsvending. Jeg vil ikke her være vidtløftig i at opregne de Fordele i Henseende til det Oekonomiske, den Smag i hele Huusholdningsvæsenet, den Letthed ved Hjælp af Tegning at bibringe Børn rigtige Begreber om Ting, den Beskæftigelse Mødrene derved vilde kunne give deres Spæde, som her frembyde sig for Djet, thi det var nu blot med Hensyn til Smagen vi betragtede Tegnekunsten. Hvoraf kommer det at Fruentimmer især ere saa store Slavinder af den Uting vi kalde Moden, der uophørlig kaster os fra den ene Yderlighed til den anden? Pudret er nu forjaget, Snørlivene have faaet Afstæd, saa mange gothiske Zirater ere nedstjunkte i Forglemmelsens Hav; Skjønpletterne kaldes nu ikke længer skjøne. Vi kunne tilskrive Smagen disse heldige Virkninger. Men er det ikke ved Tegning denne Smag er blevet udbredt, og er det ikke ved Tegning den skal fæstes for ei at falde tilbage? er det ikke gennem Tegning vi ledes til at fatte og efterligne det Store og Skjøne i Naturen og i Mindesmærkerne af dennes heldige Efterlignere, de simple og skjøne Græker, der i Smagens Rige have levnet os saa herlige Mønstre? Nu faaer Insekten en Betydning, og det mindste Løv et Værd, de ikke før havde. Nu vaag-

ner Begrebet om Orden, Simpeltthed og Harmonie. Hele Naturen faaer et Sprog, og det yndige Chor af de skjøne Kunster bliver os forstaaeligt. Opmerksomheden vækkes, og Hjertet vinder ved Djets og Haandens Færdigheder. Begrebet faaer igjen sin skjønne Form, som Naturen gav det, og vi overbevises daglig om den store Sandhed, at hvad der strider mod Skjønheden i Dragten, er tillige skadeligt for Helbred og Lemmer.

Sa Tegnekunsten, og den Smag samme i Følge sin Natur saa upaatvibelig beforder, tjene ikke alene til at forstjønne alt hvad der omringer og omgiver os, vore Boliger, vore Møbler, vore Dragter, men endog umiddelbar os selv. Det behøver vel ikke vidtløftig at bevises, at de behagelige Sindslidelser, som Kjærlighed, Glæde, Beundring og Haab, forstjønne det menneskelige Ansigt, ligesom de gavne Sundheden; at de forhøje Yndigheden af vor Ansigt, ligesom de skaffe os Andres Velvillighed og Yndest. De ubehagelige Sindslidelser derimod, som Foragt, Bedrøvelse, Had, Frygt, Forbitrelse og Misundelse, Kilden til de fleste, de skæmme Ansigtet, og skade Sundheden paa mangfoldige Maader; de gjøre os ubehagelige for andre, og til Bødler for os selv. Fruentimmerne især ville dog gjerne være skjøne, men ikkun faa blandt dem ahne maafee, at der virkelig gives en Kunst, hvorved man vord~~e~~ skjon, forskjellig fra de mange Kunster, de

faa hyppigen, skjønt oftest uden Held, betjene sig af for at naae dette Maal. Dog herom mere ved en anden Lejlighed. Tegnekunsten, sagde jeg, bidrager umiddelbar til at forskjønne Mennesket. Det er Tegnemesterens Pligt at vise sine Lærlinger, hvorledes de uæble Sindslidelser, vi nylig opregnede, vanskebe Ansigtet, fordærve Anstanden, bortskræmme alle Yndigheder, og gjøre os i sandeste Forstand leede og grimme. Kantippe, der for sin Arrigskab er blevet til et Ordsprog, skal Naturen have dannet skjøn, og Sokrates, hendes beundringsværdige Mand, var af Ansigt saa grim, at hans Billede endnu skræmmer Børn, og de Fruentimmer der ligne Børn. Men Athenienserne, jeg mener de dyrkede iblandt dem, fandt dog at Kantippe var grim, og Sokrates, derimod var dem en Engel. Dette var vel blot Virkningen af de Videnskaber som vanæblede hiin, og af de milde Dyder, der omstraalede denne. Det er Tegnemesterens Pligt, sagde jeg, at gjøre sine Lærlinger opmærksomme paa disse Virkninger af Hjertets forskjellige Bevægelser, og naar han gjør dette med den Aand, hans Kunst byder, da er hans Underviisning tillige en Opmuntring til Dyd og til de højeste Pligter. Dyden forskjønner dem, der ellers ikke ere skjøne, og hvor den finder Skjønhed, giver den samme ny Glæde, og fikker Varighed.

Lad os, før vi gjentage og samle disse Strøe-

tanke, forsøge dem med et Par nye Anmærkninger i Udkaftet af en duelig og ædel Lærer i Tegnekunsten, saadan en Lærer som jeg selv har været lykkelig nok til at kjende og at arbeide under. Han lærer sine Discipler at kjende og at vælge de skjønneste Gjenstande i Naturen. Han gennemgaaer her et Blad efter det andet i denne umaalelige Bog, hvori Skaberens med Ildbogstaver har gjort sin Herskighed saa beskuelig for enhver tænkende Skabning; han vænner dem derved uformærkt til at modtage de Indtryk, som Naturen indprenter sine Beskuere og aabner dem derved en uudsømmelig Kilde til ubekostelige og angerløse Nydelsler. —

(Fortsættelsen følger).

G. H. Olsen.

Kommissionen til Ugebladets Bestyrelse samles den 8 Januari 1804, da Hr. Pastor Davels læser.